

Begroting

2018

Gedeputeerde staten van Drenthe
Oktober 2017

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

Inleiding en leeswijzer	4
Kerngegevens.....	6
I Beleidsbegroting	10
7 I.1 Programmaplan	11
1. Samenwerkend Drenthe	13
1. Kwaliteit openbaar bestuur.....	15
2: Economisch Drenthe	23
2: Regionale economie.....	27
3: Bereikbaar Drenthe	39
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	41
4: Ruimtelijk Drenthe	53
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	57
5: Milieu, Energie & Bodem	63
5: Energiek Drenthe	69
6: Cultuur	71
7: Dynamiek in leefomgeving	79
6: Financiën en organisatie	87
8: Middelen	89
I.2 Paragrafen	99
Paragraaf 2.1 Lokale heffingen	100
Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	109
Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	116
Paragraaf 2.4 Financiering	123
Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering	137
Paragraaf 2.6 Verbonden partijen	140
Paragraaf 2.7 Grondbeleid	161
Paragraaf 2.8 Reserves en voorzieningen	166
Paragraaf 2.9 Europa	205
II Financiële begroting	207
II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2018 - 2021	208
II.2 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen	210
II.3 Incidentele lasten en baten	214
II.4 Financiële positie en toelichting	229
Bijlagen	244
1. Controleprotocol	245
2. Normenkader	249

Inleiding en leeswijzer

De Begroting 2018 is gereed en wordt ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd. Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de begroting. De begroting bestaat uit de beleidsbegroting en een financiële begroting. De beleidsbegroting bevat naast het programmaplan ook de (verplichte) paragrafen. De financiële begroting bestaat uit het overzicht van baten en lasten en de uiteenzetting van de financiële positie.

Het programmaplan (beleidsbegroting)

Ook voor de opzet van de Begroting 2018 geldt, dat deze is opgebouwd vanuit de thema's van het Collegeakkoord. Deze strategische thema's zijn samenhangend en concreet vertaald in 5 speerpunten, die daarmee de hoofdindeling van deze begroting bepalen. Deze speerpunten worden telkens gevolgd door programma's. Deze programma's komen overeen met de provinciale kerntaken zoals deze zijn onderscheiden in IPO-verband. Dit is met name gebeurd om ook tegemoet te komen aan de wens van de staten, om een langjarige vergelijkbaarheid te borgen.

In totaal bestaat het programmaplan van de Begroting 2018 uit 8 programma's, waarbinnen de beleidsinformatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende beleidsopgaven. De beleidsopgaven zijn de "dragere" van de feitelijke beleidsinformatie in het programmaplan. Deze zijn uitgewerkt naar doelstellingen en resultaten voor het jaar 2018. Die resultaten voor 2018 die deel uitmaken van de plannen uit het Collegeakkoord zijn in de Begroting geaccentueerd.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden hierna kort toegelicht.

Toelichting per speerpunt

Het programmaplan is in eerste aanleg ingedeeld naar de speerpunten uit het Collegeprogramma. Binnen de speerpunten worden vervolgens de 8 begrotingsprogramma's gepresenteerd. Per speerpunt worden de plannen van het College voor 2018 met een inleidende tekst toegelicht.

Toelichting per programma

De informatie per programma wordt gestart met een korte toelichting, waarin op hoofdlijnen wordt aangegeven welke beleidsterreinen in het betreffende programma worden behandeld.

Beleidsopgaven, doelstellingen en resultaten

Per product bestaat de kern van de beleidsinformatie in het programmaplan uit een beschrijving van de beleidsopgaven voor de provincie, de provinciale doelstellingen en de resultaten waardoor een bijdrage aan het bereiken van de doelen geleverd wordt. In elk programma wordt beleidsinhoudelijke informatie verstrekt per "deelprogramma" (product) door middel van tabellen. Concreet wordt in de tabellen informatie per beleidsopgave opgenomen over de te bereiken beleidsdoelen en de te realiseren resultaten in 2018. Deze informatie is zo concreet mogelijk geformuleerd.

Bij de resultaten die deel uitmaken van de plannen uit het Collegeakkoord, is dit aangegeven door het betreffende resultaat te accentueren.

Toelichting bestaand beleid

De inhoudelijke informatie per programma wordt afgerond met een korte toelichting op het bestaande beleid. Deze toelichting is zo beknopt mogelijk gehouden. De kern van deze informatie bestaat uit de ontsluiting van achterliggende beleidsdocumenten. In de begrotingsteksten worden deze documenten genoemd; in een digitale variant van de begroting zal het hierbij gaan op "hyperlinks", waarop doorgelikt kan worden.

Wat mag het kosten?

Onder het onderdeel “Wat mag het kosten” wordt een meerjarig financieel overzicht opgenomen van de lasten en baten. Het overzicht verstrekt daarbij informatie per beleidsopgave en per economische categorie (inkoop, subsidies en kapitaallasten). Directe loonkosten worden verzameld in programma 8 Middelen en daar gepresenteerd. Datzelfde geldt voor de indirecte loonkosten.

In het overzicht wordt een weergave opgenomen van de geplande onttrekkingen en dotaties aan de relevante reserves. Nieuwe investeringen worden in de programma’s kort toegelicht.

Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van de lasten en baten. De verstrekte financiële cijfers worden niet alleen verstrekt voor de komende jaren van 2018 tot en met 2021, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2016 en 2017.

Toelichting op verschillen. Begroting 2017 versus Begroting 2018

De tabellen met verschillen tussen jaren bevatten een cijfermatige weergave van de verschillen (oud – nieuw – verschil) en een inhoudelijke toelichting, waarbij wordt teruggegrepen op het detailniveau van de informatie in het financiële overzicht

De paragrafen (beleidsbegroting)

In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen zijn grotendeels wettelijk voorgeschreven. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen die van onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen. Met ingang van de Begroting 2014 is een paragraaf opgenomen over het beleid ten aanzien van reserves en voorzieningen. Met ingang van de Begroting 2016 is een paragraaf opgenomen voor een integraal beeld van de inzet van de provincie gekoppeld aan Europese doelstellingen en programma's, dit in lijn met het door de staten vastgestelde spelregelkader.

Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)

Door vaststelling van de Begroting 2018 autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering en voorzieningen.

Kerngegevens

A. Sociale structuur				
	2018	2019	2020	2021
Aantal inwoners	486.997	486.350	485.860	485.308
Aantal huishoudens	215.400	216.200	217.000	217.800
B. Economische structuur				
Arbeidsdeelnamebevolking	2019			
Beroepsbevolking (x 1.000)	214,1			
Waarvan:				
Werkloos (x1.000)	13,8			
Werkloos in procenten	6,4%			
Werkgelegenheid (totaal banen) Sector				
Landbouw, bosbouw en visserij	9.200			
Industrie (incl. delfstoffenwinning en nutsbedrijven)	25.900			
Bouwnijverheid	14.600			
Handel en reparatiebedrijven	40.700			
Vervoer en opslag	6.300			
Horeca	10.500			
Zakelijke diensten	34.700			
Overige diensten	76.100			
Totaal	218.100			
*Gegevens voor 2019 geprognosticeerd				
C. Fysieke structuur	2017			
Oppervlakte (in km 2)	2.680			
Woningvoorraad	218.621			
Wegen (in km)	518			
Fietspaden (in km)	270			
Vaarwegen (in km)	177			
D. Financiële kerngegevens (in euro's * 1.000)	2018	2019	2020	2021
Totale lasten voor bestemming resultaat	261.731	249.503	212.683	214.745
Totale baten voor bestemming resultaat	-224.511	-231.518	-223.134	-222.660
Onttrekking aan reserves (saldo)	37.220	17.985	-10.451	-7.915
Rekening resultaat na begrote mutaties	0	0	0	0
De post onvoorzien binnen de exploitatie	500	500	500	500
Opbrengsten opcenten mrb	-55.885	-56.163	-56.806	-57.447
Uitkering provinciefonds (inc. decentralisatie)	-214.000	-205.004	-207.520	-210.468
Omvang algemene reserves per 31 december	31.037	31.117	30.997	30.997
Omvang bestemmingsreserves per 31 december	261.741	243.677	254.248	262.163
Omvang voorzieningen per 31 december	14.779	14.959	14.864	14.409

Verplichte beleidsindicatoren volgens het BBV

Via het Besluit Begroting en Verantwoording is vastgelegd, dat alle provincies vanaf de begroting 2018 indicatoren in de begroting moeten vermelden. Deze indicatoren zijn in IPO verband opgesteld en vastgesteld door het ministerie van BZK. De bron voor de vermelding in onze begroting is, zoals voorgeschreven, de website <http://www.waarstaatjeprovincie.nl>. Daar is ook vergelijkingsmateriaal met andere provincies te vinden en de definitie die wordt gehanteerd voor de betreffende indicator. In de Begroting 2018 plaatsen we de verplichte indicatoren nog bij de kerngegevens. Het ligt in de bedoeling dat de indicatoren een plaats in de inhoudelijke programma's krijgen.

Kwaliteit het openbaar bestuur

Indicator: gemeenten onder preventief financieel toezicht

Aantal gemeenten onder financieel toezicht in Drenthe 0 (2016)

Definitie: Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende begroting bij een gemeente.

Indicator: opkomst bij verkiezingen

Opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen in Drenthe	77 %	(2012)
Opkomst bij Provinciale Statenverkiezingen in Drenthe	51 %	(2015)
Opkomst bij Gemeenteraadsverkiezingen in Drenthe	56,6%	(2014)

Regionale economie

Indicator: bruto regionaal product per provincie

Toename bruto regionaal product in Drenthe 2,2% (2015)

Definitie: Dit betreft het bruto regionaal product (tegen marktprijzen) per provincie. Het getoonde percentage is de verandering in het BRP ten opzichte van het voorafgaande jaar.

Indicator: Werkgelegenheid in 2016

Bruto arbeidsparticipatie in Drenthe 67,9% (2016)

Definitie: Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar.

Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

Indicator: Waardering openbaar vervoer

Waardering openbaar vervoer 7,7 (2016)

Definitie: Dit betreft het gemiddelde waarderingcijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven.

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer

Indicator: Waterkwaliteit van de oppervlaktewateren

Beoordeling waterkwaliteit "goed" volgens Kaderrichtlijn Water 1,7% (2015)

Definitie: De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De cijfers geven het percentage oppervlaktewateren weer dat de beoordeling 'goed' heeft gekregen.

Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de waterschappen zijn. Het gebied van een waterschap kan provincieoverstijgend zijn. De cijfers van een waterschap dat in twee provincies ligt worden in beide provinciecijfers opgenomen.

Indicator: Emissie van broeikasgassen

CO2-emmissies in Drenthe 3.478.661 ton (2015)

Definitie: De CO2-uitstoot wordt berekend door de energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit, m3 gas, liters benzine) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiefactor. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van de brandstofmix van de elektriciteitsproductie, de hoeveelheid bijgemengde biobrandstof en de calorische waarde en koolstofinhoud van aardgas.

Indicator: Productie van hernieuwbare energie

Productie van hernieuwbare energie in Drenthe in Petajoule 3,5 PJ (2015)

Definitie: De meeste productiegegevens hernieuwbare energie komen tot stand door nationale totalen te verdelen over gemeenten aan de hand van verdeelsleutels, de top down-methode, omdat voor de bottom up-methode onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Deze methode leidt voor het overgrote deel van de hernieuwbare energie-opties tot schattingen. De Klimaatmonitor bevat jaarlijks 88 tot 90% van de Nederlandse hernieuwbare energie.

Milieu, Energie en Bodem

Geen verplichte indicatoren

Cultuur

Indicator: Restauratievolume

Cijfers over rijksmonumenten (exclusief die met functie woning) naar staat van het casco zijn momenteel nog niet beschikbaar en worden in een later stadium aan de benchmark toegevoegd.

Dynamiek in leefomgeving

Indicator: ontwikkelde nieuwe natuur

Nieuw natuurgebied in Drenthe 508 ha (2015)

Definitie: Dit betreft de oppervlakte verworven en ingerichte natuur in hectare. Bij verworven natuur gaat het om het aantal hectares blijvend beschikbare grond voor natuur, inclusief nieuwe natuur als gevolg van functiewijziging (bijvoorbeeld doordat boerenland als natuurland wordt aangeboden). Onder inrichting worden gebieden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het natuurdoel. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht.

Indicator: beheerde natuur

Beheerde natuur binnen Natuurnetwerk in Drenthe 57.630 ha (2015)

Middelen

Geen verplichte indicatoren.

I Beleidsbegroting

I.1 Programmaplan

Speerpunt 1. Samenwerkend Drenthe

Dynamisch besturen

In 2018 vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Naar verwachting is het nieuwe kabinet aan de slag met nieuwe plannen voor Nederland. Hiermee verandert het politieke landschap, ook in Drenthe. Als middenbestuur zijn wij de verbindende partner die samen werkt aan gemeenschappelijke opgaven met gemeenten, waterschappen, Rijk en Europa. En ook met bijvoorbeeld ondernemers en het onderwijs. Daarbij zijn gemeenten voor inwoners de eerste overheid. Binnen onze rol en mogelijkheden, faciliteren wij hen bij het bereiken van concrete resultaten.

Als voorzitter van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland willen we een impuls geven aan een samenwerking die past bij de netwerksamenleving van vandaag de dag. Als college gaan we actief naar buiten en overleggen we jaarlijks met de Drentse gemeenten en de in Drenthe liggende waterschappen. We geven een nieuwe wending aan de derde ronde werkbezoeken. Deze keer nodigen wij de gemeenten uit voor het jaarlijks werkbezoek. Wij zijn gastheer en verzorgen het programma. Samen met de gemeenten bespreken wij wat er in de samenleving leeft en hoe we elkaar kunnen versterken in het realiseren van gezamenlijke ambities. Ook hierbij geldt: maatwerk, afhankelijk van de behoefte van gemeenten. Daarnaast brengen wij een tweede ronde bezoeken aan de waterschappen.

Verder zet het college in op de uitbreiding van subregionale samenwerkingsvormen, zoals de Regio Zwolle, de ontwikkeling van een Duitslandagenda en de uitvoering van een dynamische lobby top 10.

Aanpak externe betrekkingen

Onder externe betrekkingen verstaan wij al onze inspanningen om de Drentse doelen met onze partners te realiseren, bij het Rijk (Den Haag), Europa (Brussel) en de Europese regio's (Niedersachsen in het bijzonder). Wij willen als Drenthe nog zichtbaarder en succesvoller zijn. Succesvol op het gebied van participatie in netwerken, beleidsbeïnvloeding, maar ook in het benutten van middelen.

In 2018 geven wij uitvoering aan de Duitslandagenda. Daarnaast willen we Europese kansen benutten om onze doelstellingen te realiseren. De huidige programma's lopen nog tot 2021. De contouren van de verdeling van EU middelen voor de periode na 2021 worden in 2018 steeds duidelijker. Het is de verwachting dat ten gevolge van de Brexit en de verschuiving van aandacht richting veiligheid en migratievraagstukken de Europese middelen substantieel anders worden ingezet. Dit gaat gevolgen hebben voor de voor Drenthe relevante Europese programma's op het gebied van landbouw, platteland en innovatie. De inzet van het Rijk is hierbij cruciaal voor de middelen waarop Nederland aanspraak kan maken. Niet alleen wat betreft de middelen die vanuit de EU beschikbaar komen, maar ook als het gaat om de verantwoordelijkheid over het inzetten van deze budgetten (centraal of decentraal). Samen met onze noordelijke partners zullen wij ook na moeten denken over het benutten van andere Europese instrumenten.

Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur

Toelichting programma

Drenthe is een bestuurskrachtige en zichtbare provincie. Goede bestuurlijke verhoudingen staan voorop. Bestuur en medewerkers van Drenthe staan midden in de samenleving, stellen kerntaken en maatschappelijke opgaven centraal en geven via flexibele samenwerkingsverbanden invulling en uitvoering aan de ambities uit het collegeakkoord. Provincie Drenthe borgt binnen haar verantwoordelijkheid een goed openbaar bestuur. Het interbestuurlijk en financieel toezicht wordt sober en proportioneel uitgevoerd.

1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.

Doelstelling	Resultaat
Goede invulling van rijkstaken, medebewindstaken en representatieve taken.	Uitvoering van wettelijke taken op het gebied van veiligheid, inclusief deelname aan het Regionaal Informatie en Expertisecentrum Uitvoering van werkbezoeken en representatietaken CvdK is aanspreekpunt voor bestuurlijke integriteit Ordelijk verloop van procedures voor (her) benoemingen en ontslag van burgemeesters

1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders

Doelstelling	Resultaat
Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")	Versterken van de rol van het Drents Parlement in de veranderende samenleving, door onder andere het (laten) doen van onderzoek, het organiseren van statenontmoetingen en het actualiseren en ontwikkelen van nieuwe instrumenten Vergroting van de aandacht voor en betrokkenheid bij verbonden partijen, door onder andere het (laten) doen van onderzoek en het organiseren van werkbezoeken Vergroting van de betrokkenheid van PS bij maatschappelijke instellingen, bedrijven en burgers in Drenthe en vice versa door onder andere het organiseren van werkbezoeken en het voeren van op de eigen rol gericht communicatiebeleid Fysieke en digitale ontmoeting met de samenleving in de vorm van een Drents debat Vorbereidende activiteiten in de aanloop naar de provinciale verkiezingen (20 maart 2019)

Doelstelling	Resultaat
Optimalisering van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten	Adviezen van statenwerkgroepen over onder andere inrichting van planning- en controldocumenten en de invloed van Europa/ EU bij strategische Drentse onderwerpen Politiek-bestuurlijk actuele statenontmoetingen/ presentaties Oplegnotities bij strategische beleidsdocumenten en planning- en controldocumenten Politiek-bestuurlijk actuele evaluatie- en panelonderzoeken Flexnotities, feitenoverzichten en statenmemo's over actuele, strategische onderwerpen Kennisbanken met actuele achtergrondinformatie over voor PS strategische thema's

1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur

Doelstelling	Resultaat
Financieel gezonde en bestuurskrachtige Drentse medeoverheden en verbonden partijen	Oordeel over de begroting, jaarrekening en overige stukken met financiële consequenties van gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen a.d.h.v. wet- en regelgeving en besluitvorming over de toezichtvorm Uitvoeringsprogramma Interbestuurlijk Toezicht en integrale rapportage Interbestuurlijk Toezicht Toetsing functioneren verbonden partijen conform wet- en regelgeving
Heldere en transparante besluitvorming	Controladvisering, doelmatigheid- en doeltreffendheidsonderzoeken
Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur	Actieve deelname aan netwerken rondom opgaven met maatschappelijke partners Werkbezoeken aan Drentse gemeenten, omliggende provincies en waterschappen

1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen

Doelstelling	Resultaat
Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven	Zorgen voor een zichtbare en herkenbare provincie, met de daarbij behorende moderne communicatiemiddelen Goed functionerende netwerken met Drentse gemeenten, provincies, waterschappen en maatschappelijke organisaties Coördinatie van belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen
Door vraaggerichte dienstverlening voorzien in de klantbehoefte	Doorontwikkeling digitale dienstverlening, met onder meer een klantgerichte website en verbeterde e-formulieren

Doelstelling	Resultaat
De provincie Drenthe is een omgevingsbewuste provincie	Medewerkers en bestuurders van de provincie zijn goed op de hoogte van ontwikkelingen in de samenleving
Een toegankelijk en zichtbaar besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de Drentse samenleving	Uitnodigende website van het Drents parlement, met actuele en heldere informatie Toegenomen publieke belangstelling voor het Drents parlement (deelnemers gast van de Staten, scholenprojecten, Drents debat, volgers op social media, bezoekers website) De externe communicatie is gericht op een grote groep mensen, door gebruik te maken van meer beeldmateriaal (foto en video) en korte(re) teksten via verschillende communicatiekanalen, rekening houdend met de verschillende burgerschapstijlen

1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders

Doelstelling	Resultaat
Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk	Focus in de lobby
Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk	Strategische inzet via participatie en financiering van Interprovinciaal Overleg (IPO), Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) en Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) Organisatie van en deelname aan evenementen
Versterken van de samenwerking met Duitsland	Versterkte samenwerking gericht op Nedersachsen Uitvoering van de Duitslandagenda

Toelichting bestaand beleid

De uitvoering van het bestaande beleid is gebaseerd op:

Het Beleidskader financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen provincie Drenthe

De Beleidsnota, beoordelingskader en uitvoeringsprogramma interbestuurlijk toezicht Drenthe

De Regelingen voor bezwaar en beroep.

Nota en protocol Verbonden partijen.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.								
	Goede invulling van rijkstaken, medebewindstaken en representatieve taken.								
		Inkoop	30.917	41.634	41.634	0	41.634	41.634	41.634
		Subsidie	0	15.000	15.000	0	15.000	15.000	15.000
	Totaal doelstelling		30.917	56.634	56.634		56.634	56.634	56.634
	Totaal beleidsopgave		30.917	56.634	56.634		56.634	56.634	56.634
	1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders								
	Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drentse parlement")								
		Inkoop	188.829	371.038	331.038	40.000	331.038	331.038	331.038
		Subsidie	283.738	324.949	324.949	0	324.949	324.949	324.949
	Totaal doelstelling		472.567	695.987	655.987	40.000	655.987	655.987	655.987
	Optimalisering van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten								
		Inkoop	15.500	81.016	81.016	0	81.016	81.016	81.016
		Subsidie	266.250	272.040	272.040	0	272.040	272.040	272.040
	Totaal doelstelling		281.750	353.056	353.056		353.056	353.056	353.056
	Totaal beleidsopgave		754.316	1.049.043	1.009.043	40.000	1.009.043	1.009.043	1.009.043
	1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur								
	Heldere en transparante besluitvorming								
		Inkoop	234.586	741.783	581.783	160.000	475.783	380.783	380.783
		Subsidie	2.883	3.100	3.100	0	3.100	3.100	3.100
		Toev. voorziening	0	200.000	200.000	0	200.000	200.000	200.000
	Totaal doelstelling		237.469	944.883	784.883	160.000	678.883	583.883	583.883
	Totaal beleidsopgave		237.469	944.883	784.883	160.000	678.883	583.883	583.883
	1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen								
	De provincie Drenthe is een omgevingsbewuste provincie								
		Inkoop	39.472	37.790	37.790	0	37.790	37.790	37.790
	Totaal doelstelling		39.472	37.790	37.790		37.790	37.790	37.790
	Door vraaggerichte dienstverlening voorzien in de klantbehoefte								
		Inkoop	137.429	154.000	154.000	0	154.000	154.000	154.000
	Totaal doelstelling		137.429	154.000	154.000		154.000	154.000	154.000
	Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven								
		Inkoop	281.741	310.190	278.090	32.100	278.090	253.090	253.090
	Totaal doelstelling		281.741	310.190	278.090	32.100	278.090	253.090	253.090
	Totaal beleidsopgave		458.642	501.980	469.880	32.100	469.880	444.880	444.880
	1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders								
	Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk								
		Inkoop	-21.268	98.538	0	98.538	0	0	0
		Subsidie	1.023.582	1.299.863	1.311.136	-11.273	1.322.635	1.334.364	1.346.328
	Totaal doelstelling		1.002.314	1.398.401	1.311.136	87.265	1.322.635	1.334.364	1.346.328
	Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk								
		Inkoop	63.780	75.000	75.000	0	75.000	50.000	50.000
		Subsidie	353.118	3.100.000	3.100.000	0	3.100.000	5.100.000	2.974.892
	Totaal doelstelling		416.898	3.175.000	3.175.000		3.175.000	5.150.000	3.024.892
	Totaal beleidsopgave		1.419.212	4.573.401	4.486.136	87.265	4.497.635	6.484.364	4.371.220
	Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		2.900.556	7.125.941	6.806.576	319.365	6.712.075	8.578.804	6.465.660

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Baten								
1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders								
Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")								
	Ontv.subsidies	-14.826	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-14.826						
Totaal beleidsopgave		-14.826						
1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur								
Heldere en transparante besluitvorming								
	Ontv.subsidies	-1.192	-12.000	-12.000	0	-12.000	-12.000	-12.000
Totaal doelstelling		-1.192	-12.000	-12.000		-12.000	-12.000	-12.000
Totaal beleidsopgave		-1.192	-12.000	-12.000		-12.000	-12.000	-12.000
1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen								
Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven								
	Ontv. bijdragen	-750	-7.640	-7.640	0	-7.640	-7.640	-7.640
Totaal doelstelling		-750	-7.640	-7.640		-7.640	-7.640	-7.640
Totaal beleidsopgave		-750	-7.640	-7.640		-7.640	-7.640	-7.640
1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders								
Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk								
	Ontv. bijdragen	-6.000	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-6.000						
Totaal beleidsopgave		-6.000						
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-22.768	-19.640	-19.640		-19.640	-19.640	-19.640
Totaal programma exclusief reserve mutaties		2.877.788	7.106.301	6.786.936	319.365	6.692.435	8.559.164	6.446.020

Programma 1	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	2.877.788	7.106.301	6.786.936	319.365	6.692.435	8.559.164	6.446.020
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	3.180.632	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	-3.533.750	-3.100.000	-3.100.000	0	-3.100.000	-3.100.000	-2.974.892
Bijdrage van de saldireserve	0	-98.538	0	-98.538	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	-353.118	-3.198.538	-3.100.000	-98.538	-3.100.000	-3.100.000	-2.974.892
Totaal na bestemming	2.524.670	3.907.763	3.686.936	220.827	3.592.435	5.459.164	3.471.128

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Heldere en transparante besluitvorming	Inkoop	160.000	In 2017 is éénmalig € 200.000,-- beschikbaar voor de Drentse Ambassade. Het budget in 2018, voor het dekken van wachtgeldverplichtingen, is € 40.000,-- hoger. Per saldo verklaard dit het verschil van € 160.000,--.
Bijdragen aan opgaven door inzet van onze netwerken, beleidsbeïnvloeding en door het benutten van bestuurlijke faciliteiten	Inkoop	98.538	Een bedrag van € 98.538,-- is in 2017 extra beschikbaar, wegens overheveling van budget bij de Jaarrekening 2016 voor het IPO jaarcongres.
Overige verschillen		60.827	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		319.365	

Speerpunt 2: Economisch Drenthe

Ondernemend Drenthe

Met het doel voor ogen dat Drenthe in 2025 bruist van de energie en ondernemerszin voor economie, omgeving en samenleving, hebben we veel van de afspraken uit het collegeakkoord “Dynamisch en Ondernemend” de afgelopen anderhalf jaar omgezet in beleid en concrete maatregelen. De Economische Koers Drenthe 2016-2019 is een vertaling van hoe we deze doelstelling binnen het regionaal economisch domein gaan bereiken. De uitvoering van de Koers doen wij samen met partners. Op boven provinciaal niveau zijn dat onze partners in Noord-Nederland, Overijssel, Den Haag, Noordwest-Duitsland en Europa. Binnen de provincie wordt de samenwerking in (sub)regionale allianties (bijv. ‘Vierkant voor Werk’) vormgegeven. De focus ligt daarbij op het verstevigen van het ondernemersklimaat en het aanmoedigen van de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven.

Nu het economisch herstel daar steeds meer reden voor geeft, is de tijd rijp voor een stap voorwaarts. 2018 is dan ook wat ons betreft het jaar van resultaten boeken. Hiervoor zetten wij een samenhangend, integraal en op maat gemaakt innovatie-instrumentarium in. De Bedrijvenstimuleringsregeling, het TOP-programma en de Ondernemersfabrieken Drenthe (OFD) zijn voorbeelden die huidige en toekomstige Drentse bedrijven ondersteunen bij het ontwikkelen van nieuwe en het behoud van bestaande werkgelegenheid. Tot en met 2019 verwachten wij hiermee meer dan 150 nieuwe duurzame arbeidsplaatsen te realiseren. De kansen die de investeringen in het breedbandnetwerk en het ‘Internet of Things’ de komende jaren bieden, hebben onze aandacht. Innovatie in de HTSM-sector, chemie, medische technologie, ICT-en maaksector gebeurt op wereldwijde schaal en ook in Drenthe. Innovatie is de motor van nieuwe ontwikkelingen en werkgelegenheid. Niet alleen in die sectoren zelf, maar ook in aanverwante sectoren als dienstverlening en bijvoorbeeld logistiek. Waar mogelijk benutten we de kansen van de Europese structuurfondsen om innovatie te stimuleren. Ons doel is om van de noordelijke regelingen als VIA en MIT ca. 30% van de aanvragen uit Drenthe afkomstig te laten zijn. Daarvoor werken we samen met het Noordelijke Innovatie Board (NIB). Het NIB zoekt naar innovaties die voor een grote economische en maatschappelijke impact kunnen zorgen. Zodat alle Drenten de kans hebben op een baan.

Investeren in de arbeidsmarkt en human capital blijft nodig

Net als in de rest van Nederland neemt de economische groei ook in Drenthe steeds meer in kracht toe. Dit maakt ook dat de werkgelegenheid steeds verder aantrekt. Zo is de verwachting dat het aantal arbeidsplaatsen in Drenthe in 2017 met 1,5% zal toenemen. Bovendien blijft de werkloosheid verder dalen. Tegelijkertijd is het aantal mensen dat graag wil werken maar er niet in slaagt een baan te vinden, nog steeds te hoog. Vooral laagopgeleide werkzoekenden, veelal zonder startkwalificatie, net als oudere langdurig werklozen en arbeidsbeperkten hebben ook in Drenthe een zwakke arbeidsmarktpositie. Hun kans op een baan neemt door de toenemende digitalisering en robotisering steeds verder af. Daarnaast merken werkgevers steeds vaker dat het moeilijker wordt om (goed opgeleid) personeel te vinden. De concurrentie met andere bedrijven om gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden, zal alleen maar sterker worden. Met de uitvoering van Motie 2017-9 ‘Intensiveren aanpak mismatch arbeidsmarkt’ willen wij bijdragen om deze kwalitatieve mismatch te verkleinen.

Digitalisering en breedband

Toepassing van digitale technologieën en verwante technologieën (zoals robotisering, big data, Internet of Things en 3D printen) leidt wereldwijd tot ingrijpende veranderingen in de samenleving en economie. Veel mensen zien bedreigingen: banen verdwijnen. Maar de ontwikkelingen bieden ook

kansen om nieuwe producten en diensten te ontwikkelen en nieuwe verdienmodellen. Kansen zijn bijvoorbeeld: slimme mobiliteit, behoud van de maakindustrie door slimme fabrieken, e-health inzetten voor betaalbare zorg. Tijdig inspelen op veranderingen biedt economische voordelen. De rol van de provincie hierbij is agenderen, innovaties en experimenten aanjagen, een goede digitale infrastructuur bevorderen en scholing stimuleren, zodat er goed opgeleid personeel beschikbaar is. Samen met partners zetten we in op de realisatie van breedband in heel Drenthe. We faciliteren en bieden (financiële) ondersteuning aan samenwerkingsverbanden, die de vraag bundelen, business cases opstellen voor de fysieke aanleg van breedband in de witte gebieden en zorg dragen voor de realisatie van het netwerk.

Het Breedband Platform Drenthe (Verbind Drenthe) vervult een sturende en versnellende rol in de aanleg van breedband. Op basis van een netwerkontwerp zet Verbind Drenthe in op samenwerking tussen en clustering van initiatieven. Verder zorgt ze voor een projectmatige sturing van dienstenontwikkeling, heeft zij de regie over de uitrol van het netwerk en levert inhoudelijke expertise aan initiatieven en coöperaties ('experts-pool'). Hiermee wordt ingezet op de realisatie van snel internet voor de in totaal 24.500 witte adressen.

In 2018 heeft 50-75% van de witte adressen breedband beschikbaar, is er duidelijkheid over het voortbestaan van het breedbandplatform na 2019 en is er een regeling opgesteld voor extreem dure witte adressen.

Roadmap Circulaire Economie

We versterken onze groene propositie. De 'Roadmap Circulaire Economie' bevat op de schaal van Drenthe een visie, strategie en handelingsperspectief om de transitie naar een circulaire economie te versnellen en om substantiële economische spin-off te genereren. We werken hierbij samen met Drentse ondernemers, kennisinstellingen en overheden die op dit moment al uitblinken in de ontwikkeling en toepassing van biobased materialen en zich bewust zijn van de kansen die de circulaire economie biedt. We verwachten in 2018 de eerste concrete resultaten van het Noordelijke Innovatielab Circulaire Economie (NICE) dat in 2017 op initiatief van de provincie is gestart. Ook verwachten we onder meer het eerste initiatief in de circulaire woningbouw (in combinatie met circulaire gebiedsontwikkeling) en schoolgebouwen. Daarnaast onderzoeken wij samen met de noordelijke Regionale opleidingscentra de haalbaarheid van een gezamenlijke aanvraag uit het Regionaal investeringsfonds mbo (RIF) om energie-onderwijs en -vakmanschap vorm te geven in samenwerking met het aangesloten bedrijfsleven. De aanvraag moet aansluiten bij de bestaande programma's omtrent LNG (Liquified Natural Gas), BIO-LNG, biogas en natuurlijk waterstof (ook in combinatie met zonne- en windenergie).

Vrijtijdseconomie

De toekomstbestendigheid van de Drentse Vrijtijdssector is van economisch en maatschappelijk belang voor de provincie. Het programma "Versterken Vrijtijdseconomie en Fietsen" is in uitvoering en zorgt voor een werkgelegenheidsimpuls in deze sector. Een investeringsprogramma van € 17 mln. in de periode 2016 t/m 2019 moet in samenwerking met de sector leiden tot een economisch effect van zo'n € 100 mln. aan extra bestedingen door vakantiegangers en dagjesmensen die naar Drenthe komen. Dat levert zo'n 1500 extra banen op, oftewel een substantiële en structurele bijdrage aan de werkgelegenheid in Drenthe. Afhankelijk van de conjunctuur en participatie van de vrijetijdssector wordt de doelstelling sneller of langzamer gerealiseerd.

De arbeidsmarkt heeft een steun in de rug gehad door het Sectorplan 'Ruimte voor ontwikkeling in de vrijetijdssector'. De uitkomsten en leermomenten daarvan zullen wij in 2018 met Provinciale Staten delen. We gaan veel aandacht genereren met evenementen, zetten in op ondernemersmogelijkheden in natuurgebieden en gaan met de kwaliteitsimpuls optimaal fietsnetwerk voor een goede toeristische-recreatieve infrastructuur. Waarmee we ook zorgen voor een betere bereikbaarheid van banen. Drenthe heeft opnieuw de hoogste waardering van 5 sterren kwaliteitsniveau voor zijn fietspaden en routenetwerk gekregen en blijft hiermee in de topklasse.

Ook internationaal staan we op de fietskaart met het UCI Bike Region Label, wat betekent dat de UCI fietsprovincie Drenthe ziet als voorbeeldregio. Samen met onze partners geven we in 2018 uitvoering aan het Bike Region programma waarin we onderscheidende en beeldbepalende projecten in beeld brengen en zorgen voor verbinding tussen deze mooie fietsinitiatieven en de fietspartners.

Een mooi voorbeeld van een onderscheidend fietsproject is het fietsen op de VAM-berg, dat in 2018 gerealiseerd gaat worden. De wandelaar willen we in Drenthe een goed wandelnetwerk bieden, hiervoor ontwikkelen we samen met het Recreatieschap Drenthe een wandelstrategie.

Ook investeren we in de mooie en door vele vrijwilligers goed georganiseerde fietsevenementen die Drenthe rijk is.

Met gemeenten, ondernemers en Marketing Drenthe profileren wij ons door middel van een gezamenlijke marketing, ook langs digitale weg. Wij blijven fietsen en cultuur ondersteunen om ons imago duurzaam te versterken.

Met de regeling voor ondernemers investeren we in diverse innovatieve projecten die de vrijetijdssector in Drenthe versterken. Samen met de gemeenten en de sector nemen wij op basis van een gedragen aanpak voor de revitalisering van de verblijfsrecreatie de eerste projecten in uitvoering. Met een acquisitiestrategie en uitvoeringsplan voor de vrijetijdssector worden nieuwe spelers in dag- en verblijfsrecreatie aangetrokken om daarmee een impuls aan de werkgelegenheid te geven. Ondanks herstel van de economie blijft werkgelegenheid in deze sector een kwetsbaar punt.

Programma 2: Regionale economie

Toelichting programma

De provincie zet zich in voor een sterke regionale economie. Een goede werkgelegenheid binnen de regio is daarbij het hoofddoel. Om die te bereiken investeert de provincie in een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten.

2.1 Realiseren van een groene en duurzame economie

Doelstelling	Resultaat
Faciliteren van het vergroeningsproces door middel van externe organisaties	<p>Aanjaagorganisatie chemie/BBE (Biobased Economy) ondersteunt de uitbouw van het bedrijfennetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster) en aanverwant bedrijfsleven. Dit leidt onder meer tot:</p> <ul style="list-style-type: none">- de realisatie van een polyester pilot plant,- de koppeling van klanten aan chemische/biobased bedrijvigheid,- de begeleiding van SUSPACC bij hun participatie in het Biobased Industrial Cluster (BIC)- maximale aansluiting bedrijfsleven-GREENPAC <p>Noordelijke Clusterorganisatie Greenlincs draagt bij aan business development. Dit resulteert in de vorming van 4 consortia van bedrijven en 8 leads voor R&D projecten in Noord-Nederland. De Noordelijke Clusterorganisatie Greenlincs draagt bij aan business development.</p> <p>Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE). Studenten ondersteunen bedrijven en organisaties in hun zoektocht naar innovatieve en duurzame oplossingen. Dit resulteert in 20 uitgewerkte casussen, deelname van minimaal 20 HBO-studenten en 10 MBO-studenten en realisatie van een databank met voorbeeldprojecten</p> <p>Stimuleren van projectontwikkeling en de netwerkvorming op het snijvlak van de Drentse agribusiness en de biobased economy. Dit resulteert in 5 nieuwe projecten/businesscases.</p>

Doelstelling	Resultaat
<p>Profilering van Drenthe als groene economische provincie (circulair én biobased)</p>	<p>Communicatieprogramma Biobased Economy is in uitvoering. Resultaten hiervan zijn onder andere de organisatie van een grootschalig biobased business event, participatie in EFIB (European Forum for Industrial Biotechnology), bijeenkomst Drentse biobased ambassadeurs, de profilering van het bedrijevnetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster) én het leveren van input voor www.biobased-drenthe.nl en vakbladen</p> <p>Exposure van verkiezing Drenthe/Groningen tot Europese voorbeeldregio</p> <p>Doorontwikkeling Chemport Europe, een gerichte value proposition en acquisitie voor chemie/bbe in Drenthe/Groningen. Dit resulteert in 2018 in 2 acquisities, 50 nieuwe arbeidsplaatsen en 3 nieuwe projecten met uitzicht op 75 arbeidsplaatsen</p>
<p>Doorontwikkeling van Drenthe als biobased economy</p>	<p>Er is 1 consortium Agribusiness/Biobased Economy (BBE) ontwikkeld (Plant Value) dat zich richt op crossovers met andere sectoren, o.a. sensoren en gezondheidseconomie (bijv. projecten op basis van plantinhoudstoffen)</p> <p>Realisatie 4 projecten/businesscases op het gebied van agribusiness/Biobased Economy/circulaire economie</p> <p>Start grootschalig project Green Business Campus Emmen, met als te realiseren onderdelen polyester pilot plant, incubator t.b.v. startups, en fermentatiereactor. Dit alles t.b.v. reeds gevestigd bedrijfsleven én voor het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid</p> <p>Kennisuitwisseling tussen Drentse (chemische) bedrijfsleven en kennisinstellingen (Centre of Expertise-HBO en Centrum Innovatief Vakmanschap-MBO), resulterend in onderzoeksprojecten, stageplekken en versterking personeelsaanbod</p> <p>Realisatie groene economische agenda</p> <p>Drentse invulling circulaire economie door concrete projecten als verdieping Drentse Grondstofstromenanalyse en circulaire woningbouw</p> <p>Aansluiting realiseren op de Noordelijke Samenwerkingsagenda Circulaire Economie</p> <p>Uitwerking Rijksbrede "Programma Circulair in 2050"</p> <p>Verkenning mogelijkheden duurzaam investeringsfonds</p> <p>Uitbouw bedrijevnetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster)</p>

2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe

Doelstelling	Resultaat
Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat	<p>In het kader van het Drentse Topprogramma (start, groei, innovatie en export), wordt uitvoering gegeven aan:</p> <p>a) Ondernemersfabriek Drenthe, op 3 locaties met tientallen aangesloten ondernemers, tenminste 6 ondernemersevents en 100 daarbij betrokken ondernemers</p> <p>b) Het uitbouwen van het platform Ikbendrentsondernemer.nl tot een centraal digitaal platform voor ondernemend Drenthe</p> <p>c) Exportstimulering voor het Drentse bedrijfsleven door middel van het Aanvalsplan Internationaal Ondernemen Drenthe. Waaronder een subsidieregeling, digitale- en fysieke ontsluiting van kennis en netwerken en een proactieve campagne richting MKB Drenthe.</p> <p>MKB Instrumentarium in uitvoering; subsidies en financiering (o.a. investeringspremieregeling)</p> <p>Financieel MKB Instrumentarium is in uitvoering, met onder andere voortzetting van de Bedrijvenregeling (Vierkant voor Werk en andere Drentse gemeenten) en Innovatieregelingen zoals de Versneller Innovatie Ambitie en de Kennis & Innovatie Subsidie</p> <p>Stimulans sociaal ondernemerschap in Drenthe (n.a.v. Motie 2016-29). Dit doen wij door het mobiliseren en activeren van stakeholders in deze sector en door het ondersteunen van sociaal ondernemers bijvoorbeeld door verbeterde toegang tot kapitaal</p> <p>Internet of Things : uitrol LoRa (Long Range) netwerk en stimuleren van ondernemersinitiatieven</p>
Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau	<p>Verlenen diverse stimuleringsbijdragen in de vorm van subsidies (VES)</p> <p>Nieuwe impulsen TT circuit</p> <p>Actieprogramma MKB vriendelijke gemeenten Drenthe</p> <p>Doorontwikkeling Rode Loper beleid</p> <p>Herbestemming karakteristieke panden in Drenthe</p> <p>Uitvoering geven aan het plan voor economische profilering en marketing van Drenthe</p> <p>Uitvoering geven aan de Acquisitiestrategie Drenthe, o.a. via Top Dutch campagne</p> <p>Realisatie Energielandgoed</p> <p>Realisatie Logistieke Hub</p> <p>Verbeteren kwaliteit vestigingslocatie/herontwikkeling</p> <p>Rijksluchtvaartschool RLS</p> <p>Doorontwikkeling visie gebiedsontwikkeling luchthavenomgeving GAE</p> <p>Actieve lobby voor het behoud van rijksdiensten</p>

Doelstelling	Resultaat
Bevorderen economisch ecosysteem	<p>Uitbouw van het ecosysteem HTSM (High Tech Systemen en Materialen):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Via grote projecten als World Class Composites Solutions (WCCS) en Region of Smart Factories (RosF), gericht op uitbouwen koploperspositie Noord Nederland in de Smart Industry - Via een MKB Actieagenda gericht op aansluiting van het MBK op de koplopers - Via versterking kennisinfrastructuur voor HTSM (Centre of Expertise/ lectoraten) <p>Ontwikkeling van nieuwe en versterking van bestaande proeftuinen en fieldlabs</p> <p>Kennisdeling in relatie tot maatschappelijke opgaven (i.r.t. aanbevelingen Noordelijke Innovatie Agenda)</p> <p>Jaarlijkse prestatieafspraken met Clusterorganisaties Energy Valley, Wateralliantie, Healthy Ageing Network Noord-Nederland over branding, netwerkvorming en kennisontwikkeling, en met de NOM over Acquisitie, Business Development en Financiering</p> <p>Doorontwikkeling medische technologie: o.a. door Health Hub Roden. Health Hub Roden resulteert in kenniscirculatie tussen onderwijs, medisch-technologische bedrijven en zorginstellingen. Dit leidt o.a. tot nieuwe start ups, netwerkbijeenkomsten en samenwerkingsprojecten</p>
Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)	Voortzetten Bedrijvenregeling Vierkant voor Werk Bijdrage aan de uitvoering van de Projectenportfolio Vierkant voor Werk
Versterken Projectontwikkeling en Businessdevelopment	<p>Projecten op speerpunten (en crossovers) HTSM, Health, Gezondheidseconomie, Agribusiness, Biobased economy en Circulaire economie; in nauwe samenwerking overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen</p> <p>Betere benutting SNN instrumenten Drents bedrijfsleven</p> <p>Prestatieafspraken met de NOM over Business Development en de realisatie van projecten op de speerpunten (en crossovers) Energie, HTSM, Biobased economy en gezondheidseconomie</p>
Noordelijke en grensoverschrijdende economische samenwerking	<p>Grensoverschrijdende economische samenwerking met provincie Overijssel (inclusief Regio Zwolle)</p> <p>Invulling geven aan Noordelijk Netwerk Economie en uitvoering geven aan de Noordelijke Innovatie Agenda</p>

Doelstelling	Resultaat
Provincie Drenthe (als organisatie) laten functioneren als launching customer	<p>Stimulering innovatief/groen ondernemerschap via inkoopbeleid</p> <p>We hebben vanuit ons inkoopbeleid expliciet aandacht voor Social Return on Investment (SROI)</p> <p>Alle door de provincie meegefinancierde restauratie- en herbestemmingsprojecten, zijn praktijkopleidingsplaats</p> <p>Realisatie van één biobased of circulair project, waarbij de provincie optreedt als opdrachtgever.</p>
Toekomst Groningen Airport Eelde	Toekomstbestendig Groningen Airport Eelde

2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt

Doelstelling	Resultaat
Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven	<p>Ontwikkelingen op het gebied van demografie, werkgelegenheid, aanpak kritische sectoren zorg en techniek zijn geagendeerd bij onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemersorganisaties en gemeenten</p> <p>Samen met belanghebbenden faciliteren wij een provincie brede structuur voor arbeidsmarktmonitoring: het Arbeidsmarktdashboard Drenthe</p> <p>In lijn met motie M 2017-9 werken wij samen met onze partners aan de implementatie van een regionaal fonds, dat financiering van (om)scholing faciliteert en ertoe bijdraagt dat de voor werkgevers en werknemers beschikbare scholingsmiddelen beter ontsloten gaan worden</p> <p>Het provinciale arbeidsmarktbeleid ondersteunt / versterkt de regionale samenwerking tussen sociale partners en brengt hiertoe minimaal twee keer per jaar actoren samen die een rol spelen op de Drentse arbeidsmarkt</p> <p>Wij werken samen met de partners in de arbeidsmarktregio's om de bestaande arbeidsmarktinfrastructuur (bijv. Servicepunt Techniek) te versterken</p> <p>Door middel van een subsidieregeling steunen wij nieuwe publiek private samenwerkingsverbanden van onderwijs en bedrijfsleven (bijv. Bedrijfstakscholen, Center of Expertise), met als doel een verbeterde aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt en de bevordering van doorlopende leerlijn techniek van V(MB)O naar HBO en WO</p>

Doelstelling	Resultaat
Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst	<p>Het advies van de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER NN) 2017 is vastgesteld en ter kennisname aangeboden aan PS.</p> <p>Bevorderen praktijkopleidingsplaatsen (bouw en installatie) o.a. via de regeling Instandhoudingen monumenten en beeldbepalende</p> <p>Extra impuls om leren programmeren in het onderwijs te stimuleren</p> <p>Het aanjagen van activiteiten gericht op de versterking van het 'human capital' in het kader van het regionale Zorgpact en Techniepact (ook als werkgever/ opdrachtgever voor o.a. Technasium opdrachten in het kader van de verdubbeling van de N34)</p> <p>In samenwerking met het bedrijfsleven, gemeenten, universiteiten en hogescholen onderzoeken wij wat nodig is om hoger opgeleide studenten te behouden voor de regio</p> <p>Meer Wetenschap en Techniek (W&T) in het basisonderwijs</p>
Inzet op wederzijdse grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit (nationaal en internationaal)	<p>Verbeterde samenwerking met Duitsland voor opleiden van vakkrachten en bemiddeling van werkzoekenden</p> <p>Bevorderen grensoverschrijdende nieuwe initiatieven en/of projecten (Netwerk, INTERREG)</p> <p>Extra impuls om meertalig onderwijs op (basis)scholen te stimuleren</p>
Versnellen overgang van werkloosheid naar werk	<p>Eerste resultaten van het Europees Globaliseringsfonds project (EGF) voor de retail worden aangeboden aan PS</p> <p>In samenwerking met gemeenten en bedrijven realiseren wij 3 uitstroomgerichte projecten (Wet Werk en Bijstand-gerechtigden richting werk)</p>

2.4 Breedband in Drenthe

Doelstelling	Resultaat
In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar	<p>Duidelijkheid over het voortbestaan van het Breedband Platform na 2019</p> <p>Regeling voor extreme dure witte adressen opgesteld</p> <p>50-75% van de witte adressen heeft breedband beschikbaar</p>

2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie

Doelstelling	Resultaat
Het verbeteren van het Drents imago	Jaarlijkse prestatieafspraken met Marketing Drenthe, gericht op promotionele activiteiten rond evenementen, festivals en andere initiatieven en marketing ingezet op het in beeld brengen van Drenthe bij de kansrijke doelgroepen
Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe	<p>Concreet beeld van de vrijetijdsmarkt in Drenthe beschikbaar</p> <p>Beeldbepalende en imagoversterkende evenementen, festivals en overige initiatieven, die economische en maatschappelijke spin-off genereren zijn ondersteund en geïnitieerd</p> <p>Betere en gerichte digitale ontsluiting - waaronder apps - van het product Drenthe voor de VTE</p> <p>Factsheets en de uitgave Feiten en Cijfers Vrijetijdseconomie voor de toeristische sector en beleidsmakers</p> <p>Meerjaren campagne door Marketing Drenthe & Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen gericht op het aantrekken van meer buitenlandse toeristen (verblijfs- en dagrecreatief) naar Drenthe uit met name Duitsland en België</p> <p>Internationale marketingkansen voor het Cultureel erfgoed in 2018 benut (door aandacht rondom de Werelderfgoednominatie van de Koloniën van Weldadigheid en Europees jaar van het Cultureel erfgoed)</p>
Ontwikkelruimte voor vernieuwende en bestaande recreatieve/toeristische bedrijven	<p>Het Recreatie Expertteam heeft meer dan 20 ondernemers geholpen bij het versterken van het bedrijf en ondernemerschap</p> <p>Netwerken en organisaties, zoals Gastvrij Drenthe, zijn ondersteund.</p> <p>Educatieve en attractieve voorzieningen of evenementen in de natuur gerealiseerd</p> <p>Ontwikkelen van nieuwe dagattracties als onderdeel van de Acquisitiestrategie Drenthe</p>
De potentie van Drenthe als wandelprovincie sterker benutten	<p>Up to date en uitgebouwde routestructuren voor wandelen en fietsen. Bijdragen in het onderhoud van recreatieve voorzieningen</p> <p>Het wandelknooppuntennetwerk is verder uitgerold in Drenthe</p> <p>Invulling uitvoeringsagenda wandelstrategie</p>
Revitalisering verblijfsrecreatie in Drenthe	<p>Conditie geschapen met concrete projecten en acties voor revitalisering van de verblijfsrecreatie in Drenthe</p>

2.6 Drenthe, de fietsprovincie

Doelstelling	Resultaat
Stimuleren van het fietsgebruik en versterken van het fietsnetwerk	Uitvoering Kwaliteitsimpuls Optimaal Fietsnetwerk (investeringsagenda) , o.a. infra, fietsroutenetwerk, voorzieningen, digitale en analoge informatievoorziening en innovatieve pilots en experimenten
	Invulling gegeven aan strategie en portfolio van het UCI Bike Region Label door middel van projecten en evenementen
	Uitvoering van uitvoeringsagenda MTB-visie
	Visie op 5 sterren trajecten voor diverse doelgroepen (o.a. E-bike, wielrenners inclusief thema's) met uitvoeringsagenda
	Pilots voor het stimuleren van het fietsen naar school en werk
	Realisatie van fietsroutes op de VAM-berg
	Fietsknooppuntennetwerk 2.0 incl. afstaplekken, voorzieningen, service en digitale informatievoorziening d.m.v. website en app
Versterken van fietsevenementen en imago fietsprovincie Drenthe	Meerjarenplan fietsevenementen.
	Diverse mediacampagnes positioneren fietsprovincie Drenthe

Toelichting bestaand beleid

Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

De ruimtelijk-economische visie Noordervisie 2040 vormt onze stip op de horizon en laat de nieuwe rolverdeling tussen provincie en samenleving zien. De Noordervisie is vervolgens verder uitgewerkt in een Noordelijke Innovatie Agenda (NIA), een Gebiedsagenda Noord-Nederland (Energieke Noorderruimte en het noordelijk "Koepelproject arbeidsmarkt").

De (nieuwe) economische koers

De inzet van de provincie Drenthe, op economische terrein is deels al uitgewerkt in de 'Economische Koers Drenthe 2015-2020'. Deze koers is een logische opvolger van de Drentse Economische agenda en het Kader voor Economische Investerings (KEI) 2011-2015.

Drenthe, de Fietsprovincie

De Kwaliteitsimpuls Optimaal Fietsnetwerk vormt het kader om de provinciale ambitie en doelen te kunnen realiseren voor een optimaal en toekomstbestendig fietsnetwerk en de vrijetijdseconomie in Drenthe te stimuleren. Gezamenlijk met onze partners geven we uitvoering aan het brede thema fietsen. Om enerzijds het fietsnetwerk in Drenthe te verbeteren en anderzijds de fietsbeleving en fietsinnovaties te vergroten zijn in 2017 twee subsidieregelingen opengesteld. De kwaliteitsimpuls en regelingen zijn onderdeel van de Investeringsagenda 2016.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe								
	Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat								
		Inkoop	4.000.330	1.430.000	2.000.000	-570.000	3.000.000	0	0
		Subsidie	843.936	702.400	702.400	0	702.400	702.400	702.400
	Totaal doelstelling		4.844.266	2.132.400	2.702.400	-570.000	3.702.400	702.400	702.400
	Toekomst Groningen Airport Eelde								
		Subsidie	0	3.000.000	2.600.000	400.000	1.400.000	1.400.000	900.000
	Totaal doelstelling			3.000.000	2.600.000	400.000	1.400.000	1.400.000	900.000
	Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)								
		Subsidie	0	6.410.000	2.600.000	3.810.000	1.000.000	0	0
	Totaal doelstelling			6.410.000	2.600.000	3.810.000	1.000.000		
	Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau								
		Inkoop	3.051.038	466.470	224.227	242.243	224.227	224.227	224.227
		Kapitaallasten	4.500	0	0	0	0	0	0
		Subsidie	7.219.178	3.866.627	4.151.627	-285.000	4.236.627	4.036.627	3.951.627
	Totaal doelstelling		10.274.717	4.333.097	4.375.854	-42.757	4.460.854	4.260.854	4.175.854
	Totaal beleidsopgave		15.118.983	15.875.497	12.278.254	3.597.243	10.563.254	6.363.254	5.778.254
	2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt								
	Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven								
		Inkoop	328.669	980.000	450.000	530.000	450.000	0	0
		Subsidie	120.975	363.270	450.000	-86.730	450.000	0	0
	Totaal doelstelling		449.645	1.343.270	900.000	443.270	900.000		
	Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst								
		Inkoop	233.103	200.000	200.000	0	0	0	0
		Subsidie	20.182	10.000	10.000	0	10.000	10.000	10.000
	Totaal doelstelling		253.285	210.000	210.000		10.000	10.000	10.000
	Totaal beleidsopgave		702.930	1.553.270	1.110.000	443.270	910.000	10.000	10.000
	2.4 Breedband in Drenthe								
	In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar								
		Subsidie	1.007.995	817.005	475.000	342.005	200.000	0	0
	Totaal doelstelling		1.007.995	817.005	475.000	342.005	200.000		
	Totaal beleidsopgave		1.007.995	817.005	475.000	342.005	200.000		
	2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie								
	Het verbeteren van het Drents imago								
		Inkoop	-20.990	0	0	0	0	0	0
		Subsidie	489.132	500.000	0	500.000	0	0	0
	Totaal doelstelling		468.142	500.000		500.000			
	Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe								
		Inkoop	58.125	436.949	36.949	400.000	36.949	36.949	36.949
		Subsidie	1.782.993	3.594.820	3.494.820	100.000	3.494.820	1.994.820	1.994.820
	Totaal doelstelling		1.841.118	4.031.769	3.531.769	500.000	3.531.769	2.031.769	2.031.769
	Totaal beleidsopgave		2.309.260	4.531.769	3.531.769	1.000.000	3.531.769	2.031.769	2.031.769
	2.6 Drenthe, de fietsprovincie								
	Stimuleren van het fietsgebruik en versterken van het fietsnetwerk								
		Inkoop	336.539	2.392.461	2.150.000	242.461	2.135.000	0	0
	Totaal doelstelling		336.539	2.392.461	2.150.000	242.461	2.135.000		
	Totaal beleidsopgave		336.539	2.392.461	2.150.000	242.461	2.135.000		
	Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		19.475.705	25.170.002	19.545.023	5.624.979	17.340.023	8.405.023	7.820.023

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016	2017	2018	Vershil	2019	2020	2021
		Rekening	begroting	begroting	2017-2018	begroting	begroting	begroting
Baten								
2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe								
Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat								
	Dividend	-1.000	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.000						
Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau								
	Ontv. bijdragen	-966.808	-32.200	-32.200	0	-32.200	-32.200	-32.200
	Ontv.subsidies	-2.589.077	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-3.555.885	-32.200	-32.200		-32.200	-32.200	-32.200
Totaal beleidsopgave		-3.556.885	-32.200	-32.200		-32.200	-32.200	-32.200
2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt								
Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven								
	Ontv.subsidies	-127.484	-700.000	0	-700.000	0	0	0
Totaal doelstelling		-127.484	-700.000		-700.000			
Totaal beleidsopgave		-127.484	-700.000		-700.000			
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-3.684.369	-732.200	-32.200	-700.000	-32.200	-32.200	-32.200
Totaal programma exclusief reserve mutaties		15.791.336	24.437.802	19.512.823	4.924.979	17.307.823	8.372.823	7.787.823

Programma 2	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	15.791.336	24.437.802	19.512.823	4.924.979	17.307.823	8.372.823	7.787.823
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	1.500.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-2.403.415	-200.000	-700.000	500.000	0	0	0
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-800.000	-8.945.000	-5.625.000	-3.320.000	-6.535.000	0	0
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	0	-3.000.000	-2.600.000	-400.000	-1.400.000	-1.400.000	-900.000
Bijdrage aan saldireserve	1.072.243	0	0	0	200.000	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-242.243	-1.895.513	0	-1.895.513	0	0	0
Bijdrage van Reserve financieringsfonds Drenthe	-4.000.000	0	0	0	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	-4.873.415	-14.040.513	-8.925.000	-5.115.513	-7.735.000	-1.400.000	-900.000
Totaal na bestemming	10.917.921	10.397.289	10.587.823	-190.534	9.572.823	6.972.823	6.887.823

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat	Inkoop	-570.000	Het beschikbare incidentele budget voor Gebiedsontwikkeling (GAE) is lager dan in 2017.
Toekomst Groningen Airport Eelde	Subsidie	400.000	Conform het Statenstuk is het budget voor NEDAB-vergoeding /ROF Groningen Airport Eelde € 400.000,-- lager dan in 2017. omdat de verwachting is het eerste jaar meer budget nodig zal zijn.
Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)	Subsidie	3.810.000	Voor de regelingen Vierkant voor Werk en de /Bedrijvenregeling Drenthe is het incidentele budget € 3.810.000,-- lager beschikbaar gesteld dan in 2017, omdat de verwachting is het eerste jaar meer budget nodig zal zijn.
Zorgen voor een goed vestigings- en leefklimaat ook op (sub)regional niveau	Inkoop	242.243	De Rijksbijdrage Herstructurering bedrijventerreinen (decentr. uitk.) is voor 2018 niet meer begroot.
	Subsidie	-285.000	Het bedrag voor Bijdragen in projecten versterking economische structuur is in 2018 €285.000,-- hoger dan 2017.
Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven	Inkoop	530.000	Het verschil betreft voornamelijk het niet meer begroten van de Rijksbijdrage Regionaal Sectorplan vrijetijdsector Drenthe voor 2018 (€ 700.000,--). Zie ook dezelfde afwijking bij de ontvangen subsidies. Ook het budget voor Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling ad € 30.000,-- is in 2018 niet meer opgenomen. Daarnaast is het inkoop budget voor Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt is in 2018 € 200.000,-- hoger
	Subsidie	-86.730	Het subsidie budget voor Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt is in 2018 € 86.730,-- hoger
In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar	Subsidie	342.005	Het beschikbare budget voor Breedband aanleg is lager dan in 2017.
Het verbeteren van het Drents imago	Subsidie	500.000	Het incidentele budget voor intensiveren van marketing is op deze doelstelling in 2018 niet meer opgenomen.
Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe	Inkoop	400.000	Het incidentele inkoopbudget voor Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme is in 2018 € 400.000,-- lager.
	Subsidie	100.000	Het incidentele subsidiebudget voor Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme is in 2018 € 100.000,-- lager.
Stimuleren van het fietsgebruik en versterken van het fietsnetwerk	Inkoop	242.461	Voor de intensivering uitvoering fietsnota is het incidentele budget in 2018 € 242.461,-- lager.
Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven	Ontv.subsidies	-700.000	De Rijksbijdrage Regionaal Sectorplan vrijetijdsector Drenthe is voor 2018 niet meer begroot. Zie ook dezelfde afwijking bij de inkoop categorie.
Overige verschillen			
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		4.924.979	

Speerpunt 3: Bereikbaar Drenthe

We zetten ons in voor een goede bereikbaarheid van sterke steden en een dynamisch platteland. Optimale verbondenheid via lucht, weg, water, spoor en fietspaden is van groot belang voor economische ontwikkeling en welbevinden in Drenthe. Slimme en duurzame mobiliteit moet onze stedelijke centra en voorzieningen bereikbaar houden vanuit en naar de regio. We willen het aantal verkeersslachtoffers verder terugdringen door onze wegen veiliger in te richten en via campagnes de weggebruikers te wijzen op veiligheid in het verkeer. Wij achten Groningen Airport Eelde (GAE) van belang voor het vestigingsklimaat en de bereikbaarheid voor Noord-Nederland. Daarbij zetten wij in op versterking van de omgeving rond GAE.

Bereikbaarheid

Voor Drenthe is het van belang vast te stellen welke mogelijkheden er zijn om er voor te zorgen dat voorzieningen op het platteland bereikbaar blijven voor iedereen, voor de leefbaarheid van Drenthe. Wij betrekken daarbij het bedrijfsleven en zorginstellingen, spreken aan op eigen verantwoordelijkheden en zoeken naar niet-traditionele (infrastructurele) maatregelen als informatievoorziening, gedragsverandering en inrichting. Dit moet leiden tot een betere bereikbaarheid van Zuidoost-Drenthe. We werken naar een nieuw investeringsprogramma verkeer en vervoer, door samen met onze partners na te denken over een toekomstbestendige inrichting van bereikbaarheid voor logistiek, distributie, zorg, openbaar vervoer en verkeersveiligheid. De komende periode wordt verder gewerkt aan de uitvoering van de verdubbeling N34-zuid. Er zal duidelijkheid komen over een veiligere en verbeterde corridor Emmen-Groningen, waaronder de partiele verdubbeling van de N34, en mogelijke oplossingen voor verkeer per spoor, zoals het mogelijk maken van personenvervoer op het traject Emmen-Rheine. Dit mede als aanjager voor Vierkant voor Werk. In de 2018 investeren wij in de verbetering van de infrastructuur, met name aan enkele stroomwegen. Daarnaast worden reguliere onderhoudswerkzaamheden op de Drentse wegen en vaarwegen uitgevoerd.

Duurzame mobiliteit

We willen meer invulling geven aan het verduurzamen van de mobiliteit. Daarom haken we aan op een van de vijf energietransitiepaden van het Rijk: mobiliteit & energie. Een nieuwe concessie voor het openbaar busvervoer in Groningen en Drenthe krijgt vorm. In de aanbesteding krijgt duurzaamheid een nadrukkelijker rol.

Fietsprovincie

Samen met vele partners werken we aan het versterken van onze koppositie als dé vijf sterren-fietsprovincie. We investeren in de kwaliteit van de fietspaden en vergroten de fietsbeleving samen met ondernemers. Onze huidige infrastructuur moet toekomstbestendig zijn. Daarvoor is een kwaliteitsimpuls noodzakelijk. Ook brengen we Drenthe meer in beeld met campagnes en fietsevenementen en zetten in op meer en veilig fietsgebruik.

Groningen Airport Eelde

Op basis van de Ontwikkelvisie luchthavenomgeving Groningen Airport Eelde (GAE) zijn de provincie Drenthe en de gemeente Tynaarlo een proces gestart om te komen tot een ruimtelijk-economische ontwikkeling van de luchthavenomgeving. Het doel van de gebiedsontwikkeling is de bestaande functies in het gebied te combineren met nieuwe ideeën en netwerken om zo te komen tot nieuwe verdienmodellen voor het gebied. Vanuit Groningen Airport Eelde werken we aan de integratie van onbemand (drones) en bemand luchtverkeer. Samen met onze partners investeren wij in de luchthaven om deze verder te ontwikkelen en de toekomst veilig te stellen. In dit verband zal de luchthaven in 2018 een andere organisatiestructuur krijgen.

Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

Toelichting programma

Veruit de meeste dagelijkse verplaatsingen vinden plaats binnen de regio. Een goede regionale bereikbaarheid is daarmee een belangrijke taak voor de provincies. Zij zorgen voor goed regionaal vervoer. Provincies zijn verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van verbindingswegen, tunnels en bruggen. Daarnaast bepalen provincies welke bedrijven het regionale bus- en treinvervoer in de provincie verzorgen.

3.1 Bereikbaar Drenthe

Doelstelling	Resultaat
Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer	Ongelijkvloerse aansluitingen van de N391 bij Roswinkel, Emmerschans en met de N366 Projecten Bereikbaarheid met geaccordeerde financiering opgenomen in Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP, www.provincie.drenthe.nl/pup Vorbereiding aanbesteding verdubbeling N34 Coevorden-Emmen Verdiepingsonderzoek partiële verdubbeling N34 vanaf de N381 in noordelijke richting inclusief toekomstbestendig verkeersplein Gieten Afronding onderzoek over uitruil N391 en N862 en optimalisering stroomweg N391
Versterkte (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en door de lucht	Realisatie Port of Zwolle, goede bereikbaarheid over water van Zwolle, Kampen en Meppel Lobby snelle verbindingen richting Twente en Randstad Flora Holland logistieke hub als onderdeel Beter Benutten Regio Groningen Assen Verbeterde achterlandverbindingen o.a. spoorlijn Rheine-Emmen Emmen Coevorden logistieke regio (profilering dry port)

3.3 Mobiliteit op maat

Doelstelling	Resultaat
Optimaal benutten van het totale netwerk met aandacht voor innovatieve concepten	Rapportage MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) Onderzoek Anders Benutten en uitvoering van 3 pilots Mobiliteitsmanagement gericht op werk en school met specifieke aandacht voor de fiets en OV Spitsmijdingen in het kader van het Regio Groninge-Assen (RGA) Programma Beter Benutten 2 Pilots autonome voertuigen Pilot(s) DroneHub Groningen Airport Eelde (GAE) Start realisatie onderdelen van de Fietssnelweg Assen - Groningen Pilots in relatie tot Smart Mobility Pilots Duurzame Mobiliteit
Optimaal Openbaar vervoer systeem	Ontwikkeling en exploitatie van de Vechtdallijnen 2018-2028 (spoor) Pilots Publiek Vervoer en één gezamenlijke concessie (doelgroepenvervoer) Concessie busvervoer Groningen Drenthe 2018-2019 Dienstregeling Openbaar Vervoer Bus 2019 Overstaplocaties tussen openbaar en publiek vervoer door realisatie van Hubs in Drenthe Planvorming P&R- en OV-knooppunt De Punt Besluitvorming aanbesteding concessie

3.4 Verkeersveilig Drenthe

Doelstelling	Resultaat
Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'	Bestuurlijk Overleg Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe Voorlichtingscampagnes zoals de BOB-campagnes, Afleiding in het Verkeer, Modder op de weg, Fietsverlichting, Motorcampagne, Scootercampagne Verkeersveiligheids (educatie) programma's, o.a. het Drents VerkeersveiligheidsLabel, gericht op scholen en trainingen zoals Trials gericht op jonge automobilisten, Trainingsdag Landbouwverkeer en Motorrijvaardigheidstrainingen Plan van aanpak effectmeting Programma Gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid Informatie gestuurde Verkeershandhaving op basis van Handhavingsplan. Samenwerking met OM, Politie en wegbeheerders) Maatregelenpakket Noordelijke proeftuin verkeersveiligheid op basis risicobenadering in samenwerking met de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV), Groningen en Fryslân Programma Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid Campagne N34 gericht op keren en inhalen Verkeersveiligheids campagne wegennetwerk in Drenthe 'Werk in Uitvoering'

Doelstelling	Resultaat
Verkeersveilig ingerichte infrastructuur	Verdeelbesluit BDU Verkeer en Vervoer N375 Duurzaam Veilig Ontwerp fietstunnel Meppel bij watertoren N375 Plan herinrichting Rijksweg Hoogersmilde Reconstructie N373 Norgerbrug - Huis ter Heide Start realisatie rotonde Tynaarlo N386 Start realisatie fietstunnel Brunlaan N372 Projecten Verkeersveiligheid met geaccordeerde financiering opgenomen in Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP, www.provincie.drenthe.nl/pup Besluitvorming reconstructie omgeving Norgerbrug in samenwerking gemeente Assen N 863 - Rotondes Klinkenvlier N 855- Rotonde Valderseweg, bij Dwingeloo bedrijventerrein Start realisatie N34 – rotondes Annen Uitvoeren van verkenning naar meer veilige bermen in Drenthe

3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

Doelstelling	Resultaat
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid	Beschikbaarheid van het wegennet
Zorgen voor veilige provinciale wegen	Technische beheermaatregelen die bijdragen aan 0 verkeersslachtoffers op de Drentse provinciale wegen en een reductie van het aantal gewonden
Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen	Schone wegen, fietspaden, bermen en openbare verlichting die bijdragen aan een duurzame leefomgeving
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)	Groot onderhoud N371 Bovensmilde - Smilde Groot onderhoud N374 Westerbork- Bruntinge Groot onderhoud N375 Meppel Groot onderhoud N376 Sleen Groot onderhoud N863 Nw Schoonebeek naar Duitse grens Fietspad langs de N379 Nieuw Buinen – Roswinkel vervangen asfalt door beton

3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

Doelstelling	Resultaat
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit	Op afgesproken diepte houden van scheepvaartkanalen. Overdracht peilbeheer Zuidoost Drentse vaarwegen naar de waterschappen
Zorgen voor veilige vaarwegen	Plaatsen en onderhouden van vaarwegmeubilair (aanlegplaatsen en remmingwerken)
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen	Vaarwegen, inclusief kunstwerken, boordvoorziening en vaarwegmeubilair die bijdragen aan een duurzame leefomgeving
Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)	Uitvoeren project opvoer gemalen overdracht peilbeheer Uitvoeren project Realiseren Zonneakker Rogatsluis Uitvoeren project Plaatsen zonnepanelen spaarsluis Vorbereiden project Sluis Peeloo deuren vervangen door composiet NWK-04380 Vorbereiden project Visie Zijtak (vervangen brug no. 4 en aanpassing oevervoorzieningen)

3.7 Regio Specifiek Pakket

Doelstelling	Resultaat
Bereikbaarheid Emmen - Centrum	Start van de aansluiting Emmen-West (realisatie in 2018/2019)
RSP Coevorden	Vorbereiding herinrichting van het stationsplein, het transferpunt, het emplacement, voetgangerstunnel en opstart aanbestedingsprocedures.
Ruimtelijk Economisch Programma Verbetering Spoorlijn Zwolle - Emmen	Twee beschikkingen voor REP projecten Bestemmingsplan Station Emmen Zuid onherroepelijk. Daarna start realisatie Station Emmen Zuid (verdubbeling spoor en aanpassing perron).
Verbetering Spoorlijn Zwolle- Assen- Groningen	Vorbereiding verdubbeling spoor Zwolle - Herfte inclusief knoop Herfte Vorbereiding realisatie spoorboog Hoogeveen

Toelichting bestaand beleid

Verkeer en vervoer

De provincie is vanuit de Planwet Verkeer en vervoer verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid en het regionaal openbaar vervoer. De basis is vastgelegd in de (geactualiseerde) Omgevingsvisie Drenthe en in het Provinciaal Verkeer en VervoerPlan Drenthe (PVVP). De uitvoering vindt plaats via het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV). Jaarlijks wordt in het Provinciaal Uitvoeringsplan PUP de stand van zaken per project weergegeven. Op bestuurlijk niveau maken we afspraken in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD). Onder het motto 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!' werken we met onze partners aan gedragsbeïnvloeding en het programma 'Permanente Verkeerseducatie'. Het Drentse verkeersveiligheidsbeleid is verder uitgewerkt in het Strategisch Plan Verkeersveiligheid. In het OV-bureau Groningen-Drenthe zijn we samen met de provincie en de gemeente Groningen verantwoordelijk voor het openbaar (bus)vervoer in de regio. Met de provincie Overijssel exploiteren we de spoorlijn Emmen-Zwolle als onderdeel van de Vechtdallijnen.

Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Wij voeren beheer- en onderhoudswerkzaamheden uit aan onze (vaar)wegen om te zorgen voor voldoende kwaliteit en beschikbaarheid. Gladheidsbestrijding is in de winterperiode hieraan onlosmakelijk verbonden. Voor zowel de wegen als de vaarwegen worden de huidige beleidsplannen Beleidsplan Beheer en Onderhoud Wegen en Beleidsplan Beheer en Onderhoud Vaarwegen in 2016/2017 aangepast aan de huidige inzichten. We verduurzamen onze openbare verlichting. Hieraan ligt het Beleidsplan Openbare Verlichting ten grondslag. De ombouw van de N34 en de N391 hebben hoge prioriteit. Om een beeld te krijgen hoe de aansluitingen in de N391 er uit komen te zien wordt verwezen naar de volgende visualisaties: Aansluiting Roswinkel en Knooppunt N391/ N366.

Integrale gebiedsontwikkeling RSP

Het Drentse RSP bestaat uit vijf gebiedsopgaven en het Ruimtelijk Economisch Programma (REP). De RSP-projecten moeten eind 2020 gerealiseerd, dan wel aanbesteed en gegund zijn. Het RSP ligt op schema om eind 2020 gereed te zijn. Nadere informatie over het RSP (noordelijk) is te vinden op de website: <http://www.rsp-projecten.nl/>. Daarnaast wordt verwezen naar het rijksconvenant RSP Zuiderzeelijn en de samenwerkingsovereenkomsten provincie - gemeenten Emmen en Coevorden en de beëindigingsovereenkomst provincie - gemeente Assen.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	3.1 Bereikbaar Drenthe								
	Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer								
		Inkoop	23.750	0	0	0	0	0	0
		Kapitaallasten	7.988.356	6.004.018	6.090.981	-86.963	7.384.042	8.023.993	10.125.005
		Subsidie	5.949.131	5.782.017	5.000.000	782.017	5.000.000	5.000.000	5.000.000
	Totaal doelstelling		13.961.237	11.786.035	11.090.981	695.054	12.384.042	13.023.993	15.125.005
	Versterkte (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en door de lucht								
		Inkoop	1.300.005	500.000	0	500.000	0	0	0
	Totaal doelstelling		1.300.005	500.000	500.000	500.000			
	Totaal beleidsopgave		15.261.242	12.286.035	11.090.981	1.195.054	12.384.042	13.023.993	15.125.005
	3.3 Mobiliteit op maat								
	Optimaal benutten van het totale netwerk met aandacht voor innovatieve concepten								
		Inkoop	71.324	24.225	24.225	0	24.225	24.225	24.225
		Subsidie	0	24.225	24.225	0	24.225	24.225	24.225
	Totaal doelstelling		71.324	48.450	48.450		48.450	48.450	48.450
	Optimaal Openbaar vervoer systeem								
		Inkoop	24.902	0	0	0	0	0	0
		Subsidie	24.409.859	24.279.390	25.610.197	-1.330.807	26.091.502	25.964.579	26.451.543
	Totaal doelstelling		24.434.761	24.279.390	25.610.197	-1.330.807	26.091.502	25.964.579	26.451.543
	Totaal beleidsopgave		24.506.085	24.327.840	25.658.647	-1.330.807	26.139.952	26.013.029	26.499.993
	3.4 Verkeersveilig Drenthe								
	Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'								
		Inkoop	689.958	798.021	598.021	200.000	598.021	598.021	598.021
		Subsidie	483.369	483.369	483.369	0	483.369	483.369	483.369
	Totaal doelstelling		1.173.327	1.281.390	1.081.390	200.000	1.081.390	1.081.390	1.081.390
	Totaal beleidsopgave		1.173.327	1.281.390	1.081.390	200.000	1.081.390	1.081.390	1.081.390
	3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau								
	Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen								
		Inkoop	481.388	290.460	0	290.460	0	0	0
	Totaal doelstelling		481.388	290.460	290.460	290.460			
	Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen projecten								
		Inkoop	59.598	95.000	0	95.000	0	0	0
		Kapitaallasten	0	13.693	0	13.693	0	0	0
	Totaal doelstelling		59.598	108.693	108.693	108.693			
	Het beheren en onderhouden van fietspaden								
		Inkoop	453.651	338.200	0	338.200	0	0	0
	Totaal doelstelling		453.651	338.200	338.200	338.200			
	Het beheren en onderhouden van fietspaden projecten								
		Inkoop	658.955	165.393	0	165.393	0	0	0
	Totaal doelstelling		658.955	165.393	165.393	165.393			
	Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen								
		Belastingen	207.220	188.600	0	188.600	0	0	0
		Inkoop	3.127.064	3.107.580	0	3.107.580	0	0	0
	Totaal doelstelling		3.334.284	3.296.180	3.296.180	3.296.180			
	Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten								
		Inkoop	3.088.439	2.370.911	0	2.370.911	0	0	0
		Kapitaallasten	0	58.159	0	58.159	0	0	0
	Totaal doelstelling		3.088.439	2.429.070	2.429.070	2.429.070			
	Het beheren en onderhouden van stroomwegen								
		Inkoop	1.487.234	1.330.360	0	1.330.360	0	0	0
		Kapitaallasten	140.655	0	0	0	0	0	0
	Totaal doelstelling		1.627.889	1.330.360	1.330.360	1.330.360			

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016	2017	2018	Vershil	2019	2020	2021
		Rekening	begroting	begroting	2017-2018	begroting	begroting	begroting
Het beheren en onderhouden van stroomwegen projecten								
	Inkoop	1.004.549	1.026.400	0	1.026.400	0	0	0
	Kapitaallasten	0	7.800	0	7.800	0	0	0
Totaal doelstelling		1.004.549	1.034.200		1.034.200			
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)								
	Inkoop	0	0	4.243.688	-4.243.688	4.159.251	3.182.863	3.182.863
	Kapitaallasten	0	0	78.570	-78.570	78.570	78.570	78.570
Totaal doelstelling				4.322.258	-4.322.258	4.237.821	3.261.433	3.261.433
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid								
	Belastingen	0	0	188.600	-188.600	188.600	188.600	188.600
	Inkoop	0	0	907.770	-907.770	907.770	907.770	907.770
Totaal doelstelling				1.096.370	-1.096.370	1.096.370	1.096.370	1.096.370
Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen								
	Inkoop	0	0	2.105.928	-2.105.928	2.105.928	2.193.371	2.193.371
Totaal doelstelling				2.105.928	-2.105.928	2.105.928	2.193.371	2.193.371
Zorgen voor veilige provinciale wegen								
	Inkoop	0	0	2.052.902	-2.052.902	2.052.902	2.052.902	2.052.902
Totaal doelstelling				2.052.902	-2.052.902	2.052.902	2.052.902	2.052.902
Totaal beleidsopgave		10.708.754	8.992.556	9.577.458	-584.902	9.493.021	8.604.076	8.604.076
3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau								
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt								
	Belastingen	24.807	28.000	0	28.000	0	0	0
	Inkoop	1.210.481	1.285.350	0	1.285.350	0	0	0
	Kapitaallasten	524.779	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		1.760.067	1.313.350		1.313.350			
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt projecten								
	Inkoop	704.799	897.695	0	897.695	0	0	0
	Kapitaallasten	0	23.139	0	23.139	0	0	0
Totaal doelstelling		704.799	920.834		920.834			
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen								
	Belastingen	19.810	21.900	0	21.900	0	0	0
	Inkoop	1.501.114	1.369.550	0	1.369.550	0	0	0
	Subsidie	76.108	61.647	0	61.647	0	0	0
Totaal doelstelling		1.597.032	1.453.097		1.453.097			
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen projecten								
	Inkoop	698.574	1.182.414	0	1.182.414	0	0	0
	Kapitaallasten	0	177.324	0	177.324	0	0	0
Totaal doelstelling		698.574	1.359.738		1.359.738			
Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)								
	Inkoop	0	0	1.466.561	-1.466.561	662.000	1.700.000	1.700.000
	Kapitaallasten	0	0	244.654	-244.654	244.654	244.654	286.174
Totaal doelstelling				1.711.215	-1.711.215	906.654	1.944.654	1.986.174
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit								
	Belastingen	0	0	49.900	-49.900	49.900	49.900	49.900
	Inkoop	0	0	1.045.162	-1.045.162	1.045.162	1.045.162	1.045.162
	Subsidie	0	0	61.647	-61.647	61.647	34.529	0
Totaal doelstelling				1.156.709	-1.156.709	1.156.709	1.129.591	1.095.062
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen								
	Inkoop	0	0	281.100	-281.100	281.100	281.100	281.100
Totaal doelstelling				281.100	-281.100	281.100	281.100	281.100
Zorgen voor veilige vaarwegen								
	Inkoop	0	0	1.328.638	-1.328.638	1.328.638	1.328.638	1.328.638
Totaal doelstelling				1.328.638	-1.328.638	1.328.638	1.328.638	1.328.638
Totaal beleidsopgave		4.760.473	5.047.019	4.477.662	569.357	3.673.101	4.683.983	4.690.974

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
3.7 Regio Specifiek Pakket								
Bereikbaarheid Emmen - Centrum								
	Inkoop	22.250	180.000	77.514	102.486	50.000	0	0
	Subsidie	10.665.440	6.736.000	0	6.736.000	0	0	0
Totaal doelstelling		10.687.690	6.916.000	77.514	6.838.486	50.000		
RSP Coevorden								
	Inkoop	-865	0	0	0	0	0	0
	Subsidie	16.803.111	6.527.931	8.562.686	-2.034.755	5.038.952	196.827	0
Totaal doelstelling		16.802.246	6.527.931	8.562.686	-2.034.755	5.038.952	196.827	
Ruimtelijk Economisch Programma								
	Subsidie	4.235.000	3.000.000	2.800.000	200.000	2.000.000	2.500.000	0
Totaal doelstelling		4.235.000	3.000.000	2.800.000	200.000	2.000.000	2.500.000	
Verbetering Spoorlijn Zwolle - Emmen								
	Inkoop	0	2.300.000	0	2.300.000	0	0	0
	Subsidie	66.820	7.450.000	350.000	7.100.000	2.000.000	233.192	0
Totaal doelstelling		66.820	9.750.000	350.000	9.400.000	2.000.000	233.192	
Totaal beleidsopgave		31.791.755	26.193.931	11.790.200	14.403.731	9.088.952	2.930.019	
Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		88.201.635	78.128.771	63.676.338	14.452.433	61.860.458	56.336.490	56.001.438
Baten								
3.3 Mobiliteit op maat								
Optimaal Openbaar vervoer systeem								
	Ontv.subsidies	-9.687.860	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-9.687.860						
Totaal beleidsopgave		-9.687.860						
3.4 Verkeersveilig Drenthe								
Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'								
	Leges	-9.755	-17.500	-17.500	0	-17.500	-17.500	-17.500
	Ontv.subsidies	-56.672	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-66.427	-17.500	-17.500		-17.500	-17.500	-17.500
Totaal beleidsopgave		-66.427	-17.500	-17.500		-17.500	-17.500	-17.500
3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau								
Het beheren en onderhouden van fietspaden projecten								
	Ontv. bijdragen	-1.750	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.750						
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen								
	Leges	-7.548	-5.000	0	-5.000	0	0	0
	Ontv. bijdragen	-629.334	-139.000	0	-139.000	0	0	0
Totaal doelstelling		-636.882	-144.000		-144.000			
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten								
	Ontv. bijdragen	-145.289	-177.868	0	-177.868	0	0	0
Totaal doelstelling		-145.289	-177.868		-177.868			
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid								
	Leges	0	0	-5.000	5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Ontv. bijdragen	0	0	-189.165	189.165	-189.165	-189.165	-189.165
Totaal doelstelling				-194.165	194.165	-194.165	-194.165	-194.165
Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen								
	Ontv.subsidies	0	0	-15.010	15.010	-15.010	-15.010	-15.010
Totaal doelstelling				-15.010	15.010	-15.010	-15.010	-15.010
Totaal beleidsopgave		-783.921	-321.868	-209.175	-112.693	-209.175	-209.175	-209.175

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau								
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt								
	Leges	-111	-500	0	-500	0	0	0
	Ontv. bijdragen	-135.301	-67.930	0	-67.930	0	0	0
	Ontv.subsidies	-3.586.704	-3.601.000	0	-3.601.000	0	0	0
Totaal doelstelling		-3.722.116	-3.669.430		-3.669.430			
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen								
	Leges	-545	-500	0	-500	0	0	0
	Ontv. bijdragen	-14.113	-3.165	0	-3.165	0	0	0
	Ontv.subsidies	-1.385.102	-1.396.445	0	-1.396.445	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.399.760	-1.400.110		-1.400.110			
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit								
	Leges	0	0	-1.000	1.000	-1.000	-1.000	-1.000
	Ontv. bijdragen	0	0	-15.930	15.930	-15.930	-15.930	-15.930
	Ontv.subsidies	0	0	-5.002.445	5.002.445	-5.002.445	-4.975.327	-4.940.798
Totaal doelstelling				-5.019.375	5.019.375	-5.019.375	-4.992.257	-4.957.728
Totaal beleidsopgave		-5.121.876	-5.069.540	-5.019.375	-50.165	-5.019.375	-4.992.257	-4.957.728
3.7 Regio Specifiek Pakket								
RSP Coevorden								
	Ontv.subsidies	0	-4.008.600	-3.890.700	-117.900	-6.838.200	0	0
Totaal doelstelling			-4.008.600	-3.890.700	-117.900	-6.838.200		
Totaal beleidsopgave			-4.008.600	-3.890.700	-117.900	-6.838.200		
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-15.660.083	-9.417.508	-9.136.750	-280.758	-12.084.250	-5.218.932	-5.184.403
Totaal programma exclusief reserve mutaties		72.541.552	68.711.263	54.539.588	14.171.675	49.776.208	51.117.558	50.817.035

Programma 3	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017- 2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	72.491.855	68.711.263	54.539.588	14.171.675	49.776.208	51.117.558	50.817.035
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt	1.600.346	602.370	248.465	353.905	248.465	248.465	248.465
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	-1.002.000	-441.600	-340.000	-101.600	-340.000	0	0
Bijdrage van Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	-637.858	-2.940.017	-2.158.000	-782.017	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	9.115.271	4.443.872	1.296.510	3.147.362	1.295.939	1.854.926	1.854.926
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	445.246	-496.299	-1.425.559	929.260	3.197.061	-1.680.019	0
Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	-31.987.001	-19.439.032	-5.223.941	-14.215.091	-4.197.813	0	0
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	841.997	47.001	659.251	-612.250	0	2.659.251	2.659.251
Bijdrage van Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	-250.000	0	-1.548.249	1.548.249	0	0	0
Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	1.265.889	3.000.000	0	3.000.000	0	0	0
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	-2.565.894	-3.500.000	0	-3.500.000	0	0	0
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	2.625.229	50.012	0	50.012	0	0	0
Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer	0	0	-750.838	750.838	-1.885.014	-2.171.618	-3.884.649
Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	-160.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan saldireserve	100.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-1.367.000	-422.461	0	-422.461	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	-21.975.775	-19.096.154	-9.242.361	-9.853.793	-3.839.362	-1.246.995	-1.280.007
Totaal na bestemming	50.516.080	49.615.109	45.297.227	4.317.882	45.936.846	49.870.563	49.537.028

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor Paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer	Kapitaallasten	-86.963	De kapitaallasten van het investeringsprogramma Verkeer en vervoer zijn in 2018 hoger begroot, omdat voorzien wordt dat de verschillende infrastructurele projecten zijn afgerond en de afschrijving van die projecten is gestart.
	Subsidie	782.017	De budgetten voor de Verkeers- en Vervoersprojecten zijn in 2018 lager. Het budget van 2017 is gebaseerd op het door het Verkeers- en vervoersberaad vastgestelde bedrag en die van 2018 op de meerjarige verwachting van de uitgaven.
Versterkte (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en door de lucht	Inkoop	500.000	De budgetten voor Onderhoud en verbeteringswerken N34 zijn in 2018 en meerjarig op nul gezet. Als gevolg van een aanpassing in het BBV, dienen alle investeringen te worden geactiveerd en zijn de exploitatiebudgetten m.b.t. de N34 overgeheveld naar investeringskredieten. De bedragen worden verrekend met de Reserve Investerings
Optimaal Openbaar vervoer systeem	Subsidie	-1.330.807	De bijdragen aan het OV-bureau en de concessie Zwolle-Emmen zijn hoger als gevolg van indexaties.
Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'	Inkoop	200.000	De incidentele budgetten voor de uitvoering van Nieuw Geluidsbeleid (SWUNG) zijn in 2018 niet meer begroot.
Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen	Inkoop	290.460	Door het instellen van nieuw geformuleerde doelstellingen binnen de beleidsopgaven 3.5 en 3.6 zijn de budgetten verschoven en zijn er verschillende tussen 2017 en 2018 ontstaat. Per saldo zijn deze verschillen neutraal verlopen. Daarnaast is 2018 is € 15.545,-- meer budget beschikbaar. Dit betreft vooral hogere kapitaallasten.
Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen projecten	Inkoop	95.000	Idem
Het beheren en onderhouden van fietspaden	Inkoop	338.200	Idem
Het beheren en onderhouden van fietspaden projecten	Inkoop	165.393	Idem
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen	Belastingen	188.600	Idem
	Inkoop	3.107.580	Idem
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten	Inkoop	2.370.911	Idem
	Kapitaallasten	58.159	Idem
Het beheren en onderhouden van stroomwegen	Inkoop	1.330.360	Idem
Het beheren en onderhouden van stroomwegen projecten	Inkoop	1.026.400	Idem
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)	Inkoop	-4.243.688	Idem
	Kapitaallasten	-78.570	Idem
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van wegen in verband met mobiliteit en bereikbaarheid	Belastingen	-188.600	Idem
	Inkoop	-907.770	Idem
Zorgen voor een schone gezonde en mooie leefomgeving rond de provinciale wegen	Inkoop	-2.105.928	Idem
Zorgen voor veiligheid op de provinciale wegen	Inkoop	-2.052.902	Idem
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt	Inkoop	1.285.350	Idem
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt projecten	Inkoop	897.695	Idem
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen	Inkoop	1.369.550	Idem
	Subsidie	61.647	Idem
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen projecten	Inkoop	1.182.414	Idem
	Kapitaallasten	177.324	Idem
Instandhouden van de bestaande infrastructuur van vaarwegen voor een goede bevaarbaarheid	Inkoop	-1.045.162	Idem
	Subsidie	-61.647	Idem
Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)	Inkoop	-1.466.561	Idem
	Kapitaallasten	-244.654	Idem
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen	Inkoop	-281.100	Idem
Zorgen voor veiligheid op de vaarwegen	Inkoop	-1.328.638	Idem
Bereikbaarheid Emmen - Centrum	Inkoop	102.486	De verwachting is dat er minder besteed gaat worden aan proceskosten.
	Subsidie	6.736.000	Voor de projecten Emmen - Centrum is in 2018 minder budget nodig. Bedragen worden verrekend met de Reserve RSP.
RSP Coevorden	Subsidie	-2.034.755	Voor de projecten Coevorden is in 2018 meer budget nodig. Alle bedragen worden verrekend met de Reserve RSP.
Ruimtelijk Economisch Programma	Subsidie	200.000	Voor de projecten Emmen - Centrum is in 2018 minder budget nodig.
Verbetering Spoorlijn Zwolle - Emmen	Inkoop	2.300.000	Voor het project Verbeter spoor Zwolle-Herfte is in 2018 geen budget opgenomen.
	Subsidie	7.100.000	Voor het project Spoor ZCE is in 2018 geen budget opgenomen.

Doelstelling	Eco. Cat.	Verschil	Toelichting
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen	Ontv. bijdragen	-139.000	Door het instellen van nieuw geformuleerde doelstellingen binnen de beleidsopgaven 3.5 en 3.6 zijn de budgetten verschoven en zijn er verschillen tussen 2017 en 2018 ontstaan. Per saldo zijn deze verschillen neutraal verlopen. De totale inkomsten zijn met € 162.858,-- naar beneden bijgesteld het betreft hier overige opbrengsten, dit bedrag is gedekt door bijdragen uit de reserve.
Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten	Ontv. bijdragen	-177.868	Idem
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van wegen in verband met mobiliteit en bereikbaarheid	Ontv. bijdragen	189.165	Idem
Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt	Ontv. bijdragen	-67.930	Idem
	Ontv.subsidies	-3.601.000	Idem
Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen	Ontv.subsidies	-1.396.445	Idem
Instandhouden van de bestaande infrastructuur van vaarwegen voor een goede bevaarbaarheid	Ontv.subsidies	5.002.445	Idem
RSP Coevorden	Ontv.subsidies	-117.900	De bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP voor projecten in Coevorden zijn lager. Alle bedragen worden verrekend met de Reserve RSP.
Overige verschillen		72.407	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		14.171.675	

Speerpunt 4: Ruimtelijk Drenthe

Ruimte

Wij maken ons sterk voor het bieden van ruimte voor ondernemen, wonen, werken en recreëren. Met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit zetten wij in op meer economisch ruimtegebruik en faciliteren wij initiatieven van gemeenten en ontwikkelaars die bijdragen aan een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken. Met het Binnenstadsfonds en het Herstructureringsfonds stimuleren en ondersteunen wij concrete en realistische plannen van gemeenten en ontwikkelaars en pakken wij leegstand en herontwikkeling aan voor een leefbaar Drenthe. Het is onze ambitie dat in 2018 minstens 6 locaties door een provinciale bijdrage een nieuwe invulling krijgen waarmee verpaupering wordt voorkomen en positieve effecten op de ruimtelijke kwaliteit, economie en leefbaarheid worden bereikt.

In 2018 wordt de gereviseerde omgevingsvisie vastgesteld. In de revisie is nieuw beleid uitgewerkt voor het realiseren van de energiedoelstelling, vitalisering van de vrijetijdseconomie en robuuste stedelijke netwerken. Ook voeren wij de Retailagenda uit, actualiseren wij de regionale woningbouwopgave en werken wij aan de implementatie van de Omgevingswet. De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld tot in elk geval 2021. In het kader van de nieuwe Omgevingswet voeren wij samen met gemeenten en andere belanghebbenden pilots uit om te verkennen welke regelruimte wij extra kunnen bieden. Met gemeenten en andere partners werken wij aan een nieuwe visie op wonen, resulterend in strategisch voorraadbeleid waarmee zowel de gewenste groei als krimp van de woningvoorraad in beeld wordt gebracht. Met de Impuls Volkshuisvesting faciliteren wij de 12 gemeenten in de kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad. Wij verwachten hiertoe in 2018 6 aanvragen te honoreren. Wij leveren een bijdrage aan het aantrekkelijk houden van de Drentse centrumgebieden. Hiervoor maken wij onder meer gebruik van de ervaringen die wij de afgelopen jaren hebben opgedaan bij het herstructureren van bedrijventerreinen (voorkomen van leegstand en tegengaan van verpaupering). Wij versterken daarbij onze contacten met de gemeenten om hen te ondersteunen bij de ontwikkeling van een op maat gemaakte RetailDeal.

Tenslotte starten wij met de stimulering van het asbestvrij maken van alle daken in Drenthe. In 2018 moet de stimuleringslening verwijdering asbestdaken Drenthe een boost geven aan de verwijdering van daken door eigenaren en de mogelijkheden dit te combineren met energiebesparende maatregelen.

Water

In algemene zin kan gesteld worden dat de chemische waterkwaliteit in Drenthe redelijk goed is, omdat het merendeel van de gemeten stoffen aan de normen voldoet. De ecologische waterkwaliteit is op de meeste locaties is nog matig of onvoldoende. Wel is de toestand verbeterd door het uitvoeren van maatregelen zoals hermeandering van beken en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. De diffuse belasting met de stoffen nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen vormen voor de waterkwaliteit in Drenthe de belangrijkste knelpunten om uiteindelijk de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen. Daarom faciliteren wij de uitvoering van projecten gericht op het voorkomen van deze diffuse belasting. Daarnaast verbeteren wij ook de zoetwatervoorziening voor de landbouw. Wij doen dit in samenwerking met de landbouw en de waterschappen in het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer. Vanwege het grote belang dat wij hechten aan de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, organiseren wij hierover een congres op Wereld Water Dag in maart 2018. Samen met de waterleidingbedrijven onderzoeken wij de komende periode of wij voldoende grondwater beschikbaar hebben voor de drinkwatervoorziening. Hiermee sluiten wij aan bij de landelijke afspraak dat de provincies inzichtelijk maken hoe de drinkwatervoorziening is veiliggesteld, ook in het geval dat de vraag naar drinkwater sterk zou stijgen.

Klimaatadaptatie

De gevolgen van klimaatverandering worden steeds duidelijker. Wij zetten in op de uitvoering van ons huidige beleid, zoals water vasthouden en bergen, robuuste klimaatbestendige beekdalen, zoetwatervoorziening en de aanpak van de verdroging van natuurgebieden. Klimaatverandering heeft echter ook gevolgen voor de stad: wateroverlast bij extreme neerslag in korte tijd en hitte-stress bij hoge temperaturen. De komende periode gaan wij in overleg met gemeente en waterschappen verkennen wat dit voor Drenthe betekent.

Energieneutraal Drenthe

De energietransitie zal een grote impact hebben op de leefomgeving en raakt de gehele samenleving, waarbij niemand kan voorspellen hoe het er precies uit gaat zien. Wij hebben een forse ambitie: in 2050 willen wij dat de provincie Drenthe energieneutraal is. Om richting te geven aan de energietransitie in Drenthe en deze te versnellen hebben wij onze Energieagenda 2016-2020 opgesteld en in uitvoering gebracht. Voor de voortgang van de agenda zijn en blijven wij sterk van andere maatschappelijke actoren en externe ontwikkelingen afhankelijk.

Met de uitvoering van onze Energieagenda liggen wij behoorlijk op koers. Ook wordt er veel gebruik gemaakt van de financiële instrumenten van de Drentse Energie Organisatie (DEO) om te investeren in een energieneutraal Drenthe. Zoveel zelfs, dat de uit te zetten middelen van de DEO binnen afzienbare tijd ontoereikend zijn om aan de vraag te voldoen. Daarom willen wij aanvullende middelen beschikbaar stellen. Een aanvullende lening van € 10 miljoen is voldoende om een financieringsniveau in stand te houden gelijk aan de afgelopen periode. Dit vereist een storting van € 1 miljoen in de Risicoreserve revolverend financieren. Wij zijn voornemens Provinciale Staten een voorstel te doen, deze last te dekken ten laste van de vrije bestedingsruimte in 2018. Wij maken afspraken met de DEO over de werkwijze bij beëindiging van de DEO en de wijze van terugbetaling van de verstrekte leningen. In lijn met hetgeen wij hebben afgesproken bij de Voorjaarsnota zullen de Staten worden betrokken bij de inzet met betrekking tot DEO na 2020.

Om in te kunnen spelen op de nieuwe ontwikkelingen en de nieuwe kansen die dit biedt, haken wij - binnen de bestaande financiële kaders - aan op de vijf transitiepaden waarbinnen het Rijk aan haar Energieagenda werkt:

- Kracht en licht;
- Lage temperatuurwarmte
- Hoge temperatuurwarmte;
- Mobiliteit
- Voedsel en natuur

Hiermee verbreden wij de inzet op onze energieagenda met mobiliteit & energie en voedsel en natuur & energie. Daarnaast zetten wij ook in op de ontwikkeling van de waterstofeconomie.

Onder andere via onze ruimtelijke instrumenten als de omgevingsvisie richten wij ons op het participeren in en faciliteren van dit maatschappelijke transitieproces. Wij zetten in op het geven van ruimte voor deze energietransitie, mits gebaseerd op maatschappelijke acceptatie en een goede ruimtelijke inpassing. Daarnaast dragen wij door het stimuleren en aanjagen van innovatieve voorbeeldprojecten en ideeën bij aan het realiseren van CO₂-reductie en energieneutraliteit. Dit doen wij onder andere met de Expeditie Energieneutraal Wonen. Met de uitvoering van het actieplan Energieneutraal Wonen willen wij het voor de Drentse huishoudens mogelijk maken om te leven zonder energierekening. Ons doel is, dat er nog in deze collegeperiode 2.000 "Nul Op de Meter-woningen" en/of energie-neutrale woningen worden gerealiseerd.

Wij komen onze afspraken uit het Collegeakkoord over windenergie na.

Gaswinning

In het belang van onze inwoners en onze omgeving zullen wij voorgenomen activiteiten in de diepe ondergrond nauwgezet volgen en hoge prioriteit geven aan de advisering daarover. Wij maken daarbij gebruik van de grotere rol die wij op grond van de nieuwe Mijnbouwwet hebben gekregen bij de advisering van de Minister van Economische Zaken over zaken aangaande mijnbouw en gaswinning.

Aardgas is gedurende de energietransitie nog nodig omdat er in Nederland nog onvoldoende hernieuwbare energie geproduceerd wordt. De veiligheid van onze inwoners bij mijnbouw heeft prioriteit. Wij werken daarbij intensief samen met de andere Drentse overheden. Ook blijven wij ons inzetten voor rechtsgelijkheid bij de procedure voor afhandeling van meldingen van mijnbouwschade.

Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer

Toelichting programma

Als provincie hebben wij een belangrijke rol in het mede bepalen hoe onze omgeving is ingericht. Zijn er voldoende woningen afgestemd op de behoefte, is er voldoende ruimte voor bedrijvigheid en duurzame energieproductie en krijgt de natuur voldoende ruimte? Wij zoeken de balans in vraag en aanbod, wegen belangen en maken keuzes die in het belang zijn van de regio. De provincie bepaalt daarbij de doelen voor het waterbeheer gericht op voldoende en schoon zoetwater voor nu en in de toekomst. Ook is de provincie verantwoordelijk voor het beheer van het grondwater als bron voor voldoende schoon drinkwater.

4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken

Doelstelling	Resultaat
Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen	Interbestuurlijk toezicht (IBT) aangaande statushouders en daarnaast gemeenten stimuleren de taakstelling te realiseren Uitvoeren impuls volkshuisvesting Strategisch voorraadbeleid volkshuisvesting ontwikkelen samen met gemeenten
Initiatieven die een vernieuwende verbinding leggen met de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe Juiste functie op de juiste plek	Ontwerpbijdragen in de realisatie van gebiedsontwikkelingen en bestemmingsplannen Planadvisering met behulp van Wro-instrumentarium en de ladder van duurzame verstedelijking met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit
Bevorderen van binnensteden en dorpskernen met eigen karakteristieken	De 7 gemeenten (HEMA, RoBeCo) hebben een bijdrage uit Binnenstadfonds aangevraagd en toegezegd gekregen op basis van hun binnenstadsplan/visie met onderliggend programma en begroting (incl co-financiering). Er zijn samen met gemeenten kaders geformuleerd voor de realisatie van toekomstbestendige winkelgebieden van Drenthe, waarbij aangegeven wordt welke gebieden kansrijk en kansarm zijn. Uitvoering Retailagenda
Meer economisch ruimtegebruik	Provinciale Omgevingsverordening waar nodig aanpassen Vaststellen Omgevingsvisie 2018 Minstens 6 locaties die door een provinciale bijdrage een nieuwe invulling krijgen waarmee verpaupering wordt voorkomen en positieve effecten op de ruimtelijke kwaliteit, economie en leefbaarheid worden bereikt.
In 2021 is de provincie Omgevingswet proof	Samen met gemeenten, waterschappen en andere partners werken wij aan de implementatie van de Omgevingswet

4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen

Doelstelling	Resultaat
De grondwaterstand in Natura2000 gebieden voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Beschrijving toestand grondwatersituatie in 2 Natura2000 gebieden Drainage en beregening rond Natura2000 gebieden conform afspraken
De strategische grondwatervoorraad is toereikend om te voldoen aan de vraag naar drinkwater in 2040 op basis van een groei van de drinkwatervraag van 3%	Voortzetting Interregproject: "Kennisonwikkeling ondiepe ondergrond voor betere onderbouwing ruimtelijke keuzes in relatie tot klimaatverandering" Beleidsnotitie "aanvullende strategische grondwatervoorraad"
De zoetwatervoorziening voorziet in een maatschappelijk gewenst voorzieningenniveau voor voldoende en schoon zoetwater voor een, ook op de lange termijn houdbaar, (klimaatbestendig) economisch vitaal en ecologisch en humaan leefbaar gebied	Uitvoering wettelijke taken, waaronder vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de Waterwet (inclusief bodemenergiesystemen) Openstellingsbesluit (EU-POP3 klimaat en Kaderrichtlijn Water projecten) Afgave beschikkingen voor zoetwater uitvoeringsprojecten in het kader van Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer, EU-POP3 en de Europese Kaderrichtlijn Water
Robuuste watersystemen die voldoen aan de normen voor regionale wateroverlast	In minimaal twee beekdalen werkt het gebied in een gedragen gebiedsproces aan de realisatie van een klimaatbestendig robuust beekdal waarbij met maatwerk alle belangen gediend worden Toezicht op de waterschappen

4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening

Doelstelling	Resultaat
De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	De grondwaterkwaliteit is beschermd op grond van de Waterwet en de Provinciale Omgevingsverordening (POV) Voortgangsrapportage realisatie Kaderrichtlijn Water doelen grondwater Realisatie projecten uit de uitvoeringsprogramma's grondwaterbeschermingsgebieden Congres "De staat van het water"
De oppervlaktewaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Voortgangsrapportage realisatie Kaderrichtlijn Water doelen oppervlaktewater
Het op peil houden van de scheepvaartskanalen en het afvoeren van water	Het op peil houden van de scheepvaartkanalen en afvoeren van water is op orde
Voldoen aan de EU richtlijn voor schoon en veilig zwemwater	Hygiënische en veilige badinrichtingen en zwemgelegenheden op basis van wettelijke kaders Nieuwe zwemwatergelegenheden aanwijzen

Toelichting bestaand beleid

Ruimtelijke ontwikkeling, Wonen en Demografie

In de Noordervisie wordt aangegeven welke opgaven er spelen in Noord-Nederland, hoe we de komende jaren samen met onze partners inspelen op ruimtelijke en economische ontwikkelingen en welke verantwoordelijkheden die provincies hierin willen nemen. Samen met Groningen en Friesland hebben we hiervan een vertaling gemaakt in de MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) Gebiedsagenda Noord-Nederland 2040 waarin de gezamenlijke opgaven van Rijk en regio zijn uitgewerkt. Wij geven onze Noordelijke en Drentse opgave een plek in de Nationale Omgevingsvisie. Eén van onze kerntaken is advisering over ruimtelijke ontwikkelingen in structuurvisies en bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. De omgevingsvisie is ons richtinggevend kader. Zuinig ruimtegebruik is één van de uitgangspunten van ons beleid. De Ladder voor Duurzame Verstedelijking heeft een structurerende werking voor onze inzet. Wij zetten maximaal in op het stimuleren van ruimtelijke ontwikkelingen die gericht zijn op inbreiding in bestaand bebouwd gebied. Door het maken van afspraken met gemeenten over de woningbouwopgave en kwalitatieve afstemming van het woningaanbod in relatie tot de bestaande woningvoorraad spelen we actief in op de gevolgen van bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing. De bevolkingsprognoses zijn hierbij richtinggevend.

Grondwater en waterhuishouding

Klimaatverandering vergroot de kans op droogte en wateroverlast. Daarom zetten we conform de Omgevingsvisie (2014) onze inspanningen voort om samen met de waterschappen wateroverlast te voorkomen en de kwaliteitsdoelstellingen (Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)) te realiseren. Op basis van het Deltaprogramma Zoetwater hebben we afspraken in stroomgebieden gemaakt om grond- en oppervlaktewater vast te houden om perioden van droogte te overbruggen. Voor de provincie Drenthe zijn twee bestuursakkoorden van toepassing: Bestuursovereenkomst zoetwatermaatregelen IJsselmeergebied en Bestuursovereenkomst zoetwatervoorziening hoge zandgronden 2016-2021, regio Oost.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken								
	Bevorderen van binnensteden en dorpskernen met eigen karakteristieken								
		Subsidie	0	6.000.000	5.000.000	1.000.000	2.000.000	0	0
	Totaal doelstelling			6.000.000	5.000.000	1.000.000	2.000.000		
	Initiatieven die een vernieuwende verbinding leggen met de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe								
		Inkoop	333.839	300.000	335.000	-35.000	405.000	105.000	105.000
		Subsidie	-3.105	600.000	600.000	0	600.000	500.000	500.000
	Totaal doelstelling		330.734	900.000	935.000	-35.000	1.005.000	605.000	605.000
	Juiste functie op de juiste plek								
		Inkoop	30.384	25.841	25.841	0	25.841	25.841	25.841
	Totaal doelstelling		30.384	25.841	25.841		25.841	25.841	25.841
	Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen								
		Inkoop	5.845	6.070	6.070	0	6.070	6.070	6.070
		Subsidie	1.615.371	1.272.773	942.773	330.000	927.773	927.773	927.773
	Totaal doelstelling		1.621.215	1.278.843	948.843	330.000	933.843	933.843	933.843
	Totaal beleidsopgave		1.982.333	8.204.684	6.909.684	1.295.000	3.964.684	1.564.684	1.564.684
	4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen								
	De zoetwatervoorz. voorziet in maatsch. gewenst voorzieningenniv. voor vold. en schoon zoetwater voor een, ook op lange term. Houdb., (klimaatbest.) econ. vitaal en ecologisch en humaan leefb. gebied								
		Inkoop	367.682	978.371	846.076	132.295	1.090.768	0	0
	Totaal doelstelling		367.682	978.371	846.076	132.295	1.090.768		
	Totaal beleidsopgave		367.682	978.371	846.076	132.295	1.090.768		
	4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening								
	De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021								
		Inkoop	576.356	1.225.000	925.000	300.000	925.000	425.000	425.000
		Toev. voorziening	786.267	700.000	700.000	0	700.000	700.000	700.000
	Totaal doelstelling		1.362.623	1.925.000	1.625.000	300.000	1.625.000	1.125.000	1.125.000
	Het op peil houden van de scheepvaartskanalen en het afvoeren van water								
		Kapitaallasten	45.129	38.245	38.245	0	38.245	0	0
		Subsidie	0	5.734	5.734	0	5.734	5.734	5.734
	Totaal doelstelling		45.129	43.979	43.979		43.979	5.734	5.734
	Voldoen aan de EU richtlijn voor schoon en veilig zwemwater								
		Inkoop	13.869	15.000	15.000	0	15.000	15.000	15.000
	Totaal doelstelling		13.869	15.000	15.000		15.000	15.000	15.000
	Totaal beleidsopgave		1.421.620	1.983.979	1.683.979	300.000	1.683.979	1.145.734	1.145.734
	Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		3.771.636	11.167.034	9.439.739	1.727.295	6.739.431	2.710.418	2.710.418
Baten									
	4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen								
	De strategische grondwatervoorraad is toereikend om te voldoen aan de vraag naar drinkwater in 2040 op basis van een groei van de drinkwatervraag van 3%								
		Leges	-7.443	-10.000	-10.000	0	-10.000	-10.000	-10.000
	Totaal doelstelling		-7.443	-10.000	-10.000		-10.000	-10.000	-10.000
	Totaal beleidsopgave		-7.443	-10.000	-10.000		-10.000	-10.000	-10.000

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening								
De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021								
	Leges	-786.267	-700.000	-700.000	0	-700.000	-700.000	-700.000
Totaal doelstelling		-786.267	-700.000	-700.000		-700.000	-700.000	-700.000
Voldoen aan de EU richtlijn voor schoon en veilig zwemwater								
	Ontv. bijdragen	-15.567	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-15.567						
Totaal beleidsopgave		-801.835	-700.000	-700.000		-700.000	-700.000	-700.000
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-809.278	-710.000	-710.000		-710.000	-710.000	-710.000
Totaal programma exclusief reserve mutaties		2.962.358	10.457.034	8.729.739	1.727.295	6.029.431	2.000.418	2.000.418

Programma 4	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	2.962.358	10.457.034	8.729.739	1.727.295	6.029.431	2.000.418	2.000.418
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	0	-6.000.000	-5.000.000	-1.000.000	-2.000.000	0	0
Bijdrage aan saldireserve	192.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-845.000	-837.000	-15.000	-822.000	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	-653.000	-6.837.000	-5.015.000	-1.822.000	-2.000.000	0	0
Totaal na bestemming	2.309.358	3.620.034	3.714.739	-94.705	4.029.431	2.000.418	2.000.418

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Bevorderen van binnensteden met eigen karakteristieken	Subsidie	1.000.000	In 2018 is voor het verstrekken van subsidies in het kader van het Binnenstadsfonds € 1 miljoen minder beschikbaar dan in 2017.
Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen	Subsidie	330.000	In de kosten voor de Regiovisie Assen Groningen is in 2017 nog een bedrag van € 330.000,-- begrepen voor de uitvoering Intergemeentelijk Structuurvisie Leek Roden
De zoetwatervoorz. voorziet in maatsch. gewenst voorzieningenniv. voor vold. en schoon zoetwater voor een, ook op lange term. Houdb., (klimaatbest.) econ. vitaal en ecologisch en humaan leefb. gebied	Inkoop	132.295	Voor de uitvoering van zoetwatermaatregelen ontvangen we een decentralisatie uitkering. in 2017 bedraagt die (inclusief de overgehevelde middelen uit 2016) € 978.371,--. In 2018 € 846.076,--
De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Inkoop	300.000	In de raming van 2017 is een eenmalige budgetoverheveling van € 300.000,-- begrepen.
Overige verschillen		-35.000	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		1.727.295	

Programma 5: Milieu, Energie & Bodem

Toelichting programma

Naast de inrichting van de omgeving zorgt de provincie er ook voor dat die omgeving veilig en schoon is. Zo werken zij samen met onder meer gemeenten aan een schone lucht en bodem en wordt toegezien op de productie en het transport van gevaarlijke stoffen. Wij voeren een actief klimaat- en energiebeleid. Wij stimuleren de productie van duurzame energie en beschermen ons landschap tegen de gevolgen van klimaatverandering.

5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energie neutraal)

Doelstelling	Resultaat
Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)	Inzicht in energiepotentie per gemeente
	5 – 10 groene afspraken gemaakt rond de thema's energiebesparing en duurzame energieproductie
	Inventarisatie van vraag, aanbod en productie van Drentse biomassa; potentie en kansen voor de Drentse energieproductie
	Actualisatie beleid mestvergisters
	Aanbieden actieplan 2018 en jaarverslag 2017 Drentse Energie Organisatie
	Energiebesparing MKB en Industrie: - alle openbare binnen- en buitenzwembaden (37 stuks) hebben een energieadvies traject doorlopen - minimaal 100 energiescans uitgevoerd bij MKB en start uitvoering energiebesparende maatregelen - 156 scholen in primair onderwijs begeleiden naar de uitvoering van eerder uitgevoerde energiescans
	Faciliteren en begeleiden van initiatieven tot grootschalige energie productie met gericht omgevingsmanagement binnen de Omgevingsvisie
	Toekomstvisie op de Drentse Energie Organisatie
	Actieve ondersteuning van de markt in de ontwikkeling van de waterstofeconomie
	Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020
Faciliteren SEREH-project	
Realisatie Expeditie Energie neutraal wonen	20 Projectdeals
	Door rentesubsidie renteverlaging energiebesparingslening Rijk
	Via Energieloket bereiken we 75.000 a 100.000 Drentse inwoners, minimaal 2000 inwoners zullen minimaal 2 energie besparende maatregelen nemen

5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen

Doelstelling	Resultaat
Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe	Uitvoeren Milieu- en duurzaamheidsagenda Programma Drentse daken asbestvrij: leningfonds asbest en asbestloket, start saneringsopgave
Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid	Opdracht RUD: adviezen m.b.t. externe veiligheid in omgevingsvergunningen en -plannen voldoen aan de wettelijke eisen
Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht	Uitvoeringsprogramma RUD: vergunningverlening en toezicht omgevingsvergunningen en uitvoering programma bodemsanering voldoen aan wettelijke eisen. Vergunningverlening en toezicht voldoen tevens aan de Drentse Maat (kwaliteitsniveau). Uitvoeringsprogramma BRZO: vergunningverlening en toezicht BRZO vergunningen voldoen aan de wettelijke eisen en tevens aan de Noordelijke Maat (kwaliteitsniveau). Twee uitgevoerde projecten ketenhandhaving en energie samen met betrokken partners en RUD Vastgestelde jaarverslagen IBT over de taakuitvoering van gemeenten en andere betrokkenen IBT verbetertrajecten (indien wettelijk aan de orde)
Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.	Het instrument programmatisch handhaven is ingevoerd

5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden

Doelstelling	Resultaat
Het bevorderen van duurzaam bodemgebruik	Actuele digitale bodematlas
Behoud van de kernkwaliteit aardkundige waarden (inclusief bodemarchief)	Jaarprogramma aardkundige waarden: onthulling 1 aardkundig monument
Verantwoord gebruik van de (diepe) ondergrond volgens de provinciale Structuurvisie ondergrond	Beleidsbeïnvloeding met betrekking tot gaswinning en veiligheid Adviezen met betrekking tot winningsplannen Mijnbouwwet/injectie formatiewater Beleidsbeïnvloeding bij Rijk m.b.t. onafhankelijke schadeafhandeling kleine velden Herijking provinciale structuurvisie ondergrond
Een verantwoorde winning van de oppervlaktedelfstoffen	Zandwinning vindt plaats binnen de wettelijke kaders
Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma	Meerjarenprogramma bodemsanering 2016-2020: opdracht RUD voor 2019
Verantwoord beheer van de stortplaatsen (Nazorgfonds)	(Beleids)advisering stortplaats Attero (nazorgfonds, nazorgplan, ontwikkelingen) Opdracht RUD voor toezicht en uitvoering nazorgplan Meisner op wettelijk niveau

Toelichting bestaand beleid

Ons milieubeleid vindt zijn grondslag in de Europese en nationale wetgeving. Als bevoegd gezag voor vergunningverlening en handhaving voor zowel omgevingsvergunningen als bodemsaneringen voeren we de taken op ten minste het wettelijk niveau uit. Deze taken zijn sinds 2014 belegd bij de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe. Het vergunningen- en handhavingsbeleid is vastgelegd in de Nota Goed Geregeld.

Het strategische en ruimtelijke bodembeleid is uitgewerkt in de Bodemvisie, de Ontgrondingennota en de Structuurvisie Ondergrond. Het bodemsaneringsbeleid is uitgewerkt in de Bodemnota 'Werk maken van eigen bodem 2014-2019'. Het beleid voor aardkundige waarden staat in de Beleidsnotitie aardkundige waarden. Daarnaast is specifiek bodembeleid dat zich richt op de (niet intensieve) landbouw opgenomen in de concept 'Wegwijzer landbouw, Boeren op goede gronden'. De strategie voor het bereiken van de energiedoelstellingen is uitgewerkt in de Energiestrategie Drenthe en de inzet van onze middelen voor de uitvoering is geprogrammeerd in de Energieagenda 2016–2020.

Wat mag het kosten

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten								
5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energie neutraal)								
Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)								
	Inkoop	184.238	3.030.630	2.000.000	1.030.630	2.000.000	0	0
	Subsidie	349.671	250.000	250.000	0	250.000	0	0
Totaal doelstelling		533.909	3.280.630	2.250.000	1.030.630	2.250.000		
Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020								
	Inkoop	560.869	539.131	550.000	-10.869	550.000	350.000	350.000
	Subsidie	0	50.000	50.000	0	50.000	0	0
Totaal doelstelling		560.869	589.131	600.000	-10.869	600.000	350.000	350.000
Realisatie Expeditie Energie neutraal wonen								
	Inkoop	1.145.879	1.104.121	1.000.000	104.121	1.000.000	0	0
Totaal doelstelling		1.145.879	1.104.121	1.000.000	104.121	1.000.000		
Totaal beleidsopgave		2.240.657	4.973.882	3.850.000	1.123.882	3.850.000	350.000	350.000
5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen								
Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht								
	Inkoop	347.192	515.035	395.035	120.000	395.035	395.035	395.035
	Subsidie	2.761.013	2.843.321	2.899.321	-56.000	2.956.321	3.014.321	3.073.921
Totaal doelstelling		3.108.205	3.358.356	3.294.356	64.000	3.351.356	3.409.356	3.468.956
Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe								
	Inkoop	0	250.000	350.000	-100.000	150.000	0	0
	Subsidie	124.358	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		124.358	250.000	350.000	-100.000	150.000		
Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.								
	Inkoop	100.092	89.449	89.449	0	89.449	89.449	89.449
Totaal doelstelling		100.092	89.449	89.449		89.449	89.449	89.449
Versterkt duurzaamheidsbewustzijn in Drenthe								
	Inkoop	92.844	100.000	100.000	0	100.000	0	0
	Subsidie	470.017	470.366	376.292	94.074	382.313	389.194	396.589
Totaal doelstelling		562.861	570.366	476.292	94.074	482.313	389.194	396.589
Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid								
	Inkoop	107.815	143.000	0	143.000	0	0	0
Totaal doelstelling		107.815	143.000		143.000			
Totaal beleidsopgave		4.003.331	4.411.171	4.210.097	201.074	4.073.118	3.887.999	3.954.994
5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden								
Behoud van de kernkwaliteit aardkundige waarden (inclusief bodemarchief)								
	Inkoop	17.311	20.000	20.000	0	20.000	20.000	20.000
Totaal doelstelling		17.311	20.000	20.000		20.000	20.000	20.000

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016	2017	2018	Verschil 2017-2018	2019	2020	2021
		Rekening	begroting	begroting		begroting	begroting	begroting
Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma								
	Inkoop	2.421.398	4.974.504	3.488.887	1.485.617	2.179.561	2.179.561	35.000
	Subsidie	0	250.000	250.000	0	250.000	250.000	250.000
Totaal doelstelling		2.421.398	5.224.504	3.738.887	1.485.617	2.429.561	2.429.561	285.000
Het bevorderen van duurzaam bodemgebruik								
	Inkoop	169.715	180.000	180.000	0	180.000	180.000	180.000
Totaal doelstelling		169.715	180.000	180.000		180.000	180.000	180.000
Verantwoord beheer van de stortplaatsen (Nazorgfonds)								
	Subsidie	3.699.579	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		3.699.579						
Totaal beleidsopgave		6.308.003	5.424.504	3.938.887	1.485.617	2.629.561	2.629.561	485.000
Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		12.551.991	14.809.557	11.998.984	2.810.573	10.552.679	6.867.560	4.789.994
Baten								
5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energie neutraal)								
Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020								
	Ontv. bijdragen	-6.000	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-6.000						
Totaal beleidsopgave		-6.000						
5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen								
Adequaate opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht								
	Leges	0	-225.000	-225.000	0	-225.000	-225.000	-225.000
	Ontv. bijdragen	6.398	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		6.398	-225.000	-225.000		-225.000	-225.000	-225.000
Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.								
	Ontv. bijdragen	-1.700	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.700						
Versterkt duurzaamheidsbewustzijn in Drenthe								
	Ontv. subsidies	-24.000	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-24.000						
Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid								
	Ontv. bijdragen	-107.815	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-107.815						
Totaal beleidsopgave		-127.117	-225.000	-225.000		-225.000	-225.000	-225.000
5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden								
Een verantwoorde winning van de oppervlaktedelfstoffen								
	Leges	-13.923	-51.345	-51.345	0	-51.345	-51.345	-51.345
Totaal doelstelling		-13.923	-51.345	-51.345		-51.345	-51.345	-51.345
Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma								
	Ontv. bijdragen	-46.689	0	0	0	0	0	0
	Ontv. subsidies	-925.342	-1.297.500	-250.000	-1.047.500	-250.000	-250.000	-250.000
Totaal doelstelling		-972.031	-1.297.500	-250.000	-1.047.500	-250.000	-250.000	-250.000

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Verantwoord beheer van de stortplaatsen (Nazorgfonds)	Leges	-3.699.579	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-3.699.579						
Totaal beleidsopgave		-4.685.533	-1.348.845	-301.345	-1.047.500	-301.345	-301.345	-301.345
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-4.818.650	-1.573.845	-526.345	-1.047.500	-526.345	-526.345	-526.345
Totaal programma exclusief reserve mutaties		7.733.341	13.235.712	11.472.639	1.763.073	10.026.334	6.341.215	4.263.649

Programma 5	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	7.733.341	13.235.712	11.472.639	1.763.073	10.026.334	6.341.215	4.263.649
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-1.250.000	-1.250.000	-1.350.000	100.000	-1.150.000	0	0
Bijdrage aan saldireserve	1.579.326	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-1.620.165	-3.191.325	-1.309.326	-1.881.999	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	-1.290.839	-4.441.325	-2.659.326	-1.781.999	-1.150.000	0	0
Totaal na bestemming	6.442.502	8.794.387	8.813.313	-18.926	8.876.334	6.341.215	4.263.649

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Verschil	Toelichting
Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)	Inkoop	1.030.630	De raming in 2017 is inclusief € 1.030.630,-- uit 2016 overgehevelde middelen.
Realisatie Expeditie Energieneutraal wonen	Inkoop	104.121	De raming in 2017 is inclusief € 104.121,-- uit 2016 overgehevelde middelen.
Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht	Inkoop	120.000	De raming in 2017 is inclusief € 120.000,-- uit 2016 overgehevelde middelen
	Subsidie	-56.000	De bijdrage aan de RUD stijgt vanwege jaarlijkse indexatie.
Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe	Inkoop	-100.000	Voor de uitvoering van de asbestregeling is, naast de revolverende inzet van € 2.750.000,--, in de jaren 2017 t/m 2019 een jaarlijks fluctuerend bedrag beschikbaar voor uitvoeringskosten en projectsubsidies.
Versterkt duurzaamheidsbewustzijn in Drenthe	Subsidie	94.074	In 2017 ontvangen we nog een bijdrage van het Rijk voor "leren voor duurzaamheid". van € 100.000,--. Het subsidie aan de Milieufederatie Drenthe stijgt door indexatie met € 5.926. Per saldo dus een lagere last van € 94.074,--
Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid	Inkoop	143.000	De raming in 2017 betreft overgehevelde middelen van € 143.000,-- voor de uitvoering van het Programma impuls omgevingsveiligheid.
Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma	Inkoop	1.485.617	Resterende middelen uit voorgaande jaren worden ingezet in 2017 en 2018. In 2018 tot een lagere omvang dan in 2017.
	Ontv.subsidies	-1.047.500	In 2017 worden de lasten van de uitvoering van het Bodemsaneringsprogramma gedekt door bijdragen van rijk en gemeenten tot een geramd bedrag van € 1.047.500,--
Overige verschillen		-10.869	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		1.763.073	

Speerpunt 5: Energiek Drenthe

Landbouw

Het Europese landbouwbudget voor de periode na 2020, met daarin ook voor Drentse boeren een belangrijke bijdrage in de vorm van directe en indirecte inkomenssteun, staat onder druk. Er zijn veranderingen op til omtrent het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie. Vooruitlopend hierop willen wij onze boeren faciliteren bij het zich voorbereiden op deze ontwikkeling op een wijze die zowel het bedrijfseconomische rendement als de kwaliteit van natuur en landschap ten goede komt. Het Programma Toekomstgerichte Landbouw speelt hierop in. Wij werken op noordelijke schaal samen in de gezamenlijke AgroAgenda van Noord Nederland. Binnen de AgroAgenda zijn ook diverse andere (keten)partijen, waaronder de clusterorganisatie Greenlinks, en onderzoeksinstituten actief. Voor praktijkgericht onderzoek en innovatie wordt samengewerkt met de proefboerderijen van Wageningen Universiteit. Maar ook bijvoorbeeld HLB consultancy in agriculture te Wijster is een partner in dit geheel. Met de provincie Groningen wordt gezamenlijk opgetrokken bij de InnovatieVeenkoloniën.

Met het programma Toekomstgerichte landbouw willen wij de vier landbouwpijlers met elkaar verbinden: melkveehouderij, tuinbouw, agribusiness en akkerbouw. Met de middelen uit de Investeringsagenda gaan we aan de slag met de projecten die benoemd zijn in de Ontwikkelagenda Melkveehouderij. Verder staan er een aantal openstellingen vanuit het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 geprogrammeerd om bedrijven en (jonge) agrarische ondernemers te ondersteunen bij hun ambities om te innoveren, te moderniseren en te verduurzamen.

Programma Natuurlijk Platteland

Het programma Natuurlijk Platteland zet in op sterke koppelingen tussen beleven, benutten en beschermen van de natuur. Met de bouw van de schaapskooien in Ruinen en Bargerveen wordt een belangrijke impuls gegeven aan het beheer van heide en hoogveen. Daarnaast vormen de schaapskooien een belangrijke trekker voor recreanten en toeristen naar het gebied. Ook draagt de uitvoering van het programma Natuurlijk Platteland bij aan de versterking van de landbouwsector, onder andere door kavelruil (ca. 750 ha). Door verschuivingen van middelen binnen POP3 (landelijk) verwachten wij extra EU-middelen in te kunnen zetten voor agrarisch natuurbeheer. Biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en landbouw waarbij ook rekening wordt gehouden met de natuur krijgen landelijk steeds meer aandacht. Agrarisch natuurbeheer wordt efficiënter georganiseerd door de oprichting van Agrarische Natuur Drenthe (AND).

Ter uitvoering van de motie Boerenlandvlinders wordt in samenwerking met veel partijen zoals gemeenten, waterschappen, Natuur- en Milieufederatie Drenthe (NMF), Landschapsbeheer Drenthe (LBD), terreinbeheerders een plan van aanpak gemaakt. Hierbij zal nadrukkelijk ook gekeken worden naar het agrarisch natuurbeheer. Daarbij is ook de structuur van ons buitengebied van belang voor de boerenlandvlinders. Met de partners inventariseren wij eerst wat er nodig is en komen daar in de Voorjaarsnota 2018 op terug.

Nu de herinrichting van de natuur in het Dwingelderveld is afgerond, maken wij samen met terreinbeheerders, gemeenten en evenementenorganisaties een recreatieplan. De aanpak geldt als pilot voor Natuurlijk Platteland.

Leefbaarheid

Iedereen doet er toe en iedereen doet mee. Dat is en blijft onze leidraad. In dat kader hebben wij flinke stappen gezet bij de uitvoering van onze visie op leefbaarheid en krimp. Niet alleen binnen het traditionele sociale domein, maar ook vanuit ruimtelijke en mobiliteitsaspecten (herstructureringsfonds, impuls volkshuisvesting, Binnenstadsfonds en Anders Benutten) is de uitwerking vormgegeven. Onze signaleringsfunctie is goed ingebed door het nieuw opgezette

Trendbureau Drenthe, maar ook door bijvoorbeeld deelname aan de conferentie Armoede. Wij gaan die signaal- en netwerkfunctie voor de regio in samenwerking met de primair verantwoordelijke gemeenten en het maatschappelijk veld intensiveren. Dat heeft er in ieder geval toe geleid dat wij ons hebben kunnen aansluiten bij het bestaande samenwerkingsverband voor krimpregio's, de K6, een samenwerking tussen zes provincies met krimpregio's. Samen trekken we op naar het Rijk om meer aandacht en slagkracht te genereren voor de aanpak van krimp in Zuidoost-Drenthe. Dat is ook de reden dat we in de Voorjaarsnota 2017 extra middelen beschikbaar gesteld hebben om het programma Vitaal Platteland door te voeren en te integreren met de noodzakelijke krimpmaatregelen. Die maatregelen worden nu vanuit de betrokken gemeenten geïnventariseerd en zullen ook dienen voor onze vraag en aanbod aan het Rijk. Het tweede uitvoeringsprogramma wordt aan u aangeboden.

Cultuur

We gaan voor een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst- en cultuuruitingen een plek hebben en waar alle inwoners van alle leeftijden aan mee kunnen doen. Daarom hebben wij met alle gemeenten een cultuurconvenant afgesloten en stellen wij als extra culturele impuls aan alle gemeenten middelen ter beschikking om cultuur in de gemeente te versterken.

Wij zetten de komende jaren extra in op instandhouding van de voorzieningen en functies van de bibliotheken.

Cultuur speelt ook een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven.

Spraakmakende culturele evenementen die, verspreid over de provincie, tot extra beleving én bestedingen leiden, zetten Drenthe meer op de kaart. Wij zijn trots op onze parels en willen die nog beter positioneren. Na het succes van het Pauperparadijs dragen wij bij aan de ontwikkeling van nieuwe culturele publiekstrekkingen.

In 2018 wordt internationaal besloten over toekenning van de UNESCO-werelderfgoedstatus aan de Koloniën van Weldadigheid. Wij vieren het 200-jarig bestaan van de Maatschappij van Weldadigheid met kunst- en cultuurprojecten. Twee daarvan zijn opgenomen in het programma van Leeuwarden/Fryslân 2018; Culturele Hoofdstad van Europa.

Samen met gemeenten en uitvoeringpartners versterken we de kwaliteit en zichtbaarheid van ons erfgoed. Wij blijven (culturele) investeringen uitvoeren die leiden tot meer kwaliteit. Vanuit de investeringsagenda dragen wij bij aan verbetering van Drentse musea. Het vernieuwde Hunebedcentrum wordt in 2018 geopend. Archeologie wordt meer zichtbaar door de oprichting van beleefpunten.

Programma 6: Cultuur

Toelichting programma

Kunst, cultuur en geschiedenis vinden we overal om ons heen. Een culturele identiteit en culturele voorzieningen maken een provincie aantrekkelijk om in te wonen, werken en recreëren. De provincie zet zich in voor het behoud en de ontwikkeling van deze culturele identiteit en zorgt ervoor dat culturele voorzieningen goed toegankelijk zijn en blijven. De provincie richt zich onder andere op het behoud, ontwikkeling en herbestemming van het culturele erfgoed. De provincie is daarnaast verantwoordelijk voor monumentenzorg en cultuureducatie voor jongeren en ondersteunt gemeenten bij taken op het terrein van erfgoed en archeologie.

6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen

Doelstelling	Resultaat
De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed in 2018	UNESCO heeft een positief besluit genomen over de toekenning van de Koloniën van Weldadigheid als Werelderfgoed
Het cultuurhistorisch erfgoed en de economische draagkracht in de Koloniën van Weldadigheid zijn verder ontwikkeld	Samen met het Rijk en de gemeente Noordenveld zijn afspraken gemaakt over de vervreemding van het overtollig gestelde Rijksvastgoed in Veenhuizen aan een nader te vormen samenwerkingsverband Integrale gebiedsontwikkeling in Frederiksoord e.o. en Veenhuizen is gerealiseerd volgens uitvoeringsprogramma's. Denk aan herbestemming, aantrekken passende economische functies en landschapsmaatregelen
Belangrijke archeologische c.q. cultuurhistorische waarden van Drenthe zijn als onderligger gebruikt voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen	In meerdere gemeenten komt een archeologisch beleefpunt
Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu (door culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)	Er zijn meerdere monumentale of karakteristieke panden in goede staat hersteld. Zij hebben tevens een nieuwe invulling gekregen en zijn behoud voor verval
Samen met gemeenten en uitvoeringspartners de zorg voor en kwaliteit van het cultureel erfgoed versterken	De Erfgoedverkenning samen met gemeenten heeft geleid tot afspraken over ambities en concrete projecten op het gebied van cultureel erfgoed, van gebouw tot gebiedsniveau Cultuurhistorische opgaven en thema's zijn verkend, gedeeld en toepasbaar gemaakt voor beleid en inspiratie De wettelijke taken archeologie zijn uitgevoerd Op tenminste 1 nieuwe plek is archeologische informatie verbeeld en ontsloten
Culturele investeringen	Investeringen in de Drentse Musea (investeringsagenda) zijn uitgevoerd en/of ver in de voorbereiding

Doelstelling	Resultaat
Aantrekken van provinciale en (inter)nationale bezoekers van podiumkunsten en beeldende kunsten	Toonaangevende professionele podiumkunsten (poppodia, projecten, gezelschappen en festivals) zijn, verspreid over de provincie, ondersteund Er zijn minstens twee nieuwe culturele evenementen in ontwikkeling gebracht of uitgevoerd Er zijn minstens twee kunstobjecten in de openbare ruimte gerealiseerd verspreid over de provincie
Doorontwikkeling Cultuurbeleid	De uitkomsten van de cultuurmonitor zijn en worden benut voor beleidsontwikkeling

6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen

Doelstelling	Resultaat
Er wordt een actief netwerk voor het Drentse erfgoed onderhouden waarin kennisontwikkeling, overdracht van informatie en innovatie voor publiek centraal staan	(Im)materieel erfgoed is digitaal ontsloten voor (her)gebruik door brede doelgroepen
Behouden en bevorderen van het gebruik van de Drentse streektaal	Tenminste twee literaire producten en evenementen zijn door Huus van de Taol opgeleverd, muziekproducties met Drentse taal zijn gerealiseerd en het Drents in het basisonderwijs is gestimuleerd
Het aardkundig en cultuurhistorisch erfgoed is zichtbaarder voor bezoekers	Geopark de Hondsrug is doorontwikkeld conform het jaarprogramma (o.a. beleving van oude routes en landschapsvisie)

6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen

Doelstelling	Resultaat
Op meer dan 90% van de Drentse basisscholen wordt cultuuronderwijs geborgd waarbij de vraag van de school centraal staat	De culturele ontwikkeling van leerlingen is versterkt
Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie	Innovatie van bibliotheken wordt gestimuleerd en ondersteund t.b.v. een goede spreiding en een passend aanbod aan bibliotheekfuncties Professionals, amateurs en (jonge) talenten maken gebruik van de kennis, informatie, bemiddeling, innovaties en adviezen van K&C Drenthe Culturele activiteiten vinden verspreid over Drenthe plaats
Effectiever en efficiënter cultuurbeleid op noordelijk landsdeelniveau	Op noordelijke schaal zijn, geografisch verspreid, diverse programma's uitgevoerd. Bijvoorbeeld talentontwikkeling voor jongeren

Doelstelling	Resultaat
<p>Meer kunst en cultuuruitingen zijn verbonden aan maatschappelijke doelen</p>	<p>Cultuurhistorie zorgt voor geïnspireerde plannen en kan helpen bij maatschappelijke opgaven, zoals sociale cohesie, leegstand, krimp en duurzaamheid</p> <p>Uitvoering Podium Platteland: producties in dorpen en wijken opgezet met amateurs, professionals en bewoners</p> <p>Cultuurhistorie zorgt voor geïnspireerde plannen en kan helpen bij maatschappelijke opgaven, zoals sociale cohesie, leegstand, krimp en duurzaamheid.</p>

Toelichting bestaand beleid

De beleidsdoelen van het culturele domein zijn vastgelegd in het beleidskader 'De Verbeelding van Drenthe, cultuurbeleid provincie Drenthe 2017-2020'. Daarnaast is er nog een aantal documenten waarin het beleid voor de diverse onderwerpen binnen het culturele domein te vinden is. Het beleid voor ruimtelijk erfgoed is ook vastgelegd in de Omgevingsvisie Drenthe (2014) en de bijbehorende Verordening (2015), het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe (2009), de Provinciale Monumentenverordening Drenthe en het Programma en Uitvoeringsregeling Herbestemming Karakteristiek bezit.

Als kaders voor de bibliotheekfunctie in Drenthe dienen tevens de Visie Krimp en Leefbaarheid 2016-2020 (onderdeel van de Nota Sociaal Beleid) en de Economische Koers 2016-2019. De ambitie van de nominatie als UNESCO-werelderfgoed van de Koloniën van Weldadigheid is ook terug te vinden in de Omgevingsvisie Drenthe (2014). Meer informatie over de werelderfgoednominatie van de Koloniën van Weldadigheid is te vinden op www.kolonienvanweldadigheid.eu.

Een deel van het beleid wordt uitgevoerd door middel van subsidies die worden verleend op basis van de Algemene Subsidieverordening (ASV) en de Uitvoeringsregeling incidentele projecten Cultuurnota 'De Verbeelding van Drenthe' 2017-2020. Met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is het Cultuurconvenant 2017-2020 afgesloten, hier is ook het deelconvenant Cultuureducatie met Kwaliteit opgenomen. In noordelijk verband wordt met de samenwerkingsovereenkomst en uitvoeringsregeling 'We The North' uitvoering gegeven aan de gezamenlijke noordelijke cultuuragenda.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen								
	Aantrekken van provinciale en (inter)nationale bezoekers van podiumkunsten en beeldende kunsten								
		Subsidie	2.519.993	1.988.077	1.988.077	0	1.988.077	1.613.077	1.488.077
	Totaal doelstelling		2.519.993	1.988.077	1.988.077		1.988.077	1.613.077	1.488.077
	Belangrijke archeologische c.q. cultuurhistorische waarden van Drenthe zijn als onderligger gebruikt voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen								
		Subsidie	16.776	234.500	238.500	-4.000	196.500	221.500	221.500
	Totaal doelstelling		16.776	234.500	238.500	-4.000	196.500	221.500	221.500
	Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)								
		Inkoop	0	65.000	0	65.000	0	0	0
		Subsidie	1.934.939	1.920.728	1.675.776	244.952	1.680.906	1.686.769	1.643.070
	Totaal doelstelling		1.934.939	1.985.728	1.675.776	309.952	1.680.906	1.686.769	1.643.070
	Culturele investeringen								
		Subsidie	0	2.735.000	1.390.000	1.345.000	0	0	0
	Totaal doelstelling			2.735.000	1.390.000	1.345.000			
	De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed in 2018								
		Inkoop	735.462	801.175	550.000	251.175	550.000	150.000	150.000
		Subsidie	486.339	310.700	310.700	0	310.700	113.200	48.200
	Totaal doelstelling		1.221.801	1.111.875	860.700	251.175	860.700	263.200	198.200
	Doorontwikkeling Cultuurbeleid								
		Inkoop	133.671	65.000	65.000	0	65.000	65.000	55.000
		Subsidie	0	0	117.000	-117.000	0	117.000	0
	Totaal doelstelling		133.671	65.000	182.000	-117.000	65.000	182.000	55.000
	Samen met gemeenten en uitvoeringspartners de zorg voor en kwaliteit van het cultureel erfgoed versterken								
		Inkoop	0	45.000	45.000	0	45.000	45.000	45.000
	Totaal doelstelling			45.000	45.000		45.000	45.000	45.000
	Totaal beleidsopgave		5.827.180	8.165.180	6.380.053	1.785.127	4.836.183	4.011.546	3.650.847
	6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen								
	Behouden en bevorderen van het gebruik van de Drentse streektaal								
		Subsidie	385.300	427.278	433.330	-6.052	439.480	446.508	454.061
	Totaal doelstelling		385.300	427.278	433.330	-6.052	439.480	446.508	454.061
	Er wordt een actief netwerk voor het Drentse erfgoed onderhouden waarin kennisontwikkeling, overdracht van informatie en innovatie voor publiek centraal staan								
		Inkoop	141.827	185.695	185.695	0	185.695	185.695	185.695
		Subsidie	410.422	416.035	422.692	-6.657	429.455	437.185	445.491
	Totaal doelstelling		552.249	601.730	608.387	-6.657	615.150	622.880	631.186
	Het aardkundig en cultuurhistorisch erfgoed is zichtbaarder voor bezoekers								
		Subsidie	0	125.000	125.000	0	125.000	0	0
	Totaal doelstelling			125.000	125.000		125.000		
	Totaal beleidsopgave		937.549	1.154.008	1.166.717	-12.709	1.179.630	1.069.388	1.085.247

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen								
Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie								
	Inkoop	407.439	0	0	0	0	0	0
	Kapitaallasten	1.338.457	564.201	564.201	0	564.201	564.201	556.420
	Subsidie	9.497.351	9.422.239	9.556.834	-134.595	9.953.183	10.113.450	10.280.316
Totaal doelstelling		11.243.247	9.986.440	10.121.035	-134.595	10.517.384	10.677.651	10.836.736
Effectiever en efficiënter cultuurbeleid op noordelijk landsdeelniveau								
	Subsidie	0	100.000	100.000	0	100.000	100.000	0
Totaal doelstelling			100.000	100.000		100.000	100.000	
Meer kunst en cultuuruitingen zijn verbonden aan maatschappelijke doelen								
	Subsidie	0	490.000	650.000	-160.000	650.000	650.000	260.000
Totaal doelstelling			490.000	650.000	-160.000	650.000	650.000	260.000
Op meer dan 90% van de Drentse basisscholen wordt cultuuronderwijs geborgd waarbij de vraag van de school centraal staat								
	Subsidie	0	325.000	325.000	0	325.000	325.000	325.000
Totaal doelstelling			325.000	325.000		325.000	325.000	325.000
Totaal beleidsopgave		11.243.247	10.901.440	11.196.035	-294.595	11.592.384	11.752.651	11.421.736
Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		18.007.976	20.220.628	18.742.805	1.477.823	17.608.197	16.833.585	16.157.830
Baten								
6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen								
Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)								
	Ontv. bijdragen	-7.586	-65.000	0	-65.000	0	0	0
Totaal doelstelling		-7.586	-65.000		-65.000			
Totaal beleidsopgave		-7.586	-65.000		-65.000			
6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen								
Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie								
	Ontv. bijdragen	-1.290.888	-1.321.961	-1.335.180	13.219	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017
	Ontv.subsidies	-344.600	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.635.488	-1.321.961	-1.335.180	13.219	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017
Totaal beleidsopgave		-1.635.488	-1.321.961	-1.335.180	13.219	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-1.643.074	-1.386.961	-1.335.180	-51.781	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017
Totaal programma exclusief reserve mutaties		16.364.901	18.833.667	17.407.625	1.426.042	16.259.665	15.485.053	14.795.813

Programma 6	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	16.364.901	18.833.667	17.407.625	1.426.042	16.259.665	15.485.053	14.795.813
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-400.000	-2.335.000	-1.390.000	-945.000	0	0	0
Bijdrage aan saldireserve	1.025.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-527.000	-1.000.000	0	-1.000.000	0	0	0
Saldo verrekening met reserves	98.000	-3.335.000	-1.390.000	-1.945.000	0	0	0
Totaal na bestemming	16.462.901	15.498.667	16.017.625	-518.958	16.259.665	15.485.053	14.795.813

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor Paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Verschil	Toelichting
Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)	Inkoop	65.000	Betreeft onderhoud (en huurinkomsten) RLS die in 2017 voorlopig incidenteel waren geraamd.
	Subsidie	244.952	De lagere uitgaven wordt vnl. veroorzaakt door de incidentele premie aan de reserve opvang revolverend financieren in 2017.
De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed in 2018	Inkoop	251.175	Betreeft met name de lagere begrotingspost in 2018 als gevolg van de budgetoverheveling van 2016 naar 2017 van € 304.175,- en hoger budget unesco traject Drenthe in de rol van "siteholder" intensivering va. 2018 met € 87.500,-..
Doorontwikkelen Cultuurbeleid	Subsidie	-117.000	Betreeft hogere uitgaven in 2018 wegens het 2 jaarlijkse budget van € 90.000,- voor de culturele prijs en culturele gemeente.
Toonaangevende museale kwaliteit	Subsidie	1.345.000	Betreeft lagere uitgaven overeenkomstig de fasering van de uitgaven voor culturele investeringen uit de investeringsagenda.
Betere toegankelijkheid van cultuur, kennis, en informatie	Subsidie	-134.595	Betreeft hogere uitgaven wegens de jaarlijkse aanpassing van de indexerings van de subsidies aan het Drents Museum en Biblionet.
Meer kunst en cultuuruitingen zijn verbonden aan maatschappelijke doelen	Subsidie	-160.000	Betreeft hogere uitgaven als gevolg van de intensivering van de cultuurnota uit de voorjaarsnota 2017 va. 2018.
Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)	Ontv. bijdragen	-65.000	Betreeft huurinkomsten (en onderhoud) RLS die in 2017 voorlopig incidenteel waren geraamd.
Overige verschillen		-3.490	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		1.426.042	

Programma 7: Dynamiek in leefomgeving

Toelichting programma

De provincie is de gebiedsregisseur van het landelijke gebied. Projecten richten zich op het versterken van landbouw en agribusiness, natuur, klimaat, recreatie en toerisme, en sociaaleconomische vitaliteit. Met een gebiedsgerichte aanpak zetten we in op een gezamenlijke uitvoering van opgaven en projecten met de betrokkenen in het gebied. De provincie werkt hierin nauw samen met gemeenten en maatschappelijke partners en het bedrijfsleven.

7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness

Doelstelling	Resultaat
Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness	Actieve samenwerking op Drentse en Noord-Nederlandse schaal (inclusief Overijssel) op het gebied van landbouw en Agribusiness
	Fosfaatrechten melkveehouderij: ontwikkelruimte blijft behouden voor de duurzame grondgebonden groei van de melkveehouderij in Noord Nederland
	5 Projecten in het kader van structurele bodemverbetering en kringlooplandbouw in uitvoering (agro bodem icoon projecten, natuurinclusieve landbouw)
	Minimaal 5 innovatieprojecten in de agribusiness en primaire landbouw zijn opgestart
	Minimaal 5 projecten in het kader van het innovatieprogramma Veenkoloniën zijn opgestart
	Minimaal 20 jonge boeren via de POP-3 maatregel Jonge Boeren ondersteund
	Agenda Veenkoloniën en Innovatie Veenkoloniën in uitvoering
	Uitvoering geven aan ontwikkelagenda melkveehouderij
	Projecten in het kader van landbouwstructuurverbetering via de Bestuurscommissie Planmatige kavelruil in uitvoering
	Uitvoering geven aan projectontwikkeling binnen Greenport Noord Nederland

7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief

Doelstelling	Resultaat
Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)	Project Zuidwolde in uitvoering
	Project Laaghalerveen in uitvoering
	Project Roden - Norg afgerond
	Project Geelbroek in uitvoering
Behoud en herstel Flora en fauna	Doelstellingen beheerplannen worden nageleefd
	Uitvoeren plan van aanpak boerenlandvlinders
	Uitvoering projecten soortenbescherming o.b.v. Flora en Faunabeleidsplan
	Het handavingsuitvoeringsprogramma gebaseerd op de beheerplannen is opgesteld

Doelstelling	Resultaat
Behouden en versterken Nationale parken en Landschap	Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa: doorontwikkeling van brongebied tot benedenloop Uitvoeren Ontwikkelagenda Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek
Realisatie Natuurnetwerk Nederland	Actualisatie Natuurnetwerk Nederland Oplevering voortgangsrapportage Natuur Verbeterde functionering ecologische verbindingen Gebiedsopgave Drentsche Aa Gebiedsopgave Hunze Gebiedsopgave Oude Diep Gebiedsopgave Bargerveen uitvoering Natuurvisie 2014 Overige gebiedsopgave Programma Natuurlijk Platteland Gebiedsopgaven Zuidwest Drenthe Gebiedsopgaven Noordwest Drenthe
Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland
Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	Uitvoering geven aan Natura2000/PAS economische ontwikkelruimte Uitvoeren PAS uitvoeringsmaatregelen
Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland	Realiseren particulier beheer Opstellen en uitvoering geven aan Grondstrategieplannen
Het versterken en behouden van Natuur en Landschap	Collectieven operationeel voor natuurbeheer Vaststellen subsidiestelsel 2018 Opgestelde (uitvoerings)overeenkomsten met natuurbeheerders 10 gescheperde schaapskuddes financieel ondersteund Groene instellingen financieel ondersteund om de doelstellingen van Natuurlijk Platteland te bereiken Minimaal 5.000 vrijwilligers voor natuur en landschapsbeheer waaronder streekbeheer
Uitvoering Wet natuurbescherming	Uitvoering geven aan wettelijke taken wet natuurbescherming (incl. PAS)
Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit Agrarisch natuurbeheer	Uitvoering monitoringsprogramma Uitvoeren plan van aanpak akker- en weidevogels ca 1.300 hectare onder agrarisch natuurbeheer wordt door collectieven uitgevoerd
Beheer Natuur en Landschap	Ca. 50.000 ha beheer natuur en landschap

7.3 Dynamisch Drenthe

Doelstelling	Resultaat
Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht	Geïntegreerde monitor zorg en leefbaarheid gereed Kennis Knooppunt Krimp Noord Nederland (KNNN) ondersteund Een goed functionerend met partners afgestemd Trendbureau Drenthe Functionerend platform burgerkracht en goede voorbeelden benoemd op de website www.burgerkrachtdrenthe.nl Projecten Leader en vitaal platteland zijn ondersteund
Activering door sportactiviteiten gericht op vitalisering en gezondheid	Uitvoering projecten van het programma Drenthe beweegt 2.0
Kwaliteit van wonen en leefgebieden op peil houden	Gemeentelijke uitvoering van regeling dorpsinitiatieven
Realiseren van een goede zorg infrastructuur gericht op beschikbare en kwalitatief goede zorg in Drenthe	Initiëren projecten met vernieuwende aanpak dementie i.s.m. zorgaanbieders en gemeenten Met partners uitvoering geven aan de werkagenda Drents Zorglandschap en organiseren werkconferentie Vervolgactie Duits Drentse inzetbaarheid in de zorg stimuleren (150 contracten) Ontwikkeling anderhalve lijns zorg benutten voor een bestendige zorginfrastructuur. Pilotproject anderhalvelijns zorg in Coevorden op de kaart als voorbeeld voor verdere initiatieven in en door de regio
Bereikbaar houden van bovenlokale voorzieningen voor alle inwoners	Tenminste 1 bereikbaarheidsknooppunt in combinatie met voorzieningen is gerealiseerd
Kwaliteitsverbetering onderwijs en tijdig anticiperen op krimp in het onderwijs	Het mogelijk maken van acties van het bondsgenootschap voor een geletterd Drenthe om de laaggeletterdheid in Drenthe in 5 jaar met 10% te verminderen Minimaal 20 scholen doen mee aan de visitatie binnen het Excellentie traject

Toelichting bestaand beleid

Natuurlijk Platteland

In het programma Natuurlijk Platteland werken we met onze partners aan de afronding van het Natuurlijk Netwerk Nederland (voorheen aangeduid als Ecologische Hoofd Structuur). Een grote opgave die ons in nieuwe allianties (met o.a. het bedrijfsleven) de kansen biedt om economie en ecologie stevig aan elkaar te verbinden en sterke combinaties op het vlak van beleven, benutten en beschermen te realiseren.

De afspraken uit het Natuurpact, gesloten tussen het Rijk en alle provincies in 2013, worden in dit programma uitgevoerd. Deze uitvoering is verbonden met de wettelijke taken en Nationale en Europese verplichtingen in het kader van Natura 2000 (Europees beschermde natuurgebieden), de daaruit voortvloeiende Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het programma is een uitwerking van de Natuurvisie 2040 'Gastvrije natuur'.

Landbouw en Agribusiness

In Noord Nederland hebben de drie noordelijke provincies samen met de partners voor de landbouw en agribusiness de AgroAgenda Noord Nederland opgesteld. Voor Drenthe belangrijke onderdelen zijn het Innovatieprogramma Veenkoloniën en de Versnellingsagenda melkveehouderij Noord Nederland. Met het Programma Toekomstgerichte Landbouw hebben wij, geredeneerd vanuit de ondernemer, een aanzet gegeven om de landbouw integraler te benaderen, vanuit de kernwoorden innoveren, moderniseren en verduurzamen en gericht op de sectoren tuinbouw, akkerbouw, (melk)veehouderij en agribusiness. Het Programma geeft daarmee voor de provincie richting voor uitvoering en investeringen. Passend binnen de Noordelijke samenwerking hebben de Drentse Groenmanifest partners op verzoek van de provincie Drenthe als onderdeel van het Programma Toekomstgerichte Landbouw de 'Ontwikkelagenda melkveehouderij en natuur' opgesteld. Als een van de instrumenten voor uitvoering van projecten kunnen wij beschikken over het (Europese) plattelandsontwikkelingsprogramma POP3. In de Omgevingsvisie, wordt aangegeven welk beleid wordt ingezet ten aanzien van de Landbouwstructuurverbetering.

Dynamisch Drenthe

De beleidsopgave voor een Dynamisch Drenthe vindt zijn oorsprong in de Motie vitaal platteland. Deze is uitgewerkt in de lijnen Dorpsinitiatieven / burgerkracht en Zuidoost, die ook nog van kracht blijven en nu verwerkt zijn in de nieuwe nota Visie op leefbaarheid en krimp. Naar een dynamisch Drenthe. De grootste uitdaging voor de sociaaleconomische vitalisering ligt in Zuidoost Drenthe ('Samenwerken aan vitaal platteland, een geconcentreerde aanpak voor Zuidoost Drenthe 2014-2020'). Voor monitoring en ondersteuning bij maatschappelijke vraagstukken zoals bereikbare zorg en leefbaarheid subsidiëren wij Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD), Zorgbelang en CMO Stamm. Onze uitvoeringspartner ten aanzien van sport is 'Drenthe beweegt', zie hiervoor www.drenthe-beweegt.nl.

Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness								
	Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness								
		Subsidie	1.216.672	2.180.342	2.926.949	-746.607	2.876.949	1.411.949	951.949
	Totaal doelstelling		1.216.672	2.180.342	2.926.949	-746.607	2.876.949	1.411.949	951.949
	Totaal beleidsopgave		1.216.672	2.180.342	2.926.949	-746.607	2.876.949	1.411.949	951.949
	7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief								
	Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)								
		Inkoop	-271.859	0	0	0	0	0	0
		Subsidie	2.548.802	1.145.223	1.867.099	-721.876	167.146	127.000	0
	Totaal doelstelling		2.276.944	1.145.223	1.867.099	-721.876	167.146	127.000	
	Agrarisch natuurbeheer								
		Subsidie	2.769.260	2.709.972	2.709.972	0	2.709.972	2.709.972	2.709.972
	Totaal doelstelling		2.769.260	2.709.972	2.709.972		2.709.972	2.709.972	2.709.972
	Beheer Natuur en Landschap								
		Inkoop	952.012	665.000	665.000	0	665.000	665.000	150.000
		Subsidie	17.189.404	14.990.985	14.731.100	259.885	14.737.874	14.670.616	14.677.511
	Totaal doelstelling		18.141.416	15.655.985	15.396.100	259.885	15.402.874	15.335.616	14.827.511
	Behoud en herstel Flora en fauna								
		Subsidie	208.270	175.000	175.000	0	175.000	175.000	175.000
	Totaal doelstelling		208.270	175.000	175.000		175.000	175.000	175.000
	Behouden en versterken Nationale parken en Landschap								
		Subsidie	568.100	540.000	540.000	0	540.000	540.000	540.000
	Totaal doelstelling		568.100	540.000	540.000		540.000	540.000	540.000
	Het versterken en behouden van Natuur en Landschap								
		Subsidie	1.605.034	1.746.250	1.797.297	-51.047	1.848.763	1.729.010	1.761.516
	Totaal doelstelling		1.605.034	1.746.250	1.797.297	-51.047	1.848.763	1.729.010	1.761.516
	Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit								
		Inkoop	173.221	869.250	869.250	0	869.250	869.250	869.250
	Totaal doelstelling		173.221	869.250	869.250		869.250	869.250	869.250
	Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)								
		Inkoop	1.632.412	10.414.222	10.604.708	-190.486	6.490.000	6.590.000	7.429.450
	Totaal doelstelling		1.632.412	10.414.222	10.604.708	-190.486	6.490.000	6.590.000	7.429.450
	Realisatie Natuurnetwerk Nederland								
		Inkoop	0	4.200.203	6.648.915	-2.448.712	4.216.373	2.228.820	14.172.343
		Subsidie	5.938.421	0	0	0	0	0	0
	Totaal doelstelling		5.938.421	4.200.203	6.648.915	-2.448.712	4.216.373	2.228.820	14.172.343
	Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland								
		Inkoop	1.318.377	9.289.700	14.010.750	-4.721.050	24.015.250	13.122.500	0
		Subsidie	6.362.586	0	1.402.500	-1.402.500	935.000	935.000	0
	Totaal doelstelling		7.680.963	9.289.700	15.413.250	-6.123.550	24.950.250	14.057.500	
	Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland								
		Inkoop	6.268.359	2.344.492	2.344.492	0	2.344.492	2.344.492	2.344.492
		Kapitaallasten	200.636	158.165	158.165	0	158.165	158.165	76.485
		Subsidie	735.771	6.267.190	6.513.941	-246.751	6.509.595	6.537.176	6.626.706
	Totaal doelstelling		7.204.765	8.769.847	9.016.598	-246.751	9.012.252	9.039.833	9.047.683
	Uitvoering Wet natuurbescherming								
		Inkoop	285.102	482.010	483.376	-1.366	484.762	486.169	487.597
		Subsidie	0	7.500	7.500	0	7.500	7.500	7.500
	Totaal doelstelling		285.102	489.510	490.876	-1.366	492.262	493.669	495.097
	Totaal beleidsopgave		48.483.907	56.005.162	65.529.065	-9.523.903	66.874.142	53.895.670	52.027.822
	7.3 Dynamisch Drenthe								
	Activering door sportactiviteiten gericht op vitalisering en gezondheid								
		Inkoop	-3.397	20.000	20.000	0	20.000	20.000	20.000
		Subsidie	807.453	820.000	820.000	0	820.000	475.000	475.000
	Totaal doelstelling		804.056	840.000	840.000		840.000	495.000	495.000

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016	2017	2018	Verschil 2017-2018	2019	2020	2021
		Rekening	begroting	begroting		begroting	begroting	begroting
Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht								
	Inkoop	1.650.119	0	0	0	0	0	0
	Subsidie	289.660	3.897.250	3.350.481	546.769	1.867.500	1.480.000	1.000.000
Totaal doelstelling		1.939.779	3.897.250	3.350.481	546.769	1.867.500	1.480.000	1.000.000
Kwaliteit van wonen en leefgebieden op peil houden								
	Subsidie	1.357.294	1.439.004	1.452.333	-13.329	1.466.306	1.482.278	1.499.439
Totaal doelstelling		1.357.294	1.439.004	1.452.333	-13.329	1.466.306	1.482.278	1.499.439
Kwaliteitsverbetering onderwijs en tijdig anticiperen op krimp in het onderwijs								
	Inkoop	765	0	0	0	0	0	0
	Subsidie	108.141	62.500	62.500	0	62.500	62.500	62.500
Totaal doelstelling		108.906	62.500	62.500		62.500	62.500	62.500
Realisatie van een bovenregionale sportvoorziening (ijsbaan) in Drenthe								
	Subsidie	0	5.000.000	0	5.000.000	0	0	0
Totaal doelstelling			5.000.000		5.000.000			
Realiseren van een goede zorg infrastructuur gericht op beschikbare en kwalitatief goede zorg in Drenthe								
	Inkoop	1.466	40.000	40.000	0	40.000	40.000	40.000
	Subsidie	47.802	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		49.268	40.000	40.000		40.000	40.000	40.000
Totaal beleidsopgave		4.259.304	11.278.754	5.745.314	5.533.440	4.276.306	3.559.778	3.096.939
Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		53.959.884	69.464.258	74.201.328	-4.737.070	74.027.397	58.867.397	56.076.710
Baten								
7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness								
Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness								
	Ontv. bijdragen	-227.687	0	-100.000	100.000	-100.000	-100.000	0
Totaal doelstelling		-227.687		-100.000	100.000	-100.000	-100.000	
Totaal beleidsopgave		-227.687		-100.000	100.000	-100.000	-100.000	
7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief								
Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)								
	Ontv. bijdragen	-5.798.045	-1.076.212	-510.094	-566.118	-7.210	-7.210	0
	Ontv.subsidies	0	-3.529.624	0	-3.529.624	0	0	0
Totaal doelstelling		-5.798.045	-4.605.836	-510.094	-4.095.742	-7.210	-7.210	
Agrarisch natuurbeheer								
	Ontv. bijdragen	-1.309.996	-1.332.554	-1.332.554	0	-1.332.554	-1.332.554	-1.332.554
Totaal doelstelling		-1.309.996	-1.332.554	-1.332.554		-1.332.554	-1.332.554	-1.332.554
Beheer Natuur en Landschap								
	Ontv. bijdragen	-1.052.034	-665.000	-315.000	-350.000	-315.000	-315.000	-150.000
Totaal doelstelling		-1.052.034	-665.000	-315.000	-350.000	-315.000	-315.000	-150.000
Behouden en versterken Nationale parken en Landschap								
	Ontv. bijdragen	-1.780	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-1.780						
Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit								
	Ontv. bijdragen	0	-6.000	-6.000	0	-6.000	-6.000	-6.000
	Ontv.subsidies	-14.963	-23.000	-23.000	0	-23.000	-23.000	-23.000
Totaal doelstelling		-14.963	-29.000	-29.000		-29.000	-29.000	-29.000
Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)								
	Ontv. bijdragen	-148.487	-1.772.332	0	-1.772.332	0	0	0
Totaal doelstelling		-148.487	-1.772.332		-1.772.332			

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Realisatie Natuurnetwerk Nederland								
	Ontv. bijdragen	-4.053.456	-923.318	-4.148.874	3.225.556	-1.057.425	-1.503.483	0
Totaal doelstelling		-4.053.456	-923.318	-4.148.874	3.225.556	-1.057.425	-1.503.483	
Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland								
	Ontv. bijdragen	-6.309.473	-5.155.000	-1.550.738	-3.604.262	-5.589.100	-2.030.938	0
Totaal doelstelling		-6.309.473	-5.155.000	-1.550.738	-3.604.262	-5.589.100	-2.030.938	
Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland								
	Ontv. bijdragen	-22.798	-405.308	-66.500	-338.808	-60.000	0	-400.000
Totaal doelstelling		-22.798	-405.308	-66.500	-338.808	-60.000		-400.000
Uitvoering Wet natuurbescherming								
	Leges	-85.418	-275.500	-275.500	0	-275.500	-275.500	-275.500
Totaal doelstelling		-85.418	-275.500	-275.500		-275.500	-275.500	-275.500
Totaal beleidsopgave		-18.796.449	-15.163.848	-8.228.260	-6.935.588	-8.665.789	-5.493.685	-2.187.054
7.3 Dynamisch Drenthe								
Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht								
	Ontv. bijdragen	-330.000	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-330.000						
Totaal beleidsopgave		-330.000						
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		-19.354.136	-15.163.848	-8.328.260	-6.835.588	-8.765.789	-5.593.685	-2.187.054
Totaal programma exclusief reserve mutaties		34.605.748	54.300.410	65.873.068	-11.572.658	65.261.608	53.273.712	53.889.656

Programma 7	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	34.605.748	54.300.410	65.873.068	-11.572.658	65.261.608	53.273.712	53.889.656
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	0	-433.750	-433.750	0	-433.750	-240.000	0
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	0	-6.170.000	-1.700.000	-4.470.000	-1.650.000	-410.000	0
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	11.562.093	3.222.714	1.020.363	2.202.351	2.371.782	0	0
Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	-14.197.531	-28.940	-2.377.367	2.348.427	-2.531.718	-119.790	0
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	330.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van reserve vitaal platteland	-2.489.142	-2.409.750	-1.676.731	-733.019	-193.750	0	0
Bijdrage aan saldireserve	1.693.750	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-113.500	-933.750	-120.000	-813.750	-120.000	-120.000	0
Bijdrage aan reserve natuurbeleid	48.532.981	20.147.660	0	20.147.660	0	1.437.394	0
Bijdrage van reserve natuurbeleid	-11.528.411	-536.170	-6.677.969	6.141.799	-8.633.805	-400.000	-400.000
Saldo verrekening met reserves	33.790.240	12.858.014	-11.965.454	24.823.468	-11.191.241	147.604	-400.000
Totaal na bestemming	68.395.988	67.158.424	53.907.614	13.250.810	54.070.367	53.421.316	53.489.656

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor Paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investerings naar nut.

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness	Subsidie	-746.607	Betreft hogere uitgaven toekomst gerichte landbouw, ontwikkeling melkveehouderij uit de investeringsagenda 530.000,-. De rest betreft actualisering verbetering van de landbouwstructuur in de meerjarenbegroting op basis van de Prestatieovereenkomst met Prolander.
Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)	Subsidie	-721.876	Betreft actualisatie (hogere) uitgaven ILG o.b.v. raming Prolander en verrekening hiervan met de reserve provinciaal aandeel ILG.
Beheer Natuur en Landschap	Subsidie	259.885	Uit de reserve natuurbeleid is voor het laatst in 2017 een bedrag onttrokken voor het beheer van akkerranden en in 2018 is dit bedrag niet opgenomen
Het versterken en behouden van Natuur en Landschap	Subsidie	-51.047	Betreft aanpassing indexering gesubsidieerde groene instellingen.
Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	Inkoop	-190.486	Betreft actualisatie (hogere) uitgaven lopende PAS projecten o.b.v. raming Prolander.
Realisatie Natuurnetwerk Nederland	Inkoop	-2.448.712	Betreft actualisatie (hogere) uitgaven inrichting op lopende natuurontwikkelings projecten o.b.v. raming Prolander inclusief voorbereidingskosten. Verrekening verloopt via de reserve natuurbeleid.
Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland	Inkoop	-4.721.050	Betreft actualisatie (hogere) kosten grondverwerving (en proceskosten) o.b.v. raming Prolander. Verrekening verloopt via de reserve natuurbeleid.
	Subsidie	-1.402.500	Betreft actualisatie (hogere kosten) en afsplitsing Subsidie functiewijziging en V.G.A.B.. Verrekening vindt plaats via de reserve natuurbeleid.
Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Subsidie	-246.751	Betreft indexering bijdrage gemeenschappelijke regeling Prolander en uitvoeringskosten.
Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht	Subsidie	546.769	Betreft restant uitgaven (lager) budget voor lopende projecten Zuid-Oost Drenthe gecompenseerd met een miljoen intensivering van 1 miljoen gedurende de periode van 2018 t/m 2021 volgens de voorjaarsnota 2017.
Realisatie van een bovenregionale sportvoorziening (ijsbaan) in Drenthe	Subsidie	5.000.000	Betreft de subsidie 2017 voor de bouw van een ijsbaan uit de investeringsagenda.
Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness	Ontv. bijdragen	100.000	Betreft actualisatie (hogere) inkomsten o.b.v. raming Prolander en verrekening hiervan met de reserve provinciaal aandeel ILG.
Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)	Ontv. bijdragen	-566.118	Betreft actualisatie (hogere) bijdragen van derden voor ILG o.b.v. raming Prolander en verrekening hiervan met de reserve provinciaal aandeel ILG.
	Ontv.subsidies	-3.529.624	In 2017 is voor het laatst een bijdrage van andere provincies begroot in het kader van de grond voor grond afspraken uit het natuurpact.
Beheer Natuur en Landschap	Ontv. bijdragen	-350.000	Tot dat meer duidelijkheid is verkregen over de baten en lasten m.b.t.. tijdelijk beheer gronden is de inkomst voorlopig voorzichtig geraamd. Verevening vindt plaats via de reserve natuurbeleid.
Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	Ontv. bijdragen	-1.772.332	Betreft actualisatie (hogere) inkomsten lopende PAS projecten o.b.v. raming Prolander.
Realisatie Natuurnetwerk Nederland	Ontv. bijdragen	3.225.556	Betreft actualisatie (lagere) bijdragen van derden voor inrichting op lopende natuurontwikkelings projecten o.b.v. raming Prolander inclusief voorbereidingskosten. Verrekening verloopt via de reserve natuurbeleid.
Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland	Ontv. bijdragen	-3.604.262	Betreft actualisatie (lagere) verkoopwinst op grondverkoop o.b.v. raming Prolander. Verrekening verloopt via de reserve natuurbeleid.
Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Ontv. bijdragen	-338.808	Betreft actualisatie (lagere) algemene opbrengsten o.b.v. raming Prolander. Verrekening verloopt via de reserve natuurbeleid.
Overige verschillen		-14.695	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		-11.572.658	

Speerpunt 6: Financiën en organisatie

Financiën

Onze gezonde financiële positie zetten we in 2018 en daarna in voor het behalen van maatschappelijk rendement voor Drenthe. Dit doen wij door de realisatie van de plannen die wij op basis van het collegeakkoord en de extra impuls in de Voorjaarsnota 2017 hebben neergezet. De komende jaren worden die plannen concreet gerealiseerd met inzet van de daarvoor beschikbaar gestelde middelen. Daarbij zorgen wij ervoor dat er enige financiële ruimte is om te anticiperen op ontwikkelingen naar aanleiding van een nieuw regeerakkoord.

Organisatie

Voor het realiseren van onze ambities moeten we kunnen bogen op een dienstbare en ondernemende organisatie. Wij investeren in verdere professionalisering van onze dienstverlening, ook naar organisaties waarmee we samenwerkingsafspraken hebben. In dat verband maakt onze organisatie een ontwikkeling door naar een opgavegestuurde en resultaatgerichte adaptieve netwerkorganisatie. Onze opgaven bepalen ook de beschikbaarheid van mensen en middelen om de opgaven te realiseren. Wij werken toe naar een kleinere organisatie. In 2016 is een oplopende extra bezuiniging op loonkosten structureel ingeboekt. Dit betekent dat ook in 2018 de beschikbare loonsom weer lager ligt dan in 2017. Zoals in de Voorjaarsnota 2017 ook is aangekondigd zijn wij bereid om, indien nodig, tijdelijk extra menskracht in te zetten om onze ambities te realiseren. Mede op basis van de onlangs afgesloten cao voor de periode tot eind 2018 en de visie van het College is afgesproken dat we meer vaste contracten willen aanbieden en minder medewerkers willen inhuren.

De nieuwe provincie cao 2017 – 2018 biedt ook kansen voor realisatie van onze organisatiedoelen op personeelsvlak. De cao richt zich in sterke mate op de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers in de breedste zin van het woord. We zorgen in 2018 voor een betere balans in de leeftijdsopbouw van onze organisatie door de inzet van 12 Drentalenten via ons traineeprogramma en de uitvoering van het generatiepact waardoor naar verwachting op termijn een substantieel aantal jonge mensen kan instromen. Strategische personeelsplanning moet ons de komende jaren helpen om de juiste mensen op de juiste plek te krijgen.

ICT

ICT was een belangrijk aandachtspunt in de Miljoenennota en Troonrede.

Op het vlak van ICT richten wij ons de komende tijd op drie prioritaire ontwikkelingen:

- De wettelijk verplichte invoering van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet;
- Een inhaalslag op het vlak van ons digitale applicatielandschap en onze bedrijfsprocessen;
- Het up-to-date houden van onze informatiebeveiliging, ook in verband met wet- en regelgeving die van onze organisatie aantoonbare bewustwording vragen, zoals de Meldplicht Datalekken en de Europese Privacy Verordening

In de Voorjaarsnota 2017 is hiervoor een investering opgenomen. Daarbij merken we op dat informatiebeveiliging vaak een technische zaak lijkt, maar dat in de praktijk 70% van alle informatie-incidenten ontstaat door menselijk handelen. Om die reden zetten wij ook in op meer iBewustwording bij onze eigen medewerkers.

Programma 8: Middelen

Toelichting programma

De ambities van het Drentse bestuur moeten zo goed mogelijk waar gemaakt worden, gericht op de (nieuwe) bestuurlijke speerpunten, met een effectieve en doelmatige inzet van middelen. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting

Doelstelling	Resultaat
Beheer van relevante provinciale deelnemingen	Invulling geven aan onze rol als goed aandeelhouder
Goed beheer van provinciale geldmiddelen	Het beschikbaar hebben van de wettelijk voorgeschreven post onvoorzien Jaarlijks advies over al dan niet indexering tarief opcenten Motorrijtuigen Belasting (MRB) Een zo hoog mogelijk rendement binnen de kaders van het treasury statuut Een adequaat inzicht in de ontwikkelingen van de uitkeringen van het provinciefonds Het beschikbaar hebben van een substantieel vrij besteedbaar bedrag aan het einde van deze collegeperiode

8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie

Doelstelling	Resultaat
Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap	Jaarlijkse quota arbeidsgehandicapten, BBL's en stagiaires zijn gehaald Nieuwe CAO is ingevoerd
Continue (digitale) verbetering van informatiesystemen en informatievoorziening	Onderzoek herimplementatie of vervanging financieel systeem is uitgevoerd Nog actuelere sturingsinformatie voor bestuur en management Drenthe in Feiten en Cijfers
De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment	Mobiliteitsbevorderende maatregelen, traineeprogramma, groen voor grijs en generatiepact, gericht op verjonging, vergroting flexibiliteit en kwaliteit
Directe personele inzet	Toerekening van directe personeelskosten aan de verplichte taakvelden conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten	Meer dan 50% van het catering-assortiment is duurzaam. De inkoop van energie is 100% groen.
Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium	De provincie valt onder repressief toezicht vanuit het rijk Goedkeurende verklaring van de accountant voor de jaarstukken Tijdig vastgestelde provinciale begroting

Doelstelling	Resultaat
Effectief en efficiënt inkoopbeleid en inkoopproces	Grotere kansen voor regionale ondernemers bij enkelvoudig en meervoudig onderhandse aanbestedingsprocedures
Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten	Technisch en bouwkundig goed onderhouden provinciale opstallen
Informatiebeheer: het goed beheren en opslaan van documenten die behoren tot een dynamisch, semi-statisch of een statisch archief, ongeacht hun vorm	Samenwerkingsomgeving voldoet aan eisen rondom invoering e-depot (geheel van activiteiten voor het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden)
Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens	Voldoen aan de wettelijke eisen (opslag en verwerking) met betrekking persoonsgegevens Snel en veilig toegangsproces tot up-to-date systemen en gegevens voor medewerkers en externe partijen
Inzet ondersteunend personeel	Toerekening van overheadkosten conform BBV en methode Vensters voor bedrijfsvoering
Dienstverlening en voorzieningen die passen bij de behoeften van de organisatie en derden	Dienstverleningsovereenkomsten zijn uitgevoerd, getoetst en waar nodig bijgesteld
Een adaptieve netwerkorganisatie die werkt vanuit de 5 kernwaarden: Dienstbaar aan Drenthe, Samenwerken: van binnen naar buiten en weer naar binnen, Kwaliteit voorop, Gericht op resultaat en Integraal denken en werken	De kernwaarden worden in de organisatieontwikkeling actief opgepakt; aan minimaal twee kernwaarden wordt in het bijzonder aandacht besteed, onder meer door het medewerkerscongres

8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

Doelstelling	Resultaat
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

Toelichting bestaand beleid

Ons uitgangspunt bij het financieel beleid is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Andere meer gedetailleerde uitgangspunten zijn te vinden in de Financiële verordening 2012, het Financieringsstatuut 2014, de Nota Reserves en Voorzieningen 2012 en de Nota Financieringsinstrumentarium Drenthe.

Het meerjarig Informatieplan 2014 is leidend voor de doorontwikkeling van een toekomstvaste ondersteuning van de primaire bedrijfsprocessen. Een professioneel uitgevoerde informatiebeveiliging (Convenant zelfregulering informatieveiligheid) is standaard onderdeel van de provinciale bedrijfsvoering.

In het Huisvestingsbeleidsplan is bepaald hoe het provinciehuis zo effectief mogelijk te gebruiken is.

Informatie over het provinciale inkoopbeleid is te vinden via deze link:

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLOutput/Historie/Drenthe/425512/CVDR425512_1.html

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt verder ingegaan op de wijze waarop de organisatie zich ontwikkelt naar een adaptieve organisatie die met diverse partners in netwerken opereert.

8: Wat mag het kosten

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting								
	Beheer van relevante provinciale deelnemingen								
		Inkoop	33.489	40.000	40.000	0	40.000	40.000	40.000
		Kapitaallasten	18.485	0	0	0	0	0	0
	Totaal doelstelling		51.974	40.000	40.000		40.000	40.000	40.000
	Onvoorziene uitgaven								
		Onvoorzien/stelpost	0	500.000	500.000	0	500.000	500.000	500.000
	Totaal doelstelling			500.000	500.000		500.000	500.000	500.000
	Rente								
		Inkoop	9.680.937	0	0	0	0	0	0
		Kapitaallasten	9.148	0	0	0	0	0	0
		Rente	207	2.500	2.500	0	2.500	2.500	2.500
		Toev. voorziening	1.625.451	131.000	131.000	0	131.000	131.000	131.000
	Totaal doelstelling		11.315.744	133.500	133.500		133.500	133.500	133.500
	Vrije bestedingsruimte								
		Onvoorzien/stelpost	0	-825.168	2.133.179	-2.958.347	581.553	4.900.221	14.608.046
	Totaal doelstelling			-825.168	2.133.179	-2.958.347	581.553	4.900.221	14.608.046
	Totaal beleidsopgave		11.367.718	-151.668	2.806.679	-2.958.347	1.255.053	5.573.721	15.281.546
	8.2 Een opgevegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie								
	Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap								
		Inkoop	529.701	2.005.956	3.205.956	-1.200.000	2.905.956	930.956	930.956
	Totaal doelstelling		529.701	2.005.956	3.205.956	-1.200.000	2.905.956	930.956	930.956
	De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment								
		Inkoop	286.367	352.111	126.900	225.211	126.900	126.900	126.900
	Totaal doelstelling		286.367	352.111	126.900	225.211	126.900	126.900	126.900
	Directe personele inzet								
		Apparaatskosten	41.016.666	0	0	0	0	0	0
		Inkoop	0	200.000	200.000	0	200.000	200.000	200.000
		Lonen	0	25.405.341	25.868.658	-463.317	25.694.735	24.426.382	24.426.382
	Totaal doelstelling		41.016.666	25.605.341	26.068.658	-463.317	25.894.735	24.626.382	24.626.382
	Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium								
		Inkoop	268.911	-660.041	-1.160.041	500.000	-1.785.041	-1.910.041	-1.910.041
		Subsidie	0	6.231	6.231	0	6.231	6.231	6.231
	Totaal doelstelling		268.911	-653.810	-1.153.810	500.000	-1.778.810	-1.903.810	-1.903.810
	Effectief en efficiënt inkoopbeleid en inkoopproces								
		Inkoop	10.601	15.300	15.300	0	15.300	15.300	15.300
	Totaal doelstelling		10.601	15.300	15.300		15.300	15.300	15.300
	Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten								
		Belastingen	101.125	100.000	100.000	0	100.000	100.000	100.000
		Inkoop	1.026.964	1.128.034	1.128.034	0	1.128.034	1.068.034	1.068.034
		Kapitaallasten	2.060.792	1.377.153	1.361.104	16.049	1.361.104	1.401.729	1.405.729
		Toev. voorziening	577.793	577.793	577.793	0	577.793	577.793	577.793
	Totaal doelstelling		3.766.674	3.182.980	3.166.931	16.049	3.166.931	3.147.556	3.151.556
	Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten								
		Inkoop	1.529.842	1.644.333	1.644.333	0	1.644.333	1.644.333	1.644.333
		Kapitaallasten	40.517	42.043	42.043	0	57.043	57.043	57.043
	Totaal doelstelling		1.570.359	1.686.376	1.686.376		1.701.376	1.701.376	1.701.376

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Informatiebeheer: het goed beheren en opslaan van documenten die behoren tot een dynamisch, semi-statisch of een statisch archief, ongeacht hun vorm								
	Inkoop	306.303	292.814	292.814	0	292.814	292.814	292.814
	Kapitaallasten	13.254	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		319.557	292.814	292.814		292.814	292.814	292.814
Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens								
	Inkoop	2.223.061	2.760.451	2.760.451	0	2.760.451	2.580.451	2.580.451
	Kapitaallasten	1.298.106	1.188.371	1.037.032	151.339	1.428.102	1.456.981	2.384.456
Totaal doelstelling		3.521.167	3.948.822	3.797.483	151.339	4.188.553	4.037.432	4.964.907
Inzet ondersteunend personeel								
	Inkoop	0	3.555.734	3.468.445	87.289	3.155.945	2.530.945	2.530.945
	Lonen	0	13.600.968	13.838.151	-237.183	13.737.574	13.003.927	13.003.927
Totaal doelstelling			17.156.702	17.306.596	-149.894	16.893.519	15.534.872	15.534.872
Totaal beleidsopgave		51.290.003	53.592.592	54.513.204	-920.612	53.407.274	48.509.778	49.441.253
Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		62.657.721	53.440.924	57.319.883	-3.878.959	54.662.327	54.083.499	64.722.799
Baten								
8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting								
Beheer van relevante provinciale deelnemingen								
	Dividend	-2.543.377	-2.563.124	-2.563.124	0	-2.568.828	-2.353.633	-2.353.633
	Ontv. bijdragen	-3.433	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		-2.546.810	-2.563.124	-2.563.124		-2.568.828	-2.353.633	-2.353.633
Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting								
	Opcenten MRB	-54.990.625	-55.600.000	-55.885.000	285.000	-56.163.000	-56.806.000	-57.447.000
Totaal doelstelling		-54.990.625	-55.600.000	-55.885.000	285.000	-56.163.000	-56.806.000	-57.447.000
Rente								
	Adm. boekingen	-9.165.826	0	0	0	0	0	0
	Dividend	-89.505	0	0	0	0	0	0
	Ontv. bijdragen	-2.525.893	-250.000	0	-250.000	0	0	0
	Ontv. subsidies	0	0	0	0	0	0	-4.500.000
	Opbr. rente	-109	-2.806.723	-2.672.821	-133.902	-2.304.603	-1.748.905	-959.402
Totaal doelstelling		-11.781.334	-3.056.723	-2.672.821	-383.902	-2.304.603	-1.748.905	-5.459.402
Uitkering Provinciefonds								
	Ontv. subsidies	-	-	-	-	-	-	-
		146.858.748	153.075.045	140.279.090	12.795.955	143.967.293	146.611.397	145.208.370
Totaal doelstelling								
		146.858.748	153.075.045	140.279.090	12.795.955	143.967.293	146.611.397	145.208.370
Totaal beleidsopgave		216.177.517	214.294.892	201.400.035	12.894.857	205.003.724	207.519.935	210.468.405
8.2 Een opvagegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie								
Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap								
	Ontv. bijdragen	-6.774	-34.675	-34.816	141	-34.959	-35.103	-35.248
Totaal doelstelling		-6.774	-34.675	-34.816	141	-34.959	-35.103	-35.248
Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium								
	Ontv. bijdragen	-751.863	-722.000	-488.000	-234.000	-488.000	-488.000	-488.000
Totaal doelstelling		-751.863	-722.000	-488.000	-234.000	-488.000	-488.000	-488.000
Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten								
	Ontv. bijdragen	-857.948	-867.313	-872.682	5.369	-878.105	-554.582	-560.115
Totaal doelstelling		-857.948	-867.313	-872.682	5.369	-878.105	-554.582	-560.115

Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten								
	Ontv. bijdragen	-877.063	-684.107	-684.107	0	-684.107	-684.107	-684.107
Totaal doelstelling		-877.063	-684.107	-684.107		-684.107	-684.107	-684.107
Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens								
	Ontv. bijdragen	-401.840	-277.907	-278.036	129	-278.166	-158.910	-159.043
Totaal doelstelling		-401.840	-277.907	-278.036	129	-278.166	-158.910	-159.043
Inzet ondersteunend personeel								
	Ontv. bijdragen	0	-664.579	-664.579	0	-664.579	-243.579	-243.579
Totaal doelstelling			-664.579	-664.579		-664.579	-243.579	-243.579
Totaal beleidsopgave		-2.895.488	-3.250.581	-3.022.220	-228.361	-3.027.916	-2.164.281	-2.170.092
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		219.073.005	217.545.473	204.422.255	13.123.218	208.031.640	209.684.216	212.638.497
Totaal programma exclusief reserve mutaties		156.415.285	164.104.549	147.102.372	17.002.177	153.369.313	155.600.717	147.915.698

Verschillen tussen begroting 2017 en 2018

Doelstelling	Eco. Cat.	Verschil	Toelichting
Vrije bestedingsruimte	Onvoorzien/stelpost	-2.958.347	Betreft verschil tussen actuele stand vrije ruimte eind 2017 na 1 bestuursrapportage en de primitieve begroting 2018.
Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap	Inkoop	-1.200.000	Bij de Voorjaarsnota 2016 is € 3 miljoen beschikbaar gesteld voor het budget Groen voor Grijs, om versneld een gezonde generatiebalans in de organisatie te bevorderen en om de in- en externe mobiliteit te stimuleren. Dit geld is verspreid over drie jaren in de begroting opgenomen. Voor 2017 is dit een bedrag van € 0,3 miljoen en voor 2018 een bedrag van € 1,5 miljoen. Daarom is er een verschil van € 1,2 miljoen ten opzichte van 2017.
De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment	Inkoop	225.211	Het budget voor Concernopleidingen is € 225.211,-- lager dan in 2017, omdat toen via een begrotingswijziging een deel van het totale budget vorming en opleiding naar het centraal concernbudget is verschoven.
Directe personele inzet	Lonen	-463.317	De directe toegerekende lonen zijn gestegen in verband met de nieuwe CAO en de gestegen pensioenpremies.
Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium	Inkoop	500.000	Bij de doorlichting 2e fase is in de begroting een bedrag ingeboekt van € 500.000,-- in 2016, oplopend tot € 2.000.000,-- structureel. Daarom is er in 2018 een stijging van € 500.000,-- ten opzichte van 2017.

Doelstelling	Eco. Cat.	Vershil	Toelichting
Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van informatiehuish.: dig. gegevens, appl., services en techn. infrastructuur waarmee gegevens worden opgeslagen en kunnen worden geraadpleegd	Kapitaallasten	151.339	De kapitaallasten zijn lager dan in 2017. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat de restant kredieten Zaakgericht werken als dekking zijn toegevoegd aan het nieuwe krediet Vernieuwing generieke digitale omgeving (ICT investering Voorjaarsnota 2017). De kapitaallasten van de oude kredieten Zaakgericht werken verschuiven daardoor naar 2021, als het nieuwe project naar verwachting is afgerond.
Inzet ondersteunend personeel	Inkoop	87.289	Dit saldo wordt veroorzaakt doordat een bedrag van € 225.21,-- in 2017 van het budget vorming en opleiding is toegevoegd aan het budget Concernopleidingen. En in dit saldo zit ook de afbouw van de frictiekosten verwerkt. Voor 2018 is daarom € 312.500 minder beschikbaar hiervoor. In totaal is er een verschil van € 87.289,-- in vergelijking met de begroting 2017.
	Lonen	-237.183	De toegerekende lonen van het ondersteunend personeel zijn gestegen in verband met de nieuwe CAO die is doorgevoerd en de gestegen pensioenpremies.
Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting	Opcenten MRB	285.000	betreft aanpassing van de raming op basis van de actuele stand van het wagenpark.
Rente	Ontv. bijdragen	-250.000	Bij de 1e Bestuursrapportage 2017 is het budget voor de subsidieregeling Drents Monumentenfonds eenmalig verhoogd met eenzelfde omvang als de inmiddels betaalde "premie" ad € 250.000,-- voor revolverend financieren
	Opbr. rente	-133.902	Op basis van de uitstaande verstrekte leningen zijn de verwachte rente inkomsten geactualiseerd. De begrote rente inkomsten zijn daardoor lager geworden.
Uitkering Provinciefonds	Ontv.subsidies	-12.795.955	De lagere uitkering provinciefonds van € 12,8 miljoen wordt voor 5,3 miljoen veroorzaakt door wegvallende decentralisatie uitkeringen Beter benutten, Ontwikkelingsbedrijf NOM, Hydrologische maatregelen en Externe veiligheid. Daarnaast is ook het onderdeel Natuur van de Algemene uitkering lager geworden. Dit is de belangrijkste oorzaak van de lagere Algemene uitkering van € 7,5 miljoen.
Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium	Ontv. bijdragen	-234.000	In 2016 en 2017 ontvangen we een (aflopende) uitkering van de RUD voor het opvangen van frictiekosten die veroorzaakt werden door het oprichten van de RUD. Daarom is de inkomst in 2018 lager begroot.
Overige verschillen		21.688	
Totaal van verschillen tussen 2017 en 2018		-17.002.177	

	Beleidsopgave / Doelstelling	Eco. Cat.	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
		Adm. boekingen	117.352	347.917	85.956	261.961	40.273	59.026	70.183
		Bijdr. aan reserves	170.914.667	62.365.582	17.890.169	44.475.413	28.404.386	25.611.156	23.262.642
	Totaal doelstelling		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825
	Totaal beleidsopgave		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825
	Totaal Lasten		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825
Baten									
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
		Bijdr. van reserves	-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
	Totaal doelstelling		-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
	Totaal beleidsopgave		-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
	Totaal Baten		-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
	Totaal programma		3.668.879	-32.977.640	-37.220.046	4.242.406	-17.984.191	10.450.774	7.915.284

	Beleidsopgave / Doelstelling / Eco. Cat.	Kosten-soort	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Verschil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Lasten									
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
	Bijdr. aan reserves								
		461102 Bijdrage aan Reserve investeringsagenda	70.000.000	5.100.000	5.100.000	0	5.100.000	5.100.000	5.100.000
		461104 Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	9.115.271	4.443.872	1.296.510	3.147.362	1.295.939	1.854.926	1.854.926
		461099 Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren	4.385.198	6.000.000	2.000.000	4.000.000	1.000.000	0	0
		461106 Bijdrage aan reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	0	13.800.000	0	13.800.000	0	0	0
		461101 Bijdrage aan reserve natuurbeleid	48.532.981	20.147.660	0	20.147.660	0	1.437.394	0
		461026 Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt	1.600.346	602.370	248.465	353.905	248.465	248.465	248.465
		464062 Inflatiecorrectie RSP (IBOI)	117.352	347.917	85.956	261.961	40.273	59.026	70.183
		461088 Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	3.151.246	2.094.840	1.165.580	929.260	5.788.200	911.120	0
		461090 Bijdrage aan Financieringsreserve	7.161.466	933.293	6.000.000	-5.066.707	12.000.000	13.000.000	13.000.000
		461046 Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	1.500.000	2.400.000	400.000	2.000.000	400.000	400.000	400.000
		461020 Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden	0	523.820	0	523.820	0	0	0
		461093 Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	3.180.632	0	0	0	0	0	0
		461050 Bijdrage aan reserve Investerings Verkeer en Vervoer	2.625.229	50.012	0	50.012	0	0	0
		461043 Bijdrage aan saldireserve	5.662.319	0	0	0	200.000	0	0
		461086 Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	11.562.093	3.222.714	1.020.363	2.202.351	2.371.782	0	0
		461091 Bijdrage aan reserve vitaal platteland	330.000	0	0	0	0	0	0
		461103 Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	841.997	47.001	659.251	-612.250	0	2.659.251	2.659.251
		461513 Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	1.265.889	3.000.000	0	3.000.000	0	0	0
	Totaal doelstelling		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825
	Totaal beleidsopgave		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825
	Totaal Lasten exclusief reserve mutaties		171.032.019	62.713.499	17.976.125	44.737.374	28.444.659	25.670.182	23.332.825

Beleidsopgave / Doelstelling / Eco. Cat.	Kosten-soort	2016	2017	2018	Verschil	2019	2020	2021
		Rekening	begroting	begroting	2017-2018	begroting	begroting	begroting
Baten								
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen								
Bijdr. van reserves								
	861085 Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	-2.565.894	-3.500.000	0	-3.500.000	0	0	0
	861100 Bijdrage van Reserve financieringsfonds Drenthe	-4.000.000	0	0	0	0	0	0
	861057 Bijdrage van reserve Investerings verkeer en vervoer	0	0	-750.838	750.838	-1.885.014	-2.171.618	-3.884.649
	861106 Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	0	-3.000.000	-2.600.000	-400.000	-1.400.000	-1.400.000	-900.000
	861102 Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-6.100.000	-44.250.000	-17.065.000	-27.185.000	-12.335.000	-410.000	0
	861104 Bijdrage van Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	-637.858	-2.940.017	-2.158.000	-782.017	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000
	861101 Bijdrage van reserve natuurbeleid	-11.528.411	-536.170	-6.677.969	6.141.799	-8.633.805	-400.000	-400.000
	861004 Bijdrage van de saldiereserve	-4.786.908	-8.378.587	-1.444.326	-6.934.261	-120.000	-120.000	0
	861055 Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	-1.002.000	-441.600	-340.000	-101.600	-340.000	0	0
	861007 Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	-40.172.938	-19.439.032	-5.223.941	-14.215.091	-4.197.813	0	0
	861086 Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	-160.000	-933.293	0	-933.293	0	0	0
	861003 Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-2.403.415	-1.200.000	-700.000	-500.000	0	0	0
	861097 Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	-2.321.196	-2.321.196	-3.533.750	1.212.554	-3.533.750	-3.340.000	-2.974.892
	861090 Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	-15.410.085	-1.241.494	-2.377.367	1.135.873	-2.531.718	-119.790	0
	861096 Bijdrage van reserve vitaal platteland	-2.489.142	-2.409.750	-1.676.731	-733.019	-193.750	0	0
	861095 Bijdrage van Financieringsreserve	-55.500.000	-5.100.000	-9.100.000	4.000.000	-9.100.000	-5.100.000	-5.100.000
	861008 Bijdrage van reserve grondwaterheffing	-376.265	0	0	0	0	0	0
	861060 Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen	-1.129.833	0	0	0	0	0	0
	861001 Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden	-14.700.000	0	0	0	0	0	0
	861105 Bijdrage van Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	-250.000	0	-1.548.249	1.548.249	0	0	0
	861099 Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	-1.590.000	0	0	0	0	0	0
	861098 Bijdrage van reserve organisatie ontwikkeling	-239.195	0	0	0	0	0	0
Totaal doelstelling		167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
Totaal beleidsopgave		167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541

Beleidsopgave / Doelstelling / Eco. Cat.	Kosten-soort	2016 Rekening	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal Baten exclusief reserve mutaties		167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-40.494.968	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
Totaal programma exclusief reserve mutaties		3.668.879	-32.977.640	-37.220.046	4.242.406	-17.984.191	10.450.774	7.915.284

Programma 8	2016 begroting	2017 begroting	2018 begroting	Vershil 2017-2018	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Totaal programma	-156.415.285	-164.104.549	-147.102.372	-17.002.177	-153.369.313	-155.600.717	-147.915.698
Verrekening resultaat met reserves							
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	0	2.000.000	0	2.000.000	0	0	0
Inflatiecorrectie RSP (IBOI)	117.352	347.917	85.956	261.961	40.273	59.026	70.183
Bijdrage van de saldireserve	-72.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van reserve organisatie ontwikkeling	-239.195	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren	735.198	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	-1.590.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	-8.185.937	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	2.706.000	2.591.139	2.591.139	0	2.591.139	2.591.139	0
Saldo verrekening met reserves	-6.528.582	4.939.056	2.677.095	2.261.961	2.631.412	2.650.165	70.183
Totaal na bestemming	-162.943.867	-159.165.493	-144.425.277	-14.740.216	-150.737.901	-152.950.552	-147.845.515

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor Paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investerings naar nut.

I.2 Paragrafen

Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Met lokale heffingen creëren wij de mogelijkheid aanvullend (op onder meer de uitkering uit het provinciefonds) collectieve voorzieningen, zoals deze in de verschillende programma's zijn opgenomen, te financieren. Bij het heffen gaan wij zoveel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Het profijtbeginsel is gebaseerd op de gedachte dat burgers en bedrijven moeten bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen dan bij belastingen. Deze paragraaf geeft de door Provinciale Staten vastgestelde beleidslijnen en te realiseren belastingopbrengsten weer. Bij het heffen houden wij rekening met interne en externe kaders en wet- en regelgeving, waaronder verschillende artikelen uit de Provinciewet. Daaruit komt het volgende naar voren:

Lastendruk

De provinciale heffingen bepalen, zij het in geringe mate, de collectieve lastendruk en zijn dus mede bepalend voor de omvang van het besteedbaar inkomen. Wettelijk mag het bedrag van een provinciale belasting niet afhankelijk worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen. De opcentenheffing heeft nauwelijks tot geen relatie met sociale aspecten en armoedebeleid.

Lokale heffingen moeten overheidsoptreden legitimeren

Wat krijgt de burger terug voor de betaling aan de provincie? Wij streven naar evenwicht tussen het ervaren van overheidsoptreden en de hoogte van het te betalen bedrag. In de Provinciewet staat dat provinciale opcenten tot een bepaalde limiet geheven mogen worden en dat leges maximaal kostendekkend mogen zijn. De opbrengsten van de heffingen zijn bij speciale wetten aan limieten gebonden. Bij overtreding van de regels kan de rechter de desbetreffende heffingsverordening onverbindend verklaren.

Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben Provinciale Staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:

- a. Ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m³ per jaar bedraagt;
- b. Ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

Kosten die op grond van de Waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

- a. Maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
- b. Voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoeken;
- c. Het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
- d. Vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
- e. In verband met de uitvoering van artikel 7.19.

Inkomsten

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters. Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltrerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltrerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.

De hoogte van de heffing is vastgesteld door Provinciale Staten. Voor 2016 geldt een tarief van € 1,115 per 100 m³ onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.

De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan. De geraamde inkomsten voor 2018 zijn € 700.000,--.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Belastingverordening Drenthe 2017 en de Ontgrondingenwet. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing zijn gebracht

Op grond van de Belastingverordening Drenthe 2017 wordt een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m³ hoeveelheid stoffen.

Inkomsten

De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen, behalve als het vergunningen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m³ vaste stoffen.

De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2018 zijn € 15.000,--.

Teruggaaf

Indien een vergunning wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die al is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 250,--.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2018 zal in het najaar van 2017 ter beschikking komen.

Budgetomschrijving	Rubrieknummer	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Leges e.a. rechten WABO	1 3. Omgevingsvergunning		225.000	225.000
Leges e.a. rechten Ontgrondingen	4. Ontgrondingen	30.000	30.000	30.000
Leges e.a. rechten Waterwet	5.1 Waterwet-Grondwater	10.000	10.000	10.000
Leges e.a. rechten VR/RVV	6.1.3 Verkeer en vervoer	17.500	17.500	17.500
Leges e.a. rechten POV	6.1.4 Verkeer en vervoer	5.000	5.000	5.000
Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen	6.1.5 Verkeer en Vervoer	500	500	500
Leges e.a. rechten Meppel-de Punt	6.1.6 Verkeer en vervoer	500	500	500
Uitvoering NB-wet (aandeel VTH)	3.13 Natuurbeschermingswet 1998	100.000	125.000	275.500
Totaal		163.500	413.500	564.000

Nazorgheffing stortplaatsen

De provincie is op grond van de Wet milieubeheer (Wm) verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Attero Noord BV stortplaats te Wijster.

Het doel van de nazorgregeling in de Wm is om zeker te stellen dat bestaande en nieuwe stortplaatsen, die voldoen aan de eisen van het Stortbesluit bodembescherming, ook na sluiting tot in lengte van jaren aan hetzelfde beschermingsniveau blijven voldoen, zodat zij geen risico voor verontreiniging van de bodem vormen. Financiering van de desbetreffende nazorg vindt plaats door middel van een door PS ingestelde heffing die de provincie gedurende de exploitatiefase van de stortplaatsen aan de exploitanten oplegt. Deze heffing wordt vastgesteld aan de hand van het doelvermogen dat op grond van een door de exploitanten ingediend nazorgplan wordt berekend. Beoordeling van nazorgplannen en berekening van het doelvermogen vindt plaats aan de hand van in IPO-verband opgestelde modellen en checklisten.

Beleid

Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2018 wordt via de verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe bepaald aan de hand van de vastgestelde jaarrekening van het Nazorgfonds provincie Drenthe 2017.

Inkomsten

In 2017 is aan Attero Noord geen nazorgheffing opgelegd omdat het fondsvermogen per 31 december 2016 minder dan 10% afweek van de netto contante waarde van het doelvermogen. Als de vastgestelde jaarrekening 2017 uitwijst dat het fondsvermogen meer dan 10% afwijkt van de netto contante waarde van het doelvermogen dan wordt wederom een heffing opgelegd. Stortplaats Meisner is in 2013 gesloten. Nu de stortplaats is gesloten, kan geen heffing meer opgelegd worden.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een nadere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

Beleid

Gezien het totale financiële beeld voor 2018 en volgende jaren zien wij in 2018 en 2019 af van indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Wij bevriezen de tarieven op het niveau van 2016. Voor 2020 en volgende jaren gaan wij uit van een indexering van de tarieven op basis van het vierjarig gemiddelde (thans 0,63%) van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

2018	2019	2020	2021
92,0	92,0	92,6	93,2

De inkomsten

Op basis van het autobestand per 1 januari 2017, de samenstelling daarvan en een geschatte groei van het autobestand van 0,5%, is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In de navolgende tabel is de raming voor 2018 en volgende jaren weergegeven

2018	2019	2020	2021
55.885	56.163	56.806	57.447

Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.

Het maximum voor 2018 wordt naar verwachting vastgesteld op 111,8.

Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

Samenvatting

Voor 2018 ramen wij aan lokale heffingen vooralsnog een totaalbedrag van:

Belastingen	Opcenten	55.885.000
Heffingen	Grondwater	700.000
	Nazorgheffing gesloten stortplaatsen	0
	Ontgrondingen	21.345
Rechten	Leges	564.000
Totaal		57.170.345

Lokale lastendruk

Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2015 tot en met 2018:

	2015	2016	2017	2018
provincie Drenthe	90,3	92,0	92,0	92,0
landelijk gemiddelde	82,2	80,3	80,5	80,7
provincie Drenthe als % van landelijk gemiddelde	109,8	114,5	114,2	114,0
wettelijk maximum	110,1	110,6	111,0	111,8
provincie Drenthe als % van wettelijk maximum	82,0	83,1	82,8	82,2

Overzicht voorgestelde tarieven opcenten op de MRB voor 2018:

Provincie	Voorgesteld tarief
Groningen	89,3
Friesland	70,8
Drenthe	92,0
Overijssel	79,9
Flevoland	79,0
Gelderland	89,2
Utrecht	72,6
Noord-Holland	67,9
Zuid-Holland	91,4
Zeeland	82,3
Noord-Brabant	76,1
Limburg	77,9

Kostendekking

Belastingverordening Drenthe 2017 Bijlage 1, tarieventabel Leges		Kosten obv aantallen x tarief						Opbrengsten obv aantal x tarief				Baten in begroting 2018
Hoofdstuk	Omschrijving	Aantal	Tijd in min	(uur) Tarief	Personele kst	Overhead	Totale kst	Aantal	Tarief	Baten	Dekkings%	
1	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht											
t/m 1.16	aanvragen Omgevingsvergunning											225.000
	Kostendekking is 100%. Inliggende gemeenten factureren 70% van de lasten, de RUD 30% van de lasten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	225.000	n.v.t.	n.v.t.	225.000	100%	
2	Wet natuurbescherming											275.500
2.1	Vergunningen op grond van de wet											
	Natuurbescherming											
2.1.1	Het in behandeling nemen van een aanvraag van een vergunning voor het realiseren van projecten of andere handelingen met gevolgen voor habitats en soorten in een door de minister aangewezen gebied als bedoeld in artikel 2.7, lid 2 Wet natuurbescherming (vm artikel 19d, lid 1 Nbw 1998)	150	900	48	108.000	54.000	162.000	150	519	77.889	48%	
2.2	Ontheffingen op grond van de Wet natuurbescherming											
2.2.1	Ruimtelijke ingrepen vogels: artikel 3.3., lid 1	30	2.160	48	51.840	25.920	77.760	30	1.728	51.840	67%	
2.2.2	Ruimtelijke ingrepen HR-soorten: artikel 3.8., lid I	30	2.160	48	51.840	25.920	77.760	30	1.728	51.840	67%	
2.2.3	Ruimtelijke ingrepen overige soorten: artikel 3.10	30	2.160	48	51.840	25.920	77.760	30	1.728	51.840	67%	
2.2.4	Ontheffing herplantplicht, artikel 4.5 lid 1 Wnb t.b.v. herplant op andere grond indien deze voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels	18	720	48	10.368	5.184	15.552	18	576	10.368	67%	
2.2.5	Ontheffing herplantplicht, artikel 4.5 lid 1 Wnb t.b.v. herplant op andere grond indien deze niet voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels	1	1.200	48	960	480	1.440	1	1.120	1.120	78%	
2.3	Faunafonds											
2.3.1	Faunafonds, aanvraag verlening tegemoetkoming	100		300			30.000	100	300	30.000	100%	

Belastingverordening Drenthe 2017 Bijlage 1, tarieventabel Leges		Kosten obv aantallen x tarief					Opbrengsten obv aantal x tarief				Baten in begroting 2018	
3	Ontgrondingenwet											30.000
3.1	In behandeling nemen van een aanvraag ogv artikel 3 Ontgrondingenwet:											
3.1.1	Ontgroning waarbij bodemspecie wordt verkregen € 405, vermeerderd met:	4	4.800	48	15.360	7.680	23.040	4	448			
3.1.2	voor de eerste 50.000 m3, per 100 m3								12			
3.1.3	voor de volgende 50.000 m3, per 100 m3								9			
3.1.4	voor de volgende 100.000 m3, per 100 m3								6			
3.1.5	voor de volgende 300.000 m3, per 100 m3								3			
3.1.6	voor de volgende 500.000 m3, per 100 m3								2			
3.1.7	voor de resterende hoeveelheid, per 1000 m3								9			
3.1.1 t/m 3.1.7	Raming baten 2018									25.808	112%	
3.2.	Tarief voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot											
3.2.1	Wijziging vergunning als bedoeld onder 4.1. voor vergroting ontgroning/hoeveelheid (zie tariefëring 4.1.)		2.160	48	-	-	-	-	448	-	n.v.t.	
3.2.2	Wijziging vergunning als bedoeld onder 4.1. voor tijdsduur	3	480	48	1.152	576	1.728	3	448	1.344	78%	
3.2.3.1	Andere wijzigingen van een vergunning als bedoeld onder 4.1.: wijziging tenaamstelling	2	240	48	384	192	576	2	224	448	78%	
3.2.3.2	Andere wijzigingen van een vergunning als bedoeld onder 4.1.: andere wijzigingen (vaak inhoudelijk)	2	1.500	48	2.400	1.200	3.600	2	1.200	2.400	67%	
5	Grondwater											10.000
5.1.	Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning onttrekken grondwater, artikel 6.4 Waterwet											
5.1.1.	per 1.000 m3											
5.1.2.	met een aanvangstarief van minimaal	2	2.160	48	3.456	1.728	5.184					

Belastingverordening Drenthe 2017 Bijlage 1, tarieventabel Leges		Kosten obv aantallen x tarief						Opbrengsten obv aantal x tarief				Baten in begroting 2018	
5.2.	Wijziging van een vergunning genoemd onder 5.1 bij ongewijzigde hoeveelheid: 75% van het onder 5.1. berekende bedrag	1	2.160	48	1.728	864	2.592						
5.3.	Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning WKO, als bedoeld in artikel 6.4 Waterwet	-	-	48	-	-	-						
5.3.1.	per 1.000 m3	10	-	48	-	-	-						
5.3.2.	met een aanvangstarief van minimaal	10	2.160	48	17.280	8.640	25.920						
5.4.	Wijziging van een vergunning genoemd onder 5.2 bij ongewijzigde hoeveelheid: 75% van het onder 5.2. berekende bedrag	5	2.160	48	8.640	4.320	12.960						
5.1 t/m 5.4	Raming baten 2018									10.000		21%	
6	Verkeer en vervoer, wegen en waterwegen												23.500
6.1.1	Ontheffing art 87 Reglement verkeersregels en verkeerstekens	15	240	48	2.880	1.440	4.320	15	60	905		21%	
6.1.2	Ontheffing artikel 9.1 Regeling Voertuigen	15	240	48	2.880	1.440	4.320	15	60	905		21%	
6.1.3	Overige ontheffingen	55	240	48	10.560	5.280	15.840	55	60	3.320		21%	
6.1.4	Ontheffing artikel 12.10 POV	120	480	48	46.080	23.040	69.120	120	109	13.080		19%	
6.1.4.1	Ontheffing artikel 12.10 POV, motorbrandstoffen	1	960	48	768	384	1.152	1	1.245	1.246		108%	
DELETE	RIJ VERWIJDEREN												
6.1.5	Ontheffing Scheepsvaartverkeerswet, binnenvaartpolitie reglement	1	240	48	192	96	288	1	60	60		21%	
6.1.6	ontheffing artikel 10.14, derde lid POV	10	480	48	3.840	1.920	5.760	10	109	1.090		19%	
6.1.6.1	ontheffing artikel 10.14, derde lid POV voor maximaal 1 dag	1	240	48	192	96	288	1	31	31		11%	
7	Diversen												
7.1	Beschikking op verzoek	1	240	48	192	96	288	1	15	15		5%	
7.2	Wijziging tenaamstelling	1	240	48	192	96	288	1	187	187		65%	

Belastingverordening Drenthe 2017 Bijlage 1, tarieventabel Leges		Kosten obv aantallen x tarief						Opbrengsten obv aantal x tarief				Baten in begroting 2018
7.3	Publicatie obv begrotingsconstructie	1	60	48	48	48	72	1	-	72	100%	
8	Luchtvaart											
8.1	Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning artikel 8.43 Wet Luchtvaart		2.160	48	-	-	-	-	800	-	n.v.t.	
8.2	Tarief in behandeling nemen generieke ontheffing artikel 8a.51 Wet Luchtvaart	8	2.160	48	13.824	6.912	20.736	8	160	1.280	6%	
8.3	Tarief in behandeling nemen aanvraag besluit artikel 8.64 Wet Luchtvaart	1	2.160	48	1.728	864	2.592	1	519	519	20%	
Totaal							867.936			562.607	65%	564.000

Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Bij het uitvoeren van ons beleid sturen wij actief op het beheersen van risico's d.m.v. Risicomanagement. Een belangrijk instrument daarvoor is het nemen van beheersmaatregelen. Tevens hebben wij een risicoreserve gevormd. De hoogte van deze risicoreserve is vastgesteld na inventarisatie van de risico's die zich kunnen voordoen bij de provincie Drenthe. De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's en de weerstandscapaciteit om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
 - Incidentele weerstandscapaciteit;
 - Structurele weerstandscapaciteit;
 - De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe;
- Inventarisatie en beheersing van risico's;
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit.

Provinciaal beleid

Om de ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo effectief mogelijk ingezet worden. In deze eerste begroting van het nieuwe college is in dat kader een aantal uitgaven posten, maar ook inkomsten posten scherp geraamd. Daarom is ook de post voor onvoorziene uitgaven verhoogd o.a. om een extra buffer te creëren voor het opvangen van risico's die zich door het scherper ramen manifesteren.

De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:

1. Opvang binnen het eigen programma.
2. Middelen binnen de Begroting.
3. Post voor onvoorziene uitgaven
4. Algemene reserve.
5. Risicoreserve.

We streven er naar om een weerstandsratio te realiseren die gekwalificeerd kan worden met de norm "ruim voldoende" (zie het onderdeel "Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit" van deze paragraaf). Dat betekent dat, afhankelijk van die score, jaarlijks beoordeeld wordt of er een bedrag moet worden toegevoegd of kan worden onttrokken aan de risicoreserve.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen.

Algemene Reserve

Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. Financieel technisch maakt deze reserve deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie. De stand van deze reserve is per 1 januari 2018 € 3.496.971,--. Voor deze Reserve streven we een normomvang na van € 5 miljoen, die wordt toegerekend aan de weerstandscapaciteit. Nu de werkelijke omvang lager is dan de normomvang rekenen we de werkelijke stand toe aan de weerstandscapaciteit.

Risicoreserve

Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 27,5 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

Bedragen x € 1.000,- per 31 december	2017	2018	2019	2020
Reserve voor algemene doeleinden	3.496	3.496	3.496	3.496
Risicoreserve	27.500	27.500	27.500	27.500
Totaal algemene reserves	30.996	30.996	30.996	30.996

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

Ruimte in de begroting

De post onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 500.000,- kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2018 is uitgegaan van een tarief per 1 januari 2018 van 92. Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën. Het maximum voor 2018 wordt naar verwachting vastgesteld op 111,8.

Bedragen x € 1.000,-	2018	2019	2020	2021
Voorgesteld tarief	55.885	56.163	56.806	57.447
Maximaal tarief	67.912	68.677	69.444	70.212
Onbenutte belastingcapaciteit	12.027	12.514	12.638	12.765

De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,-)

**Bedragen x €
1.000,-**

	2018		2019		2020		2021	
	S	I	S	I	S	I	S	I
Risicoreserve	27.500		27.500		27.500		27.500	
Normomvang Algemene reserve	3.496		3.496		3.496		3.496	
Post voor on- voorzien uitgaven		500		500		500		500
Onbenutte belastingcapaciteit		12.027		12.514		12.638		12.765
Totaal (inc. + struct.)	43.523		44.010		44.134		44.261	

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het aantal opcenten tot het maximale tarief is echter niet realistisch.

Inventarisatie en beheersing risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van provincie Drenthe in kaart te brengen, wordt periodiek de risico-inventarisatie geactualiseerd en een risicoprofiel opgesteld. Uit de actuele inventarisatie zijn in totaal 47 risico's (jaarrekening 2016: 48) naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 10 belangrijkste risico's (= 89,88% invloed op totaal) en hoe deze beheerst worden. Deze 47 risico's vertegenwoordigen een bedrag van afgerond € 51 miljoen (jaarrekening 2016: € 64 miljoen).

Risico nr	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Financieel gevolg
R134	Onvoldoende (doel)vermogen bij Attero om aan (pre)nazorgverplichting te voldoen.	Provincie wordt aangeproken om als bevoegd gezag de nazorgverplichting over te nemen.	In gesprek met Attero blijven over mogelijkheden om vermogen op peil te houden cq te brengen; eventueel toepassen van wettelijk instrumentarium	max. € 25.000.000
R216	Verlaging uitkering provinciefonds	Lagere inkomsten en daardoor geringere bestedingsruimte of noodzaak tot ombuigingen	Invloed uitoefenen door o.a. inbreng in IPO; lobby	max. € 7.000.000
R217	Virussen en hacking gericht op het plat leggen van het gehele systeem	Gedurende langere tijd niet functionerende provinciale systemen	Continu actuele software. Compartimentering van hard- en software. Continue monitoring. Frequent onderzoek naar potentiële lekken in de beveiliging.	max. € 2.000.000
R121	Juridische fouten bij staatssteun, waarbij de provincie verwijtbaar is.	Ten onrechte verstrekte overheidsmiddelen worden teruggevorderd	Deskundigheidsbevordering, inzetten second opinion.	max. € 2.500.000
R71	Laag Aanbesteden	Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken	Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten. Betere opdrachtomschrijving	max. € 750.000
R97	Gebrekkige gladheidsbestrijding	Ongevallen en claims	Het bezit van een zoutloods voor strategische zoutvoorraad, voldoende strooimaterieel operationeel.	max. € 750.000
R74	Wegen en kanalen: vertraging in de uitvoering van een infrastructureel project	Projectvertraging	Grondaankoop in initiatieffase al verkennen en vroegtijdig starten met planprocedure qq onteigening	max. € 1.000.000

Risico nr	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Financieel gevolg
R58	Claims van derden	Uitbetaling claims	Zorgdragen voor adequate en zorgvuldige procedures /handhaving waardoor onterechte claims zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen.	max. € 1.000.000
R126	Claims omdat zaken niet reconstrueerbaar en/of compleet zijn, imagoschade. Wettelijk: niet (volledig) kunnen voldoen aan de archiefwet	Claims omdat zaken niet reconstrueerbaar en/of compleet zijn, imagoschade. Wettelijk: niet (volledig) kunnen voldoen aan de archiefwet.	Implementatie digitaal werken vanuit project digitaal Drenthe voorbereiden, proceseigenaren rol als proceseigenaar op laten pakken en functioneel beer daar beleggen, zorgen voor voldoende digicoaches, monitoren digitale processen. Wordt meegenomen binnen	max. € 500.000

Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag van € 68 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit de simulatie volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 20.587.000,-- als benodigde weerstandscapaciteit, in de jaarrekening 2016 was dit € 20.533.000,--.

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit	
Weerstand	Startcapaciteit
Risicoreserve	27.500.000
Omvang Algemene Reserve	3.496.000
Post voor onvoorziene uitgaven	500.000
Onbenutte belastingcapaciteit	12.027.000
Totale weerstandscapaciteit	43.523.000

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve, de omvang van de Algemene Reserve en de post voor onvoorziene uitgaven bij calamiteiten direct aanwendbaar zijn worden uitsluitend deze bedragen gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt de ratio weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risicoprofiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{EUR 31.496.000}}{\text{EUR 20.587.000}} = 1,52$$

In 2016 was deze ratio 1,61. De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van de berekende ratio.

Tabel 4: Weerstandsnorm		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse B, dit is ongewijzigd ten opzichte van 2016. Dit duidt op ruim voldoende weerstandsvermogen.

Conclusie / Samenvatting

Met 90% zekerheid kunnen alle risico's worden afgedekt met een bedrag van € 20.380.411,-- (2016: 19.861.700,--). De werkelijke omvang van de Risicoreserve is dus op het gewenste niveau.

We blijven kritisch kijken in welke mate we door beheersmaatregelen de omvang van de risico's kunnen inperken.

Verplichte kengetallen financiële positie in begroting

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Deze staan hieronder weergegeven.

Kengetal	Begroting 2016	Begroting 2017**	Begroting 2018
1A. Netto schuldquote	-55,6%	-54,6%	-52,1%
1B. Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-115,4%	-96,7%	-113,9%
2. De solvabiliteitsratio	0,69	0,70	0,55
3. Kengetal grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4. Structurele exploitatieruimte	2%	30%	8%
5. Belastingcapaciteit: opcenten mrb	112%	115%	114%
*betreft primitieve stand van de begroting			
**cijfers aangepast i.v.m. aansluiting bij de cijfers van de geprognosticeerde balans			

1A. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

2. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal.

3. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten.

4. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Enkele kengetallen zijn als n.v.t. opgenomen omdat de componenten voor deze berekening niet beschikbaar zijn. Als we de beschikbare kengetallen in hun onderlinge verhouding beoordelen concluderen wij dat onze financiële positie goed is. Het kengetal netto schuldquote is negatief omdat onze vorderingen onze uitstaande schulden overtreffen.

Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In deze paragraaf worden de beleidslijnen met betrekking tot de beheersmatige aspecten zoals de uitvoering van het onderhoud hiervan weergegeven. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen;
- Vaarwegen;
- Gebouwen.

Wegen

Wat willen wij bereiken?

De provincie Drenthe beschikt over 518 km rijbaan en 270 km fietspad. Dit alles is inclusief kruispunten/T-aansluitingen, rotondes, verkeersregelinstantaties, bruggen, viaducten en overige weginrichtingen.

Het onderhoud van de wegen wordt conform het Beleidsplan wegen uitgevoerd. We hebben een actuele onderhoudsplanning voor het komende jaar en een doorkijk op de meest belangrijke onderdelen van het groot variabel onderhoud voor de komende decennia.

De instandhouding van de provinciale infrastructuur gebeurt door de uitvoering van dagelijks onderhoud, groot (variabel) onderhoud en het doen van vervangingsinvesteringen. Het beleidsplan wegen vormt het belangrijkste kader voor de onderhoudsmaatregelen. Naast het dagelijks onderhoud, schouwen we en voeren we periodieke gestandaardiseerde inspecties uit, om de onderhoudsstaat van het areaal te monitoren.

Door de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten willen we de staat van de wegen en fietspaden inclusief alle daaraan gerelateerde objecten zoals vaste kunstwerken, verkeersvoorzieningen etc. op het huidige kwaliteitsniveau behouden. Hierdoor voorkomen we toekomstig achterstallig onderhoud en blijft de beschikbaarheid van het areaal gewaarborgd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij maken een overgang naar een meer gestandaardiseerde methode om ons areaal te beheren. Dit gebeurt door het invoeren van assetmanagement. Hiermee worden de onderhoudskeuzes nog meer dan voorheen beïnvloed door maatschappelijke waarden, zoals bereikbaarheid, leefomgeving en veiligheid.

In 2016 hadden we in de begroting ons areaal verdeeld in verschillende categorieën wegen (Stroomwegen, Gebiedsontsluitingswegen, Erftoegangswegen en fietspaden), maar omdat het dagelijks beheer niet goed toe te rekenen valt aan deze verschillende categorieën hebben we besloten met ingang van 2018 dit systeem te verlaten en aan te sluiten bij de maatschappelijke waarden zoals leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid

Om onze wegen en fietspaden op het huidige kwaliteitsniveau te behouden verrichten we de volgende werkzaamheden:

- Uitvoering dagelijks onderhoud;
- Uitvoering groot (variabel) onderhoud;
- Uitvoering gladheidsbestrijding en calamiteitenorganisatie.

De uitvoering van het dagelijks onderhoud vindt veelal plaats op basis van meerjarige contracten. In 2018 zal het contract Klein onderhoud verhardingen opnieuw moeten worden aanbesteed.

Voor 2018 zijn de volgende groot (variabel) onderhoudsprojecten gepland:

Wegen (rijbanen)	Fietspaden
N371 Bovensmilde -Smilde	N379 Nieuw Buinen
N374 Westerbork - Bruntinge	Vorbereiden N371 Kloosterveen
N375 Meppel	
N376 Sleen	
N863 Nieuw Schoonebeek	

Het groot (variabel) onderhoud aan wegen en vaarwegen wordt gedekt uit de Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen. Met de instelling van deze reserve in 2016 zijn we tegemoet gekomen aan de opmerkingen die door de Rekenkamer zijn gemaakt ten aanzien van het beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen. Deze reserve vangt namelijk de jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudsuitgaven op. Uit de doorrekening van het onderhoudsprogramma in 2015 bleek dat er een tijdelijke besparing op groot onderhoud mogelijk was. Het budget is daarop met ingang van 2016 gekort met € 1,5 miljoen; vanaf 2020 komt deze tijdelijke korting weer te vervallen. In 2018 staan er veel groot onderhoudswerken gepland. Dit heeft erin geresulteerd dat de Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen voor een bedrag van € 1.5 miljoen wordt aangesproken.

Wat gaat dat kosten/wat levert dat op?

Het resultaat hiervan is op het afgesproken kwaliteitsniveau het veilig beschikbaar houden van het provinciale wegenbestand als integraal onderdeel van de Drentse economie met daarbij aandacht voor een schone, gezonde, mooie leefomgeving.

Vaarwegen

Wat willen wij bereiken?

De provincie beschikt over 176 km vaarwegen, te verdelen in 64 km Vaarweg Meppel de Punt en 112 km Zuidoost Drentse vaarwegen. Dit alles is inclusief bruggen, sluisen, gemalen, en overige vaarweginrichting.

Het onderhoud van de vaarwegen wordt conform het beleidsplan vaarwegen uitgevoerd. We hebben een actuele onderhoudsplanning voor het komende jaar en een doorkijk op de meest belangrijke onderdelen van het groot variabel onderhoud voor de komende decennia.

De instandhouding van de provinciale infrastructuur gebeurt door de uitvoering van dagelijks onderhoud, groot (variabel) onderhoud en het doen van vervangingsinvesteringen. Het beleidsplan vaarwegen vormt het belangrijkste kader voor de onderhoudsmaatregelen. Naast het dagelijks onderhoud, schouwen we en voeren we periodieke gestandaardiseerde inspecties uit, om de onderhoudsstaat van het areaal te monitoren. Door de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten willen we de staat van de vaarwegen en gerelateerde objecten zoals bruggen en sluisen op het huidige kwaliteitsniveau behouden. Hierdoor voorkomen we toekomstig achterstallig onderhoud en blijft de beschikbaarheid van het areaal gewaarborgd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij maken een overgang naar een meer gestandaardiseerde methode om ons areaal te beheren. Dit gebeurt door het invoeren van assetmanagement. Hiermee worden de onderhoudskeuzes nog meer dan voorheen beïnvloed door waarden, zoals bereikbaarheid, leefbaarheid en mobiliteit.

In de afgelopen jaren hebben we financieel/administratief onderscheid gemaakt tussen Vaarweg Meppel - De Punt en Zuid-Oost Drentse vaarwegen. Omdat er jaarlijks alleen maar een instandhoudingsverklaring moet worden overlegd aan het Rijk is besloten met ingang van 2018 geen administratief/financieel onderscheid meer te maken in Vaarweg Meppel - De Punt en Zuid-Oost Drentse vaarwegen.

Afhankelijk van de uitkomsten van het geactualiseerde beheerkostenrapport en geactualiseerde uitgaven voor groot onderhoud zullen we een voorstel doen voor de bestemming van het saldo van de Reserve Meppel de Punt.

Om onze vaarwegen op het huidige kwaliteitsniveau te houden verrichten we de volgende werkzaamheden:

- Uitvoering dagelijks onderhoud;
- Uitvoering (groot) variabel onderhoud volgens de programmering
- Realisatie vervangingsinvesteringen

Voor 2018 staan de volgende groot (variabel) onderhoudsprojecten gepland:

Vaarwegen
Uitvoeren project eigen glasvezelkabel tussen Grote Staphorster Stouwe en Nieuwe brugsluis
Diverse groot onderhoudswerkzaamheden aan bruggen (mechanisch, electrotechnisch en constructief)
Reviseren aandrijving Dieverbrug
Reviseren aandrijving Veenhoopsbrug

Conform de regelgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) is met ingang van 2018 besloten de uitgaven voor het vervangen van oeverbeschoeiing te activeren. Hiervoor wordt een deel van het beschikbare exploitatiekrediet omgezet in een vervangingskrediet. De volgende oeverbeschoeiingen zullen in 2018 worden vervangen:

- Wittewijk: (traject "drukke zijde") Wittewijksbrug – circa Friese Grens Circa 1,7 km (vervangen beton)
- Drentse Hoofdvaart: Traject – Tentingedraai – richting Leembrug (stille zijde) Circa 350m (vervangen beton)
- Traject Wittelterbrug - 1e Uffelterbrug stuurboordzijde (drukke zijde N371)
- Traject Wittelterbrug - 1e Uffelterbrug bakboordzijde (stille zijde)
- Vervanging beschoeiing Nieuw-Amsterdam

In 2011 is een krediet voor vervangingsinvesteringen voor kunstwerken ter grootte van € 14,6 miljoen beschikbaar gesteld voor de periode 2011-2030. Van dit krediet is al circa € 9 miljoen bestemd c.q. uitgegeven.

	Budget	Kosten
Afgeronde investeringen		
Verv. VHV-48145 Holslootbrug	172.834	172.833
Verv. VHV-42290 Paradijssluis	120.000	133.145
Verv. fietsbr Anderschediep	70.000	71.174
Verv. brug de Heege	428.500	389.324
Onderhanden werken		
Verv. N386 Oosterbroeksebrug	369.000	371.597
Verv. N386 brug Drentsche Aa.	660.000	688.522
Verv. VHV-40620 Driftbrug	589.000	588.964
Verv. VHV-41405 Dalerbrug	50.000	114.406
Verv. VHV-43225 Hesselerbrug	550.000	635.120
Verv. VHV-45615 Klenckerbrug	550.000	362.019
Verv. VHV-47170 Haarbrug	550.000	596.276
Verv. VHV-49010 Hoolbrug	250.000	291.108
Verv. brug Wapserveensche Aa	591.166	573.712
Sluis De Punt deur verv	705.000	707.707
NWK-14340 Sluis Vries	705.000	644.276
Vervang DHV-36100 Haveltersluis	195.000	182.967
Verv DHV-19860 Veenesluis	195.000	186.743
Verv. Noorscheschutsluis/brug	768.500	830.817
Verv. NWK-04380 Peelo Sluisdeuren	1.110.000	0
Verv. N371-40750 Pijlerburg	1.320.000	1.580.393
Vervangingsinvesteringen 2019-2030	4.640.000	
Totaal vervangingsinvesteringen	14.589.000	9.121.103

Wat gaat dat kosten/wat levert dat op?

Het resultaat hiervan is op een afgesproken kwaliteitsniveau het veilig beschikbaar houden van het provinciaal vaarwegenstelsel met aandacht voor een schone en gezonde leefomgeving en waarbij de functionaliteit voor de beroeps/recreatievaart en de aan- en afvoer van water gewaarborgd blijft.

Gebouwen

Wat willen wij bereiken?

De provincie Drenthe heeft de volgende gebouwen in beheer en onderhoud:

- Het provinciehuis;
- Het Drents Museum (inclusief Huize Tetrode);
- Het Depot Drents Museum;
- Drie actieve (vaar)wegen steunpunten;
- Zes voormalige brug- en sluiswoningen;
- Voormalige Rijkssluchtvaartschool op Groningen Airport Eelde (aangekocht in 2016).

Provinciehuis

Het vastgoed- en exploitatiebeleid bestaat uit het onderhoudsbeleid en huisvestingsbeleid. Het huisvestingsbeleid is in 2013 herschreven, na een aantal jaren gewerkt te hebben met het activiteiten gerichte (flexibel) kantoorconcept. Het huisvestingsbeleid richt zich op het gebruik van het gebouw en hoe we met onze werkomgeving om willen gaan. Onze werkomgeving is flexibel, schoon, open en transparant. Daarnaast stimuleert de werkomgeving tot ontmoeten en samenwerking. In het Huisvestingsbeleidsplan wordt beschreven hoe we het provinciehuis gebruiken en is op basis van bezettingsgraadmeting, tevredenheidsmeting en de visie van de directie m.b.t. de organisatie, hoe we de werkomgeving de komende jaren gebruiken.

Na de afronding van de revitalisering van het provinciehuis in 2011 is ook het onderhoudsbeleid herzien. Het onderhoudsbeleid van het provinciehuis is dat er zoveel mogelijk "planmatig en voorspelbaar" wordt uitgevoerd in plaats van "ad hoc". Het gaat om het voorkomen van risico's en beheersen van kwaliteit ten opzichte van het beschikbaar budget, zodat er geen achterstallig onderhoud ontstaat. Binnen het onderhoud wordt waar mogelijk milieuvriendelijk en duurzaam gewerkt. Het onderhoud is gericht op een gebouw dat representatief, efficiënt, effectief en prettig in het gebruik is. Onderhoudsgevoelige elementen van zowel bouwkundige- en installaties technische aard, van exterieur en interieur, zijn vastgelegd in een meerjarenonderhoudsplan (MJOP) van 25 jaar (2012-2036), dat door een extern bureau is opgesteld. Naast de jaarlijkse normale controle op uitvoering en verschuiving, is er in 2017 een eerste herijking gedaan van het onderhoudsplan om het beheerplan actueel te houden. De uitkomsten en de consequenties van deze herijking zijn bij het opstellen van de begroting van 2018 nog niet bekend. Deze werkzaamheden lopen nog door tot eind 2017. Een tweede controle en herijking zullen na afloop van 10 jaren onderhoud uitgevoerd worden om een goede basis te leggen voor de volgende periode. Dit is destijds ook zo afgesproken met PS.

Drents Museum

Om zo planmatig mogelijk het onderhoud aan de gebouwen van het Drents Museum uit te voeren, is in 2012 het onderhoudsplan (MJOP) aangepast. Dit naar aanleiding van de verbouwing en nieuwbouw van het Drents Museum, waarbij rekening is gehouden met een onderhoudsplan van 25 jaar.

Het MJOP loopt tot en met 2036. Naast de jaarlijkse normale controle op uitvoering en verschuiving, is er in 2017 een herijking gedaan om het beheerplan actueel te houden. Deze werkzaamheden lopen nog door tot eind 2017.

Na 2022 zal een substantiële verhoging van planmatige onderhoudskosten aan de orde zijn, omdat er voor het Drents Museum geen sprake is van vrijvallende investeringen in de berekende onderhoudsperiode van 25 jaar. Vooralsnog wordt dan uitgegaan van de berekende jaarlijks benodigde storting van € 379.000,- per jaar na 2022, in plaats van de huidige € 165.000,-. Dit is in de meerjarenraming van de begroting verwerkt. Maar er zal nog een herijking in 2021 uitgevoerd worden, voordat het definitief in de begroting van 2022 opgenomen wordt.

Er gelden verder dezelfde beleidsmatige uitgangspunten als voor het Provinciehuis, alleen ligt bij het Drents Museum extra nadruk op het conserveren en in stand houden van het monumentale pand voor de toekomst. Het gebouw is een parel voor Assen en heeft het een sterke representatieve functie.

Depot Drents Museum

In 2010 is een nieuw depot voor het Drents Museum opgeleverd. Voor het Depot Drents Museum is ook een MJOP aanwezig tot en met 2035. Ook hiervan wordt een herijking in 2017 uitgevoerd. De uitkomsten zijn bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend.

Naast de beleidsmatige uitgangspunten zoals verwoord zijn voor het Provinciehuis, is het onderhoud bij het Depot gericht op de stabilisatie van de klimatologische omstandigheden. Hierdoor worden de museumstukken onder goede condities bewaard.

Voormalige Rijksluchtvaartschool

De provincie Drenthe is sinds 2016 eigenaar van de gebouwen waarin de voormalige Rijksluchtvaartschool op Groningen Airport Eelde was gevestigd. De Rijksluchtvaartschool is een beschermd Provinciaal Monument. Behoud en herbesteding van dit monument creëert werkgelegenheid en biedt kansen voor de ontwikkeling van het voorterrein van de luchthaven. De restauratie en renovatie wordt mede uitgevoerd als praktijkopleidingsplaats voor vaklieden. BOEI, ontwikkelmaatschappij in restauratie en herbesteding, voert in opdracht van de provincie de herbestedingsopgave in het licht van de gebiedsopgave Groningen Airport Eelde (GAE) uit. Ook coördineren zij de verhuur, het beheer en het onderhoud.

Steunpunten (vaar)wegen en voormalige brug- en sluiswoningen

Wij hebben enkele provinciale panden in beheer en onderhoud. Het gaat om (voormalige) steunpunten voor weg-en vaarwegonderhoud en (voormalige) brug- en sluiswoningen. Voor het steunpunt Kloosterveen is recentelijk een 25-jarigonderhoudsplan gemaakt. Het steunpunt wordt voor een deel gebruikt door Rijkswaterstaat. De bedoeling is dat de provincie het beheer en onderhoud ook voor dat deel over gaat nemen en Rijkswaterstaat ons hiervoor een vergoeding betaalt. Hierover wordt nog steeds onderhandeld. Voor de overige steunpunten en de dienstwoningen zijn (nog) geen meerjarenonderhoudsplannen aanwezig, wat tot gevolg heeft dat er ook nog geen onderhoudsvoorziening is ingesteld. De onderhoudskosten komen vooralsnog ten laste van de onderhoudsbudgetten van de (vaar)wegen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Provinciehuis, Drents Museum en Depot

De onderhoudsplannen zijn handvatten voor de gebouwenbeheerders. Hiermee worden jaarlijks prioriteiten gesteld. Ook bekijkt men kritisch wat de werkelijke staat van onderhoud is van de diverse bouwkundige - en installatie onderdelen. Als vervanging nog niet nodig blijkt te zijn, dan wordt dit een jaar verschoven. Hierdoor wordt het onderhoudsbudget zo optimaal mogelijk ingezet, zonder dat de kwaliteit van het onderhoud afneemt. Bij de overzichten van de reserves en voorzieningen wordt vermeld welk onderhoud gepland staat voor uitvoering in 2017.

Voormalige Rijksluchtvaartschool

Het gebouw is bouwkundig geschikt gemaakt, gerestaureerd en verbouwd, zodat het klaar was voor herbesteding. Het niveau van het gebouw is nu voldoende om het verder te verhuren. Met de huurinkomsten wordt het jaarlijks onderhoud verder uitgevoerd, waarbij het kwaliteitsniveau van het pand elk jaar verbeterd wordt. De bedoeling is dat het gebouw over een aantal jaren weer verkocht gaat worden.

Wat gaat dat kosten/wat levert dat op?

Provinciehuis, Drents Museum en Depot Drents Museum

Goed onderhouden gebouwen zonder achterstallig onderhoud, waarbij de verschillende functies van de gebouwen specifiek tot hun recht komen. Het saldo van de voorziening is afgestemd op het onderhoudsplan van 25 jaar, zodat dit op het juiste niveau blijft voor een adequaat onderhoudsniveau en er geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks ook een exploitatiebudget in de begroting opgenomen.

De dotatie aan de voorzieningen en het dagelijks onderhoud van de gebouwen is in programma 8 verwerkt. In het overzicht reserves en voorzieningen staat de ontwikkeling van de voorzieningen

opgenomen. In paragraaf II.4 financiële positie en toelichting zijn de investeringen opgenomen die betrekking hebben op het provinciehuis, het Drents Museum en het Depot. Een aantal bouwkundige zaken en installaties zijn daar als vervangingsinvestering opgenomen. De kapitaallasten hiervan zijn in de programma's verwerkt en vormen geen onderdeel van deze paragraaf.

Steunpunten (vaar)wegen en voormalige brug- en sluiswoningen

Alle onderhoudskosten zijn opgenomen bij het onderhoud wegen in programma 3. Er zijn hiervoor geen voorzieningen aanwezig.

Voormalige Rijksluchtvaartschool

Bij het opstellen van de begroting 2018 was stichting Boei nog bezig om de exploitatie - en onderhoudskosten en de verwachte huurinkomsten in beeld te brengen. Deze kosten en opbrengsten zullen via een begrotingswijziging nog worden verwerkt. Omdat de huurinkomsten worden gebruikt voor de exploitatie - en onderhoudskosten, zal dit budgettair neutraal verlopen.

Overzicht van de onderhoudskosten in de begroting

	2018	2019	2020	2021
Onderhoud wegen (incl. steunpunten)				
Lasten	9.310.288	9.225.851	8.336.906	8.336.906
Vaarwegen				
Onderhoud vaarwegen (incl. steunpunten en woningen)				
Lasten	4.121.461	3.316.900	4.354.900	4.354.900
Gebouwen				
Onderhoud provinciehuis				
Lasten, storting in de voorziening	398.750	398.750	398.750	398.750
Lasten dagelijks onderhoud	192.395	192.395	192.395	192.395
Onderhoud Drents Museum (incl. Huize Tetrode)				
Lasten, storting in de voorziening	165.000	165.000	165.000	165.000
Lasten dagelijks onderhoud	136.500	136.500	136.500	136.500
Onderhoud Depot Drents Museum				
Lasten, storting in de voorziening	14.043	14.043	14.043	14.043
Lasten dagelijks onderhoud	47.352	47.352	47.352	47.352
Totaal (lasten)	14.385.789	13.496.791	13.645.846	13.645.846

Paragraaf 2.4 Financiering

Inleiding

Wat wordt er besproken in de paragraaf ?

In deze paragraaf wordt het treasurybeleid (financieringsbeleid) op voornamelijk de overtollige liquide middelen beschreven. Er wordt een korte terugblik gegeven, maar ook worden de verwachtingen en inschattingen van toekomstige ontwikkelingen geschetst. Tot slot komt het risicobeheer van de financieringsportefeuille aan bod.

Wat is treasury

Treasury omvat alle werkzaamheden gericht op zowel het formuleren van beleid als het daadwerkelijk aantrekken van eventueel noodzakelijke financiering en het uitzetten van:

- Middelen in het kader van de uitoefening van de publieke taak onder het kader revolverend financieren (voornamelijk kredietsubsidies) en
- Tijdelijk overtollige middelen die niet direct nodig zijn voor het uitoefenen van de publieke taak.

Tevens is het belangrijk dat de risico's die verbonden zijn aan deze activiteiten continu beheerst worden. De overtollige liquide middelen die niet voor de uitoefening van de publieke taak ingezet worden, moeten vanaf 2013 conform de wet aangehouden worden bij het ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Ook kunnen er onder voorwaarden leningen verstrekt worden aan mede-overheden (waarmee geen toezichtsrelatie bestaat), het zogenaamde onderling uitlenen.

Tot de treasury activiteiten behoort ook het beheren en uitvoeren van de overeenkomsten inzake uitgezette middelen met financiële ondernemingen die voor 4 juni 2012 zijn aangegaan. Deze overeenkomsten worden gerespecteerd en mogen aflopen onder de voorwaarden zoals die voor eerder genoemde datum van kracht waren.

Wat willen wij bereiken?

De provincie Drenthe heeft een behoudend beleggingsbeleid. Dit heeft tot gevolg dat niet het hoogste rendement wordt behaald. Het risicoprofiel kan getypeerd worden als risicomijdend en defensief. Met inachtneming van dit profiel en de beperkingen vanuit het wettelijk kader, is ons beleid vooral gericht op minimalisatie van de kosten en beperken van risico's en slechts in beperkte mate in optimalisatie van de opbrengsten.

Wat zijn onze belangrijkste kaders?

De belangrijkste kaders voor de uitoefening van de Treasuryfunctie zijn de Provinciewet, Wet financiering decentrale overheden (wet FIDO), Regeling schatkistbankieren decentrale overheden, Besluit begroting en verantwoording (BBV), Financiële verordening provincie Drenthe, het Kader revolverend financieren, overige ministeriële regelingen en afspraken met de treasurycommissie. Deze regels dienen te waarborgen dat aan de eisen van doelmatigheid en controle worden voldaan. In de provinciewet is vastgelegd dat er verantwoording wordt afgelegd over het gevoerde provinciale beleid. Er is voorgeschreven dat in de Financieringsparagraaf het treasurybeleid aan de orde komt. Een belangrijk onderdeel hierbij is risicobeheer. Onder risicobeheer wordt verstaan inzicht krijgen in de omvang van het risico, de gevolgen van dat risico afwegen en indien nodig beheersmaatregelen treffen. Het wettelijk kader bepaalt dat in de voorgeschreven Financieringsparagraaf aandacht geschonken dient te worden aan Kasgeldlimiet, Rente risiconorm, Valutarisico's, Kredietrisico's, Liquiditeitsrisico's en Koersrisico's. In de volgende tabel zijn deze risico's beschreven, de risico inschatting weergegeven en de bij behorende beheersmaatregelen opgenomen.

Risico	Omschrijving risico	Risico inschatting	Beheersmaatregel
Kasgeldlimiet kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Voor provincies is dat 7% van het begrotingstotaal.	Nihil.	We zullen in 2018 voldoen aan deze limiet, omdat we geen kasgeldleningen hebben of zullen aantrekken.
Renterisiconorm - langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag is 20% van het begrotingstotaal.	Nihil	We hebben geen langlopende leningen uitstaan en we verwachten dat we in 2018 ook geen langlopende leningen zullen aantrekken.
Valuta risico's	Ontstaan door schommelingen in wisselkoersen	Nihil	Door alleen te beleggen in Euro's zal er geen sprake zijn van valutarisico.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling van beleggingen en/of rentebetalingen, door alleen te beleggen in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en landen met minimaal AAA-rating.	In de afgelopen jaren zijn de ratings van de Rabo en BNP Paribas gedaald waardoor deze banken thans niet meer aan de minimale rating voldoen. Overigens waren op het moment van aankoop de ratings wel voldoende. In het licht van de actuele markt en het huidige goede rendement is besloten om niet tot verkoop. Tevens zijn er geen directe signalen dat er verhoogde risico's zijn.	De kredietwaardigheid van de financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd en indien nodig zal er gehandeld worden. Alle nieuwe uitzettingen en alle vrij te vallen middelen worden geplaatst bij de staat of uitgeleend aan decentrale overheden. De Nederlandse staat en haar decentrale overheden worden als zeer kredietwaardig beschouwd. Bij verstrekking van de overige kredieten worden kredietnemers uitgebreid beoordeeld en vervolgens vindt periodieke herbeoordeling plaats (afhankelijk van risico inschatting minimaal één keer per jaar).
Liquiditeitsrisico's	Het kunnen betalen van facturen en overige financiële verplichtingen	Minimaal	Door middel van een liquiditeitsplanning worden de aanwezige liquide middelen afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven
Koersrisico's	Het risico dat de koers van een vastrentende waarde zoals een obligatie zich negatief ontwikkelt.	Minimaal	De beleggingsportefeuille kent een "buy en hold" strategie waardoor vroegtijdige verkoop in principe niet aan de orde is. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of koersverlies gerealiseerd.

Conform de wet FIDO worden onze overtollige middelen geplaatst bij de Staat (verplicht schatkistbankieren) in de vorm van een rekening courant of staatsdeposito's. Deze uitzettingen hebben een prudent (behoedzaam en voorzichtig) karakter. Uitzonderingen op verplicht schatkistbankieren zijn wettelijk bepaald (bijvoorbeeld het Nazorgfonds). Voor overeenkomsten die voor 4 juni 2012 zijn afgesloten geldt dat ze mogen aflopen onder de voorwaarden zoals ze voor 4 juni 2012 golden. Deze vormen tevens een uitzondering op het verplicht schatkistbankieren. Daarnaast mag een drempelbedrag (afhankelijk van de omvang van de decentrale overheid) gemiddeld buiten de schatkist worden gehouden. Deze drempel is voor de provincie Drenthe gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal.

Provinciale Staten kan voor de uitoefening van de publieke taak leningen of garanties verstrekken aan een onderneming om een provinciaal gewenst beleidsdoel te behalen. Een belangrijke voorwaarde om de lening te mogen verstrekken is een marktconforme prijs.

Binnen de provincie is een treasurycommissie ingesteld die adviseert over te maken keuzes en controleert en vaststelt of de treasuryactiviteiten binnen de kaders zijn uitgevoerd. Zelf kan ze ook aanvullende kaders opstellen. Zo heeft ze bepaald dat het verschil in rendement tussen onderling uitlenen en plaatsen bij de schatkist minimaal 25 basispunten (= 0,25%) moet zijn. Door daling van de rentestanden is in 2017 bepaald dat voor een leningstermijn van 2 jaar of minder het minimale verschil in rendement van 25 basispunten losgelaten kan worden. De commissie bestaat uit de portefeuillehouder financiën, portefeuillehouder verkeer en vervoer en de directeur/plv.secretaris en medewerkers die dagelijks bij het treasuryproces betrokken zijn. Hiermee is de onafhankelijkheid gewaarborgd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

In het vervolg van deze paragraaf schetsen we in onderstaande volgorde de huidige stand van zaken en de ontwikkelingen op het gebied van de treasury. Daarna wordt een overzicht gegeven van de niet uit de balans blijvende verplichtingen in de vorm van de gewaarborgde geldleningen en de garantstellingen. Tot slot wordt er ingegaan op de meer specifieke treasuryactiviteiten en ontwikkelingen.

Uitzettingen van tijdelijke overtollige middelen

Leningen aan openbare lichamen (art. 1a Wet Fido)

De leningen aan openbare lichamen zijn leningen die zijn aangegaan met gemeenten waarbij geen toezichtsrelatie bestaat (onderling uitlenen).

Naam	Einddatum	Rente	Stand Lening 01-08-2017	Prognose 31-12-2018
Openbaar lichaam				
Gemeente Smalingerland	02-09-19	0,75	5.000	5.000
Gemeente Maassluis	01-12-19	0,51	7.000	7.000
Gemeente Oosterhout	06-02-20	0,38	5.000	5.000
Gemeente Etten-leur	26-06-20	0,41	10.000	10.000
Gemeente Velsen	16-09-24	1,58	10.000	10.000
Gemeente Amsterdam	11-12-24	1,20	10.000	10.000
Totaal Openbaar lichaam			47.000	47.000
Totaal Leningen aan openbare lichamen (art. 1a Wet Fido)			47.000	47.000

Overige uitzettingen met een looptijd \geq 1 jaar

Overtollige middelen die zijn uit gezet voor 4 juni 2012 mogen uitdienen tot het einde van de looptijd.

Naam	Einddatum	Rente	Stand Lening 01-08-2017	Prognose 31-12-2018
Langlopende uitzetting				
Rabobank deposito 3316.174.257	02-01-17	3,25		
Rabobank deposito 3316.1762.84	18-01-17	3,09		
Rabobank 3,5% 99,27%	17-10-18	3,50	7.000	7.000
Rabobank coupon 4,125% 99,43	12-01-21	4,12	10.000	10.000
NWB coupon 3,5% 95,59	14-01-21	3,50	10.000	10.000
Totaal Langlopende uitzetting			27.000	27.000
Totaal Overige uitzettingen met een looptijd \geq 1 jaar			27.000	27.000

Uitzettingen in het kader van de publieke taak

Overige verstrekte langlopende leningen

De leningen betreffen hier langlopende, niet verhandelbare vorderingen die een oorspronkelijke looptijd hebben van meer dan een jaar.

Naam	Einddatum	Rente	Stand Lening 01-08-2017	Prognose 31-12-2018
Hypotheke				
Medewerkers provincie Drenthe			10.923	10.845
Totaal Hypotheke			10.923	10.845
Verstrekte leningen (kredietsubsidies)				
Stichting Energy Challenges	15-12-20	2,00	373	185
Coöperatie De Kop Breed*	16-07-34	1,09	2.100	2.185
Coöperatie Eco-Oostermoer verbindt U.A. Breedband *	18-02-36	1,56	200	180
Coöperatie Het Drents Collectief UA	06-11-22	0,00	638	638
Bio Energy Hartlief-Lammerts BV	31-12-22	0,60	157	114
Landbouwbedrijf De Jong	03-12-25	0,96	89	74
Maatschappij van Weldadigheid	11-01-36	2,00	902	808
Glasvezel De Wolden B.V. Breedband *	31-12-36	0,79	3.029	6.000
Noordenveld Zuid-West (wit) Breedband*	31-12-17	0,81	2.480	3.336
Noordenveld Zuid-West (grijs) Breedband*	31-12-37	3,99	270	455
Sterk Midden Drenthe (wit) Breedband*	31-12-37	0,70	2.308	7.500
Sterk Midden Drenthe (grijs) Breedband*	31-12-37	3,97	846	2.750
Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)	15-12-18	6,50	150	
Totaal Verstrekte leningen (kredietsubsidies)			13.542	24.225
Verstrekte overige geldleningen				
RTV Drenthe	31-12-27	4,00	2.371	1.959
Via Nationaal Restauratiefonds			1.766	1.766
Gemeente Emmen (DPE Next)	01-01-37	3,00	5.700	5.100
Zonnelingen SVN			6.700	8.681
Prolander		0,00	1.400	467
Pro rata aandeelhoudersvergadering Tranche D Enexis		7,20	317	317
Totaal Verstrekte overige geldleningen			18.254	18.290

Naam	Einddatum	Rente	Stand Lening 01-08-2017	Prognose 31-12-2018
Leningen aan (Deelnemingen)				
Bruglening Enexis tranche D	30-09-20	7,20	7.984	7.984
Totaal Leningen aan (Deelnemingen)			7.984	7.984
Totaal Overige verstrekte langlopende leningen			50.703	61.344

Hypotheke

Per 1 augustus 2017 stond er nog circa € 11 miljoen uit aan hypotheke bij medewerkers van de provincie. Vanaf 2007 worden er geen nieuwe hypotheke meer verstrekt. De toegenomen complexiteit in fiscale wet- en regelgeving, de hogere eisen ten aanzien van zorgplicht voor financiële instellingen, de wens voor meer flexibiliteit in arbeidsvormen bij de provincie en tot slot de onmogelijkheden om iets te laten aanpassen in bestaande leningen, hebben geleid tot het verrichten van een onderzoek naar de mogelijkheid om de bestaande portefeuille versneld af te bouwen. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek is besloten vervroegde aflossing van hypotheke te stimuleren. We verwachten dat circa 85% van de bestaande leningen geherfinancierd zal zijn; dit zal wordt meegenomen in de 1e wijziging van de begroting 2018. De kosten van omzetting schatten we op circa € 100.000,-- wat gedekt kan worden uit bestaande budgetten

Stichting Energy Challenges

Voor het schooljaar 2014/2015 is aan Stichting Energy Challenges een lening verstrekt van € 200.000,--. In 2015 is aan de hand van de rapportage en de plannen om meerjarig een structurele energiebesparing te realiseren de lening verhoogd tot € 372.500,--. Stichting Energy Challenges heeft ons laten weten niet aan haar aflossingsverplichting (het ultimo 2017) te kunnen voldoen. Samen met de provincie Friesland, die ook een lening heeft verstrekt wordt gewerkt aan een nieuwe overeenkomst.

Coöperatie De Kop Breed*

Op 20 december 2016 is er een nieuwe overeenkomst met de Coöperatie "DE KOP BREED U.A." afgesloten. Met het ondertekenen van deze overeenkomst is de eerder op 17 augustus 2015 afgesloten overeenkomst vervallen. De oorspronkelijke lening van € 2118.000,-- met een rentepercentage van 1,44% is in de nieuwe overeenkomst verhoogd naar € 2.300.000,-- met een rentepercentage van 1,092%.

Coöperatie Eco-Oostermoer verbindt U.A.*

Om de beschikking te hebben over breedband dat minimaal voldoet aan de Europese norm voor Next Generation Access is aan Eco Oostermoer een lening verstrekt van € 200.000,--.

Coöperatie Het Drents Collectief

De regeling voor Agrarisch Natuurbeheer schrijft voor dat het Rijk nog slechts zaken wenst te doen met 1 partij. In Drenthe is dat het Drents Collectief. Dit collectief heeft een aanvraag voor natuurbeheer ingediend en deze is toegekend. De uitbetaling van de vergoeding voor beheer zal jaarlijks achteraf plaats vinden. Ter voorfinanciering van de uitvoerende werkzaamheden is in 2015 aan het Drents Collectief een lening verstrekt van € 338.000,-- met een looptijd van 7 jaar tegen een rente van 0%.

Inmiddels is gebleken dat de voorfinanciering van € 338.000,-- ontoereikend is voor de toenemende werkzaamheden die de uitvoering van de regeling met zich meebrengt. Daarnaast wordt de aangevraagde subsidie van het RVO later uitbetaald dan verwacht. Dit heeft ertoe geleid dat GS in januari 2017 heeft ingestemd met een uitbreiding van de lening naar € 638.000,--.

Bio Energy Hartlief-Lammerts B.V.

GS heeft op 1 september 2015 ingestemd met de Drentse Green Deal 'Innovatie in de vergistingsketen' met Bio Energy Hartlief-Lammerts BV uit Donderen. Binnen deze deal wordt een lening van € 200.000,- verstrekt tegen een rente van 0,6% vanuit het Energieprogramma.

Landbouwbedrijf De Jong

GS heeft op 25 augustus 2015 ingestemd met de Drentse Green Deal Energieopslag De Jong

Odoorn. Binnen deze deal is een lening van € 105.075,-- verstrekt vanuit het Energieprogramma met een looptijd van 10 jaar tegen een rente van 0,96%.

Maatschappij van Weldadigheid

Op 12 mei 2015 hebben GS besloten aan de Maatschappij van Weldadigheid als onderdeel van de IGO-Frederiksoord en omstreken voor de aankoop van het Inforum een lening van € 950.000,-- tegen een rente van 2% te verstrekken.

Glasvezel De Wolden B.V.*

Op 20 december 2016 is een overeenkomst gesloten met Glasvezel De Wolden B.V. voor een lening - ten behoeve van de aanleg van een NGA-Netwerk in de Gemeente De Wolden - van totaal € 9 miljoen tegen een rentepercentage van 0,798%. De lening zal gefaseerd worden uitbetaald en dient weer volledig afgelost te zijn op 31 december 2037.

Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)

Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie is een samenwerkingsverband van lokale energie coöperaties (Provincie Friesland, Groningen en Drenthe) die uitsluitend duurzame energie verkopen. De winst wordt ingezet voor nieuwe lokale duurzame energieprojecten die vervolgens weer energie gaan leveren aan de leden van de coöperatie. Uiteindelijk kan door de realisatie van deze nieuwe energieprojecten een steeds grotere local-to-local energievoorziening worden bewerkstelligd. De Coöperatie heeft bij de Provincies Friesland en Drenthe aangegeven niet aan haar betalingsverplichting te kunnen voldoen (de provincie Groningen had een subsidie verstrekt). Inmiddels zijn besprekingen gestart om de voorwaarden van de lening aan te passen.

Zonneleningen

Er is een groeiende markt voor lokale zonnestroomproductie door particulieren. In december 2014 heeft PS - met terugwerkende kracht - besloten voor de periode vanaf 1 januari 2014 tot en met 31 december 2019 € 10 miljoen beschikbaar te stellen.

* GS heeft ingestemd met de verstrekking van leningen aan De Wolden, Noordenveld Zuid-West (wit), Noordenveld Zuid-West (grijs), Sterk Midden Drenthe (wit), en Sterk Midden Drenthe (grijs). Deze toezeggingen zijn verstrekt o.b.v. Statenuitsluiting 2016-379 Investeringsagenda, onderdeel breedband waarin budget beschikbaar is gesteld voor het realiseren van Breedband in de provincie Drenthe.

Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen leningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Het gaat veelal om borgstellingen ontstaan in de jaren zeventig en tachtig.

Bedragen x € 1.000,-	Gewaarborgd tot	Oorspronkelijk bedrag (x 1.000)	Waarvan door de provincie gewaarborgd per 31-12-2017	Waarvan door de provincie gewaarborgd per 31-12-2018
Door wie is de lening aangegaan				
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	15-11-19	454	58	30
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	15-04-20	839	165	112
Lentes Groningen (St.GGZ Groningen)	1-11-21	4.112	567	425
Hendrik van Boeijenoord (St.GGZ Drenthe)	3-12-24	3.950	988	846
St Interzorg Noord Nederland	20-06-18	998	45	0
		10.353	1.823	1.413

Overige garantstellingen

In de afgelopen jaren zijn er om diverse redenen garantstellingen verstrekt.

Sectorplan Vrijtijdseconomie en Sectorplan Grenzelooswerken

Deze garantstellingen zijn afgegeven om de rijksbijdragen te kunnen ontvangen. Ze lopen af nadat de definitieve vaststellingen van deze bijdragen zijn verleend.

Triodosbank

Sinds 2014 stimuleert de gemeente Assen woningbouwcoöperaties, particuliere woningeigenaren en verenigingen van eigenaren (VvE's) om pilot-projecten te starten met als doel woningen en appartementen de komende jaren te laten renoveren c.q. transformeren naar woningen zonder energierekening. Voor het project de Lariks wordt een lening aangetrokken. De Triodos Bank had toegezegd bereid te zijn 50 - 80% te financieren onder de voorwaarde dat de Provincie Drenthe voor maximaal € 800.000,-- borg stond. Nu het project verdere vorm gaat krijgen is overeengekomen dat de Triodosbank een groter deel van de financiering op zich gaat nemen. Dat heeft erin geresulteerd dat de maximale garantstelling van € 800.000,-- naar € 1.200.000,-- is verhoogd.

Stichting. Nationaal Energiebespaarfonds (NEF)

Nationaal Energiebespaarfonds verstrekt aan (samenwerkende) eigenaar-bewoners en VvE's in de provincie Drenthe Energiebespaarleningen voor het treffen van energiebesparende maatregelen aan woningen. In afwijking van reguliere kredietwaardigheidscriteria van het Nationaal Energiebespaarfonds, wenst de provincie Drenthe de rentekorting ook toe te passen op aanvragen van eigenaar-bewoners met een leeftijd van 75 jaar of ouder. Voor het verhoogde risico in verband met de hoge leeftijd van de deelnemers vereist Stichting Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) een garantstelling van de provincie.

Overige Garantstellingen	Ingangsdatum	Garantstelling x € 1.000,- per 01-08- 2017	Garantstelling x € 1.000,- per 31-12- 2018
Sectorplan Vrijtijdseconomie	2015	640	0
Sectorplan Grenzelooswerken	2015	1.045	
Triodosbank		maximaal 1.200	maximaal 1.200
Stichting Nationaal Energiebespaarfonds (NEF)		maximaal 100	maximaal 100
Totaal		maximaal 2.985	Maximaal 1.300

Reserveringen t.b.v. leningen en garanties

Hieronder in de tabel is opgenomen welke bedragen zijn gereserveerd voor welke leningen. Daarnaast is te zien welke ruimte er voor nog te verstrekken leningen is, om bij het verstrekken van leningen het risico op insolventie af te dekken. Dat wordt met de volgende kleuren aangegeven.

Legenda

Is de kleur donkergroen, dan is het bedrag nog niet (geheel) gestort

Is de kleur lichtgroen, dan is het bedrag wel gestort maar zijn daarvoor nog geen leningen toegezegd/afgesloten

Leningen	Status	Bedrag	Opgenomen	Nog niet opgenomen	Storting in reserve	Percentage afdekking/jaar storten
Verstekte lening INCAS3	onzeker/oninbaar voorzien	1.550.000	1.550.000	0	155.000	10,00%
Aanvullende Verstekte lening INCAS3	onzeker/oninbaar voorzien	60.000	60.000	0	60.000	100,00%
Verstekte lening Sensor Univers	afgelost/afgeboekt	620.000	620.000	0	110.800	17,87%
RTV Drenthe; herfinanciering	Verstrekt	2.371.007	2.371.007	0	237.100	10,00%
Totaal verstekte Zonnelingen SVn	Verstrekt	7.691.890	7.691.890	0	1.153.784	15,00%
Saldo t.b.v. diverse te verstrekken zonnelingen dat gestort is bedraagt				0	411.461	2014
Saldo t.b.v. diverse te verstrekken zonnelingen dat gestort is bedraagt				0	2.250.000	2016
Verstekte lening Stichting Energy Challenges	Verstrekt	372.500	372.500	0	372.500	100,00%
Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)	Verstrekt	150.000	150.000	0	150.000	100,00%
Verstekte lening Coöperatie Het Drents Collectief UA	Verstrekt	638.000	638.000	0	63.800	10,00%
Verstekte lening Bio Energy Hartlief-Lammers BV	Verstrekt	200.000	200.000	0	50.000	25,00%
Verstekte lening Landbouwbedrijf De Jong	Verstrekt	105.075	105.075	0	10.508	10,00%
Maatschappij voor Weldadigheid	Verstrekt	950.000	950.000	0	95.000	10,00%
Verstekte lening Coöperatie De kop breed Roderwolde (breedband)	Verstrekt	2.300.000	2.100.000	200.000	460.000	20,00%
Verstekte lening Eco-Oostermoer	Verstrekt	200.000	200.000	0	100.000	50,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel De Wolden, wit	Verstrekt	9.000.000	3.475.000	5.525.000	900.000	10,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel Sterk Midden-Drenthe, wit	Verstrekt	7.500.000	2.942.700	4.557.300	750.000	10,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel Sterk Midden-Drenthe, grijs	Verstrekt	2.750.000	1.078.650	1.671.350	900.000	32,73%
Leningsovereenkomst Noordenveld Zuid-West, tbv Wit	Verstrekt	3.511.557	2.480.000	1.031.557	508.400	14,48%
Leningsovereenkomst Noordenveld Zuid-West, tbv grijs	Verstrekt	479.000	270.000	209.000	191.600	40,00%

Leningen	Status	Bedrag	Opgenomen	Nog niet opgenomen	Storting in reserve	Percentage afdekking/ jaar storten
Saldo t.b.v. diverse te verstekken leningen aan cooperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt				0	0	
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan Coöperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt				0	590.000	2016
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan Coöperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt				0	3.000.000	2017
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan Coöperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt				0	2.000.000	2018
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan Coöperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt				0	1.000.000	2019
Saldo storting t.b.v. diverse te verstekken leningen t.b.v. Versnelling aanpak asbestdaken				0	2.750.000	2017
Saldo t.b.v. Extra leningsfaciliteit Drents Monumentenfonds				0	250.000	2017
Verstekte lening INCAS3	onzeker/ oninbaar voorzien	2.800.000	2.800.000	0	280.000	10,00%
Totaal leningen		43.249.029	30.054.822	13.194.207	18.799.953	

Garanties	Status	Bedrag	Opgenomen	Nog niet opgenomen	Storting in reserve	Percentage afdekking
Regionaal Sectorplan Vrijtjidssector Drenthe,	Verstrekt	640.000			100.000	15,63%
Bentheimer Eisenbahn AG	Vervallen	125.000			125.000	100,00%
Interprovinciaal Sectorplan Grenzenloos werken	Verstrekt	1.045.307			104.530	10,00%
Pilot Nul op de Rekening-renovatie appartementencomplex 'Ellen' in Asser wijk De Lariks. In GS van 11 juli 2017 is het bedrag verhoogd met € 400.000 tot € 1.200.000	Verstrekt	1.200.000		1.200.000	120.000	10,00%
Stichting Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) garantie 'Expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe'.	Verstrekt	100.000		100.000	100.000	100,00%
Totaal garanties		3.110.307	0	1.300.000	549.530	17,67%
Totaal aan verstrekte leningen en garanties		46.359.336	30.054.822	14.494.207	19.349.483	41,74%

Onttrekkingen aan de reserve		Lening/ garantie		Bedrag dat ervoor afgedragen is	Verreken met de reserve	
Afrekening garantstelling Bentheimer Eisenbahn AG		125.000		125.000	118.702	
Sensor Universe: ondergebracht als kortlopende vordering onder Debiteuren		620.000		110.800	380.000	
Corr Sensor Universe omdat er toch meer terugbetaald is dan eerder voorzien was					-243.098	
Verstreckte lening INCAS3		1.550.000		155.000	1.155.000	
Aanvullende Verstreckte lening INCAS3		60.000		60.000	60.000	
Verstreckte lening INCAS3		2.800.000		280.000	280.000	
Saldo onttrekkingen aan de reserve		5.155.000	0	730.800	1.750.604	
Per saldo in de reserve					17.598.879	

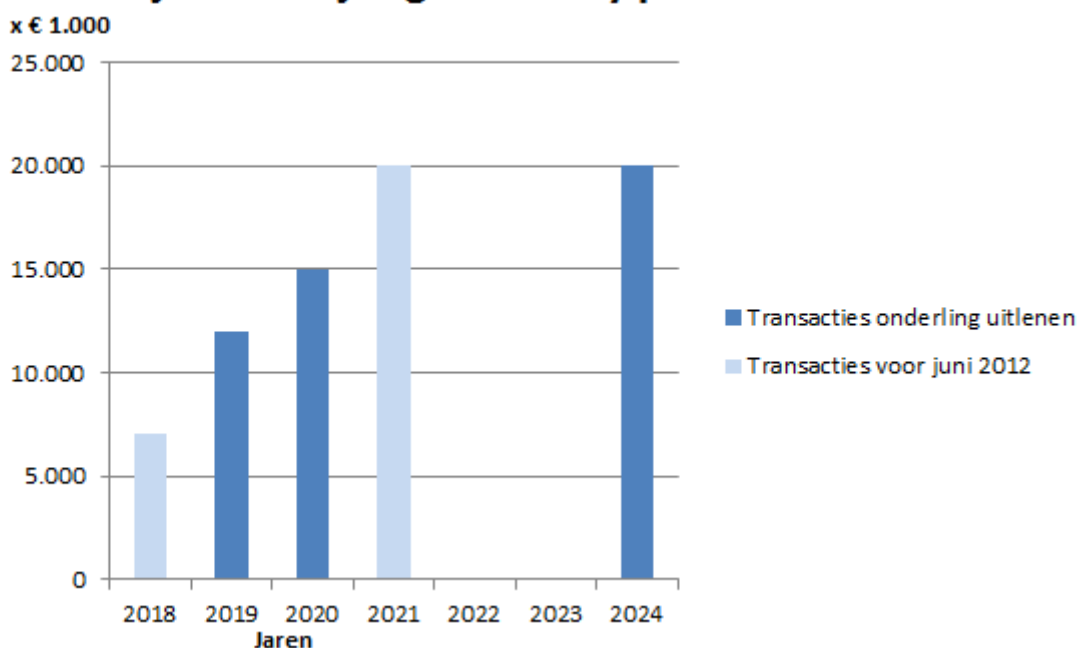
Treasury activiteiten en ontwikkelingen

In onderstaande tabel is de treasuryportefeuille per 1 augustus 2017 opgenomen en de prognose van de portefeuille per 31 december 2018.

Bedragen x € 1.000		1-Aug-17	Prognose 31- dec-2018
Kortlopende uitzettingen	Rijk Schatkistpapier	204.083	202.084
Langlopende uitzettingen	Obligaties/Deposito's aangegaan voor 4 juni 2012	26.501	19.501
Langlopende uitzettingen	Decentrale overheden (onderling schatkistbankieren)	47.000	47.000
Totaal		277.584	268.585

De langjarige uitzettingen vallen vrij in de periode tot en met 2024. In bijgaande grafiek is dit in beeld gebracht.

Vrijval meerjarige treasury portefeuille

In 2016 was het de bedoeling te starten met de inrichting van onze portefeuille waarbij we op termijn van circa € 100 miljoen naar € 50 miljoen korte uitzettingen zouden gaan. Door een groter deel op lange termijn weg te zetten hadden we verwacht een hogere rente vergoeding te kunnen realiseren. Echter in de afgelopen periode was als gevolg van de extreem lage en nog steeds dalende rente de financiële markt dermate slap dat we geen aanvragen hebben ontvangen en dus ook geen transacties hebben gedaan. We verwachten niet dat de markt op korte termijn aan zal trekken.

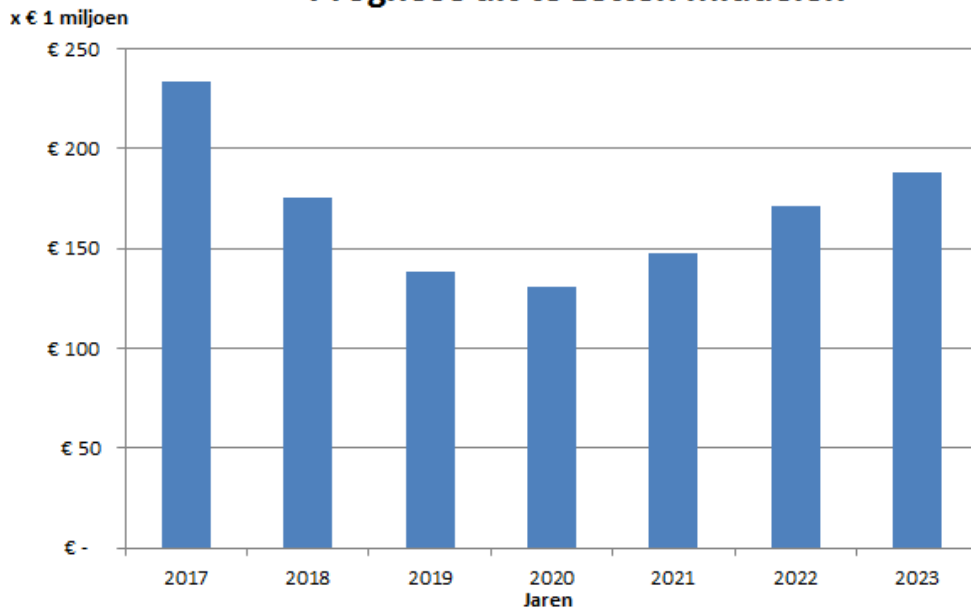
Het is toegestaan om per kwartaal een bedrag buiten de schatkist te houden, dit bedrag beperken we tot een minimum.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Drempelbedrag	1.963			
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	50	1	1	1
Ruimte onder drempel	1.913	1.962	1.962	1.962
Overschrijding van het drempelbedrag				
Berekening drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Begrotingstotaal verslagjaar	261.731			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	261.731			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	0			

Liquiditeitsprognose

in onderstaande grafiek is de prognose van de uit te zetten middelen weergegeven. De prognose wordt regelmatig bijgesteld op basis van de uitgegeven middelen.

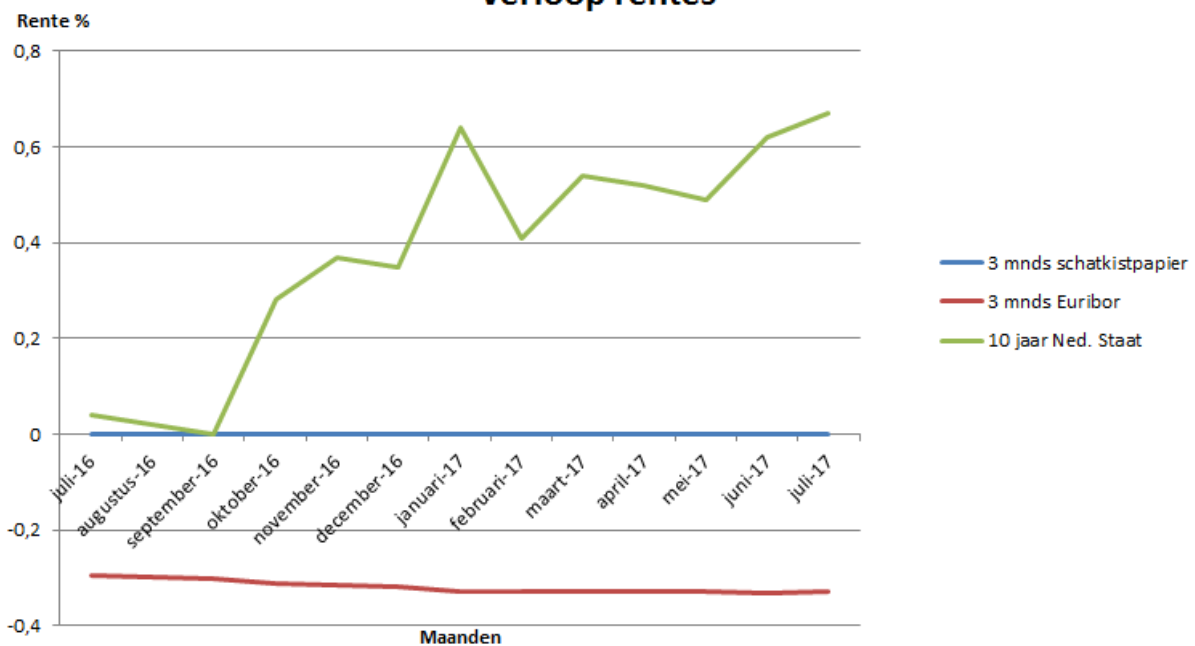
Prognose uit te zetten middelen

Ontwikkeling van de rente

In het afgelopen jaar was de Euribor - het tarief waartegen een groot aantal Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekken en daardoor een belangrijke graadmeter voor de korte rente - negatief. Het 3 maands-schatkistpapier bleef onveranderd en gaf nog steeds geen rendement. De afgelopen periode is de rente op het 10-jarig staatspapier een beetje aan het oprabbelen. Analisten stelden eind juni 2017 dat het economisch herstel in de eurozone sterker is dan in voorgaande jaren. De Euroswap (renteverwachting op verschillende looptijden) vertoont een lichte stijging van de rente (3-maands Euribor over 10 jaar rond de 1%). Dit alles lijkt een voorzichtige positieve ontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt. Toch is voorzichtigheid geboden, omdat in de afgelopen jaren gebleken is dat de impact van politieke, maatschappelijke of andere wereldwijde gebeurtenissen van grote invloed zijn op ons financiële systeem.

Verloop rentes

In onze begroting gaan we nog steeds uit van een korte rente van 0%, dit is het huidige (gegarandeerde) tarief bij de schatkist.

In het afgelopen jaar hebben zich in de langjarige beleggingsportefeuille geen wijzigingen voorgedaan waardoor het toekomstig rendement op overtollige middelen ongewijzigd blijft.

	2018	2019	2020	2021
Rentepercentage	1,94%	1,89%	2,23%	1,01%

Onderstaand worden de vanuit het BBV en wet FIDO verplichte onderdelen weergegeven:

1. Toets kasgeldlimiet
2. Rente risiconorm en
3. Het Rentescema weergegeven.

Toets kasgeldlimiet	
Bedragen x € 1.000	
Omvang primitieve begroting 2018 per 1 januari	261.731
1. Toegestane kasgeldlimiet	
in procenten van de grondslag	7%
in bedrag	€ 18.321
2. Omvang Vlottende korte schuld	€ 123.254
3. Vlottende middelen	€ 207.884
4. Totale netto vlottende schuld (2)-(3)	€ -84.630
Toegestane kasgeldlimiet (1)	€ 18.321
Ruimte (+) /Overschrijding (-)	€ 102.951

Variabelen renterisiconorm	2017	2018	2019	2020	2021
Renteherzieningen					
Aflossingen	0	0	0	0	0
Renterisico	0	0	0	0	0
Renterisiconorm					
Ruimte onder renterisiconorm	0	0	0	0	0
Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0	0
Risiconorm					
Begrotingstotaal					
Percentage	20	20	20	20	
Regeling	FIDO	FIDO	FIDO	FIDO	FIDO
Renterisiconorm (van alleen jaarT)					0

Renteschema (bedragen x € 1.000,--)			
A.	de externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 3
B.	de externe rentebaten		-€ 2.673
	Totaal door te rekenen externe rente		-€ 2.670
C.	De rente die aande grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 0
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ 0
			-/- € 0
	Saldo door te rekenen externe rente		-€ 2.670
D1.	Rente over eigenvermogen		€ 0
D2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		€ 0
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead)toe te rekenen rente		-€ 2.670
E.	De werkelijk aan taakvelden(programma's inclusief overzicht overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-/-	€ 0
F.	Renteresultaat op het taakveld treasury		-€ 2.670

De externe rentelasten zijn slechts € 3.000,--, omdat er geen externe leningen zijn aangetrokken. Het betreft hier vooral bankkosten. De Externe rentebaten betreffen opbrengsten op deposito's, leningen aan medeoverheden, nog lopende hypotheekleningen personeel en leningen verstrekt vanuit de publieke taak.

Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

Dienstbaar aan Drenthe

Onze missie is de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, gefocust op de bestuurlijke speerpunten én zo doelmatig mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering en een excellente dienstverlening. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend, snel en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeften van bestuur, partners en inwoners.

Inleiding

De bedrijfsvoeringsparagraaf geeft alleen nog informatie over het organisatiebeleid in algemene zin. Voor de langere termijn is het organisatiebeleid vastgelegd in de *Directiebrief 2016*, die als toelichting was bijgevoegd bij de Voorjaarsnota 2016.

De concrete doelstellingen en de te behalen resultaten voor de bedrijfsvoering voor 2018 zijn in het programmaplan Speerpunt 6 Financiën en organisatie opgenomen.

Leidende principes, wat willen we bereiken

Meer sámen, nog sterker. Dit is het motto dat wij hanteren als leidend principe in de samenwerking tussen het bestuur, de organisatie en met partners. Wij pakken dit aan vanuit een collegiale setting, vanuit de overtuiging dat samen beslissen, beter beslissen is.

De leidende principes, vastgelegd in het document 'Meer sámen nog sterker', gaan over samenwerken, vakmanschap, werken vanuit opdrachten en een heldere rolopvatting. Ze helpen om in samenwerkingsverbanden een ondernemende, zakelijke en vertrouwenwekkende werkwijze te hanteren. Een organisatie die snel kan schakelen: een netwerkorganisatie die in hoge mate adaptief is en vitaal genoeg om snel de handschoen op te pakken als nieuwe opgaven, nieuwe ambities zich voordoen. Dat vraagt o.a. veel van de houding en het gedrag van medewerkers. Daarop wordt geïnvesteerd en gestuurd.

Kernwaarden

Kernwaarden helpen medewerkers om invulling te geven aan hun rol in de adaptieve netwerkorganisatie, de organisatie die we willen zijn. Ze zijn de toetssteen voor ons personeelsbeleid als het gaat om competentie- en talentontwikkeling, mobiliteit en werving en selectie. Die kernwaarden zijn kort samengevat:

Dienstbaar aan Drenthe

Beloftes waarmaken, betrouwbaar en helder zijn. Dat zijn de sleutelwoorden. Helder zijn: wat doen we wel, wat doen we niet. Dienstbaar is niet hetzelfde als gediensig. Sterker nog: kritische advisering is een voorwaarde om een goede ambtenaar te zijn en cruciaal voor onze kwaliteitsontwikkeling.

Samenwerken: van buiten naar binnen, en weer naar buiten

Werken in en met onze omgeving, ook buiten Drenthe. Partners zoeken en duidelijk zijn over de mogelijkheden en doelen van de provincie Drenthe. En 'buiten' onze netwerken benutten en uitbouwen.

Kwaliteit voorop

Medewerkers zijn professioneel, loyaal en betrouwbaar en werken altijd vanuit (en binnen de grenzen van) een opdracht. En er is ruimte om kennis en kunde te ontwikkelen, medewerkers dragen daarvoor zelf de verantwoordelijkheid. Leren moet en we accepteren dat daarbij fouten kunnen worden gemaakt. Die herstellen we.

Gericht op resultaat

We zijn in staat ambities snel om te zetten in plannen en plannen in concrete resultaten. Benutten instrumenten als projectmatig en programmatische werken. Medewerkers nemen over de opdrachten die ze uitvoeren de professionele verantwoordelijkheid.

Integraal denken en werken

Kennis en kunde zijn op verschillende plaatsen inzetbaar. Medewerkers staan voor de hele provincie en benaderen opgaves vanuit een groter geheel dan het eigen vakgebied. Zijn we er samen uit, dan gaan we aan de slag. Doen!

Wat gaan we daar voor doen?

Voor de bedrijfsvoering zijn in Speerpunt 6 diverse doelstellingen gedefinieerd. De realisatie van die doelstellingen pakken we aan via vier lijnen:

- Sturen op opgaven
- Informatiemanagement
- Sturingsinformatie
- Investeren in medewerkers

We kiezen bij de verdere uitwerking van deze lijnen voor een programmatische aanpak, die borgt dat wij geïntegreerd werken aan dat wat onze opgaven van ons vragen.

Sturen op opgaven

We stellen de (beleids)opgaven centraal in ons werk, zowel inhoudelijk als procesmatig. Het werken in programma's, projecten en processen, versterkt en ondersteunt dit.

Naar de nieuwe Collegeperiode toe faciliteren wij ambtelijk het proces voor een overdrachtdossier t.b.v. het nieuwe College, waarin de stand van zaken en actuele vraagstukken worden beschreven.

Informatiemanagement

Aangezien we de opgaven centraal stellen, richten we daar ons informatiemanagement ook nadrukkelijk op in. De informatie betreffende de voortgang van de opgaven én die betreffende de bedrijfsvoering zullen hiervoor goed op elkaar aan moeten sluiten. Doordat de opgaven bepalend zijn en er steeds meer onafhankelijk van de structuur van de onderliggende organisatie gewerkt wordt, is het van belang dat de systemen en gegevens waarmee gewerkt wordt, door de hele organisatie gelijk zijn. Gegevens zullen worden vastgelegd en beheerd in een samenhangend geheel van basis- en kernregistraties.

Sturingsinformatie

Vanuit het leidend principe sturen op opgaven wordt ook de sturingsinformatie voor de organisatie vormgegeven. Feitelijk is daarmee al een start gemaakt door vanuit het Collegeakkoord in de provinciale begroting beleidsopgaven te formuleren en deze door te vertalen naar te realiseren doelstellingen en resultaten. De op deze manier ingevoerde structuur – ook bekend als de provinciale doelenboom – is de ruggengraat voor de sturingsinformatie.

Door de doorontwikkeling van de instrumenten voor planning en control (zoals begroting, bestuursrapportages en jaarstukken) geven wij op een dynamische manier vorm aan een “dienstbare” planning en control, die ondersteunend is aan de aansturing van de organisatie, zowel politiek als bestuurlijk. Wij zetten in op een betere kwaliteit en actualiteit van de verstrekte beleids- en middeleninformatie. Dit alles binnen een aangepast informatiemodel dat uitgaat van sturen op opgaven en leidend tot een meer integrale informatievoorziening.

Investeren in medewerkers

Onze opgaven bepalen ook de aard en omvang van beschikbare mensen en middelen om de opgaven te realiseren. De taakstelling op personeel wordt met ingang van 2018 gerealiseerd via het sturen op de omvang van totale loonsom en is daarmee een financiële taakstelling. Het efficiënt inzetten van mensen en sturen op de juiste in- en uitstroom helpen ons daarbij aan de juiste getalsmatige omvang. De omvang van de loonsom en het inhuurbudget zijn sinds 2009 structureel afgenomen.

Uitgangspunt is dat wordt ingezet op een personeelsopbouw waarbij vast personeel wordt ingezet voor vast werk uitmondend in evenwicht in de relatie vast werk door vast personeel en incidenteel werk door tijdelijk personeel. De nieuwe cao ondersteunt dit uitgangspunt.

Aandacht is nodig voor de juiste kwalitatieve omvang van ons personeelbestand maximaal afgestemd op de te verrichten werkzaamheden en opgaven. Eind 2016 is fors ingezet op strategische personeelsplanning (SPP) en dit moet ons de komende jaren helpen om de juiste mensen op de juiste plek te krijgen en tijdig te sturen op het binnenhalen van nieuwe mensen of het scholen en ontwikkelen van talenten en vaardigheden. Dit is een continu proces en moet steeds worden afgezet tegen de vele ontwikkelingen die op de provinciale organisatie af gaan komen. Belangrijke onderdelen van ons personeelsbeleid zijn het versterken van duurzame inzetbaarheid van medewerkers, het zorgen voor voldoende jonge instroom en daarmee voor een gezondere levensfasebalans en investeren in leiderschap.

De nieuwe provincie cao 2017 – 2018 biedt kansen voor realisatie van onze organisatiedoelen op personeel vlak. De cao richt zich in sterke mate op de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers in de breedste zin van het woord. Persoonlijk leiderschap wordt gestimuleerd met ondersteuning van de organisatie. Medewerkers blijven zich ontwikkelen en worden gestimuleerd daar ook eigen verantwoordelijkheid voor te nemen.

Ook investeren we in middelen en methoden om de vastgestelde waarden in de organisatie te borgen. Beleid op het gebied van integriteit wordt waar nodig geactualiseerd en de doorwerking daarvan in het werk wordt geborgd.

Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een financieel belang bestaat uit het door ons ter beschikking gestelde bedrag dat we niet kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat of het bedrag waarvoor we aansprakelijk zijn indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij door vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij door stemrecht.

Het provinciale beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de nota Verbonden Partijen. Het PS Protocol Verbonden Partijen en de op 21 juni 2016 gemaakte afspraken over de informatievoorziening betreffende de negen belangrijkste verbonden partijen gelden als nadere invulling op de wijze hoe GS PS informeert over de verbonden partijen.

Ontwikkeling

Om als provincie meer strategisch te kunnen sturen op verbonden partijen en te kunnen voldoen aan de gewenste informatievoorziening aan PS is in 2016 een beheersproces geïmplementeerd waarin relevante sturings- en verantwoordingsinformatie over de verbonden partij wordt bijgehouden. In 2017 zal het beleid ten aanzien van verbonden partijen verder worden ontwikkeld. De aansturing zal meer integraal en eenduidiger worden geregeld. De accenten in de ontwikkeling liggen daarbij op: *verzakelijking van de opdrachtverlening, beter inzicht in organisatie performance en naleving van good governance.*

Met ingang van 1 januari 2016 is de N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe juridisch gesplitst in een overkoepelende holding, te weten N.V. Waterbedrijf Drenthe en het wettelijk drinkwaterbedrijf WMD Drinkwater B.V. als dochterbedrijf. Hierna wordt informatie verstrekt over de nieuwe rechtspersonen.

Overzicht verbonden partijen en risico's

Verbonden partijen brengen de onderstaande financiële risico's met zich mee:

Gestort aandelenkapitaal bij deelnemingen

Een aandeelhouder in een vennootschap (deelneming) heeft een bedrag betaald voor de aandelen. In het geval dat de vennootschap slechte resultaten behaalt, kan sprake zijn van (gedeeltelijk) verlies van dit bedrag. Dit dient dan op de provinciale balans te worden gecorrigeerd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen

Als een deelneming winsten behaalt, kan een deel van die winst als dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders. Deze mogelijke inkomsten zijn een risicopost doordat pas na afloop van een boekjaar blijkt of het verwachte resultaat is behaald.

Verstreckte leningen en verstreckte garanties aan verbonden partijen

Zowel aan een aantal deelnemingen als aan enkele overige verbonden partijen zijn leningen verstrekt. Er bestaat een risico van niet-terugbetaling. Zowel ten behoeve van deelnemingen als van overige verbonden partijen zijn garanties/borgstellingen afgegeven.

Risico's binnen Gemeenschappelijke Regelingen

Elke deelnemer aan een Gemeenschappelijke Regeling is in principe voor zijn aandeel verantwoordelijk voor mogelijke tekorten binnen de GR.

Onderstaand een overzicht van alle verbonden partijen van de provincie Drenthe met de kerngegevens. De opgenomen informatie over het eigen- en vreemd vermogen en het resultaat, betreffen de meest recente gegevens waar wij thans over beschikken.

Verbonden partij	Rechtsvorm	Eigenaars-/deelnemers belang
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Besloten Vennootschap	2,28%
Verkoop Vennootschap B.V.	Besloten Vennootschap	2,28%
Cross Border Leases Vennootschap B.V.	Besloten Vennootschap	2,28%
Vordering op Enexis BV	Besloten Vennootschap	2,28%
CSV Amsterdam BV	Besloten Vennootschap	2,28%
MKB Fonds Drenthe	Besloten Vennootschap	100,00%
WMD Drinkwater B.V.	Besloten Vennootschap	50,00%
Samenwerkingsverband Noord-Nederland	Gemeenschappelijke regeling	33,33%
De Noordelijke rekenkamer	Gemeenschappelijke regeling	33,33%
Openbaar vervoersbureau Groningen Drenthe	Gemeenschappelijke regeling	35,00%
Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe	Gemeenschappelijke regeling	22,80%
Gemeenschappelijke regeling Prolander	Gemeenschappelijke regeling	50,00%
Beheerorganisatie Vechtdallijnen (Provincie Overijssel)	Gemeenschappelijke regeling zonder meer	36,00%
Regiovisie Groningen-Assen	Gemeenschappelijke regeling zonder meer	12,50%
Bank Nederlandse Gemeenten	Naamloze Vennootschap	0,16%
Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	Naamloze Vennootschap	16,67%
Groningen Airport Eelde	Naamloze Vennootschap	30,00%
Enexis Holding NV	Naamloze Vennootschap	2,28%
Nederlandse Waterschapsbank	Naamloze Vennootschap	0,13%
N.V. Waterbedrijf Drenthe	Naamloze Vennootschap	50,00%
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen	Reglement	100,00%
Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	Stichting	8,50%
Stichting Bodembeheer Schoonebeek	Stichting	6,00%
Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen	Stichting	8,33%
Stichting Drentse Energie Organisatie	Stichting	100,00%
Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)	Vereniging	8,33%

Belangrijkste verbonden partijen

Medio 2016 is door de Commissie van Onderzoek in samenspraak met GS gekomen tot een selectie van negen belangrijkste verbonden partijen. Deze selectie is gemaakt om twee redenen. De eerste is om zo bij de belangrijkste verbonden partijen de betrokkenheid van PS te vergroten. De tweede reden is om te voorkomen dat onnodige bureaucratie ontstaat, doordat bij elk van de vierentwintig verbonden partijen een even uitvoerige toelichting gegeven wordt.

Over negen verbonden partijen worden PS met regelmaat en uitvoeriger geïnformeerd dan ten aanzien van de overige verbonden partijen. De negen verbonden partijen waarover uitvoerig wordt geïnformeerd zijn:

1. OV-bureau Groningen Drenthe;
2. Drentse Energie Organisatie (DEO);
3. N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM);
4. Groningen Airport Eelde (GAE);

5. Regionale Uitvoeringsdienst (RUD);
6. Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN);
7. Regiovisie Groningen-Assen (RGA);
8. Prolander;
9. N.V. Waterbedrijf Drenthe/WMD Drinkwater B.V.

Hieronder is per verbonden partij de verantwoordingsinformatie opgenomen. De opgenomen informatie betreft de meest actuele voor publicatie beschikbare verkregen informatie van de verbonden partij. In sommige gevallen betreft dit informatie uit de begroting 2017 van de verbonden partij. In andere gevallen betreft dit informatie uit hun jaarrekening 2015. Voor alle verbonden partij geldt onverlet dat PS zal worden geïnformeerd mochten zich politiek bestuurlijk relevante ontwikkelingen bij deze verbonden partij voordoen.

Besloten vennootschap

CBL			
Naam verbonden partij	Cross Border Leases Vennootschap B.V.		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Vertegenwoordiging van verkopende aandeelhouders Essent		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.		
Risico's	Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.81 BW.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	827.130	0	70.000
Vreemd vermogen op 31-12	156.076	162.000	0
Resultaat (voor bestemming)	-156.476	-15.000	-50.000

CSV Amsterdam			
Naam verbonden partij	CSV Amsterdam BV		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Vertegenwoordiging verkopende aandeelhouders Essent		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.		
Risico's	<p>Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag van € 13,5 mln. op de escrow-rekening. Momenteel is er een bedrag van € 5.464.217,- uitbetaald aan Waterland ten laste van de escrow-rekening, en is er een bedrag van € 3.406.063 terugbetaald door Waterland in verband met belastingteruggave. De terugbetaling is niet verrekend met de escrow, waardoor het risico nu is afgenomen tot een maximum van € 8.035.783,- en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2:81 BW.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	3.209.046	-167.000	600.000
Vreemd vermogen op 31-12	170.799	225.000	0
Resultaat (voor bestemming)	3.251.124	-75.000	-200.000

MKB Fonds Drenthe			
Naam verbonden partij	MKB Fonds Drenthe		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Stimulering MBK innovatie		
Koppeling provinciale begroting	Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Via de AvA (als 100% aandeelhouder)		
Risico's	<p>Aan het financieren van ondernemingen zijn risico's verbonden. Voor het MKB Fonds zijn deze hoger doordat de doelondernemingen zich bevinden in een segment met hogere risico's. Het gaat immers om jonge, innovatieve ondernemingen, startups en bestaande ondernemingen die hun nieuwe ideeën willen valoriseren.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	11.419.548		
Vreemd vermogen op 31-12	72.026		
Resultaat (voor bestemming)	-1.199.951		

PBE			
Naam verbonden partij	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Verkoop Vennootschap		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie		
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 1.496.822) (art 2:81 BW).		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	1.638.704	1.600.000	1.600.000
Vreemd vermogen op 31-12	53.833	53.000	0
Resultaat (voor bestemming)	58.949	-15.000	-20.000

Verkoop Vennootschap			
Naam verbonden partij	Verkoop Vennootschap B.V.		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Garantiestelling en vrijwaring RWE		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.		
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2:81 BW.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	1.242.623	1.100.000	60.000
Vreemd vermogen op 31-12	37.323	20.000	0
Resultaat (voor bestemming)	-524.898	-50.000	-40.000

Vordering op Enexis			
Naam verbonden partij	Vordering op Enexis BV		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	Financieringsmaatschappij van Enexis		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang	2,28%		
Provincie Drenthe			
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.		
Risico's	De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet -tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2:81 BW.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	23.997	-15.000	27.500
Vreemd vermogen op 31-12	356.261.455	362.300.000	356.260.000
Resultaat (voor bestemming)	-19.455	-15.000	-7.500

WMD Drinkwater B.V.			
Naam verbonden partij	WMD Drinkwater B.V.		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doel	De vennootschap heeft als doel de zorg voor en de instandhouding van de drinkwatervoorziening in haar verzorgingsgebied in de zin van en overeenkomstig het bepaalde in de Drinkwaterwet en rekening houdend met het maatschappelijk belang van de drinkwatervoorziening, alsmede het verrichten van al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe in de ruimste zin bevorderlijk kan zijn. 2. Onder het doel van de vennootschap is mede begrepen het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met en het voeren van de directie over andere ondernemingen, één en ander met inachtneming van het bepaalde in de Drinkwaterwet en voor zover noodzakelijk voor het realiseren van het in lid 1 genoemde doel		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang	50,00%		
Provincie Drenthe			
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Via aandeelhoudersrelatie		
Risico's			
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	41.763.000		
Vreemd vermogen op 31-12	119.895.000		
Resultaat (voor bestemming)	4.689.000		

Gemeenschappelijke regeling

NRK			
Naam verbonden partij	De Noordelijke rekenkamer		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doel	Onafhankelijk beleidsonderzoek		
Koppeling provinciale begroting	Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	33,33%		
Bestuurlijk belang	Lid Programmaraad (Statenleden)		
Invloed uitoefenen	Via de programmaraad; het doen van suggesties ten behoeve van het onderzoeksprogramma.		
Risico's	<p>Onderbezetting, waardoor niet alle geplande onderzoeken kunnen worden uitgevoerd. Eventueel aansprakelijkheid n.a.v onderzoeken.</p> <p>De bezoldiging en rechtspositie van de directeur en van de overige ambtenaren van het bureau vinden plaats overeenkomstig de rechtspositieregeling zoals deze is vastgesteld door of vanwege provinciale staten van Drenthe. Dit betekent dat het personeel van de NRK kan deelnemen aan het Generatiepact. De hieraan verbonden kosten zullen leiden tot een hogere exploitatiebijdrage waaraan de provincie naar rato van haar aandeel (33,33%) zal moeten bijdragen.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	81.725		
Vreemd vermogen op 31-12	113.673		
Resultaat (voor bestemming)	9.514		
Financiële bijdrage provincie	266.320	266.783	267.667
Opbrengsten dienstverlening	8.545	9.000	6.000

OV-bureau			
Naam verbonden partij	Openbaar vervoersbureau Groningen Drenthe		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doel	Zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer		
Koppeling provinciale begroting	Optimaal Openbaar vervoer systeem		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	35,00%		
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur		
Invloed uitoefenen	Via zeggenschap in het AB en DB en door PS via de mogelijkheid voor een zienswijze op de ontwerpbegroting.		
Risico's	<p>De ingeschatte risico's hebben met name betrekking op de uitvoeringskosten; als subsidies niet toereikend blijken en/of een lager aantal reizigersopbrengsten worden gerealiseerd dan voorzien.</p> <p>Voor personeel in dienst van het Openbaar Lichaam OV-bureau, zijn de regels ter zake van de rechtspositie van ambtenaren in dienst bij de provincie Drenthe van overeenkomstige toepassing, voor zover het dagelijks bestuur niet anders beslist. Dit betekent dat deelname aan het Generatiepact mogelijk is voor de medewerkers van het OV-bureau. de hieraan verbonden kosten zullen leiden tot een hogere exploitatiebijdrage waaraan de provincie naar rato van haar aandeel (35%) moet bijdragen.</p> <p>De Begroting 2018 voorziet een positief exploitatieresultaat van ruim € 1 miljoen. Doordat éénmalig een voorwaardenscheppende kwaliteitsimpuls van €2,5 miljoen is gereserveerd voor exploitatie gerelateerde bijdragen (zoals hubs, (verduurzaming van) stallingen en chauffeursvoorzieningen) wordt het verwachte jaarresultaat € 1,44 miljoen negatief</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	0		
Vreemd vermogen op 31-12	17.939.933		
Resultaat (voor bestemming)	-7.271.574	0	0
Financiële bijdrage provincie	21.276.895	21.756.957	22.394.910
Opbrengsten dienstverlening	14.111	14.111	14.111

Prolander			
Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling Prolander		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doel	Het omzetten van provinciaal natuurbeleid tot concrete resultaten in het gebied.		
Koppeling provinciale begroting	Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	50,00%		
Bestuurlijk belang	Voorzitter Bestuur		
Invloed uitoefenen	Via het bestuur en middels de sturing in de opdrachtverlening. Provinciale Staten hebben de mogelijkheid tot het geven van een zienswijze op de begroting.		
Risico's	<p>Een belangrijk risico zijn de toenemende kosten van externe inhuur als gevolg van langdurig ziekteverzuim en capaciteitsproblemen. Ook een eventuele deelname van Prolander aan het Generatiepact zal extra kosten met zich meebrengen.</p> <p>Ook heeft de provincie in de aanloopfase diverse investeringen voorgefinancierd (zonder rentevergoeding). In totaal ging het daarbij om een bedrag van ruim € 1,8 miljoen. De terugbetaling hiervan moet in vier jaar gebeuren. De terugbetaling van de termijn voor 2016 heeft plaatsgevonden.</p> <p>Op het personeel van de bedrijfsvoeringorganisatie zijn de arbeidsvoorwaarden en de rechtspositionele regelingen van de provincie Drenthe van toepassing zijn. Dit betekent dat voor de medewerkers van Prolander deelname aan het Generatiepact mogelijk is. De hieraan verbonden kosten zullen leiden tot een hogere exploitatiebijdrage aan Prolander. De provincie zal hieraan naar rato (50%) van haar aandeel moeten bijdragen.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	1.213.207	1.143.126	1.193.550
Vreemd vermogen op 31-12	8.281.383	9.214.680	8.748.032
Resultaat (voor bestemming)	523.809	20.711	71.333
Financiële bijdrage provincie	5.398.052	5.484.419	5.594.107
Opbrengsten dienstverlening	970.990	958.953	958.953

RUD Drenthe			
Naam verbonden partij	Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doel	Uitvoering WABO, WBB en overige uitvoeringstaken op het gebied van milieu		
Koppeling provinciale begroting	Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	22,80%		
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur		
Invloed uitoefenen	Door de vertegenwoordiging in het Dagelijks- en Algemeen bestuur. Daarnaast maakt de provinciesecretaris deel uit van de Raad van Opdrachtgevers.		
Risico's	<p>De RUD heeft de provincie medio juni 2017 geïnformeerd dat zij voor 2017 een exploitatietekort voorziet van € 450.000,--. Dit tekort is mede ingegeven door de moeizame implementatie van het zaakstelsel LOS waardoor de opgelegde efficiencykorting van 10% niet realiseerbaar lijkt. Ook is er in 2016 sprake van een oplopend ziekteverzuim.</p> <p>De verwachting is dat de bijdrage voor de uitvoering van de Brzo-taken in 2018 zal toenemen. De reden hiervoor is dat het uitvoeren van de Brzo-taken onder een Noordelijke Maat (gepland voor 2018) gaat leiden tot een stijging van de hieraan verbonden kosten. Verder kan gemeld worden dat het Rijk zich momenteel bezint op het continueren van zijn bijdrage voor de uitvoering van Brzo-taken na 2018.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroet 2017	Begroet 2018
Eigen vermogen op 31-12	699.199	272.000	
Vreemd vermogen op 31-12	2.059.769	0	
Resultaat (voor bestemming)	-502.897	17.998	19.000
Financiële bijdrage provincie	2.724.013	2.816.660	2.884.434
Opbrengsten dienstverlening	816.002	824.162	832.404

SNN			
Naam verbonden partij	Samenwerkingsverband Noord-Nederland		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doel	Het stimuleren van duurzame, innovatieve economische ontwikkeling van Noord-Nederland.		
Koppeling provinciale begroting	Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	33,33%		
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur		
Invloed uitoefenen	Via stemrecht in het DB en AB. Leden van GS zijn vertegenwoordigd in het DB. Leden van PS zijn vertegenwoordigd in het AB		
Risico's	<p>Ultimo 2016 bedraagt het eigen vermogen € 8,7 miljoen. Daar staat ultimo 2016 alleen een geraamd overcommitteringsrisico van € 0,2 miljoen tegenover en geen andere direct aanwijsbare risico's en onzekerheden. De reserves kunnen worden aangewend om tekorten op projecten op te vangen, alsmede voor uitvoeringskosten die niet op andere wijze worden gedekt. Voor dat laatste doel mogen echter niet alle reserves worden aangewend, maar alleen het zogenaamd vrij besteedbare deel van de reserves.</p> <p>in de begroting 2018 presenteert SNN een begrotingstekort van € 1,4 miljoen in 2023. Het SNN geeft aan dat op basis van de ervaringen in de afgelopen jaren het mogelijk is om een deel van dit tekort in de komende jaren verder weg te werken door een groter volume regelingen voor provincies, gemeenten en overige instanties dan thans geraamd door het SNN te laten uitvoeren. Indien niet op deze of andere wijze in dit geraamde tekort kan worden voorzien, zal de provincie voor een bedrag van € 455.000,-- aansprakelijk zijn voor het tekort.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	8.722.000		
Vreemd vermogen op 31-12	251.633.000		
Resultaat (voor bestemming)	-161.000	530.000	440.000
Financiële bijdrage provincie	1.694.000	1.712.000	1.158.000

RGA			
Naam verbonden partij	Regiovisie Groningen-Assen		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder meer		
Doel	Afstemming woningbouw en bedrijventerreinen voor plangebied Realisatie pakket bereikbaarheidsmaatregelen Behoud en versterking (landschappelijke) kwaliteit		
Koppeling provinciale begroting	Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	12,50%		
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep		
Invloed uitoefenen	GS via stuurgroep. PS middels zienswijze op begrotingen en jaarstukken		
Risico's	In de Stuurgroep van 13 juni 2014 is geconstateerd dat het Financieel Kader 2015-2020 een tekort vertoonde van € 1,1 miljoen. Per februari 2017 is met het opstellen van de begroting 2017 vastgesteld dat het tekort in het financieel kader is afgenomen van € 1,9 miljoen in 2016 tot € 0,9 miljoen. De inloop van het tekort kan bijna volledig worden verklaard uit de vrijval binnen projecten van de programma's Bereikbaarheid (onderdeel Basispakket) en Regiopark.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	11.703.000		
Vreemd vermogen op 31-12	3.218.000		
Resultaat (voor bestemming)	9.114.000	11.307.791	6.943.057
Financiële bijdrage provincie	831.250	831.250	831.250
Opbrengsten dienstverlening	0	0	0

Vechtdallijnen			
Naam verbonden partij	Beheerorganisatie Vechtdallijnen (Provincie Overijssel)		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder meer		
Doel	Concessiebeheer spoorverbindingen Zwolle-Emmen en Almelo-Marienberg		
Koppeling provinciale begroting	Optimaal Openbaar vervoer systeem		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	36,00%		
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep		
Invloed uitoefenen	Via de bestuurder in de stuurgroep en via de ambtelijke samenwerkingsgroepen		
Risico's	De opdrachtgevende partijen Overijssel en Drenthe zijn opbrengstverantwoordelijk voor de exploitatie van de treindienst. Dat wil zeggen dat zij de risico's lopen van fluctuerende kaartverkoop inkomsten. Conform het OV bureau Groningen Drenthe wordt er een conservatief financieel beleid gevoerd.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	0		
Vreemd vermogen op 31-12	0		
Resultaat (voor bestemming)	0		

Naamloze vennootschap

BNG			
Naam verbonden partij	Bank Nederlandse Gemeenten		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	Financiële dienstverlening van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijke belang.		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	0,16%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Ja, via AvA		
Risico's	BNG is bereid op beheerste wijze risico's te nemen die noodzakelijk zijn om klanten van krediet te voorzien. Het gaat daarbij om de volgende risico's: kredietrisico, marktrisico, liquiditeitsrisico, operationeel risico en strategisch risico. Een eventueel liquiditeitsrisico heeft mogelijk invloed op winst en kapitaal als gevolg van het niet in staat zijn aan de opeisbare verplichtingen te voldoen zonder onaanvaardbare verliezen te lopen (dit moet wel worden gerelateerd aan het deelnemersbelang van 0,16%).		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	4.486		
Vreemd vermogen op 31-12	149.514		
Resultaat (voor bestemming)	369		

Enexis N.V.			
Naam verbonden partij	Enexis Holding NV		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	Energiedistributie		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,37%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.		
Risico's	<p>Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook).</p> <p>De aandeelhouders lopen het risico (een deel van) de boekwaarde te moeten afwaarderen. Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.</p> <p>Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment rond 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.</p> <p>Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	3.704.000.000	3.806.000.000	3.804.000.000
Vreemd vermogen op 31-12	3.580.000.000	3.800.000.000	3.814.000.000*
Resultaat (voor bestemming)	207.000.000	200.000.000	200.000.000
* per 1-1-2018			

GAE			
Naam verbonden partij	Groningen Airport Eelde		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	Uitoefening van het luchthavenbedrijf		
Koppeling provinciale begroting	Versterkte (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en door de lucht		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	30,00%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Stemrecht in het AvA		
Risico's	<p>Risico's blijven in principe beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng in geval van een faillissement en de jaarlijkse bij te dragen investeringsbijdrage. Het aandelenkapitaal van de provincie Drenthe is nominaal gewaardeerd op € 1.252.443,--. Drentse storting € 2.156.434,-- (7 x € 308.062,--) in de agioreserve. De resterende verplichting vanuit het DBFM contract van de start- en landingsbaan, vanuit de NV GAE jegens Pase, in geval van het beëindigen van vennootschap mogelijk voor rekening komt van de aandeelhouders. Indien bij beëindiging van de vennootschap naar rato van aandelenbezit verplichtingen worden afgekocht dan zou het mogelijk gaan om een claim van 30% daarvan. Hiermee is binnen het huidige risicoprofiel geen rekening gehouden, omdat bij de bepaling daarvan vastgehouden is aan het bestaande en ingezette beleid. Met het financiële risico is daarom ook geen rekening gehouden in de risico-inventarisatie voor de paragraaf Weerstandvermogen.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	10.821.040		
Vreemd vermogen op 31-12	3.928.699		
Resultaat (voor bestemming)	-2.420.218	-3.996.000	

N.V. Waterbedrijf Drenthe

Naam verbonden partij	N.V. Waterbedrijf Drenthe		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	De vennootschap heeft als doel de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening alsmede de productie, zuivering, verkoop en distributie van niet-drinkwater door middel van: a. het houden van aandelen in WMD Drinkwater; b. het oprichten, adviseren van, op enigerlei wijze deelnemen in, zich interesseren bij en/of samenwerken met andere vennootschappen en/of ondernemingen, waaronder maar niet uitsluitend begrepen met watervoorziening verband houdende vennootschappen en/of ondernemingen, alsmede het uitoefenen van het beheer, het bestuur, (interim)management of de directie bij deze andere vennootschappen en/of ondernemingen; c. het financieren of doen financieren van andere vennootschappen en ondernemingen, het verstrekken van leningen, het zich als (hoofdelijk) medeschuldenares verbinden voor schulden van derden en het stellen van persoonlijke of zakelijke zekerheid voor schulden zowel van de vennootschap als van anderen, waaronder in het bijzonder begrepen vennootschappen waarmee de vennootschap in een groep is verbonden; d. het verrichten van alle handelingen op financieel, commercieel en industrieel gebied; benevens het verrichten van al hetgeen met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	50,00%		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	via de aandeelhoudersrelatie		
Risico's	Risico deelnemingen		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	42.087.000		
Vreemd vermogen op 31-12	131.536.000		
Resultaat (voor bestemming)	4.839.004		

NOM			
Naam verbonden partij	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	Het stimuleren van de regionale economische structuur en werkgelegenheid		
Koppeling provinciale begroting	Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat		
Eigenaars-/deelnemersbelang	16,67%		
Provincie Drenthe			
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Als aandeelhouder invloed via de AvA.		
Risico's	Als belangrijkste risico's op het strategische vlak merkt de N.V. NOM aan: te nauwe betrokkenheid aandeelhouders en verandering in wet- en regelgeving. Op het operationele niveau zijn de risico's van belangenverstremeling en ongevallen op de werkvloer als meest belangrijke risico's benoemd. Geconstateerd is dat voor het beheersen van deze risico's beheersmaatregelen zijn ingevoerd Het grootste risico voor de provincie als deelnemer in de N.V. NOM is het risico dat de marktwaarde van de participaties van de N.V. NOM daalt en het provinciaal deelnemersbelang In N.V. NOM moet worden afgewaardeerd. Omdat in 2016 juist sprake is van een waardevermeerdering van deze participaties, is dit risico niet aan de orde.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	52.751.000		
Vreemd vermogen op 31-12	20.810.000		
Resultaat (voor bestemming)	14.472.000		

NWB			
Naam verbonden partij	Nederlandse Waterschapsbank		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doel	Kredietverlening aan waterschappen en andere overheden		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang	0,13%		
Provincie Drenthe			
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Invloed uitoefenen	Ja, via AvA		
Risico's	N.v.t.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	1.507.000		
Vreemd vermogen op 31-12	92.581.000		
Resultaat (voor bestemming)	107.000		

Reglement

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen			
Naam verbonden partij	Fonds nazorg gesloten stortplaatsen		
Rechtsvorm	Reglement		
Doel	Financiering eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen		
Koppeling provinciale begroting	Verantwoord beheer van de stortplaatsen (Nazorgfonds)		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%		
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur		
Invloed uitoefenen	Het DB kan beleidswijzigingen voorstellen aan het AB. Een besluit kan slechts genomen worden door het AB.		
Risico's	<p>De provincie loopt een financieel risico op het nazorgfonds. Wij beheersen dit risico door jaarlijks na het vaststellen van de jaarrekening te beoordelen of we een nieuwe heffing aan de stortplaatsen moeten opleggen. Meisner kunnen we geen heffing meer opleggen vanwege de sluiting, terwijl het vermogen wel moet renderen om aan toekomstige betalingsverplichtingen te voldoen. Attero kunnen we, omdat dit nog een open stortplaats is, nog nazorgheffingen opleggen. Het vermogen van Attero in het nazorgfonds per 31-12-2016 bedraagt € 9.708.684. De contante waarde van het doelvermogen per 31-12-2016 bedraagt € 9.837.418. Het verschil tussen beide bedragen is € 128.734, procentueel 1,3%. Dit verschil blijft binnen de met Attero afgesproken marge van 10%, vastgelegd in de raamovereenkomst van april 2014. Daarom wordt er over 2016, op basis van deze cijfers geen nazorgheffing opgelegd.</p> <p>Het fondsvermogen en de doelvermogens per stortplaats zijn als volgt weer te geven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stortplaats Meisner: fondsvermogen € 1.867.534, doelvermogen € 1.855.710, aanwezig op moment van overdracht stortplaats aan provincie • Stortplaats: Attero: fondsvermogen € 9.708.684, doelvermogen € 21.473.850, per 1-1-2033 		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	11.576.218		
Vreemd vermogen op 31-12	13.015		
Resultaat (voor bestemming)	382.794	525.132	

Stichting

DEO			
Naam verbonden partij	Stichting Drentse Energie Organisatie		
Rechtsvorm	Stichting		
Doel	Financiering van energietransitie in Drenthe		
Koppeling provinciale begroting	Beheer van relevante provinciale deelnemingen		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%		
Bestuurlijk belang	Geen bestuurlijk belang		
Invloed uitoefenen	DEO heeft een subsidierelatie met de provincie. De eisen tbv deze subsidie zijn vastgelegd in een programma van eisen. Via een jaarlijkse verantwoordingsrapportage wordt verantwoording afgelegd. Op basis van de bevindingen vindt een jaarlijks bestuurlijk overleg met directeur plaats.		
Risico's	Het grootste risico van de DEO is het debiteurenrisico.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	26.301.889		
Vreemd vermogen op 31-12	89.000		
Resultaat (voor bestemming)	104.000		
Opbrengsten dienstverlening	49.333	49.826	50.325

SLB			
Naam verbonden partij	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging		
Rechtsvorm	Stichting		
Doel	Sanering van bodemverontreiniging in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Groningen en Drenthe		
Koppeling provinciale begroting	Beheer Natuur en Landschap		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	8,50%		
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep		
Invloed uitoefenen	De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 5 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieugedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstreekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar. Tevens voert de provincie invloed uit via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. De provincie moet inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg.		
Risico's	Niet voorzien. Het totale fondsbedrag van circa € 2 miljoen zou voldoende moeten zijn om de algemene uitvoerende talen te dekken door middel van de jaarlijkse rentebijdraving. Daarnaast beschikt de stichting over voldoende reserves om de vrijwaringen eeuwigdurend gestand te doen.		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	2.361.587		
Vreemd vermogen op 31-12	0		
Resultaat (voor bestemming)	25.253		

Stichting Bodembeheer Schoonebeek			
Naam verbonden partij	Stichting Bodembeheer Schoonebeek		
Rechtsvorm	Stichting		
Doel	Sanering van bodemverontreiniging in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Drenthe		
Koppeling provinciale begroting	Verantwoord gebruik van de (diepe) ondergrond volgens de provinciale Structuurvisie ondergrond		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	6,00%		
Bestuurlijk belang	Lid Raad van Toezicht		
Invloed uitoefenen	<p>Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de gemeente Emmen.</p> <p>Voor de Raad van Toezicht is de hoedanigheid van gedeputeerde toereikend.</p>		
Risico's	<p>In 2013 is nog een herziene schatting opgesteld van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen over een aantal jaren af te wikkelen. De voorziening voor de sanering- en bodembeheerskosten bedroeg op 31 december € 2.301.219,--. Binnen de komende periode van 10 jaren worden er geen tekorten verwacht. Mochten zich tekorten voordien dan is de provincie Drenthe (samen met de gemeenten Emmen/Coevoorden) hiervoor financieel aansprakelijk).</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	2.301.219		
Vreemd vermogen op 31-12	0		
Resultaat (voor bestemming)	-62.221		

Vereniging

IPO			
Naam verbonden partij	Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)		
Rechtsvorm	Vereniging		
Doel	Belangen behartiging van provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'		
Koppeling provinciale begroting	Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk		
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	8,33%		
Bestuurlijk belang	Lid Bestuur		
Invloed uitoefenen	Invloed kan worden uitgeoefend in het IPO-bestuur door het collegelid dat lid is van het IPO-bestuur. Het college van GS in de persoon van het IPO-bestuurslid legt verantwoording af over het gevoerde beleid aan PS.		
Risico's	<p>Het IPO beschikt niet over eigen vermogen om financiële risico's op te vangen, aangezien het batig saldo via de resultaatsverdeling jaarlijks wordt gerestitueerd aan de provincies of wordt doorgeschoven naar het volgend jaar.</p> <p>Momenteel loopt een discussie met de belastingdienst over de vraag of over de IPO/BIJ 12 activiteiten vennootschapsbelasting is verschuldigd. Mocht dat het geval zijn dan moet rekening worden gehouden met een maximale belastingdruk van 25% over het resultaat 2016.</p>		
Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
Eigen vermogen op 31-12	0		
Vreemd vermogen op 31-12	960		
Resultaat (voor bestemming)	1.460.707		

Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Inleiding

In de paragraaf grondbeleid komen de volgende zaken aan de orde:

- Een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstelling van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- Een aanduiding van de wijze waarop de provincie het grondbeleid uitvoert;
- De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor de grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Wat willen wij bereiken?

Grond is een instrument om provinciale doelstellingen te kunnen realiseren. Dat is met name van belang bij het realiseren van infrastructuur, natuur en agrarische structuurversterking. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid volgens provincie Drenthe 2016-2021 die in maart 2016 door provinciale staten is vastgesteld. Hierin is aangegeven welke regels en procedures wij hanteren als wij ons op de grondmarkt begeven. Nog niet eerder was er in Drenthe sprake van een expliciet beschreven grondbeleid.

Het doel is niet om zoveel mogelijk grond in eigendom te krijgen en/of met grond te speculeren om extra inkomsten te verdienen. Zoals ook geadviseerd is in het rapport van de Noordelijke Rekenkamer (2012) is een terughoudende opstelling, waarbij risico's beheersbaar zijn, het uitgangspunt. Wij willen met dit grondbeleid de ontwikkelingen in Drenthe ondersteunen.

Belangrijk uitgangspunt is dat de provincie geen versturende werking op de grondmarkt heeft en geen staatssteun verleend, ofwel marktconform werkt. Zowel de aan- en verkoop als ruiling van gronden gebeurt aan de hand van onafhankelijke taxaties en in principe op vrijwillige basis. Maar indien dat noodzakelijk is, kan gebruik gemaakt worden van andere instrumenten. De verantwoordelijkheid die de provincie in het kader van de decentralisatie van rijkstaken heeft op het vlak van natuurontwikkeling, brengt met zich mee dat de provincie actief gronden verwerft, verkoopt en beheert.

In 2017 is een verkenning naar een mogelijke inzet van het grondbeleid voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling en de vrijetijdseconomie afgerond. Deze verkenning wordt in 2017/2018 verder uitgewerkt.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Natuurlijk Platteland

Met de Natuurvisie 2040, het Programma Natuurlijk Platteland en de nota Grondbeleid heeft de provincie Drenthe een heldere ambitie voor de realisatie van provinciale doelen in het platteland, zoals de verbetering van de agrarische structuur, het natuurbeleid en waterdoelen, en de instrumenten die daarvoor beschikbaar zijn.

De kaders zijn voor het programma Natuurlijk Platteland uitgewerkt in het Uitvoeringskader Grond. Dit uitvoeringskader heeft meerdere functies. Het geeft onder andere aan hoe de provincie wil werken met de partners die samen met ons de uitvoering doen. Daarnaast geeft het hoofdlijnen voor de op te stellen grondstrategieplannen.

In 20 van de 32 deelgebieden van het Programma Natuurlijk Platteland is binnen het Natuur Netwerk Nederland nog sprake van een grondopgave. Voor deze gebieden wordt een strategie bepaald; welke

stappen zijn nodig om de grond beschikbaar te krijgen voor het realiseren van de gestelde doelen. Voor een groot aantal gebieden wordt dit vastgelegd in een Grondstrategieplan.

Belangrijk uitgangspunt is dat grondverwerving in principe gebaseerd is op vrijwillige basis, zodanig dat daarvan een zo beperkt mogelijke marktverstoring uitgaat. Hierbij is regel dat marktconforme aankopen zijn toegestaan, gebaseerd op een onafhankelijke taxatie.

De inschatting is dat in veel gebieden eigenaren bereid zijn gronden, gelegen binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), te ruilen onder voorwaarde dat er geschikte compensatiegrond beschikbaar is of om de agrarische functie om te zetten naar natuur (SKNL). Er wordt dan ook actief gekeken naar de mogelijkheden om ruilgronden te verwerven voor deze eigenaren. Deze gronden worden toegevoegd aan de strategische grondvoorraad.

De provincie heeft een grote opgave voor de realisatie van het provinciale natuurnetwerk. Vanaf de peildatum 2011 moest 12.905 hectare nieuwe natuur worden ingericht en 5.102 hectare worden verworven of van functie veranderen. Per 1 januari 2017 was nog 8.233 ha in te richten en 3.689 ha te verwerven of van functie te veranderen. De te realiseren hectares grond die van landbouw naar natuur moeten worden omgezet betreffen gemiddeld 400 ha/jaar tot 2027. Dan moet de inrichting van het NNN gereed zijn.

Landbouw, de primaire agrarische sector is in Drenthe de grootste grondgebruiker en (mede daardoor) een belangrijke economische factor in het buitengebied. Daarnaast levert deze sector een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en aan het onderhoud en het beheer van het landschap. Instrumenten als kavelruil, bedrijfsverplaatsingsregeling worden door ons ingezet voor de agrarische structuurversterking. Bijzondere aandacht gaat daarbij de komende jaren uit naar de effectivering van de uitvoeringafspraken met de landbouw en natuurbeschermingsorganisaties en de Milieufederatie in het kader van de Ontwikkelingsagenda Melkveehouderij & Natuur.

Infrastructuur

In 2017 zal waar nodig grondverwerving plaatsvinden ten behoeve van infrastructurele projecten. Hiervoor stellen GS een aankoopstrategieplan op waarin te verwerven kavels, de bijbehorende eigenaren, actuele kostenramingen, taxatierapporten, bodemgegevens, beschikbaar budget, gewenste tijdsplanning en onderhandelingsstrategie worden aangegeven. Tevens wordt helderheid verschaft wanneer en op welke wijze gebruik gemaakt wordt van het instrument onteigening. Daarbij is sprake van een helder uitgangspunt: de weg, het kanaal of het viaduct moet er komen binnen een bepaalde tijdsplanning (enkele jaren). Er is uiteindelijk geen sprake van vrijwilligheid voor de eigenaar om te kiezen wel of niet te verkopen. De provincie hanteert het onteigeningsinstrument alleen indien het naar het inzicht van de provincie niet anders kan.

Ruimtelijk-economische ontwikkeling

Het stimuleren van economische activiteiten, innovatie en duurzame werkgelegenheidsontwikkeling zijn belangrijke speerpunten van het provinciale beleid. In de nota Grondbeleid volgens provincie Drenthe 2016-2021 is een verkenning of en in hoeverre (provinciale) grond, direct of indirect, een bijdrage kan leveren aan de versterking van de ruimtelijk-economische opgaven en de vrijetijdseconomie aangekondigd. Deze verkenning is in 2017 afgerond; de intentie is een afwegingskader te ontwikkelen en de toepassing van het instrumentarium voor de toeristische sector verder te verkennen.

Strategische Grondvoorraad

Het is van belang dat de provincie beschikt over een zekere (strategische) grondvoorraad die ingezet kan worden bij ruil- en verplaatsingsprocessen voor de realisatie van provinciale doelen. Aankopen van deze gronden kunnen niet gedekt worden uit een vastgesteld projectbudget, omdat zij niet binnen een tracé van een weg of binnen de begrenzing van het NNN c.q. een vastgesteld project vallen. Daarvoor worden gronden door de provincie (anticiperend) aangekocht. Deze gronden worden tegen marktwaarde aangekocht en in een ruilproces tegen marktwaarde verkocht. Het tijdelijke bezit wordt op de post "grondvoorraad" op de provinciale balans tegen verwervingsprijs of lagere marktwaarde verantwoord.

De gronden die zijn gelegen binnen het NNN of onder een wegtracé worden afgewaardeerd naar de waarde die zij na realisatie van het project hebben. Voor het beleidsveld van het Programma Natuurlijk Platteland worden gronden binnen het NNN na aanschaf afgewaardeerd naar 15% van de agrarische waarde, de gronden voor infrastructuur worden afgewaardeerd naar 0 euro.

Periodiek wordt getoetst hoe de boekwaarde zich verhoudt tot de marktwaarde. Zodra de marktwaarde onder de boekwaarde komt te liggen, vindt afwaardering plaats.

De maximale omvang van het investeringskrediet grondaankopen voor het programma Natuurlijk Platteland is in 2017 op basis van de huidige grondprijzen en vastgoedprijzen vastgesteld op 38 miljoen Euro; dit is opgebouwd uit ruilgronden buiten het NNN en het provinciale bezit binnen het NNN. Per 31 december 2016 bedroeg het tijdelijk grondbezit op naam van de provincie Drenthe 2.047 hectare met een balans waarde van 9,2 miljoen euro. De relatief lage balanswaarde in verhouding tot de hectares is het gevolg van de om niet verkregen ruilgronden van het rijk op basis van het natuurakkoord en het is een combinatie van juridisch bezit van de provincie en economisch bezit (BBL en provincie Drenthe).

Beheer van grond in (tijdelijk) bezit Natuurlijk Platteland en strategische grondvoorraad

Het grondbezit van de provincie (dus voor verkoop aan beheerders van natuurterreinen) kan tijdelijk worden verpacht ter dekking van de kosten van dit bezit. In 2017 is 1080 hectare regulier verpacht en 135 hectare onder beperkingen. De overige gronden waren niet exploitabel als gevolg van het voornemen tot verkoop en/of lopende verplichtingen. In 2018 zal naar verwachting circa 1.440 hectare verpacht worden. De exploitatie bevat een positief saldo van € 350.000 voor 2018. De provincie handelt bij de exploitatie marktconform en rechtmatig.

Infrastructuur

In 2018 zijn de volgende gronden in exploitatie:

• Verpachting Wegen	38.37.31 ha	opbrengst € 13.991,--
• Verhuur	12.00.00 ha	opbrengst € 8.716,--

Er is voor de infrastructuurgronden geen actief verkoopbeleid; de verwachting is dat er in 2018 geen gronden verkocht worden.

Wat gaat dat kosten/wat levert dat op?

Realisatie van de verwervingsopgave uit het Programma Natuurlijk Platteland.

De totale verwervingsopgave van 3.855 (per 1 januari 2016) hectare is momenteel gepland voor circa 192 miljoen euro tot 2028. De functiewijzigingsopgave is in het Programma Natuurlijk Platteland gespecificeerd naar de verschillende gebieden. Voor 2018 is de inschatting dat 289 hectare binnen de begrenzing van het NNN verworven kan worden met een aankoopwaarde van € 15.895.000,--. Omdat deze grond de functie en ook de waarde van natuurgrond krijgt, leidt dit tot een last voor het programma natuur (verwervingslasten grond) van € 13.510.750,- (85%). De grond wordt tegen natuurwaarde

(€ 2.384.250,--) bij de grondvoorraad gevoegd. De grond zal naar verwachting te zijner tijd tegen deze waarde kunnen worden overgedragen aan natuurterreinbeheerders. Naar verwachting zal 41 ha aan grond binnen de begrenzing van het NNN worden verkocht in 2018. De opgave in het Programma Natuurlijk Platteland is groot; het blijft noodzakelijk om vol in te zetten op een actieve benadering van de grondeigenaren, om samen op een creatieve manier en met de inzet van de instrumentenkoffer maatwerk te leveren en de hectares te realiseren. De provincie handelt bij aan- en verkoop marktconform en rechtmatig. Overtollige gronden en vastgoed worden verkocht en ruilgronden worden aangewend in verschillende gebiedsprocessen.

Raming grondvoorraad en baten/lasten PNP voor 2018								
	Voorraad grond	Totale	Lasten	Baten	Voorraad Grond rekening Prolander EBS			
	Hectares	Bedrag	Waarde daling	Boekwinst				
			Exploitatie (PNP)	Exploitatie (PNP)	Binnen NNN	Buiten NNN	Totaal	
Saldo op 1-1-2018	2.446						€ 24.600.000,00	
Mutaties 2018 (concept/afgeronde bedragen)								
Aankoop ruilgrond	240	€ 13.200.000,00				€ 13.200.000,00	€ 13.200.000,00	
Aankoop NNN	289	€ 15.895.000,00	€ 13.510.750,00		€ 2.384.250,00	€ -	€ 2.384.250,00	
Aankoop Drentse Maat gronden	73	€ 4.000.000,00	€ -			€ 4.000.000,00	€ 4.000.000,00	
Totale aankopen	602	€ 33.095.000	€ 13.510.750,00	€ -	€ 2.384.250,00	€ 17.200.000,00	€ 19.584.250,00	
Verkopen ruilgrond	-173	€ -8.650.000,00		€ -1.500.000,00		€ -7.150.000,00	€ -7.150.000,00	
Verkopen NNN	-41	€ -338.250,00		€ -50.737,50	€ -287.512,50		€ -287.512,50	
Totale verkopen	-214	€ -8.988.250,00	€ -	€ -1.550.737,50	€ -287.512,50	€ -7.150.000,00	€ -7.437.512,50	
		€ -						
Mutatie 2018	388	€ 24.106.750,00	€ 13.510.750,00	€ -1.550.737,50	€ 2.096.737,50	€ 27.250.000,00	€ 12.146.737,50	
Verwacht saldo per 31-12-2018	2.834				€ 2.096.737,50	€ 27.250.000,00	€ 36.746.737,50	

De grondopgave voor Infrastructuur

De verwervingsopgave voor 2018 is:

- Oppervlakte 32 ha
- Kale grondprijs € 1.670.000.

(Ruil-)Grondvoorraad PNP

Op basis van de meest recente voortgangsrapportage van Prolander verwachten we op een voorraadwaarde uit te komen per 31 december 2017 van € 24,6 miljoen. In het statenstuk investeringskrediet grond gingen we nog uit van een grondvoorraad van € 38 miljoen per 31 december 2017. In deze oorspronkelijke prognose (€ 30 mln) was echter rekening gehouden met een tweetal grote verkopers van ruilgrond. Uit de recente voortgangsrapportage van Prolander is inmiddels duidelijk geworden dat de ruilgronden van een aanbieder zeer onzeker zijn geworden en de andere voorlopig doorschuift naar 2018.

De programmering voor de opgave uit het programma Natuurlijk Platteland gaat uit van een verwerving van ruilgrond van 175 ha per jaar ofwel € 9,6 miljoen euro. Dit is gebaseerd op het uitgangspunt dat de helft van de aankopen NNN wordt gerealiseerd door ruiling (dus inzet van ruilgrond). Naar verwachting wordt in 2018 meer gerealiseerd dan de programmering, namelijk 240 hectare ruilgrond voor € 13.200.000,-. Deze verhoging wordt met name veroorzaakt door het doorschuiven van transacties uit 2017.

De geprogrammeerde aanwending van ruilgronden is voor 2018 173 ha. Met een verkoopwaarde van € 8.650.000,--. Wij verwachten hierop een verkoopwinst van € 1,5 miljoen euro als gevolg van de bruidsschat gronden van BBL. Dit komt ten gunste van het PNP programmabudget en wordt zoals afgesproken gereserveerd in de reserve natuurbeleid ter dekking van de ontwikkelopgave nieuwe natuur.

Daarnaast worden in 2018 de ruilgronden die gefinancierd waren met het instrument Drentse maat ondergebracht in het investeringskrediet. Op deze wijze is de totale grondvoorraad voor het PNP op identieke wijze gefinancierd. De Drentse maat gronden zijn 73 hectare met een waarde van € 4.000.000,-.

Prognose vermeerderingen en verminderingen

		<u>2018</u>	<u>2019</u>	<u>2020</u>	<u>2021</u>	<u>2022</u>	<u>Totaal</u>
	Voorraad 1/1	24.600.000	36.746.738	37.366.588	39.793.775	42.394.213	24.600.000
Ruilgrond	Vermeerdering	13.200.000	9.625.000	9.625.000	9.625.000	9.625.000	51.700.000
Afkoop Drentsche Maat	Vermeerdering	4.000.000	0	0	0	0	4.000.000
NNN	Vermeerdering	2.384.250	4.149.750	2.227.500	2.400.750	2.392.500	13.554.750
Totaal	Vermeerdering	19.584.250	13.774.750	11.852.500	12.025.750	12.017.500	69.254.750
Ruilgrond	Vermindering	-7.150.000	-12.650.000	-9.250.000	-9.250.000	-9.250.000	-47.550.000
NNN	Vermindering	-287.513	-504.900	-175.313	-175.313	-3.187.500	-4.330.538
Totaal	Vermindering	-7.437.513	-13.154.900	-9.425.313	-9.425.313	-12.437.500	-51.880.538
	Mutatie (vermeerdering-verm)	12.146.738	619.850	2.427.188	2.600.438	-420.000	17.374.213
	Voorraad 31-12	36.746.738	37.366.588	39.793.775	42.394.213	41.974.213	41.974.213

In de tabel is te zien dat de voorraad ruilgrond de komende jaren toeneemt als gevolg van de dynamiek op de grondmarkt die ontstaat in de verschillende gebiedsprocessen.

Dat leidt naar verwachting tot een toename van de grondvoorraad naar circa 42 miljoen euro in 2021. Vanaf dat jaar zal de voorraad gaan afnemen omdat de gronden worden geruild naar binnen het NNN en vervolgens worden ingericht.

In Statenstuk nr 2017-786 over de Verhoging Investeringskrediet grondbezit Programma Natuurlijk Platteland is aangegeven dat de maximale hoogte van de (ruil)grondvoorraad jaarlijks wordt geëvalueerd.

Paragraaf 2.8 Reserves en voorzieningen

Inleiding

Doel van deze paragraaf is inzicht te geven in de beoogde stand en de inzet van de reserves en voorzieningen van de provincie. Bij zowel de voorjaarsnota, begroting, bestuursrapportages als de jaarrekening monitoren wij de standen en bestedingen van de reserves en voorzieningen en beoordelen daarbij of bijstellingen nodig zijn. Dat is nu ook bij deze begroting gedaan.

Vorig jaar is als integraal onderdeel van de begroting 2017 de Nota reserves en voorzieningen 2016 opgesteld. Dit omdat de laatste jaren alle reserves en voorzieningen al individueel uitgebreid toegelicht zijn in de Begroting en Jaarrekening. Deze nota wordt om de vier jaar ter vaststelling aan Provinciale Staten aangeboden, vandaar dat in deze begroting de nota niet weer is opgenomen.

Wat willen wij bereiken?

Deze paragraaf is niet voorgeschreven volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), maar wij willen met deze paragraaf helder inzicht bieden in de reserve en voorzieningen die de provincie heeft.

De provincie Drenthe beschikt over een aantal reserves en voorzieningen. Deze reserves en voorzieningen zijn ingesteld om uitvoering te kunnen geven aan het provinciale beleid. De verwachte totale omvang ervan bedraagt eind 2018 € 307,6 miljoen onderverdeeld in € 31 miljoen Algemene reserves, € 261,7 miljoen bestemmingsreserves en € 14,8 miljoen in voorzieningen. Dat is veel geld en het is dan ook noodzakelijk dat de reserves en voorzieningen inhoudelijk en financieel goed zijn onderbouwd en dat er duidelijke en transparante spelregels zijn geformuleerd. Zie hiervoor ook de Nota reserves en voorzieningen 2016, de laatst vastgestelde nota waarin de uitgangspunten voor het vormen van reserves en voorzieningen in zijn opgenomen.

De keuze voor een reserve en voorziening wordt conform het gestelde in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gemaakt. De reserves worden altijd gevormd met eigen middelen en zijn ter dekking van verwachte toekomstige uitgaven. Voorzieningen kunnen worden gevormd met eigen middelen of met middelen van derden. Voorzieningen die met eigen middelen worden gevormd zijn ter dekking van bestaande risico's. De voorzieningen die zijn gevormd met middelen van derden hebben een specifiek bestedingsdoel.

De provincie maakt onderscheid in de volgende soorten reserves en voorzieningen.

- algemene reserves;
- bestemmingsreserves;
- voorzieningen
 - Voorzieningen middelen derden
 - Voorzieningen ter egalisering van kosten
 - Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

Het onderscheid tussen voorzieningen en (bestemmings)reserves is van belang. In het BBV is het onderscheid gelegd bij de mogelijkheid dat de Staten de bestemming kunnen wijzigen. Zolang de bestemming veranderd kan worden, is er sprake van een (bestemmings)reserve; zodra dit niet meer kan, is er sprake van een voorziening.

Verloop reserves en voorzieningen

De samenstelling van de reserves en voorzieningen is in het totaal overzicht nader gespecificeerd.

Ten slotte kunt u daarna per reserve/voorziening een overzicht aantreffen waarin staat:

- Wat de doelen van de reserves en voorzieningen zijn;
- Wanneer de reserve of voorziening is ingesteld;
- Welke portefeuillehouder inhoudelijk bij de reserve of voorziening betrekken zijn;
- Welke programma voornamelijk gekoppeld aan de betreffende reserve of voorziening;
- Wat de standen van de afzonderlijke reserves en voorzieningen zijn;
- Wat het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen is.

Totaaloverzicht bij paragraaf reserves en voorzieningen

Nummer	omschrijving	Saldo	2017	2017	2017	Saldo	2018	2018	2018	Saldo	2019	2019	2019	Saldo	2020	2020	2020	Saldo	2021	2021	2021	Saldo
		31-Dec-2016	Begrote Rente	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2017	Begrote Rente	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2018	Begrote Rente	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2019	Begrote Rente	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2020	Begrote Rente	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2021
	<i>Algemene Reserves</i>																					
050001	Reserve voor algemene doeleinden	2.973.151		523.820	-	3.496.971				3.496.971				3.496.971				3.496.971				3.496.971
050002	Saldireserve	9.862.913			8.378.587	1.484.326			1.444.326	40.000		200.000	120.000	120.000			120.000	-				-
050005	Risicoreserve	27.500.000				27.500.000				27.500.000				27.500.000				27.500.000				27.500.000
	Totaal algemene reserves	40.336.064	-	523.820	8.378.587	32.481.297	-	-	1.444.326	31.036.971	-	200.000	120.000	31.116.971	-	-	120.000	30.996.971	-	-	-	30.996.971

Nummer	omschrijving	Saldo	2017	2017	2017	Saldo	2018	2018	2018	Saldo	2019	2019	2019	Saldo	2020	2020	2020	Saldo	2021	2021	2021	Saldo
		31-Dec-2016	Begrote Rente	Begrote Vermeerde- ringen	Begrote Verminde- ringen	31-dec-2017	Begrote Rente	Begrote Vermeerde- ringen	Begrote Verminde- ringen	Begrote Verminde- ringen	31-dec-2018	Begrote Rente	Begrote Vermeerde- ringen	Begrote Verminde- ringen	31-dec-2019	Begrote Rente	Begrote Vermeerde- ringen	Begrote Verminde- ringen	31-dec-2020	Begrote Rente	Begrote Vermeerde- ringen	Begrote Verminde- ringen
060124	Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	2.622.469		602.370	441.600	2.783.239		248.465	340.000	2.691.704		248.465	340.000	2.600.169		248.465		2.848.634		248.465		3.097.099
060150	Reserve versterking economische structuur	6.623.943		2.400.000	1.200.000	7.823.943		400.000	700.000	7.523.943		400.000		7.923.943		400.000		8.323.943		400.000		8.723.943
060199	Reserve Investerings verkeer en vervoer	31.746.141		6.291.055	0	38.037.196			750.837	37.286.359			1.885.013	35.401.346			2.171.619	33.229.727			3.884.648	29.345.079
060214	Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	5.873.076		3.500.000	9.373.076	-				-				-				-				-
060215	Reserve provinciaal aandeel ILG	7.772.328		3.222.714	1.241.494	9.753.548		1.020.363	2.377.367	8.396.544		2.371.782	2.531.718	8.236.608			119.790	8.116.818				8.116.818
060218	Reserve Regio Specifiek Pakket	24.536.463	282.169	2.094.840	19.439.032	7.474.441	85.956	1.165.580	5.223.941	3.502.036	40.273	5.788.200	4.197.813	5.132.696	59.026	911.120		6.102.842	70.183			6.173.025
060221	Financierings-reserve	60.737.169		933.293	5.100.000	56.570.462		6.000.000	9.100.000	53.470.462		12.000.000	9.100.000	56.370.462		13.000.000	5.100.000	64.270.462		13.000.000	5.100.000	72.170.462
060222	Reserve Vitaal Platteland	4.470.839			2.409.750	2.061.089			1.676.731	384.358			193.750	190.608				190.608				190.608
060223	Co-financierings-reserve Europa	23.679.511			2.321.196	21.358.315			3.533.750	17.824.565			3.533.750	14.290.815			3.340.000	10.950.815			2.974.892	7.975.923
060225	Reserve opvang revolverend financieren	8.448.879		6.000.000		14.448.879		2.000.000		16.448.879		1.000.000		17.448.879				17.448.879				17.448.879
060227	Reserve natuurbeleid	71.174.038		20.147.660	536.170	90.785.528			6.677.969	84.107.559			8.633.805	75.473.754		1.437.394	400.000	76.511.148			400.000	76.111.148
060228	Reserve investerings-agenda	63.900.000		5.100.000	44.250.000	24.750.000		5.100.000	17.065.000	12.785.000		5.100.000	12.335.000	5.550.000		5.100.000	410.000	10.240.000		5.100.000		15.340.000
060229	Egalisatie-reserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	841.997		47.001		888.998		659.251	1.548.249	-			-	-		2.659.251		2.659.251		2.659.251		5.318.502
060230	Egalisatie-reserve voormalige bdu verkeer en vervoer	8.477.413		4.443.872	2.940.017	9.981.268		1.296.510	2.158.000	9.119.778		1.295.939	2.158.000	8.257.717		1.854.926	2.158.000	7.954.643		1.854.926	2.158.000	7.651.569
060231	Reserve Investerings-bijdrage Groningen Airport Eelde	-		13.800.000	3.000.000	10.800.000			2.600.000	8.200.000			1.400.000	6.800.000			1.400.000	5.400.000			900.000	4.500.000
		Saldo	2017	2017	2017	Saldo	2018	2018	2018	Saldo	2019	2019	2019	Saldo	2020	2020	2020	Saldo	2021	2021	2021	Saldo

Nummer	omschrijving	31-Dec-2016	Begrote	Begrote	Begrote	31-dec-2017	Begrote	Begrote	Begrote	31-dec-2018	Begrote	Begrote	Begrote	31-dec-2019	Begrote	Begrote	Begrote	31-dec-2020	Begrote	Begrote	Begrote	31-dec-2021
	<i>Bestemmings reserves</i>		Rente	Vermeerderingen	Verminderingen		Rente	Vermeerderingen	Verminderingen		Rente	Vermeerderingen	Verminderingen		Rente	Vermeerderingen	Verminderingen		Rente	Vermeerderingen	Verminderingen	
	Totaal bestemmings reserves reserves	321.837.559	282.169	68.582.805	93.185.628	297.516.906	85.956	17.890.169	53.751.844	261.741.187	40.273	28.204.386	46.308.849	243.676.997	59.026	25.611.156	15.099.409	254.247.770	70.183	23.262.642	15.417.540	262.163.055
	Totale algemene reserves en bestemmings reserves	362.173.624	282.169	69.106.625	101.564.215	329.998.203	85.956	17.890.169	55.196.170	292.778.158	40.273	28.404.386	46.428.849	274.793.968	59.026	25.611.156	15.219.409	285.244.741	70.183	23.262.642	15.417.540	293.160.026

Nummer	omschrijving	Saldo	2017	2017	2017	Saldo	2018	2018	2018	Saldo	2019	2019	2019	Saldo	2020	2020	2020	Saldo	2021	2021	2021	Saldo
		31-Dec-2016	Begrote premie inleg	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2017	Begrote premie inleg	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2018	Begrote premie inleg	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2019	Begrote premie inleg	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2020	Begrote premie inleg	Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	31-dec-2021
	<i>Voorziening middelen derden</i>																					
072110	Voorziening spaar-hypotheek	2.509.904	100.000			2.609.904	100.000			2.709.904	100.000			2.809.904	100.000			2.909.904	100.000			3.009.904
083185	Voorziening monitoring voormalige stort-plaatsen	1.113.583			15.000	1.098.583				1.098.583				1.098.583				1.098.583				1.098.583
083186	Voorziening Grondwater-heffing	653.650		700.000	700000	653.650		700.000	700000	653.650		700.000	700000	653.650		700.000	700000	653.650		700.000	700.000	653.650
Totaal voorzieningen middelen derden		4.277.137	100.000	700.000	715.000	4.362.137	100.000	700.000	700.000	4.462.137	100.000	700.000	700.000	4.562.137	100.000	700.000	700.000	4.662.137	100.000	700.000	700.000	4.762.137
	<i>Voorziening ter egalisering van kosten</i>																					
083173	Voorziening groot onderhoud provinciehuis	1.425.656		398.750	695.191	1.129.215		398.750	470.071	1.057.894		398.750	254.607	1.202.037		398.750	513.869	1.086.918		398.750	805.780	679.888
083177	Voorziening groot onderhoud Drents Museum	342.013		165.000	357.565	149.448		165.000	104.196	210.252		165.000	180.785	194.467		165.000	178.089	181.378		165.000	265.958	80.420
083182	Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum	73.477		14.043	1.160	86.360		14.043	1.189	99.214		14.043	3.015	110.242		14.043	20.489	103.796		14.043	1.280	116.559
Totaal voorzieningen ter egalisering van kosten		1.841.146	-	577.793	1.053.916	1.365.023	-	577.793	575.456	1.367.360	-	577.793	438.407	1.506.746	-	577.793	712.447	1.372.092	-	577.793	1.073.018	876.867
	<i>Voorziening verplichtingen, verliezen en risico's</i>																					
083181	Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)	9.069.692	200.000	90.000	350.000	9.009.692	200.000	90.000	350.000	8.949.692	200.000	90.000	350.000	8.889.692	200.000	90.000	350.000	8.829.692	200.000	90.000	350.000	8.769.692
Totaal voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's		9.069.692	200.000	90.000	350.000	9.009.692	200.000	90.000	350.000	8.949.692	200.000	90.000	350.000	8.889.692	200.000	90.000	350.000	8.829.692	200.000	90.000	350.000	8.769.692
Totaal alle voorzieningen		15.187.976	300.000	1.367.793	2.118.916	14.736.853	300.000	1.367.793	1.625.456	14.779.190	300.000	1.367.793	1.488.407	14.958.576	300.000	1.367.793	1.762.447	14.863.922	300.000	1.367.793	2.123.018	14.408.697
Saldo reserves en voorzieningen		377.361.599	582.169	70.474.418	103.683.131	344.735.056	385.956	19.257.962	56.821.626	307.557.348	340.273	29.772.179	47.917.256	289.752.544	359.026	26.978.949	16.981.856	300.108.663	370.183	24.630.435	17.540.558	307.568.723

Algemene reserves

Algemene reserves zijn reserves zonder bepaalde bestemming.

De algemene reserves kunnen worden ingedeeld in twee categorieën, te weten:

- Reserve(s) zonder specifieke bestemming. Hiertoe worden gerekend de Reserve voor Algemene Doeleinden en de Saldireserve;
- Reserve(s) om risico's die de provincie loopt, op te vangen. Hiertoe wordt de Risicoreserve gerekend.

Reserve voor algemene doeleinden

050001	Reserve voor algemene doeleinden				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	2.973.151	3.496.971	3.496.971	3.496.971	3.496.971
Begrote onttrekking (2)	-	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	523.820	-	-	-	-
Bestemming resultaat (4)					
Saldo einde jaar (1-2+3+4)	3.496.971	3.496.971	3.496.971	3.496.971	3.496.971

050001	050001 Reserve voor algemene doeleinden
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve maakt financieel-technisch gezien deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen, zowel positief als negatief. Voor de opvang van tekorten wordt een maximale omvang van € 5 miljoen nagestreefd. Hierbij verwijzen we ook naar de afgesproken beheersmaatregelen van tekorten.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	De geraamde mutaties zijn het resultaat van de actuele ramingen in de meerjarenbegroting, veelal bedoeld om de begroting sluitend te maken. Het negatieve rekeningresultaat 2016 van per saldo € 1.774.949, -- is in 2016 en 2017 met de reserve verrekend.
Wat zijn we van plan?	Er zijn voor 2018 geen onttrekkingen en toevoeging begroot.

Saldireserve

050002	Saldi-reserve				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	9.862.913	1.484.326	40.000	120.000	-
Begrote onttrekking (2)	8.378.587	1.444.326	120.000	120.000	-
Begrote toevoeging (3)	-	-	200.000	-	-
Bestemming resultaat rek. (4)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (1-2+3+4)	1.484.326	40.000	120.000	-	-

050002	050002 Saldireserve
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuursrapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt.
Wat zijn we van plan?	Begroot zijn diverse overhevelingen vanuit 2016 naar 2017 volgens de Jaarrekening 2016 en Bestuursrapportages, waarbij bedragen ook naar 2020 zijn doorgeschoven en als begrote onttrekkingen zijn opgenomen.

Risicoreserve

050005	Risicoreserve				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	27.500.000	27.500.000	27.500.000	27.500.000	27.500.000
Begrote onttrekking (2)	-	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (1-2+3)	27.500.000	27.500.000	27.500.000	27.500.000	27.500.000

050005	050005 Risicoreserve
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen.
Instellingsbesluit	Begroting 2008 d.d. 14 november 2007
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	<p>Het huidige risicoprofiel is beschreven in de paragraaf 1.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Ons streven is de risico's voldoende te hebben gedekt en de omvang van deze reserve is daar ook op afgestemd. Wij handhaven daarom het gewenste niveau op € 27,5 miljoen.</p> <p>Nu alle risico's zijn ondergebracht in deze reserve betekent dat niet, dat ongelimiteerd risico's kunnen worden afgewenteld op de risicoreserve. Om op dit punt een goede 'control' te handhaven, wordt voorgesteld voor het opvangen van risico's van het volgende escalatiemodel uit te gaan: eerst dient dekking te worden gevonden binnen het betreffende begrotingsprogramma, dan dekking uit programmagebonden bestemmingsreserves, dan dekking binnen de exploitatie (onvoorzien, resultaat plus of min naar algemene reserve) en dan pas dekking vanuit de risicoreserve. Een onttrekking is op die manier dan meer het resultaat van een uitgekomen risico, dan een politieke keuze.</p>
Wat zijn we van plan?	In 2018 zijn geen mutaties voorzien.

Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Wanneer vanuit deze reserves bedragen beschikbaar zijn gesteld en die bedragen na afloop niet zijn besteed, dan dient in principe het overschot weer aan de betreffende bestemmingsreserve toegevoegd te worden, conform artikel 43 BBV. Het zijn Provinciale Staten die tot deze toevoegingen besluiten. Eenzelfde werkwijze geldt voor eventuele overschrijdingen.

Beleid bestemmingsreserves

Het instellen dan wel opheffen van reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Ons beleid ten aanzien van het instellen van bestemmingsreserves is terughoudend. In de begroting zijn idealiter alle structurele en incidentele baten en lasten opgenomen, zodat het vormen van een bestemmingsreserve niet nodig is. Toch kunnen er redenen zijn om een bestemmingsreserve in te stellen.

Voor het instellen/handhaven van bestemmingsreserves zijn de volgende criteria geformuleerd:

- De jaarlijkse lasten voor beoogd beleid kennen een dermate onregelmatig verloop dat zonder reservevorming de lasten niet of nauwelijks op evenwichtige wijze over de begrotingsjaren kunnen worden gespreid;
- De reserve dient ter dekking van uitgaven voor nieuw beleid in het kader van afgebakende projecten.

Reserve beheer vaarweg Meppel-de Punt

060124	Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	2.622.469	2.783.239	2.691.704	2.600.169	2.848.634
Begrote onttrekking (2)	441.600	340.000	340.000	-	-
Begrote toevoeging (3)	602.370	248.465	248.465	248.465	248.465
Begrote lasten programma (4)	2.211.045	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350
Te verrekenen apparaatskosten (4a)	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000
Btw-derving vanaf 2010 opgenomen (4b)	340.000	340.000	340.000	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	2.211.045	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350
Werkelijke/beoogde apparaatskosten (5a)	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000
Werkelijke/beoogde btw-derving vanaf 2010 opgenomen (5b)	340.000	340.000	340.000	-	-
Begrote baten programma (6)	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4+4a+4b-5-5a-5b-6+7)	2.783.239	2.691.704	2.600.169	2.848.634	3.097.099

060124	060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Huib van den Eerenbeemt
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	<p>De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-de Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren (groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld.</p> <p>Ter voorkoming dat het saldo van de reserve negatief komt te staan is vorig jaar de structurele onttrekking van btw-derving vanaf 2020 stopgezet. Omdat er jaarlijks alleen een instandhoudingsverklaring moet worden overlegd aan het Rijk is besloten met ingang van 2018 geen administratief/financieel onderscheid meer te maken in Vaarweg Meppel - de Punt en Zuid-Oost Drentse vaarwegen.</p>
Wat zijn we van plan?	<p>Omdat vanaf 2018 geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen de exploitatie van de Vaarweg Meppel - de Punt en de Zuid-Oost Drentse vaarwegen wordt de reserve in 2018 alleen gemuteerd met de begrote storting en onttrekking respectievelijk € 248.465,-- en € 340.000,--. De uitkomsten van de financiële actualisatie van het dagelijks en groot onderhoud zullen meegenomen worden in een voorstel over de bestemming van het saldo van deze reserve. Dit zal in de begroting van 2019 worden verwerkt.</p>

Reserve versterking economische structuur

060150	Reserve versterking economische structuur				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	6.623.941	7.823.941	7.523.941	7.923.941	8.323.941
Begrote onttrekking (2)	1.200.000	700.000	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	2.400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
Begrote lasten programma (4)	3.985.727	4.770.727	4.155.727	3.955.727	3.870.727
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	3.985.727	4.770.727	4.155.727	3.955.727	3.870.727
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	7.823.941	7.523.941	7.923.941	8.323.941	8.723.941

060150	060150 Reserve versterking economische structuur
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, is gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de (nieuwe) nationale economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Erik Bos
Programma	2: Regionale economie

060150	060150 Reserve versterking economische structuur
Toelichting	<p>De reserve VES wordt ingezet voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische (regio)programma's, projecten gericht op versterking van de economische structuur en ten behoeve van financieel stimuleringsinstrumentarium gericht op het MKB. In de Meerjarenbegroting is structureel een bedrag van € 3.785.727,-- opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. Zoals in de actualisatie van de Kadernota uitvoering RSP (Statenstuk 2010-431) is vermeld, wordt vanuit het programma Versterking Economische Structuur (VES) € 5.000.000,-- bijgedragen aan de Integrale gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum (2010 t/m 2020). Vanuit VES is ten behoeve van het project Atalanta, de economie van de verbinding, reeds een bedrag van € 1.823.225,-- bijgedragen. Verder is opgenomen dat het restant, € 3.176.775,--, vanuit de VES-middelen is toegevoegd aan de reserve RSP, waarvan € 176.775,-- in 2014 via de exploitatie en € 1.000.000,-- per jaar uit de reserve voor de jaren 2015, 2016 en 2017. Hiermee is dan voorzien in de bijdrage vanuit de VES-middelen. De werkzaamheden door het Projectenbureau Drenthe zullen ook nog worden uitgevoerd in 2016 en daarvoor komt een bedrag van € 200.000,-- uit de Reserve VES. Daarnaast is in 2016 voor de subsidiëring van vraagbundeling voor de aanleg van breedbandnetwerken in witte gebieden een bedrag van € 250.000,-- vanuit de Reserve Versterking Economische structuur gedekt. Bij de Voorjaarsnota 2016 is besloten om voor 6 jaren van 2017 een bedrag van € 400.000,-- aan deze reserve toe te voegen t.b.v. upgrading TT-circuit, zodat op termijn de reserve aangesproken kan worden voor dekking van een bijdrage voor de upgrading. Tevens is in 2017 een bedrag van € 2.000.000 gestort in verband met het Ontwikkelingsbedrijf van de NOM. Dit bedrag zal op een later moment weer onttrokken worden en op de balans opgenomen worden onder het Rekening-courant Aandeelhouders van de NOM. Daarnaast is voor 2017 een onttrekking van € 1.000.000,-- begroot om voor het laatste jaar de RSP reserve aan te vullen. In 2017 is tevens begroot een onttrekking van € 200.000,-- t.b.v. het Projectenbureau Drenthe.</p>
Wat zijn we van plan?	<p>Voor 2018 is gepland een onttrekking van € 500.000,-- voor de inzet voor de regeling Vierkant voor werk en een bedrag van € 200.000,-- voor het dekken van de kosten voor het Projectenbureau Drenthe. Daarnaast is een storting van € 400.000,-- begroot.</p>

Reserve Investerings verkeer en vervoer

060199	Reserve Investerings verkeer en vervoer				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	31.746.141	38.037.196	37.286.359	35.401.346	33.229.727
Begrote onttrekking (2)	-	750.837	1.885.013	2.171.619	3.884.648
Begrote toevoeging (3)	6.291.055	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	4.731.375	5.317.782	6.604.189	7.246.797	9.308.602
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	4.731.375	5.317.782	6.604.189	7.246.797	9.308.602
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	38.037.196	37.286.359	35.401.346	33.229.727	29.345.079

060199	060199 Reserve Investerings verkeer en vervoer
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Wouter Meijerman
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Het betreffen zowel de investeringen uit het Investeringsprogramma 2010 als de investeringen die gemoeid zijn met het lopende IVV tot en met 2015 alsook het investeringsprogramma 2016-2020. Een investeringsprogramma is gericht op een veilige bereikbaarheid Drenthe. Daarbij hebben we doelstellingen voor het versterken van (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en lucht en het realiseren en versterken van het regionale netwerk inclusief het toeristisch recreatief gebruik voor fiets, auto, openbaar vervoer en goederenvervoer. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. En samen met onze partners werken we aan een verkeersveilig ingerichte infrastructuur ondersteund door het Programma Permanente Verkeerseducatie. De Reserve is een egalisatiefonds en wordt gevoed met een jaarlijkse dotatie. Met dit bedrag worden zowel de investeringen IVV oud als de lopende gedekt en de lasten daarvan zijn aflopend. Omdat er vanaf 2017 geen rente meer mag worden toegerekend voor investeringen die geactiveerd worden, hoeft bij handhaven van hetzelfde investeringsniveau er minder geld in de reserve IVV gestort te worden voor de dekking van de kapitaallasten (die nu alleen het afschrijvingsgedeelte te dekken). Tevens is m.i.v. 2017 het normbedrag met € 400.000,- verlaagd, omdat die niet nodig is om de toekomstige kapitaallasten te dekken. Hierdoor is het normbedrag verlaagd tot een bedrag van € 5.423.954,- in 2021.
Wat zijn we van plan?	Op basis van het normbedrag voor 2018 van € 4.566.945,- en de kapitaallasten van € 5.317.782,- is begroot om een bedrag van € 750.837,- aan de reserve te onttrekken.

Reserve achterstallig onderhoud&verbeteringswerken N34

060214	Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	5.873.076	-	-	-	-
Begrote onttrekking (2)	9.373.076	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	3.500.000	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	-	-	-	-	-

060214	060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34.
Instellingsbesluit	Besluit PS Statenstuk 2006-267 d.d. 20 december 2006
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Wouter Meijerman
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. De geplande werkzaamheden zijn in de meerjarenbegroting opgenomen. Voor de N34 staan nu nog de Aansluiting Klijndijk om te realiseren gepland.
Wat zijn we van plan?	Volgens het BBV moeten vanaf 2017 alle investeringen worden geactiveerd en kunnen deze niet meer via de exploitatie als last genomen worden. Dit houdt in dat er geactiveerd moet worden en er een nieuw investeringsproject ingesteld moet worden. Tevens houdt dat in dat deze reserve in 2017 al opgeheven kan worden en dat het saldo naar de Reserve Investeringsverkeer en vervoer moet worden overgeheveld om wel de geplande investeringen te kunnen realiseren. Door de overheveling van deze reserve is er ruimte om de afschrijvingen in de toekomst te kunnen dekken. Een bedrag van € 5.873.076,-- wordt ingezet voor de realisatie van het investeringsproject N34 aansluiting Klijndijk. Na overheveling kan de reserve worden opgeheven.

Reserve provinciaal aandeel ILG

060215	Reserve provinciaal aandeel ILG				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	7.772.328	9.753.548	8.396.544	8.236.608	8.109.608
Begrote onttrekking (2)	1.241.494	2.377.367	2.531.718	119.790	-
Begrote toevoeging (3)	3.222.714	1.020.363	2.371.782	-	-
Begrote lasten programma (4)	1.145.223	1.867.099	167.146	127.000	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	1.145.223	1.867.099	167.146	127.000	-
Begrote baten programma (6)	4.605.836	510.094	7.210	7.210	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7) + decentralisatieuitk. (€ 5.070.000)	4.605.836	510.094	7.210		
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	9.753.548	8.396.544	8.236.608	8.109.608	8.109.608

060215	060215 Reserve provinciaal aandeel ILG
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2007 d.d. 4 juni 2008
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Foppe Jan Voogd
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	De provincie is in het kader van de ILG bestuursovereenkomst voor € 42 miljoen harde juridische verplichtingen aangegaan die niet meer door het rijk zijn vergoed bij de beëindiging daarvan. De afwikkeling van lopende ILG-projecten wordt ten laste van deze reserve gebracht.
Wat zijn we van plan?	Tot en met 2020 een onttrekking voor uitfinanciering lopende ILG-projecten voorzien van € 5 miljoen en een storting wegens afwikkeling bijdragen van derden van 3,4 miljoen. Per saldo resteert dan nog 8,1 miljoen in de reserve ILG.

Reserve Regionaal Specifiek Pakket

060218	Reserve Regio Specifiek Pakket				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	24.536.463	7.474.440	3.502.035	5.132.695	6.102.841
Inflatiecorrectie/rente (2)	282.169	85.956	40.273	59.026	70.183
Begrote onttrekking (3)	19.439.032	5.223.941	4.197.813	-	-
Begrote toevoeging (4)	2.094.840	1.165.580	5.788.200	911.120	-
Begrote lasten programma (4)	26.193.931	11.790.200	9.088.952	2.930.019	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (6)	26.193.931	11.790.200	9.088.952	2.930.019	-
Begrote baten programma (7)	4.008.600-	3.890.700-	6.838.200-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (8)	4.008.600-	3.890.700-	6.838.200-	-	-
Correctie i.v.m. aanpassing overlopende passiva (9)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (10=1+2-3+4-5-6-7+8+9)	7.474.440	3.502.035	5.132.695	6.102.841	6.173.024

060218	060218 Reserve Regio Specifiek Pakket
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het Regio Specifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2009 d.d. 14 mei 2009
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Bob Potjer
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdspanne van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is destijds besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermogen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tevens wordt de decentralisatieuitkering RSP aan de reserve toegevoegd. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Het Ministerie, Directie begrotingszaken geeft aan wat de prijsbijstelling is. Het percentage voor 2012 en verder was eerder op 1,8948% geraamd. De IBOI 2013 was 0%. Dat houdt vervolgens ook in dat wij geen IBOI hoeven door te rekenen. Ook voor 2014 en 2015 is de IBOI op 0% vastgesteld. Voor 2016 is het percentage op 0,191% vastgesteld en voor 2017 is het percentage vastgesteld op 1,15%. Voorzichtigheidshalve hanteren wij voor de jaren vanaf 2018 hetzelfde percentage van 1,15%. De IBOI van een boekjaar wordt in het daarop volgende voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden.

060218	060218 Reserve Regio Specifiek Pakket
Wat zijn we van plan?	De begrote onttrekking in 2018 bedraagt € 5.223.941,--. De begrote toevoeging bedraagt € 1.165.580,--. Per saldo wordt een bedrag van € 4.058.361,-- onttrekken. Aan de reserve is een toevoeging van rente begroot ter hoogte van € 85.956,--.

Financieringsreserve

060221	Financieringsreserve				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	60.737.169	56.570.462	53.470.462	56.370.462	64.270.462
Inflatiecorrectie/rente (2)					
Begrote onttrekking (3)	5.100.000	9.100.000	9.100.000	5.100.000	5.100.000
Begrote toevoeging (4)	933.293	6.000.000	12.000.000	13.000.000	13.000.000
Begrote lasten programma (4)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (6)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1+2-3+4-5-6-7+8)	56.570.462	53.470.462	56.370.462	64.270.462	72.170.462

060221	060221 Financieringsreserve
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. Als bodemstand wordt hiervoor een bedrag van € 80 miljoen aangehouden om op termijn mogelijk rente baten te kunnen genereren, ter dekking van doelstellingen zoals hiervoor genoemd.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011 d.d. 14 juli 2011
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	In de Voorjaarsnota 2017 is de doelstelling van deze Reserve genuanceerd. Een bodemstand van deze reserve van minimaal € 80 miljoen is niet meer het streven. Wij zijn bereid de financieringsreserve toekomstgericht in te zetten als het meerjarig maatschappelijk en economisch rendement voor Drenthe heeft. Hierdoor zal de Financieringsreserve aan het einde van deze Collegeperiode niet de oorspronkelijk beoogde ondergrens van € 80 miljoen bereiken. De huidige omvang van de Financieringsreserve in relatie tot het meerjarig perspectief van de vrije ruimte, geeft volgens ons ook naar de toekomst voldoende financiële armslag om te kiezen voor extra investeringen. De keuze voor het vaststellen van een gewijzigde ondergrens van deze reserve kan in het licht van het meerjarenperspectief (inclusief de rente ontwikkeling) in latere jaren altijd nog worden genomen.

060221	060221 Financieringsreserve
	Het principe blijft dat incidentele meevallers en positieve rekeningresultaten in de komende jaren, na het op peil brengen van de Risicoreserve en het op peil houden (€ 5 miljoen) van de Reserve voor algemene doeleinden, worden gebruikt om de Financieringsreserve weer aan te zuiveren.
Wat zijn we van plan?	voor 2018 een toevoeging van € 6.000.000,-- , en daarnaast een onttrekking van in totaal € 9.100.000,-- ten behoeve van projecten van de investeringsagenda (via de Reserve investeringsagenda).

Reserve Vitaal Platteland

060222	Reserve vitaal platteland				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	4.470.839	2.061.089	384.358	190.608	190.608
Begrote onttrekking (2)	2.409.750	1.676.731	193.750	-	-
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	2.409.750	1.676.731	193.750	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	2.409.750	1.676.731	193.750	-	-
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	2.061.089	384.358	190.608	190.608	190.608

060222	060222 Reserve Vitaal Platteland
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 'krimpregio' Zuid- en Oost-Drenthe.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011 d.d. 14 juli 2011
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Foppe Jan Voogd
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	<p>Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Bij de Voorjaarsnota 2011 is besloten het bedrag van € 25 miljoen uit de reserve Dynamische cofinanciering te halen en apart onder te brengen in de reserve Vitaal Platteland. Eerder is in de begroting 2012 een onttrekking gedaan van € 650.000,-- voor Beleidsadvies bevolkingsdaling, impuls gelden Vitaal Platteland en landschapsherstel. Reserve vitaal platteland een bedrag van € 12 miljoen naar de Europese Cofinancieringsreserve over te hevelen. Bij het vaststellen van de 1e financiële actualisatie 2014 is opnieuw vanuit de reserve geput en is de eerder onttrokken € 2,8 miljoen anders gefaseerd. De volgende onttrekkingen zijn nu opgenomen: voor de extra impuls voor het leefbaar houden van het platteland is € 800.000,-- beschikbaar, daarnaast is voor vitaal platteland € 100.000,-- beschikbaar op grond van de brief over het uitvoeringsbesluit Dorpsinitiatieven Vitaal Platteland van 10 september 2013. Bovendien is € 300.000,-- opgenomen voor de twee tenders dorpsinitiatieven in 2014 en ten slotte is € 125.000,-- voor proces- en programma ondersteuning breedband initiatieven in 2014 opgenomen. Voor fietspaden is € 1 miljoen in 2014 en € 500.000,-- in 2015 onttrokken. Voor de krimpregeling is € 200.000, -- in 2014 en € 1.200.000,-- opgenomen. Bij de VJN 2015 is nog eens een bedrag van € 1.378.000,-- onttrokken mede voor het centrumplan Borger, voor het verzilveren van de Veenvaartverbinding en voor het stimuleren van het gastheer- en ondernemerschap. Voor tenders dorpsinitiatieven wordt voor de jaren 2016 t/m 2018 € 600.000,-- per jaar onttrokken. Voor project LEADER Zuid-Oost Drenthe in totaal € 775.000,-- voor de jaren 2016 t/m 2019. Voor projecten gebiedsgerichte aanpak ZO-Drenthe is € 1.306.000,-- in 2016 en € 1.616.000,-- in 2017 en € 882.981,-- in 2018 onttrokken. Hierdoor is begroot dat de reserve eind 2019 op nul staat.</p>
Wat zijn we van plan?	Voor tenderdorpsinitiatieven is een onttrekking van € 600.000,-- voorzien. Daarnaast worden in 2018 de projecten gebiedsgerichte aanpak ZO-Drenthe € 882.951,-- en leader ZO voortgezet € 193.750,-- en onttrokken aan de reserve.

Cofinancieringsreserve Europa

060223	Cofinancieringsreserve Europa				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	23.679.511	21.358.315	17.824.565	14.290.815	10.950.815
Begrote onttrekking (2)	2.321.196	3.533.750	3.533.750	3.340.000	2.974.892
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	3.533.750	3.533.750	3.533.750	3.340.000	2.974.892
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	3.533.750	3.533.750	3.533.750	3.340.000	2.974.892
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	21.358.315	17.824.565	14.290.815	10.950.815	7.975.923

060223	060223 Cofinancieringsreserve Europa
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van Europese programma's en projecten.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2012 d.d. 14 november 2012
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Johan Geveke
Programma	8: Middelen
Toelichting	In het visiestuk "Koers in onzekere tijden" hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), is destijds voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is de Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. Voor de omvang van de reserve hebben we een inschatting gemaakt op basis van de huidige kennis en is deze gevoed vanuit de Reserve vitaal platteland (€ 12 miljoen) en de Risicoreserve (€ 12 miljoen). De ontwikkeling van (regionale) Europese programma's is in zichzelf een complex (onderhandelings-)proces langs vele schaakborden met nog wijzigende spelregels. Omvang, vorm en inhoud van de programma's staan dan ook nog niet vast. Met inachtneming van alle onzekerheden schatten wij in dat wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren (met het doel een goed resultaat voor Drenthe te behalen), een eigen inleg noodzakelijk is voor een programmaperiode van 7 jaar (2014-2020). Voorlopig wordt uitgegaan van een financieringsbehoefte van € 3,1 miljoen per jaar. De "omzet" die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar.

060223	060223 Cofinancieringsreserve Europa
	Mocht in de toekomst duidelijk worden dat de cofinancieringsbehoefte (per jaar) hoger of lager uitvalt dan op dit moment ingeschat, dan kan in de toekomst een bijstelling nodig zijn. T.b.v. agrarisch natuurbeheer is in de jaren 2014 en 2015 een bedrag van € 1.212.554,-- geleend uit de Cofinancieringsreserve. In de jaren 2016 en 2017 zijn deze bedragen teruggestort vanuit de Reserve provinciaal aandeel ILG. Voor de uitwerking van de 'gecoördineerde meerjarenaanpak Europa' is bij de eerste wijziging van 2015 een bedrag van € 2,5 miljoen extra opgenomen. Dit bedrag kwam niet uit de reserve, maar werd gedekt vanuit de algemene ruimte 2014. Vanaf 2016 t/m 2020 wordt voor het project LEADER Zuid-West Drenthe € 240.000,-- per jaar bijgedragen. Tevens starten wij met het project LEADER Zuid-Oost Drenthe. Het provinciaal aandeel bedraagt € 387.500,-- per jaar voor 4 jaar (vanaf 2016). De dekking voor deze uitgaven komt uit de Reserve vitaal platteland voor een bedrag van € 193.750,-- per jaar en de Cofinancieringsreserve Europa de andere helft.
Wat zijn we van plan?	Een onttrekking van € 3.533.750,-- om te voorzien in de financieringsbehoefte. Hiervan is € 3,1 miljoen regulier in programma 1 opgenomen en voor het project LEADER Zuid-West Drenthe € 240.000,-- en voor het project LEADER Zuid-Oost Drenthe € 193.750,--.

Reserve opvang revolverend financieren

060225	Reserve opvang revolverend financieren				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	8.448.879	14.448.879	16.448.879	17.448.879	17.448.879
Begrote onttrekking (2)	-	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	6.000.000	2.000.000	1.000.000	-	-
Begrote lasten programma (4)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	14.448.879	16.448.879	17.448.879	17.448.879	17.448.879

060225	060225 Reserve opvang revolverend financieren
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Bij het verstrekken van revolverende middelen zijn de risico's van de te verstrekken leningen, deelnemingen en garanties onvoldoende concreet om de vorming van een voorziening te onderbouwen. Hiervoor is deze bestemmingreserve ingesteld, die wordt gevoed vanuit de budgetten van de verschillende programma's en is dan ook bedoeld om mogelijke risico's op te vangen. Ingesteld bij de Nota reserves en voorzieningen 2012. Wij willen meer gebruik te maken van het instrument revolverend financieren. Zuivere revolverende middelen worden verwerkt als balansmutaties en hebben geen invloed op hoogte van de lasten in de Begroting. Daarbij wordt primair gedacht aan leningen. Leningen moeten worden opgenomen als vorderingen als tot uitbetalingen van revolverende middelen wordt overgegaan.

060225	060225 Reserve opvang revolverend financieren
	<p>Daarmee blijven ze nog steeds buiten de exploitatie. Wel van invloed op de exploitatie zijn de risico's die worden gelopen en de beheerskosten die worden gemaakt. Daarvoor is budget vanuit de begroting nodig en dat kan het best worden gestort in een reserve of een voorziening, aangezien de revolverende projecten zich doorgaans niet binnen één jaar zullen afspelen. Op die wijze wordt er een basiskapitaal gevormd dat als het ware "beleend" wordt voor de revolverende projecten. Het bedrag aan uitstaande leningen kan dan ook groter zijn dan het in de exploitatie beschikbaar gestelde bedrag. Voor de korte termijn is de vorming van een reserve aan de orde en nog geen voorziening. Een voorwaarde voor het vormen van een voorziening is dat de risico's en verplichtingen redelijkerwijs zijn in te schatten. Bij de controle op de jaarrekening ziet de accountant erop toe dat aan deze voorwaarde is voldaan als voorzieningen zijn opgenomen op de jaarrekening. Bij het verstrekken van revolverende middelen zijn de risico's van de te verstrekken leningen, deelnemingen en garanties onvoldoende concreet om de vorming van een voorziening te onderbouwen. Hiervoor is deze bestemmingsreserve ingesteld, die wordt gevoed vanuit de budgetten van de verschillende programma's door minimaal 10% van uitgezette revolverende middelen te storten. Aan de hand van de concreet ingevulde portefeuille wordt vervolgens ingeschat welke risico's er zijn. In overleg met de accountant stellen wij voor om op basis van de concrete projecten en de risicobeoordeling daarvan, jaarlijks in de jaarrekening een voorziening op te nemen. De lasten van deze voorziening worden dan gedekt uit de gevormde bestemmingsreserve. Wij stellen voor om binnen de reserve geen middelen te oormerken. Mochten voorzieningen getroffen moeten worden wegens oninbaarheid o.i.d. dan moet de gehele reserve daarvoor aangesproken kunnen worden, voordat de risicoreserve aangesproken wordt</p>
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2012 d.d. 14 november 2012
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny-Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen

060225	060225 Reserve opvang revolverend financieren
Toelichting	<p>Er zijn nu stortingen gedaan voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> * lening van € 620.000,-- aan de Stichting Sensor Universe. Hiervoor is bij aanvang € 110.800,-- gestort, zijnde 17,87%; (voor deze lening was wegens mogelijke oninbaarheid een onttrekking gerealiseerd van € 380.000,--. Omdat een bedrag van € 483.098,-- toch nog afgelost kan worden, is een bedrag van € 243.098,-- weer teruggestort in de reserve. Per saldo is dan deze lening geheel afgewikkeld); * lening van € 1.550.000,--aan de Stichting INCAS3. Hiervoor is € 155.000,-- gestort, zijnde 10%; (voor deze lening is wegens mogelijke oninbaarheid een onttrekking gerealiseerd van € 1.155.000,--) * lening van € 150.000,-- aan de coöperatieve vereniging Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD). Hiervoor is € 150.000,-- gestort, zijnde 100%; * diverse Zonneleningen van in totaal € 7.691.890,--. Hiervoor is een bedrag van € 1.153.784,-- gestort, zijnde 15%; * lening van € 2.800.000,-- aan Stichting INCAS3. Hiervoor is € 280.000,-- gestort, zijnde 10%; (voor deze lening is wegens mogelijke oninbaarheid een onttrekking gerealiseerd van € 280.000,--) * garantstelling van € 640.000,-- aan het Regionaal Sectorplan Vrijtjidssector Drenthe. Hiervoor is € 100.000,-- gestort, zijnde 16%; * leningen van in totaal € 372.500,-- aan de Stichting Energy Challenges. Hiervoor is € 372.500,-- gestort, zijnde 100% ; * lening van € 60.000,-- aan Stichting INCAS3. Hiervoor is € 60.000,-- gestort, zijnde 100%; (voor deze lening is wegens mogelijke oninbaarheid een onttrekking gerealiseerd van € 60.000,-) <p>T.b.v. Breedband aanleg zijn de volgende leningen verstrekt:</p> <ul style="list-style-type: none"> * lening aan coöperatie 'De Kop Breed' van € 2.118.000,-- en later verhoogd met € 182.000,-- tot € 2.300.000,--. Hiervoor is € 460.700,-- gestort, zijnde 20%; * lening aan Eco Oostermoer Verbindt van € 200.000,--. Hiervoor is € 100.000,-- gestort, zijnde 50%; * lening aan Glasvezel Sterk Midden-Drenthe, wit € 7.500.000,--. Hiervoor is € 750.000,-- gestort, zijnde 10%. * lening aan Glasvezel Sterk Midden-Drenthe, grijs € 2.750.000,--. Hiervoor is € 900.000,-- gestort, zijnde 32,73% * lening aan Glasvezel De Wolden van € 9.000.000,--. Hiervoor is € 900.000,-- gestort, zijnde 10%; * lening aan Noordenveld Zuid-West, wit € 3.511.557,--. Hiervoor is 508.400,-- gestort, zijnde 14,48%; * lening aan Noordenveld Zuid-West, grijs € 479.000,--. Hiervoor is 191.600,-- gestort, zijnde 40%;
Wat zijn we van plan?	Er is een storting begroot van € 2.000.000,-- voor de afdekking van risico's voor nog te verstrekken leningen inzake de aanleg van Breedband.

Reserve natuurbeleid

060227	Reserve natuurbeleid				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	71.174.038	90.785.528	84.107.559	75.473.754	76.511.148
Begrote onttrekking (2)	536.170	6.677.969	8.633.805	400.000	400.000
Begrote toevoeging (3)	20.147.660	-	-	1.437.394	-
Begrote lasten programma (4)	44.853.332	53.356.195	56.352.719	43.505.158	41.722.526
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	44.853.332	53.356.195	56.352.719	43.505.158	41.722.526
Begrote baten programma (6)	10.276.512-	7.436.666-	8.377.079-	5.204.975-	1.905.554-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	10.276.512-	7.436.666-	8.377.079-	5.204.975-	1.905.554-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	90.785.528	84.107.559	75.473.754	76.511.148	76.111.148

060227	060227 Reserve natuurbeleid
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De programmatische aanpak van het nieuwe natuurbeleid voor de onderdelen natuurbeheer, ontwikkelopgave nieuwe natuur en Programmatische Aanpak Stikstof mogelijk te maken.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2013 d.d. 28 mei 2014
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Foppe Jan Voogd
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	De doelstelling van deze reserve is de egalisatie van uitgaven en inkomsten van het programma Natuurlijk Platteland over de jaren tot en met 2028. Binnen dit programma vallen de ontwikkelopgave nieuwe natuur (inrichting, grondverwerving en functieverandering), het agrarisch en natuur en landschapsbeheer, de programmatische aanpak stikstof (PAS). Het betreft alle nieuwe projecten vanaf 2014 (inclusief Icoon projecten). De lopende ILG projecten worden afgewikkeld via de reserve provinciaal aandeel ILG.
Wat zijn we van plan?	In deze begroting 2018 is de begroting van baten en lasten gebaseerd op de (meerjaren) Prestatieovereenkomst 2018 met Prolander. Voor de jaren 2018 tot en met 2020 wordt per saldo een onttrekking geraamd van 6,7 mln (2018) en 8,6 mln (2019) en een storting van 1 miljoen euro in 2020. De raming is gebaseerd op de lopende contracten. Indien rekening wordt gehouden met nog te verstrekken contracten zullen de bedragen 2020 en later verder geprognoseerd respectievelijk geactualiseerd moeten worden. Het businessmodel zal hierin een belangrijke rol moeten spelen.

Reserve investeringsagenda

060228	Reserve investeringsagenda				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	63.900.000	24.750.000	12.785.000	5.550.000	10.240.000
Begrote onttrekking (2)	44.250.000	17.065.000	12.335.000	410.000	-
Begrote toevoeging (3)	5.100.000	5.100.000	5.100.000	5.100.000	5.100.000
Begrote lasten programmas (4)	24.700.000	15.065.000	11.335.000	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programmas (5)	24.700.000	15.065.000	11.335.000		
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	24.750.000	12.785.000	5.550.000	10.240.000	15.340.000

060228	060228 Reserve investeringsagenda
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve investeringsagenda heeft tot doel financiële dekking te verschaffen voor die plannen die worden uitgewerkt op basis van de investeringsagenda.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Bob Potjer
Programma	8: Middelen
Toelichting	<p>De reserve investeringsagenda is in 2016 op de volgende wijze gevoed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het surplus van de Reserve voor algemene doeleinden boven de maximale stand van € 5 miljoen; € 14,5 miljoen. • Het surplus van de Financieringsreserve boven de vastgelegde bodemstand van € 80 miljoen; € 15,5 miljoen. • Vanuit de Financieringsreserve additioneel € 15 miljoen. <p>De ruimte is met het instellen en de voeding van de reserve investeringsagenda gerealiseerd. De plannen zijn inmiddels voor het merendeel uitgewerkt in concrete PS voorstellen. Op basis van die statenvoorstellen zijn de bijdragen voor concrete projecten onttrokken aan de reserve.</p> <p>Aan de reserve investeringsagenda wordt geen rente toegerekend.</p> <p>Het instrument Investeringsagenda is succesvol gebleken en een aantal nieuwe projecten is in voorbereiding. Daarom is in de 3e Bestuursrapportage 2016 een extra bijdrage uit de Financieringsreserve van € 25.000.000,-- geraamd.</p> <p>In de Voorjaarsnota 2017 is nogmaals € 25,5 miljoen (€ 5,1 miljoen gedurende de jaren 2017 t/m 2021) toegevoegd aan de Reserve investeringsagenda. Daardoor is het totaal beschikbaar gestelde bedrag € 95,5 miljoen.</p> <p>In 2016 zijn de volgende onttrekkingen gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> Breedband € 1.650.000,-- Culturele investeringen € 400.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 250.000,-- Energieneutraal wonen € 3.500.000,-- Fietsprovincie 1 € 300.000,-

060228	060228 Reserve investeringsagenda
Wat zijn we van plan?	<p>In 2017 zijn de volgende onttrekkingen gepland:</p> <ul style="list-style-type: none"> Breedband € 3.475.000,-- Vierkant voor werk en bedrijvenregeling € 5.000.000,-- Fietsprovincie 1 € 2.170.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 1.300.000 Herstructureringsfonds ruimtelijke kwaliteit € 1.150.000,-- Energieneutraal wonen € 1.000.000,-- Culturele investeringen € 2.335.000,-- Sanering asbestdaken € 3.000.000,-- Binnenstadsfonds € 6.000.000,-- Bijdrage GAE € 13.800.000,-- Bovenregionale sportvoorziening € 5.000.000,-- Toekomstgerichte landbouw € 1.170.000,-- <p>In 2018 zijn de volgende onttrekkingen gepland:</p> <ul style="list-style-type: none"> Breedband € 2.475.000,-- Vierkant voor werk en bedrijvenregeling € 1.000.000,-- Fietsprovincie 1 € 2.150.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 2.000.000 Energieneutraal wonen € 1.000.000,-- Culturele investeringen € 1.390.000,-- Sanering asbestdaken € 350.000,-- Binnenstadsfonds € 5.000.000,-- Toekomstgerichte landbouw € 1.700.000,-- <p>In 2019 zijn de volgende onttrekkingen gepland:</p> <ul style="list-style-type: none"> Breedband € 1.400.000,-- Vierkant voor werk en bedrijvenregeling € 1.000.000,-- Fietsprovincie 1 € 2.135.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 3.000.000 Energieneutraal wonen € 1.000.000,-- Sanering asbestdaken € 150.000,-- Binnenstadsfonds € 2.000.000,-- Toekomstgerichte landbouw € 1.650.000,-- <p>In 2020 is volgende onttrekking gepland:</p> <ul style="list-style-type: none"> Toekomstgerichte landbouw € 1.650.000,--

Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen

060229	Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	841.997	888.998	-	-	2.659.251
Begrote onttrekking (2)	-	1.548.249	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	47.001	659.251	-	2.659.251	2.659.251
Begrote lasten programma (4)	4.662.250	5.710.249	4.821.251	4.882.863	4.882.863
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	4.662.250	5.710.249	4.821.251	4.882.863	4.882.863
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	888.998	-	-	2.659.251	5.318.502

060229	060229 Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de groot variabel onderhoud met betrekking tot wegen en vaarwegen.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Mariska Joustra
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	<p>De reserve is per 2016 ingesteld om schommelingen in het groot cyclisch onderhoud op te vangen op het gebied van wegen en vaarwegen. In deze reserve worden de overschoten van de jaarlijkse budgetten gestort en onttrokken wanneer deze budgetten te laag zijn in een bepaald jaar.</p> <p>Met de instelling van deze reserve in 2016 zijn we tegemoet gekomen aan de opmerkingen die door de Rekenkamer zijn gemaakt ten aanzien van het beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen. Deze reserve vangt namelijk de jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudsuitgaven op. Uit de doorrekening van het onderhoudsprogramma in 2015 bleek dat er een tijdelijke besparing op groot onderhoud mogelijk was. Het budget is daarop met ingang van 2016 gekort met € 1,5 miljoen, vanaf 2020 komt deze tijdelijke korting weer te vervallen en wordt het normbedrag voor onderhoud weer verhoogd van € 4.821.251,-- in 2018 tot € 7.542.114,-- in 2020.</p>
Wat zijn we van plan?	In 2018 wordt gestart met een groot aantal groot onderhoudsprojecten. Hiervoor wordt eerst € 659.251,-- toegevoegd aan de reserve en daarna wordt het totale saldo € 1.548.249,-- onttrokken aan deze reserve. De raming voor groot onderhoud van wegen en vaarwegen wordt in 2018 geactualiseerd; dit zal van invloed zijn op toekomstige onttrekkingen en toevoegingen aan deze reserve

Egalisatiereserve voormalige BDU verkeer en vervoer

060230	Egalisatiereserve voormalig bdu verkeer en vervoer				
<i>Verloop</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Saldo aanvang jaar (1)	9.115.271	10.619.126	9.757.636	8.895.575	8.592.501
Begrote onttrekking (2)	2.940.017	2.158.000	2.158.000	2.158.000	2.158.000
Begrote toevoeging (3)	4.443.872	1.296.510	1.295.939	1.854.926	1.854.926
Begrote lasten programma (4)	30.814.177	31.560.703	32.045.962	31.923.073	32.414.152
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	30.814.177	31.560.703	32.045.962	31.923.073	32.414.152
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	10.619.126	9.757.636	8.895.575	8.592.501	8.289.427

060230	060230 Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de lasten met betrekking tot verkeer en vervoer, die voorheen werden gedekt via de Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Wouter Meijerman
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Met ingang van 2016 is de specifieke uitkering Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer vervallen. In de plaats hiervan ontving de provincie een decentralisatie-uitkering verkeer en vervoer. Vanaf 2017 is deze uitkering over gegaan in het provinciefonds en hiermee zijn dit algemene middelen geworden. Nu deze specifieke uitkering is vervallen kunnen fluctuaties in de uitgaven binnen dit onderdeel niet meer op de balans onder overlopende passiva Rijksmiddelen gereserveerd worden en is deze reserve specifiek voor de budgetten openbaar vervoer, gedragsbeïnvloeding en infraprojecten ingesteld om de fluctuaties te kunnen opvangen.
Wat zijn we van plan?	In 2018 een toevoeging van € 1.296.510,-- en een onttrekking van € 2.158.000,--. Per saldo is er een onttrekking van € 861.490,-- begroot om de lasten te kunnen dekken zonder nadelige fluctuaties in de Begroting 2018.

Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde

060231	Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	-	10.800.000	8.200.000	6.800.000	5.400.000
Begrote onttrekking (2)	3.000.000	2.600.000	1.400.000	1.400.000	900.000
Begrote toevoeging (3)	13.800.000	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	3.000.000	2.600.000	1.400.000	1.400.000	900.000
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	3.000.000	2.600.000	1.400.000	1.400.000	900.000
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	10.800.000	8.200.000	6.800.000	5.400.000	4.500.000

060231	060231 Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	
Instellingsbesluit	Statenstuk 2017-793 Toekomst Groningen Airport Eelde-Uitwerking beleidskeuze 'Investeren' 12 juli 2017
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	2: Regionale economie
Toelichting	Deze reserve is ingesteld omdat de investeringsbijdrage zal niet gelijkmatig over de periode van tien jaar zijn verdeeld. Zo is ten aanzien van de vergoeding van NEDAB-kosten uitgegaan van een gemiddelde van € 3 miljoen per jaar, maar zal de daadwerkelijke vergoeding kunnen fluctueren. Voor het ROF en de capaciteitsinvesteringen geldt dat de middelen daadwerkelijk beschikbaar worden gesteld op het moment dat zij benodigd zijn. Flexibiliteit is daarom geboden en bovendien bieden wij op deze manier een duidelijk afgebakend financieel kader voor de inzet van de investeringsbijdrage met het oog op de te verstrekken garantstelling ten behoeve van de aanvraag Luchthavenbesluit. De middelen worden gebruikt om de komende 10 jaren in te zetten voor de vergoeding van kosten voor Niet-Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) in de periode 2017-2026, vermogensvorming binnen het Route ontwikkelingsfonds (ROF) en de financiering van capaciteitsinvesteringen.
Wat zijn we van plan?	In 2017 is een totaalbedrag van € 13,8 miljoen vanuit de Reserve investeringsagenda overgeheveld naar deze reserve. Conform het Statenstuk 2107-793 zijn voor als nog onttrekkingen in de Begroting opgenomen. Deze kunnen in de praktijk fluctueren en zullen later bijgesteld worden via de P&C documenten.

Voorzieningen middelen derden

Provinciale Staten zijn bevoegd om reserves of voorzieningen in te stellen of op te heffen. Daarbij wordt aangetekend dat er ten aanzien van de instelling en opheffing van voorzieningen nauwelijks beleidsvrijheid voor Provinciale Staten bestaat, omdat de vorming hiervan in veel gevallen verplicht voortvloeit uit de bepalingen uit het BBV. Voor de definitie van voorzieningen is binnen het BBV aansluiting gezocht bij het Burgerlijk Wetboek. Voorzieningen zijn passiefposten in de balans, die een schatting geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen, waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden per balansdatum min of meer onzeker zijn, en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum.

Het gaat bij voorzieningen om min of meer onzekere verplichtingen die te zijner tijd tot schulden kunnen worden gerekend, zoals garantieverplichtingen en dergelijke. Ook kunnen voorzieningen betrekking hebben op verplichtingen, samenhangend met het in de tijd onregelmatig gespreid zijn van bepaalde kosten, zoals groot onderhoud. Voorts kunnen voorzieningen een schatting betreffen van de lasten voortvloeiend uit risico's die samenhangen met de bedrijfsvoering, zoals rechtsgedingen, reorganisaties en dergelijke. Voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, bijvoorbeeld die van vakantieverlof, mogen geen voorzieningen worden gevormd (artikel 44 BBV).

Daarnaast kunnen voorzieningen ingesteld worden om heffingen waarvan de besteding in wet- en regelgeving is gelimiteerd onder te brengen.

Voorzieningen dienen naar beste schatting dekkend te zijn voor de achterliggende verplichtingen en risico's. Ze mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld. Het is daarom niet toegestaan rente toe te rekenen aan voorzieningen (artikel 45 BBV). De besteding van voorzieningen is de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten. De uitgaven ten laste van voorzieningen worden namelijk al geautoriseerd bij het vormen van de voorzieningen en worden nadien niet opnieuw aan Provinciale Staten te worden voorgelegd. De achterliggende gedachte is dat de uitgaven ten laste van de voorzieningen geen keuzevrijheid kennen en dat Provinciale Staten de bestemming niet meer kunnen wijzigen. Volgens het BBV moeten uitgaven rechtstreeks ten laste van de voorzieningen worden geboekt en lopen ze niet via de exploitatie. Als de besteding ook ten laste van de rekening van baten en lasten zou lopen, zou het bedrag namelijk tweemaal als last worden verantwoord. De onttrekkingen worden dus rechtstreeks via de balans afgewikkeld en maken geen onderdeel uit van de exploitatiebegroting/rekening.

De voorzieningen middelen derden zijn opgebouwd vanuit middelen die van anderen zijn ontvangen die specifiek besteed moeten worden.

Voorziening spaarhypotheken

072110	Voorziening spaarhypotheken				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	2.509.904	2.609.904	2.709.904	2.809.904	2.909.904
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Aanwendungen (4)					
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	2.609.904	2.709.904	2.809.904	2.909.904	3.009.904
Begrote lasten (6)					
Werkelijke/bedoogde lasten (7)					
Begrote baten programma (8)		-	-	-	-
Werkelijke/bedoogde baten (9)		-	-	-	-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	2.609.904	2.709.904	2.809.904	2.909.904	3.009.904

072110	072110 Voorziening spaarhypotheken
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen en het afbouwen van de hypotheekportefeuille kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening mee gehouden omdat het effect hiervan niet goed in te schatten is. De stijging of daling van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. De voorziening blijft toereikend om aan de verplichtingen te voldoen. Er wordt gewerkt aan het afbouwen van de hypotheekportefeuille, de meerjarige gevolgen zijn op dit moment nog lastig in te schatten.
Wat zijn we van plan?	Gepland is een premie-inleg van € 100.000,--.

Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen

083185	Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	1.113.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Aanwendingen (4)	15.000	-	-	-	-
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	1.098.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583
Begrote lasten (6)	15.000	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten (7)	15.000	-	-	-	-
Begrote baten programma (8)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (9)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	1.098.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583	1.098.583

083185	083185 Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De wettelijke taken van de provincie op het gebied van monitoring voormalige stortplaatsen worden gefinancierd met de opbrengst van de leemtewethedding. De uit de leemtewethedding voortvloeiende middelen hebben op grond van de Wet milieubeheer een specifiek bestedingsdoel en zijn om deze reden niet vrij beschikbaar. Deze middelen kunnen om die reden dan ook niet meer als bestemmingsreserve opgenomen worden en worden met ingang van 1 januari 2016 als voorziening opgenomen. De leemtewethedding is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en onderzoek en monitoring van aanwezigheid, aard en omvang van eventuele verontreiniging van deze stortplaatsen. Dit zal ook in de komende periode plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Bij het overgrote deel van de voormalige stortplaatsen heeft de bodemverontreiniging geen actuele risico's voor mens en milieu tot gevolg. De aanpak van deze stortplaatsen heeft daarom geen prioriteit. Zoveel mogelijk vindt de aanpak plaats bij herontwikkeling. Omdat de uit de grondwaterheffing geïnde gelden specifiek moeten worden besteed aan de in de Waterwet genoemde doelen, dienen deze op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten te worden opgenomen in een voorziening inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel (artikel 44 lid 2 BBV).
Instellingsbesluit	Bij de 1e Bestuursrapportage 2016. Dit naar aanleiding van de controle van de Jaarrekening 2015 in verband met gewijzigde interpretatie van het BBV.
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Gjalt Gjaltema
Programma	5: Milieu, Energie & Bodem
Toelichting	Er staan 2 voormalige stortplaatsen op de spoedlijst. In 2016 is voor deze voormalige stortplaatsen een besluit ernst en spoed genomen als opmaat naar de aanpak van de spoedlocaties, zoals afgesproken in het convenant Bodem en Ondergrond. Om beperkingen in het gebruik van de voormalige stortplaatsen op te heffen is het verbeteren van de afdeklaag nodig. Bij natuurprojecten vrijkomende grond wordt hierbij gebruikt. Hiervoor is in 2017 een bedrag van € 15.000,-- opgenomen.
Wat zijn we van plan?	Er zijn geen onttrekkingen of toevoegingen gepland voor 2018

Voorziening grondwaterheffing

083186	Voorziening grondwaterheffing				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	653.650	653.650	653.650	653.650	653.650
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoeging (3)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Aanwendungen (4)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	653.650	653.650	653.650	653.650	653.650
Begrote lasten (6)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Werkelijke/beoogde lasten (7)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Begrote baten programma (8)	700.000-	700.000-	700.000-	700.000-	700.000-
Werkelijke/beoogde baten (9)	700.000-	700.000-	700.000-	700.000-	700.000-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	653.650	653.650	653.650	653.650	653.650

083186	083186 Voorziening Grondwaterheffing
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De wettelijke taken van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer worden gefinancierd met de opbrengst van de grondwaterheffing. De uit de grondwaterheffing voortvloeiende middelen hebben op grond van de Waterwet een specifiek bestedingsdoel en zijn om deze reden niet vrij beschikbaar. Omdat de uit de grondwaterheffing geïnde gelden specifiek moeten worden besteed aan de in de Waterwet genoemde doelen, dienen deze op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten te worden opgenomen in een voorziening inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel (artikel 44 lid 2 BBV). Deze middelen kunnen om die reden dan ook niet meer als bestemmingsreserve opgenomen worden en worden met ingang van 1 januari 2016 als voorziening opgenomen.
Instellingsbesluit	Bij de 1e Bestuursrapportage 2016. Dit naar aanleiding van de controle van de Jaarrekening 2015 in verband met gewijzigde interpretatie van het BBV.
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Johanna Tolsma
Programma	5: Milieu, Energie & Bodem
Toelichting	De opbrengst van de Grondwaterheffing wordt aan deze voorziening toegevoegd en de lasten m.b.t. deze wettelijke taak worden aan de voorziening onttrokken.
Wat zijn we van plan?	Een bijdrage van de Grondwaterheffing van € 700.000,-- en even hoge lasten t.b.v. regulier onderhoud, onderzoeken, bijdragen aan projecten en vergoeding personeelskosten wegens inzet provinciaal personeel.

Voorzieningen ter egalisering van kosten

De voorzieningen ter egalisatie van kosten zijn opgebouwd vanuit eigen middelen die specifiek besteed moeten worden (onderhoud) tot gelijkmatige verdeling van lasten.

Voorziening meerjaren onderhoud provinciehuis

083173	Voorziening groot onderhoud provinciehuis				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	1.425.656	1.129.215	1.057.894	1.202.037	1.086.918
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	398.750	398.750	398.750	398.750	398.750
Aanwendungen (4)	695.191	470.071	254.607	513.869	805.780
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	1.129.215	1.057.894	1.202.037	1.086.918	679.888
Begrote lasten (6)	695.191	470.071	254.607	513.869	805.780
Werkelijke/beoogde lasten (7)	695.191	470.071	254.607	513.869	805.780
Begrote baten programma (8)		-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (9)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	1.129.215	1.057.894	1.202.037	1.086.918	679.888

083173	083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Henk Jan Schimmel
Programma	8: Middelen
Toelichting	De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren. In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 25 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2014, 2022, 2027 en 2032 een aantal investeringsbudgetten voor vervanging beschikbaar komt, zijn deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden beschouwd voor een periode van 25 jaar op € 398.750,-- per jaar..

083173	083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis
	Divers planmatig onderhoud op basis van het opgestelde onderhoudsplan en hetgeen vanuit eerdere jaren is doorgeschoven. Naast de jaarlijkse normale controle op uitvoering en verschuiving, is er in 2017 een eerste herijking gedaan worden om het beheerplan actueel te houden. De uitkomsten en de consequenties van deze herijking zijn bij het opstellen van de begroting van 2018 nog niet bekend. Deze werkzaamheden lopen nog door tot eind 2017. Een tweede controle en herijking zullen na afloop van 10 jaren onderhoud uitgevoerd worden, om een goede basis te leggen voor de volgende periode
Wat zijn we van plan?	Een storting van € 398.750,-- en daarnaast een onttrekking van € 470.071,--.

Voorziening meerjaren onderhoud museum

083177	Voorziening groot onderhoud Drents Museum				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	342.013	149.448	210.252	194.467	181.378
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoeging (3)	165.000	165.000	165.000	165.000	165.000
Aanwendungen (4)	357.565	104.196	180.785	178.089	265.958
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	149.448	210.252	194.467	181.378	80.420
Begrote lasten (6)	357.565	104.196	180.785	178.089	265.958
Werkelijke/beoogde lasten (7)	357.565	104.196	180.785	178.089	265.958
Begrote baten programma (8)		-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (9)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	149.448	210.252	194.467	181.378	80.420

083177	083177 Voorziening groot onderhoud Drents Museum
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Henk Jan Schimmel
Programma	8: Middelen
Toelichting	<p>Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. Dit naar aanleiding van de verbouwing en nieuwbouw bij het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting van het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022, zoals dit in de VJN 2011 is opgenomen. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--.</p> <p>Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingwerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen de eerstvolgende 10 jaar. Divers planmatig onderhoud op basis van het opgestelde onderhoudsplan en hetgeen vanuit eerdere jaren is doorgeschoven. Naast de jaarlijkse normale controle op uitvoering en verschuiving, is er in 2017 een herijking gedaan om het beheerplan actueel te houden. Deze werkzaamheden lopen nog door tot eind 2017.</p> <p>Na 2022 zal een substantiële verhoging van planmatige onderhoudskosten aan de orde zijn, omdat er voor het Drents Museum geen sprake is van vrijvallende investeringen in de berekende onderhoudsperiode van 25 jaar. Vooral nog wordt dan uitgegaan van een jaarlijks benodigde storting van € 379.427,- per jaar. Dit is in de meerjarenraming van de begroting verwerkt. Maar er zal nog een herijking in 2021 uitgevoerd worden, voordat het definitief in de begroting van 2022 opgenomen wordt.</p>

083177	083177 Voorziening groot onderhoud Drents Museum
Wat zijn we van plan?	Een storting van € 165.000,-- en daarnaast een onttrekking van € 104.196,--.

Voorziening meerjaren onderhoud Depot Drents Museum

083182	Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum				
<i>Verloop</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	73.477	86.360	99.214	110.242	103.796
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	14.043	14.043	14.043	14.043	14.043
Aanwendungen (4)	1.160	1.189	3.015	20.489	1.280
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	86.360	99.214	110.242	103.796	116.559
Begrote lasten (6)	1.160	1.189	3.015	20.489	1.280
Werkelijke/beoogde lasten (7)	1.160	1.189	3.015	20.489	1.280
Begrote baten programma (8)		-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (9)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	86.360	99.214	110.242	103.796	116.559

083182	083182 Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2010 d.d. 23 mei 2011
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Henk Jan Schimmel
Programma	8: Middelen
Toelichting	Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar. Hiervan is in 2017 een herijking uitgevoerd. De uitkomsten zijn bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening was vastgesteld op € 53.590,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2026 een investeringsbudget beschikbaar komt t.b.v. de installaties van het depot, is deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kon de jaarlijks dotatie in 2013 worden verlaagd naar € 14.043,-- per jaar. In de komende jaren is veelal alleen dagelijks onderhoud van toepassing.
Wat zijn we van plan?	Een storting van € 14.043,-- en daarnaast een onttrekking van € 1.189,--.

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

De voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn opgebouwd vanuit eigen middelen, waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.

Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)

083181	Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)				
Verloop	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo aanvang jaar (1)	9.069.692	9.009.692	8.949.692	8.889.692	8.829.692
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoeging (3)	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Aanwendungen (4)	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Begroot saldo einde jaar 5=1-2+3-4	9.009.692	8.949.692	8.889.692	8.829.692	8.769.692
Begrote lasten (6)	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Werkelijke/beoogde lasten (7)	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Begrote baten programma (8)	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Werkelijke/beoogde baten (9)	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Saldo einde jaar 10= (5+6-7-8+9)	9.009.692	8.949.692	8.889.692	8.829.692	8.769.692

083181	083181 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodragers. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2010 d.d. 10 november 2010
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Janny Gerda de Jonge
Programma	8: Middelen
Toelichting	De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. De voorziening is op peil om aan de toekomstige verplichtingen te voldoen.
Wat zijn we van plan?	Een jaarlijkse rentetoevoeging van € 200.000,-- en daarnaast een premiestorting van € 90.000,--. De pensioenuitkering is begroot op € 350.000,--.

Paragraaf 2.9 Europa

Inleiding

Wij hebben een stevige ambitie op het terrein van Europa. Om onze doelstellingen te realiseren willen we Europese kansen benutten. Bij veel Europese projecten is ook provinciale EU cofinanciering nodig. De inzet van de provinciale EU cofinanciering wordt bepaald op basis van een integrale afweging.

Wat willen we bereiken?

Aansluiting vinden bij het beleid, de netwerken en de mogelijkheden van Europa is geen doel op zichzelf. Het is een middel om onze eigen Drentse ambities te verwezenlijken. Tegelijkertijd dragen we met het realiseren van onze doelen bij aan die van Europa. Europa is met andere woorden facetbeleid. Wij geven dit vorm via onze Europa aanpak. Dat doen we niet alleen voor onszelf, maar bovenal voor en met onze stakeholders. Wij werken waar energie zit. Van abstract strategisch tot concrete projecten en alles wat daartussen zit. Wij hebben de ambitie om als Drenthe meer zichtbaar te zijn. In Brussel, Den Haag en Duitsland.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Public Affairs in Europa

Onze inzet in Europa hebben we in noordelijk verband georganiseerd en afgestemd. De komende periode richten wij ons in noordelijk verband op de volgende gemeenschappelijke prioriteiten:

1. Toekomst Cohesiebeleid , Europese (structuur)fondsen en controledruk
2. Toekomst landbouwbeleid en POP
3. Energietransitie
4. Circulaire economie
5. Regionaal beleid en innovatie
6. Grensoverschrijdende infrastructuur en transport

Deze prioriteiten zijn noordelijk van belang en zijn belangrijk in de Brusselse beleidsarena. Stakeholders uit de noordelijke provincies voeren op deze thema's projecten uit. Door samen op te trekken, creëren we massa en zijn we interessanter voor Europese partnerregio's, de Europese Commissie en het Europees Parlement. Uiteraard laten we ook kansen op andere thema's dan hierboven genoemd, niet lopen. Maar het is wel van belang om focus aan te brengen in inzet van menskracht en middelen.

Het doel van onze inzet is het verbeteren van de randvoorwaarden voor onze initiatieven. Dat kan gericht zijn op monitoren en waar mogelijk beïnvloeden van regelgeving, op kennis halen uit andere regio's, maar ook op het verwerven van projectfinanciering. Vaak begint het met het brengen van goede voorbeelden en ideeën, alvorens te kunnen halen in de zin van subsidies. Daartoe participeren wij in de voor onze ambities relevante netwerken en organiseren eigen netwerkbijeenkomsten. Onze inspanningen gericht op de grensoverschrijdende samenwerking richten we vooral op de samenwerking met onze oosterburen. Daartoe voeren we een Duitsland Agenda uit.

Cofinanciering Europese middelen

In 2015/2016 zijn de Europese regioprogramma's OP EFRO, INTERREG A (Nederland-Duitsland) en B (Noordzee), INTERREG Europe en het POP van start gegaan. Allen hebben een looptijd tot en met 2020. Deze regioprogramma's onderscheiden zich van andere Europese instrumenten, omdat Drenthe mede indiener van die programma's is, Drenthe in het werkingsgebied van die programma's

ligt en wij mede verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en cofinanciering ervan. Alle overige instrumenten worden door de Europese Commissie zelf uitgevoerd.

- Het OP EFRO is een Noord-Nederlands programma dat innovatie bevordering en de overgang naar een koolstofarme economie beoogt.
- Het INTERREG A programma heeft betrekking op het gehele Nederlands-Duitse grensgebied en richt zich in hoofdlijnen op dezelfde doelstellingen als het OP EFRO, maar dan grensoverschrijdend.
- Het hoofddoel van INTERREG Noordzeeregio is om via een gezamenlijke inzet de gebieden grenzend aan de Noordzee te laten uitgroeien tot gebieden met een sterkere en duurzamer werk- en leefomgeving.
- INTERREG Europe heeft betrekking op alle Europese lidstaten en richt zich voornamelijk op het uitwisselen van praktijkvoorbeelden en ideeën om zo beleidsinstrument(en) te verbeteren.
- Het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 is onderdeel van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Het programma is erop gericht om de duurzame ontwikkeling van het platteland, en van de landbouw in het bijzonder, een krachtige impuls te geven. Het POP3 richt zich op de volgende doelen:
 1. het versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht van de landbouw,
 2. jonge agrarische ondernemers,
 3. natuur en landschap,
 4. het verbeteren van de waterkwaliteit, en
 5. het stimuleren van brede plattelandsontwikkeling via LEADER.

Onze verantwoordelijkheid om mede bij te dragen aan de regionale cofinanciering van die programma's hebben we financieel geregeld middels de reserve EU cofinanciering en bijbehorend spelregelkader.

De uitvoering van de INTERREG A, B en Europe en de participatie aan projecten door Drentse partijen daarin lopen zeer voorspoedig. Het POP is in 2016 van start gegaan. Relatief ten opzichte van de andere provincies nemen Drentse partijen bescheiden deel aan projecten in het kader van het OP EFRO. De daadwerkelijke bestedingen vanuit de reserve EU cofinanciering worden financieel gezien altijd pas met vertraging zichtbaar worden in onze reserve EU cofinanciering. Tussen het moment dat GS besluit over haar bijdrage en het besluit van de management autoriteiten zit namelijk een aanzienlijke tijdsperiode.

Naast de genoemde regioprogramma's hebben we uiteraard ook oog voor andere Europese instrumenten. De mogelijkheden en kansrijkheid ervan zullen per initiatief verschillen. Ook daarvoor dient de reserve als financieringsbron voor de benodigde cofinanciering.

II Financiële begroting

II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2018 – 2021

Programma	2016 Rekening	2017 Begroting	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting
Programma 1: Kwaliteit openbaar bestuur						
Lasten	2.900.556	7.125.941	6.806.576	6.712.075	8.578.804	6.465.660
Baten	-22.768	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640
Totaal programma	2.877.788	7.106.301	6.786.936	6.692.435	8.559.164	6.446.020
Programma 2: Regionale economie						
Lasten	19.475.705	25.170.002	19.545.023	17.340.023	8.405.023	7.820.023
Baten	-3.684.369	-732.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200
Totaal programma	15.791.336	24.437.802	19.512.823	17.307.823	8.372.823	7.787.823
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer						
Lasten	88.201.635	78.128.771	63.676.338	61.860.458	56.336.490	56.001.438
Baten	-15.660.083	-9.417.508	-9.136.750	-12.084.250	-5.218.932	-5.184.403
Totaal programma	72.541.552	68.711.263	54.539.588	49.776.208	51.117.558	50.817.035
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer						
Lasten	3.771.636	11.167.034	9.439.739	6.739.431	2.710.418	2.710.418
Baten	-809.278	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000
Totaal programma	2.962.358	10.457.034	8.729.739	6.029.431	2.000.418	2.000.418
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem						
Lasten	12.551.991	14.809.557	11.998.984	10.552.679	6.867.560	4.789.994
Baten	-4.818.650	-1.573.845	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345
Totaal programma	7.733.341	13.235.712	11.472.639	10.026.334	6.341.215	4.263.649
Programma 6: Cultuur						
Lasten	18.007.976	20.220.628	18.742.805	17.608.197	16.833.585	16.157.830
Baten	-1.643.074	-1.386.961	-1.335.180	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017
Totaal programma	16.364.901	18.833.667	17.407.625	16.259.665	15.485.053	14.795.813
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving						
Lasten	53.959.884	69.464.258	74.201.328	74.027.397	58.867.397	56.076.710
Baten	-19.354.136	-15.163.848	-8.328.260	-8.765.789	-5.593.685	-2.187.054
Totaal programma	34.605.748	54.300.410	65.873.068	65.261.608	53.273.712	53.889.656
Programma 8: Middelen						
Lasten	62.657.721	53.440.924	57.319.883	54.662.327	54.083.499	64.722.799
Baten	-219.073.005	-217.545.473	-204.422.255	-208.031.640	-209.684.216	-212.638.497
Totaal programma	-156.415.285	-164.104.549	-147.102.372	-153.369.313	-155.600.717	-147.915.698
Exploitatiesaldo vóór toevoeging c.q. onttrekking aan reserves	-3.538.261	32.977.640	37.220.046	17.984.191	-10.450.774	-7.915.284

	2016 Rekening	2017 Begroting	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting
Alle programma Lasten exclusief reserve mutaties	261.527.103	279.527.115	261.730.676	249.502.587	212.682.776	214.744.872
Alle programma Baten exclusief reserve mutaties	-265.065.364	-246.549.475	-224.510.630	-231.518.396	-223.133.550	-222.660.156
Exploitatiesaldo vóór toevoeging c.q. onttrekking aan reserves	-3.538.261	32.977.640	37.220.046	17.984.191	-10.450.774	-7.915.284

Reserve mutaties Lasten	171.032.019	62.713.499	17.976.125	28.444.659	25.670.182	23.332.825
Reserve mutaties Baten	-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
Saldo mutaties reserves	3.668.879	-32.977.640	-37.220.046	-17.984.191	10.450.774	7.915.284
Resultaat exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking aan reserves	130.618					

Saldo Programma's	2016 Rekening	2017 Begroting	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting
Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur	2.877.788	7.106.301	6.786.936	6.692.435	8.559.164	6.446.020
Programma 2: Regionale economie	15.791.336	24.437.802	19.512.823	17.307.823	8.372.823	7.787.823
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	72.541.552	68.711.263	54.539.588	49.776.208	51.117.558	50.817.035
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	2.962.358	10.457.034	8.729.739	6.029.431	2.000.418	2.000.418
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem	7.733.341	13.235.712	11.472.639	10.026.334	6.341.215	4.263.649
Programma 6: Cultuur	16.364.901	18.833.667	17.407.625	16.259.665	15.485.053	14.795.813
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving	34.605.748	54.300.410	65.873.068	65.261.608	53.273.712	53.889.656
Programma 8: Middelen	-156.415.285	-164.104.549	-147.102.372	-153.369.313	-155.600.717	-147.915.698
Saldo voor bestemmingen	-3.538.261	32.977.640	37.220.046	17.984.191	-10.450.774	-7.915.284

Reserve mutaties Lasten	171.032.019	62.713.499	17.976.125	28.444.659	25.670.182	23.332.825
Reserve mutaties Baten	-167.363.140	-95.691.139	-55.196.171	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541
Saldo mutaties reserves	3.668.879	-32.977.640	-37.220.046	-17.984.191	10.450.774	7.915.284
Resultaat exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking aan reserves	130.618					

	2016 Rekening	2017 Begroting	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting
Onvoorzien	0	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Vrije bestedingsruimte	0	-825.168	2.133.179	581.553	4.900.221	14.608.046
Totale ruimte binnen begroting	0	-325.168	2.633.179	1.081.553	5.400.221	15.108.046

II.2 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

Inleiding

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2018-2021, geven in sommige gevallen (aanmerkelijke) verschillen te zien. Hiervoor is een aantal algemene oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste *in het algemeen* beschrijven.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd.
- Door nieuwe inschattingen van wanneer kredieten daadwerkelijk kunnen worden afgesloten, samen eventuele gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren afschrijvingstermijnen, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.

In de Meerjarenraming 2018-2021 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2017 en het financieel perspectief dat bij de Begroting 2018 is opgesteld op basis van nog te verwerken autonome ontwikkelingen. De effecten van de tweede Bestuursrapportage 2017 zijn nog niet verwerkt. In de Nota van aanbidding bij de Begroting 2018 worden de financiële aanpassingen nader toegelicht.

Een toelichting op de *specifieke* verschillen tussen de dienstjaren 2017 en 2018 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen (afwijkingen groter dan € 50.000,-) tussen de jaren 2017 en 2018 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

Enige algemene ontwikkelingen met financiële gevolgen worden hierna besproken.

Algemene uitkering provinciefonds

Voor de raming van de algemene uitkering uit het provinciefonds hebben wij ons gebaseerd op de gegevens uit de meircirculaire provinciefonds 2017. Op basis van de meircirculaire provinciefonds 2017 valt de volgende prognose te geven van de algemene uitkering uit het provinciefonds.

Actuele raming Begroting 2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Uitkering uit het Provinciefonds	57.636.200	62.620.608	67.548.674	72.865.731	76.995.973	76.995.973
Decentralisatie-uitkering Natuur	51.650.000	38.350.000	38.350.000	38.350.000	38.350.000	38.350.000
Decentralisatie-uitkering Verkeer en Vervoer	27.670.668	27.822.025	27.820.394	27.779.381	27.779.381	27.779.381
Decentralisatie-uitkering BRZO	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Totaal vergelijkingsbasis algemene uitkering	137.246.868	129.082.633	134.009.068	139.285.112	143.415.354	143.415.354

Raming meircirculaire 2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene uitkering (incl. DU's)	138.773.474	131.136.628	135.679.079	139.413.951	142.746.624	145.443.228
Afrekening algemene uitkering	-143.716	0	0	0	0	0
Effect meircirculaire 2017	138.629.758	131.136.628	135.679.079	139.413.951	142.746.624	145.443.228

Vershil actuele raming en meircirculaire 2017	1.382.890	2.053.995	1.670.011	128.839	-668.730	2.027.874
---	------------------	------------------	------------------	----------------	-----------------	------------------

Startpunt zijn de actuele ramingen in de lopende Begroting 2017 (voor het jaar 2017). De bedragen volgens de circulaire zijn voor de jaren 2017 en 2018 de bedragen zoals deze in de meicirculaire 2017 zijn opgenomen voor deze jaren. Voor de jaren 2019 en later is een extrapolatie gemaakt door voor 2018 het relatieve aandeel van Drenthe in de totale algemene uitkering uit te rekenen. En op basis van dat relatieve aandeel wordt dan ook voor de jaren 2019 en later aan de hand van de in de circulaire genoemde ontwikkeling van de totale algemene uitkering een prognose voor Drenthe berekend. Het verschil bedraagt dan de bestaande raming minus de bedragen op basis van de meicirculaire 2017.

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven (netto gecorrigeerde rijksuitgaven; NGRU). Volgens de normeringssystematiek (trap op trap af) hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van de algemene uitkering. De jaarlijkse toename of afname van het provinciefonds, voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt het accres genoemd. De Voorjaarsnota van het Rijk resulteert voor alle jaren – met uitzondering van 2020 - in een hoger accres dan in september 2016 werd voorzien. Daarnaast vindt in 2017 de afrekening plaats van het definitief vastgestelde accres 2016. Het accres 2016 komt eveneens hoger uit dan in de septembercirculaire 2016 werd geraamd. Voor alle jaren van de meerjarenraming is op dit moment sprake van een positief accres. Ten opzichte van de septembercirculaire 2016 is sprake van een neerwaartse bijstelling van het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF) over 2016.

Opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting

Gezien het totale financiële beeld voor 2018 en volgende jaren zien wij in 2018 en 2019 af van indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. We bevriezen de tarieven op het niveau van 2016. Voor 2020 en volgende jaren gaan wij uit van een indexering van de tarieven op basis van het vierjarig gemiddelde (thans 0,63%) van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Voor de verwachte opbrengst gaan wij verder uit van het autobestand per 1 januari 2017, de samenstelling daarvan en een geschatte groei van het autobestand van 0,5%. Zie verder ook de paragraaf Lokale heffingen.

Ontwikkelingen van de rente

Sedert het invoeren van schatkistbankieren behoren - op grond van de Wet fido - de overtollige middelen in 's Rijks schatkist te worden geplaatst. Inmiddels wordt ook zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de mogelijkheid die de wet biedt, liquide middelen uit te lenen aan mede-overheden – met name gemeenten – waarmee de provincie Drenthe geen toezichtrelatie heeft. Drenthe houdt voortdurend een kritische blik op haar totale financiële portefeuille. Voor nadere informatie wordt verwezen naar de paragraaf financiering in deze begroting.

Ontwikkelingen van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI)

Aan de Reserve Regio Specifiek Pakket wordt de index IBOI toegevoegd. Voor de jaren 2014 en 2015 is door het Rijk de IBOI op 0% vastgesteld. Voor 2016 is het percentage op 0,191% vastgesteld en voor 2017 is dit percentage op 1,15% vastgesteld. Voorzichtigheidshalve handhaven wij voor de jaren vanaf 2018 het begrote percentage van 1,15%. De IBOI van een boekjaar wordt in het daarop volgende voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden.

Vennootschapsbelasting

Uit een onderzoek waartoe de provincie Drenthe opdracht heeft gegeven is gebleken, dat de provincie Drenthe geen activiteiten onderneemt die belastingplichtig zijn op het gebied van de vennootschapsbelasting.

Uitgangspunten en actualisering index gesubsidieerde instellingen

Jaarlijks worden voor de subsidies van de instellingen, waarmee we een structurele samenwerking hebben, een index voor loon- en prijsstijgingen toegepast op basis van een 5 jaargemiddelde van de cijfers van het CPB (o.b.v. cijfers maart 2017 die ook verwerkt zijn in de meicirculaire van het ministerie). Dit is in 2007 besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan en de nacalculatie af te schaffen. Deze index wordt elk jaar geactualiseerd. Voor de begroting 2018 bedraagt de index 1,6%. Dit is gebaseerd op de gemiddelde loon en prijsstijging van 2012 tot en met 2016.

Meerjarig stellen we de begrote index op basis van de voort rollende 5 jaar gemiddelden.

We gaan nu uit van 1,6% index voor 2018 en 2019, 1,8% voor 2020, 1,9% voor 2021, 2,2% in 2022 tot en met 2024. Begroot stond een index van 1,5% index voor 2018 en 2019, 1,6% voor 2020, 1,5% voor 2021, 1,7% in 2022 en 2023. De nieuwe index is gebaseerd op de verwachte ontwikkelingen van het CPB, maar loon- en prijsontwikkelingen blijven altijd erg onzeker. De gewijzigde indices hebben tot een meerjarige begrotingsophoging geleid.

Actualisering indexering huren en dienstverleningsovereenkomsten (DVO's)

Voor de huren hanteren we meerjarig een index van 1%. Dit is gebaseerd op de ontwikkelingen van de CBS cijfers van de laatste jaren, die bij de huuraanpassing wordt toegepast.

Ook bij de Dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) die we afgesloten hebben met Prolander, de RUD,,het OV-bureau, de stichting DEO en de Noordelijke Rekenkamer hanteren we een index van 1%. Jaarlijks wordt bekeken of een bijstelling noodzakelijk is. In 2018 was dit niet het geval.

Uitgangspunten en actualisering budget Openbaar Vervoer

In verband met de overgang van BDU Verkeer en Vervoer naar Provinciefonds per 1/1/2016 wordt de exploitatiebijdrage vanaf 2016 aan het OV-bureau Groningen Drenthe geïndexeerd op basis van de Landelijk Bijdrage Index (LBI) en is deze niet meer afhankelijk van rijksuitgangspunten (eerder werd een specifieke uitkering hiervoor ontvangen waarin voorzien was van een indexatie). Voor het begrotingsjaar 2018 is de bijdrage 2017 aan het OV-bureau basis aangehouden. Samen met de provincie Groningen is afgesproken om de jaarlijkse index op de provinciale bijdragen aan het OV-bureau, zowel door de provincie Groningen als de provincie Drenthe vast te leggen volgens een vaste formule, zijnde de gemiddelde OV-index (LBI) die het OV-bureau berekent aan de concessiehouders van de vijf laatst bekende jaren. Voor 2018 betekent dat de gemiddelde LBI van de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2016 met een minimum van 2% vanwege de afspraak om conservatief te begroten binnen de begroting van het OV-bureau. En zo voortschrijdend. Eventuele bezuinigingen of extra bijdragen worden dus 'reëel' doorberekend aan het OV-bureau, en niet via een wijziging van de gehanteerde indexsystematiek. De werkwijze wordt ook gebruikt bij de berekening van de exploitatiekosten voor het spoor Emmen-Zwolle, maar dan wordt de index voor de regionale tarieven (LTI) gebruikt.

Voor een verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen en grondslagen voor de ramingen wordt verwezen naar de Nota van aanbieding bij deze Begroting 2018.

Overzicht toegepaste indices en percentages voor het begrotingsjaar 2018

Omschrijving	Toegepast in 2018
Index gesubsidieerde instellingen	1,60%
Index t.b.v. Openbaar Vervoer (OV-bureau)	2,00%
Index t.b.v. Openbaar Vervoer (Trein)	2,47%
IBOI t.b.v. Reserve Regio Specifiek Pakket	1,15%
Index belastingen en heffingen	0,00%
Groei van het wagenpark in relatie tot de MRB	0,50%
Rentepercentage van toegerekende rente	0,00%
Rentetoerekening aan reserves	n.v.t.
Huurindex Drents Museum	1,00%
Rentepercentage opbrengst kort geld	0,00%
Rentepercentage opbrengst lang geld	1,94%

II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2018-2021 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. De Notitie incidentele en structurele baten en lasten van de Commissie BBV is hierbij als leidraad genomen, omdat het BBV geen scherpe definitie geeft wat incidenteel of structureel is. De volgende vier verduidelijkingen zijn bij het samenstellen gehanteerd:

1. Indien bestaand structureel beleid, niet zijnde een tijdelijke geldstroom, binnen de termijn van drie jaar een wijziging ondergaat dan worden de daarmee samenhangende lasten of baten in het begrotingsjaar niet als incidenteel aangemerkt. Bijvoorbeeld als in het kader van de bezuinigingen besloten is in jaar t+3 geen subsidies meer te verstrekken; de daarmee samenhangende lasten worden in t+2, t+1 en t nog als structureel beschouwd.
2. Na afloop van een begrotingsjaar zullen bij het opmaken van de jaarrekening altijd wel enige (relevante) verschillen tussen de werkelijkheid en de begroting blijken. Budgetverschillen op activiteiten inzake structureel bestaand beleid blijven naar hun aard "structureel".
3. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings-) reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten. Binnen de provincie Drenthe zijn daarom de kapitaallasten die een relatie hebben met de Reserve Investerings verkeer en vervoer en de reserve mutaties zelf als structureel aangemerkt.
4. Meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een PS-besluit en/of een toekenningsbesluit klasseren als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.

De in de begroting opgenomen intensiveringen van ons college vallen onder punt 4. Deze zaken worden als incidenteel aangemerkt hoewel de termijn van toekenning vaak 4 jaar is. Hier wordt niet de gebruikelijke 3-jarige termijn aangehouden bij het beoordelen of een post een incidenteel karakter heeft maar naar de toekenning van de budgetten.

De overzichten van de incidentele lasten en baten zien er als volgt uit.

II.3 Incidentele lasten en baten

LASTEN							
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Kwaliteit openbaar bestuur							
CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.							
Totaal incidenteel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634
Totaal beleidsopgave	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634	56.634
De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen							
Update communicatiestrategie	57.100	25.000	25.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	57.100	25.000	25.000	0	0	0	0
Totaal structureel	444.880	444.880	444.880	444.880	444.880	444.880	444.880
Totaal beleidsopgave	501.980	469.880	469.880	444.880	444.880	444.880	444.880
GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur							
100 jaar Vrouwenkiesrecht	40.000	40.000	40.000	0	0	0	0
Drentse Ambassade	200.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	240.000	40.000	40.000	0	0	0	0
Totaal structureel	704.883	744.883	638.883	583.883	583.883	583.883	583.883
Totaal beleidsopgave	944.883	784.883	678.883	583.883	583.883	583.883	583.883
PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders							
Publiekscampagne / selectieprocedure CdK	40.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	40.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043
Totaal beleidsopgave	1.049.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043	1.009.043
Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders							
Overhevelingen jaarrekening 2016, IPO jaarcongres	98.538	0	0	0	0	0	0
Kosten Netwerken Europa	25.000	25.000	25.000	0	0	0	0
Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa	3.100.000	3.100.000	3.100.000	5.100.000	2.974.892	0	0
Totaal incidenteel	3.223.538	3.125.000	3.125.000	5.100.000	2.974.892	0	0
Totaal structureel	1.349.863	1.361.136	1.372.635	1.384.364	1.396.328	1.408.531	1.408.531
Totaal beleidsopgave	4.573.401	4.486.136	4.497.635	6.484.364	4.371.220	1.408.531	1.408.531
Totaal incidenteel programma	3.560.638	3.190.000	3.190.000	5.100.000	2.974.892	0	0
Totaal structureel programma	3.565.303	3.616.576	3.522.075	3.478.804	3.490.768	3.502.971	3.502.971
Totale lasten programma	7.125.941	6.806.576	6.712.075	8.578.804	6.465.660	3.502.971	3.502.971

II.3 Incidentele lasten en baten							
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
2: Regionale economie							
Breedband in Drenthe							
Breedband	817.005	475.000	200.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	817.005	475.000	200.000	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	817.005	475.000	200.000	0	0	0	0
Drenthe, de fietsprovincie							
Intensivering uitvoering fietsnota	2.392.461	2.150.000	2.135.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	2.392.461	2.150.000	2.135.000	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	2.392.461	2.150.000	2.135.000	0	0	0	0
Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt							
Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	613.270	900.000	900.000	0	0	0	0
Projectenbureau Drenthe	200.000	200.000	0	0	0	0	0
Regionaal Sectorplan vrijetijdssector Drenthe	700.000	0	0	0	0	0	0
Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling	30.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	1.543.270	1.100.000	900.000	0	0	0	0
Totaal structureel	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal beleidsopgave	1.553.270	1.110.000	910.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Vergroten concurrentiepositie van Drenthe							
Gebiedsontwikkeling (GAE)	1.430.000	2.000.000	3.000.000	0	0	0	0
NEDAB-vergoeding /ROF Groningen Airport Eelde	3.000.000	2.600.000	1.400.000	1.400.000	900.000	900.000	900.000
Vierkant voor het werk	4.410.000	2.600.000	1.000.000	0	0	0	0
Bedrijvenregeling Drenthe	2.000.000	0	0	0	0	0	0
Herstructureringsbedrijventerreinen (decentr. uitk) overgeheveld	242.243	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	11.082.243	7.200.000	5.400.000	1.400.000	900.000	900.000	900.000
Totaal structureel	4.793.254	5.078.254	5.163.254	4.963.254	4.878.254	4.793.254	4.793.254
Totaal beleidsopgave	15.875.497	12.278.254	10.563.254	6.363.254	5.778.254	5.693.254	5.693.254
Versterken van de vrijetijdseconomie							
Intensiveren marketing	1.500.000	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0
Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme	500.000	0	0	0	0	0	0
Vrijetijdseconomie	500.000	500.000	500.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	2.500.000	1.500.000	1.500.000	0	0	0	0
Totaal structureel	2.031.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769
Totaal beleidsopgave	4.531.769	3.531.769	3.531.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769	2.031.769
Totaal incidenteel programma	18.334.979	12.425.000	10.135.000	1.400.000	900.000	900.000	900.000

II.3 Incidentele lasten en baten							
Totaal structureel programma	6.835.023	7.120.023	7.205.023	7.005.023	6.920.023	6.835.023	6.835.023
Totale lasten programma	25.170.002	19.545.023	17.340.023	8.405.023	7.820.023	7.735.023	7.735.023
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer							
Bereikbaar Drenthe							
Projecten Verkeer en Vervoer (DU)	1.967.561	1.966.501	1.967.561	1.967.561	1.922.000	1.922.000	1.922.000
Onderhoud en verbeteringswerken N34	500.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	2.467.561	1.966.501	1.967.561	1.967.561	1.922.000	1.922.000	1.922.000
Totaal structureel	9.818.474	9.124.480	10.416.481	11.056.432	13.203.005	13.773.525	13.148.721
Totaal beleidsopgave	12.286.035	11.090.981	12.384.042	13.023.993	15.125.005	15.695.525	15.070.721
Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau							
Bijdrage Gemaal Eefde	61.647	61.647	61.647	34.529	0	0	0
Onderhoud Vaarweg Meppel - de Punt, aandeel uit de reserve	-160.770	91.535	91.535	-248.465	-248.465	-248.465	-248.465
Totaal incidenteel	-99.123	153.182	153.182	-213.936	-248.465	-248.465	-248.465
Totaal structureel	5.146.142	4.324.480	3.519.919	4.897.919	4.939.439	4.939.439	4.939.439
Totaal beleidsopgave	5.047.019	4.477.662	3.673.101	4.683.983	4.690.974	4.690.974	4.690.974
Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau							
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)	-47.001	888.998	0	-2.659.251	-2.659.251	-2.659.251	-2.659.251
Totaal incidenteel	-47.001	888.998	0	-2.659.251	-2.659.251	-2.659.251	-2.659.251
Totaal structureel	9.039.557	8.688.460	9.493.021	11.263.327	11.263.327	11.263.327	11.263.327
Totaal beleidsopgave	8.992.556	9.577.458	9.493.021	8.604.076	8.604.076	8.604.076	8.604.076
Mobiliteit op maat							
Totaal incidenteel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	24.327.840	25.658.647	26.139.952	26.013.029	26.499.993	27.076.205	27.796.661
Totaal beleidsopgave	24.327.840	25.658.647	26.139.952	26.013.029	26.499.993	27.076.205	27.796.661
Regio Specifiek Pakket							
Bereikbaarheid Emmen Atalanta	6.916.000	77.514	50.000	0	0	0	0
Integrale gebiedsontwikkeling Coevorden	4.122.771	6.228.266	936.032	196.827	0	0	0
Bijdrage van en aan regionaal mobiliteitsfonds	2.405.160	2.334.420	4.102.920	0	0	0	0
Ruimtelijk Economisch Programma	3.000.000	2.800.000	2.000.000	2.500.000	0	0	0
Verbetering spoor Zwolle Coevorden en Emmen	7.450.000	350.000	2.000.000	233.192	0	0	0
Verbetering spoor Zwolle Herfte	2.300.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	26.193.931	11.790.200	9.088.952	2.930.019	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	26.193.931	11.790.200	9.088.952	2.930.019	0	0	0
Verkeersveilig Drenthe							
Uitvoering van Nieuw Geluidsbeleid (SWUNG)	200.000	0	0	0	0	0	0

II.3 Incidentele lasten en baten							
Totaal incidenteel	200.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390
Totaal beleidsopgave	1.281.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390	1.081.390
Totaal incidenteel programma	28.715.368	14.798.881	11.209.695	2.024.393	-985.716	-985.716	-985.716
Totaal structureel programma	49.413.403	48.877.457	50.650.763	54.312.097	56.987.154	58.133.886	58.229.538
Totale lasten programma	78.128.771	63.676.338	61.860.458	56.336.490	56.001.438	57.148.170	57.243.822
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer							
Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken							
Inzet op specifieke ontwikkelingen	400.000	400.000	400.000	0	0	0	0
Subsidie binnenstadfonds	6.000.000	5.000.000	2.000.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	6.400.000	5.400.000	2.400.000	0	0	0	0
Totaal structureel	1.804.684	1.509.684	1.564.684	1.564.684	1.564.684	1.564.684	1.564.684
Totaal beleidsopgave	8.204.684	6.909.684	3.964.684	1.564.684	1.564.684	1.564.684	1.564.684
Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen							
Zoetwater maatregelen	978.371	846.076	1.090.768	0	0	0	0
Totaal incidenteel	978.371	846.076	1.090.768	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	978.371	846.076	1.090.768	0	0	0	0
Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening							
Kader Richtlijn Water	800.000	500.000	500.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	800.000	500.000	500.000	0	0	0	0
Totaal structureel	1.183.979	1.183.979	1.183.979	1.145.734	1.145.734	1.145.734	1.145.734
Totaal beleidsopgave	1.983.979	1.683.979	1.683.979	1.145.734	1.145.734	1.145.734	1.145.734
Totaal incidenteel programma	8.178.371	6.746.076	3.990.768	0	0	0	0
Totaal structureel programma	2.988.663	2.693.663	2.748.663	2.710.418	2.710.418	2.710.418	2.710.418
Totale lasten programma	11.167.034	9.439.739	6.739.431	2.710.418	2.710.418	2.710.418	2.710.418
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5: Milieu, Energie & Bodem							
De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden							
Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2)	4.939.504	3.453.887	2.144.561	2.144.561	0	0	0
Totaal incidenteel	4.939.504	3.453.887	2.144.561	2.144.561	0	0	0
Totaal structureel	485.000	485.000	485.000	485.000	485.000	485.000	485.000
Totaal beleidsopgave	5.424.504	3.938.887	2.629.561	2.629.561	485.000	485.000	485.000
In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen							

II.3 Incidentele lasten en baten							
Aanpak asbestdaken	250.000	350.000	150.000	0	0	0	0
Uitvoering reguliere milieu taken	100.000	100.000	100.000	0	0	0	0
Leren voor Duurzaamheid	100.000	0	0	0	0	0	0
Uitvoeringsprogramma externe veiligheid	143.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	593.000	450.000	250.000	0	0	0	0
Totaal structureel	3.818.171	3.760.097	3.823.118	3.887.999	3.954.994	4.024.619	4.033.536
Totaal beleidsopgave	4.411.171	4.210.097	4.073.118	3.887.999	3.954.994	4.024.619	4.033.536
In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energie neutraal)							
Projecten Milieu en Energie	3.280.630	2.250.000	2.250.000	0	0	0	0
Projecten Milieu en Energie	250.000	250.000	250.000	0	0	0	0
Actieplan Energie neutraal Wonen	1.104.121	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	4.634.751	3.500.000	3.500.000	0	0	0	0
Totaal structureel	339.131	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Totaal beleidsopgave	4.973.882	3.850.000	3.850.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Totaal incidenteel programma	10.167.255	7.403.887	5.894.561	2.144.561	0	0	0
Totaal structureel programma	4.642.302	4.595.097	4.658.118	4.722.999	4.789.994	4.859.619	4.868.536
Totale lasten programma	14.809.557	11.998.984	10.552.679	6.867.560	4.789.994	4.859.619	4.868.536
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6: Cultuur							
Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen							
Talentontwikkeling	75.000	75.000	75.000	75.000	0	0	0
Internationalisering	50.000	50.000	50.000	50.000	0	0	0
Exploiatiekosten voormalig RLS	65.000	0	0	0	0	0	0
Creative industrie	50.000	50.000	50.000	50.000	0	0	0
Restauratie Rijksmonumenten	494.185	494.185	494.185	494.185	494.185	494.185	494.185
Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid	901.675	597.500	597.500	0	0	0	0
Investeringsagenda culturele investeringen	2.735.000	1.390.000	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	4.370.860	2.656.685	1.266.685	669.185	494.185	494.185	494.185
Totaal structureel	3.794.320	3.723.368	3.569.498	3.342.361	3.156.662	3.281.095	3.171.691
Totaal beleidsopgave	8.165.180	6.380.053	4.836.183	4.011.546	3.650.847	3.775.280	3.665.876
Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen							
Motie bibliotheekfunctie	410.000	410.000	0	0	0	0	0
Noordelijke Cultuuragenda	100.000	100.000	100.000	100.000	0	0	0
Culturele allianties met Drentse gemeenten	240.000	240.000	240.000	240.000	0	0	0
Totaal incidenteel	750.000	750.000	340.000	340.000	0	0	0
Totaal structureel	10.151.440	10.446.035	11.252.384	11.412.651	11.421.736	11.617.385	11.817.099

II.3 Incidentele lasten en baten							
Totaal beleidsopgave	10.901.440	11.196.035	11.592.384	11.752.651	11.421.736	11.617.385	11.817.099
Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen							
Subsidie Geopark	125.000	125.000	125.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	125.000	125.000	125.000	0	0	0	0
Totaal structureel	1.029.008	1.041.717	1.054.630	1.069.388	1.085.247	1.103.959	1.123.084
Totaal beleidsopgave	1.154.008	1.166.717	1.179.630	1.069.388	1.085.247	1.103.959	1.123.084
Totaal incidenteel programma	5.245.860	3.531.685	1.731.685	1.009.185	494.185	494.185	494.185
Totaal structureel programma	14.974.768	15.211.120	15.876.512	15.824.400	15.663.645	16.002.439	16.111.874
Totale lasten programma	20.220.628	18.742.805	17.608.197	16.833.585	16.157.830	16.496.624	16.606.059
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
7: Dynamiek in leefomgeving							
Dynamisch Drenthe							
Sport subsidies	145.000	145.000	145.000	0	0	0	0
Drenthe beweegt	200.000	200.000	200.000	0	0	0	0
Vitaal Platteland (subs. gemeenten)	600.000	0	0	0	0	0	0
Vitaal Platteland	3.297.250	2.350.481	867.500	480.000	0	0	0
Vitaal platteland / krimp en leefbaarheid	0	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	0	0
Bovenregionale kunstijvoorziening in Drenthe	5.000.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	9.242.250	3.695.481	2.212.500	1.480.000	1.000.000	0	0
Totaal structureel	2.036.504	2.049.833	2.063.806	2.079.778	2.096.939	2.117.188	2.137.883
Totaal beleidsopgave	11.278.754	5.745.314	4.276.306	3.559.778	3.096.939	2.117.188	2.137.883
Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness							
Versterking van de landbouw agribusiness	225.000	225.000	225.000	0	0	0	0
Ontwikkelagenda melkveehouderij: landbouwstructuur verbetering	500.000	750.000	750.000	0	0	0	0
Consulent duurzame melkveehouderij	100.000	250.000	250.000	0	0	0	0
Ontwikkelagenda melkveehouderij: projecten	570.000	700.000	650.000	410.000	0	0	0
Verbetering van de landbouwstructuur	0	50.000	50.000	50.000	0	0	0
Totaal incidenteel	1.395.000	1.975.000	1.925.000	460.000	0	0	0
Totaal structureel	785.342	951.949	951.949	951.949	951.949	951.949	951.949
Totaal beleidsopgave	2.180.342	2.926.949	2.876.949	1.411.949	951.949	951.949	951.949
Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief							
Uitfinanciering ILG verplichtingen overig Natuur	2.624.616	1.867.099	167.146	127.000	0	0	0
Kosten landelijk meetnet Flora	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000
Verplichtingen natuurbeleid	-10.840.532	12.609.081	15.505.330	2.662.027	0	0	0
Totaal incidenteel	-8.192.916	14.499.180	15.695.476	2.812.027	23.000	23.000	23.000
Totaal structureel	64.198.078	51.029.885	51.178.666	51.083.643	52.004.822	51.346.211	51.412.284
Totaal beleidsopgave	56.005.162	65.529.065	66.874.142	53.895.670	52.027.822	51.369.211	51.435.284

II.3 Incidentele lasten en baten							
Totaal incidenteel programma	2.444.334	20.169.661	19.832.976	4.752.027	1.023.000	23.000	23.000
Totaal structureel programma	67.019.924	54.031.667	54.194.421	54.115.370	55.053.710	54.415.348	54.502.116
Totale lasten programma	69.464.258	74.201.328	74.027.397	58.867.397	56.076.710	54.438.348	54.525.116
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
8: Middelen							
Een duurzaam sluitende provinciale begroting							
Onvoorziene uitgaven	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Vrije bestedingsruimte	-825.168	2.133.179	581.553	-3.584.779	6.123.046	22.654.057	22.296.752
Ruimte volgend College	0	0	0	8.485.000	8.485.000	8.485.000	8.485.000
Totaal incidenteel	-325.168	2.633.179	1.081.553	5.400.221	15.108.046	31.639.057	31.281.752
Totaal structureel	173.500	173.500	173.500	173.500	173.500	173.500	173.500
Totaal beleidsopgave	-151.668	2.806.679	1.255.053	5.573.721	15.281.546	31.812.557	31.455.252
Een opgevegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie							
Doorlopende HRM kosten (werving&selectie)	75.000	75.000	75.000	0	0	0	0
Organisatieontwikkeling	700.000	700.000	700.000	0	0	0	0
Het bevorderen van in-, uit- en doorstroom obv kwaliteit	300.000	1.500.000	1.200.000	0	0	0	0
Frictiekosten LSM	1.250.000	937.500	625.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	2.325.000	3.212.500	2.600.000	0	0	0	0
Totaal structureel	51.267.592	51.300.704	50.807.274	48.509.778	49.441.253	49.042.728	48.994.155
Totaal beleidsopgave	53.592.592	54.513.204	53.407.274	48.509.778	49.441.253	49.042.728	48.994.155
Totaal incidenteel programma, zonder reserve mutaties	1.999.832	5.845.679	3.681.553	5.400.221	15.108.046	31.639.057	31.281.752
Totaal structureel programma, zonder reserve mutaties	51.441.092	51.474.204	50.980.774	48.683.278	49.614.753	49.216.228	49.167.655
Totale lasten programma, zonder reserve mutaties	53.440.924	57.319.883	54.662.327	54.083.499	64.722.799	80.855.285	80.449.407
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen							
Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden	523.820	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt	602.370	248.465	248.465	248.465	248.465	248.465	248.465
Bijdrage aan saldireserve	0	0	200.000	0	0	0	0
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	2.400.000	400.000	400.000	400.000	400.000	0	0
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	3.222.714	1.020.363	2.371.782	0	0	0	0
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	2.094.840	1.165.580	5.788.200	911.120	0	0	0
Bijdrage aan Financieringsreserve	933.293	6.000.000	12.000.000	13.000.000	13.000.000	0	0
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	0	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	0	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren	6.000.000	2.000.000	1.000.000	0	0	0	0
Bijdrage aan reserve natuurbeleid	20.147.660	0	0	1.437.394	0	0	0
Bijdrage aan Reserve investeringsagenda	5.100.000	5.100.000	5.100.000	5.100.000	5.100.000	0	0

II.3 Incidentele lasten en baten							
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	47.001	659.251	0	2.659.251	2.659.251	2.659.251	2.659.251
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	4.443.872	1.296.510	1.295.939	1.854.926	1.854.926	1.854.926	1.854.926
Bijdrage aan reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	13.800.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	3.000.000	0	0	0	0	0	0
Inflatiecorrectie RSP (IBOI)	347.917	85.956	40.273	59.026	70.183	70.990	71.806
Totaal reserve mutaties incidenteel	62.663.487	17.976.125	28.444.659	25.670.182	23.332.825	4.833.632	4.834.448
Totaal reserve mutaties structureel	50.012	0	0	0	0	0	0
Totale reserve mutaties lasten	62.713.499	17.976.125	28.444.659	25.670.182	23.332.825	4.833.632	4.834.448
Totaal lasten programma 8 inclusief reserve mutaties	116.154.423	75.296.008	83.106.986	79.753.681	88.055.624	85.688.917	85.283.855
Totaal lasten alle programma's, zonder reserve mutaties	279.527.115	261.730.676	249.502.587	212.682.776	214.744.872	227.746.458	227.641.352
Waarvan incidenteel	78.646.637	74.110.869	59.666.238	21.830.387	19.514.407	32.070.526	31.713.221
Waarvan structureel	200.880.478	187.619.807	189.836.349	190.852.389	195.230.465	195.675.932	195.928.131
Totaal lasten generaal inclusief reserve mutaties	342.240.614	279.706.801	277.947.246	238.352.958	238.077.697	232.580.090	232.475.800

II.3 Incidentele lasten en baten							
BATEN							
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Kwaliteit openbaar bestuur							
De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640
Totaal beleidsopgave	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640	-7.640
GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
Totaal beleidsopgave	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
Totaal incidenteel programma	0	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel programma	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640
Totale baten programma	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640	-19.640
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
2: Regionale economie							
Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt							
Rijksbijdrage Regionaal Sectorplan vrijetijdsector Drenthe	-700.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-700.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	-700.000	0	0	0	0	0	0
Vergroten concurrentiepositie van Drenthe							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200
Totaal beleidsopgave	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200
Totaal incidenteel programma	-700.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel programma	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200
Totale baten programma	-732.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200	-32.200
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer							
Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau							
Bijdrage Gemaal Eefde	-61.647	-61.647	-61.647	-34.529	0	0	0
Totaal incidenteel	-61.647	-61.647	-61.647	-34.529	0	0	0
Totaal structureel	-5.007.893	-4.957.728	-4.957.728	-4.957.728	-4.957.728	-4.957.728	-4.957.728
Totaal beleidsopgave	-5.069.540	-5.019.375	-5.019.375	-4.992.257	-4.957.728	-4.957.728	-4.957.728

II.3 Incidentele lasten en baten							
Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau							
Overige opbrengsten Gebiedsontsluitingsweg beheer	-86.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-86.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	-235.868	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175
Totaal beleidsopgave	-321.868	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175	-209.175
Regio Specifiek Pakket							
Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP	-4.008.600	-3.890.700	-6.838.200	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-4.008.600	-3.890.700	-6.838.200	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	-4.008.600	-3.890.700	-6.838.200	0	0	0	0
Verkeersveilig Drenthe							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500
Totaal beleidsopgave	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500	-17.500
Totaal incidenteel programma	-4.156.247	-3.952.347	-6.899.847	-34.529	0	0	0
Totaal structureel programma	-5.261.261	-5.184.403	-5.184.403	-5.184.403	-5.184.403	-5.184.403	-5.184.403
Totale baten programma	-9.417.508	-9.136.750	-12.084.250	-5.218.932	-5.184.403	-5.184.403	-5.184.403
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer							
Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen							
Totaal incidenteel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Totaal beleidsopgave	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000
Totaal beleidsopgave	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000	-700.000
Totaal incidenteel programma	0	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel programma	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000
Totale baten programma	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000	-710.000
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5: Milieu, Energie & Bodem							
De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden							
Bijdrage Rijk in kosten bodemsaneringen	-770.000	0	0	0	0	0	0
Bijdragen gemeenten in kosten bodemsaneringen	-277.500	0	0	0	0	0	0

II.3 Incidentele lasten en baten							
Totaal incidenteel	-1.047.500	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345
Totaal beleidsopgave	-1.348.845	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345	-301.345
In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000
Totaal beleidsopgave	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000
Totaal incidenteel programma	-1.047.500	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel programma	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345
Totale baten programma	-1.573.845	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345	-526.345
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6: Cultuur							
Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen							
Huurinkomsten voormalig RLS	-65.000	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-65.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	-65.000	0	0	0	0	0	0
Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen							
Totaal incidenteel							
Totaal structureel	-1.321.961	-1.335.180	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017	-1.375.638	-1.389.394
Totaal beleidsopgave	-1.321.961	-1.335.180	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017	-1.375.638	-1.389.394
Totaal incidenteel programma	-65.000	0	0	0	0	0	0
Totaal structureel programma	-1.321.961	-1.335.180	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017	-1.375.638	-1.389.394
Totale baten programma	-1.386.961	-1.335.180	-1.348.532	-1.348.532	-1.362.017	-1.375.638	-1.389.394
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
7: Dynamiek in leefomgeving							
Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness							
Overige opbrengsten, Verbetering van de landbouwstructuur	0	-100.000	-100.000	-100.000	0	0	0
Totaal incidenteel	0	-100.000	-100.000	-100.000	0	0	0
Totaal structureel	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsopgave	0	-100.000	-100.000	-100.000	0	0	0
Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief							
Uitfinanciering Natuur-overig	-4.605.836	-510.094	-7.210	-7.210	0	0	0
Bijdrage Rijksinst. voor Volksgezondheid en Milieu	-23.000	-23.000	-23.000	-23.000	-23.000	-23.000	-23.000

II.3 Incidentele lasten en baten							
Verplichtingen natuurbeleid	-8.770.958	-5.931.112	-6.871.525	-3.699.421	-400.000	0	0
Totaal incidenteel	-13.399.794	-6.464.206	-6.901.735	-3.729.631	-423.000	-23.000	-23.000
Totaal structureel	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054
Totaal beleidsopgave	-15.163.848	-8.228.260	-8.665.789	-5.493.685	-2.187.054	-1.787.054	-1.787.054
Totaal incidenteel programma	-13.399.794	-6.564.206	-7.001.735	-3.829.631	-423.000	-23.000	-23.000
Totaal structureel programma	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054	-1.764.054
Totale baten programma	-15.163.848	-8.328.260	-8.765.789	-5.593.685	-2.187.054	-1.787.054	-1.787.054
Programma/beleidsopgave omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
8: Middelen							
Een duurzaam sluitende provinciale begroting							
Overige opbrengsten	-250.000	0	0	0	0	0	0
Terugontvangen middelen DEO	0	0	0	0	-4.500.000	-4.500.000	-4.500.000
Decentralisatie-uitkering bodemsanering	-2.144.561	-2.144.561	-2.144.561	-2.144.561	0	0	0
Decentralisatie-uitkering monumentenzorg	-494.185	-494.185	-494.185	-494.185	-494.185	-494.185	-494.185
Decentralisatie-uitkering externe veiligheid	-143.000	0	0	0	0	0	0
Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie)	-2.591.139	-2.591.139	-2.591.139	-2.591.139	0	0	0
Decentralisatie-uitkering Projecten Verkeer en Vervoer	-1.967.561	-1.966.501	-1.967.561	-1.967.561	-1.922.000	-1.922.000	-1.922.000
DU Vierkant voor Werk	-900.000	-1.100.000	0	0	0	0	0
DU Erfgoed en ruimte	-34.500	0	0	0	0	0	0
DU Beter benutten	-2.273.000	0	0	0	0	0	0
DU Ontwikkelingsbedrijf NOM	-2.000.000	0	0	0	0	0	0
DU Zoetwatermaatregelen	-786.371	-846.076	-1.090.768	0	0	0	0
DU Hydrologische maatregelen	-1.110.970	0	0	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-14.695.287	-9.142.462	-8.288.214	-7.197.446	-6.916.185	-6.916.185	-6.916.185
Totaal structureel	-199.599.605	-192.257.573	-196.715.510	-200.322.489	-203.552.220	-206.713.566	-207.205.566
Totaal beleidsopgave	-214.294.892	-201.400.035	-205.003.724	-207.519.935	-210.468.405	-213.629.751	-214.121.751
Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie							
Overige opbrengsten m.b.t. Lonen	-750.000	-750.000	-750.000	0	0	0	0
Totaal incidenteel	-750.000	-750.000	-750.000	0	0	0	0
Totaal structureel	-2.500.581	-2.272.220	-2.277.916	-2.164.281	-2.170.092	-2.158.462	-2.164.388
Totaal beleidsopgave	-3.250.581	-3.022.220	-3.027.916	-2.164.281	-2.170.092	-2.158.462	-2.164.388
Totaal incidenteel programma, zonder reserve mutaties	-15.445.287	-9.892.462	-9.038.214	-7.197.446	-6.916.185	-6.916.185	-6.916.185
Totaal structureel programma, zonder reserve mutaties	-202.100.186	-194.529.793	-198.993.426	-202.486.770	-205.722.312	-208.872.028	-209.369.954
Totale baten programma, zonder reserve mutaties	-217.545.473	-204.422.255	-208.031.640	-209.684.216	-212.638.497	-215.788.213	-216.286.139
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen							
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-1.200.000	-700.000	0	0	0	0	0
Bijdrage van de saldireserve	-8.378.587	-1.444.326	-120.000	-120.000	0	0	0

II.3 Incidentele lasten en baten							
Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	-19.439.032	-5.223.941	-4.197.813	0	0	0	0
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	-441.600	-340.000	-340.000	0	0	0	0
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	-3.500.000	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	-933.293	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	-1.241.494	-2.377.367	-2.531.718	-119.790	0	0	0
Bijdrage van Financieringsreserve	-5.100.000	-9.100.000	-9.100.000	-5.100.000	-5.100.000	0	0
Bijdrage van reserve vitaal platteland	-2.409.750	-1.676.731	-193.750	0	0	0	0
Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	-2.321.196	-3.533.750	-3.533.750	-3.340.000	-2.974.892	0	0
Bijdrage van reserve natuurbeleid	-536.170	-6.677.969	-8.633.805	-400.000	-400.000	0	0
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-44.250.000	-17.065.000	-12.335.000	-410.000	0	0	0
Bijdrage van Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	-2.940.017	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000	-2.158.000
Bijdrage van Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	0	-1.548.249	0	0	0	0	0
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	-3.000.000	-2.600.000	-1.400.000	-1.400.000	-900.000	-900.000	-900.000
Totaal reserve mutaties incidenteel	-95.691.139	-54.445.333	-44.543.836	-13.047.790	-11.532.892	-3.058.000	-3.058.000
Totaal reserve mutaties structureel	0	-750.838	-1.885.014	-2.171.618	-3.884.649	-4.098.597	-3.482.625
Totale reserve mutaties baten	-95.691.139	-55.196.171	-46.428.850	-15.219.408	-15.417.541	-7.156.597	-6.540.625
Totaal baten programma 8 inclusief reserve mutaties	-313.236.612	-259.618.426	-254.460.490	-224.903.624	-228.056.038	-222.944.810	-222.826.764
Totaal baten alle programma's, zonder reserve mutaties	-246.549.475	-224.510.630	-231.518.396	-223.133.550	-222.660.156	-225.423.493	-225.935.175
Waarvan incidenteel	-34.813.828	-20.409.015	-22.939.796	-11.061.606	-7.339.185	-6.939.185	-6.939.185
Waarvan structureel	-211.735.647	-204.101.615	-208.578.600	-212.071.944	-215.320.971	-218.484.308	-218.995.990
Totaal baten generaal inclusief reserve mutaties	-342.240.614	-279.706.801	-277.947.246	-238.352.958	-238.077.697	-232.580.090	-232.475.800
Totaal van lasten en baten gehele begroting	0	0	0	0	0	0	0
Resumerend							
Totale lasten alle programma, zonder reserve mutaties	279.527.115	261.730.676	249.502.587	212.682.776	214.744.872	227.746.458	227.641.352
Waarvan incidenteel	78.646.637	74.110.869	59.666.238	21.830.387	19.514.407	32.070.526	31.713.221
Waarvan structureel	200.880.478	187.619.807	189.836.349	190.852.389	195.230.465	195.675.932	195.928.131
Totale baten alle programma, zonder reserve mutaties	-246.549.475	-224.510.630	-231.518.396	-223.133.550	-222.660.156	-225.423.493	-225.935.175
Waarvan incidenteel	-34.813.828	-20.409.015	-22.939.796	-11.061.606	-7.339.185	-6.939.185	-6.939.185
Waarvan structureel	-211.735.647	-204.101.615	-208.578.600	-212.071.944	-215.320.971	-218.484.308	-218.995.990
Saldo structurele lasten en baten	-10.855.169	-16.481.808	-18.742.251	-21.219.555	-20.090.506	-22.808.376	-23.067.859

Uit dit overzicht blijkt dat de structurele baten hoger zijn dan de lasten en er dus sprake is van een structureel en reëel evenwicht. Verder valt op dat per saldo de komende jaren de reserves worden aangesproken ter dekking van de incidentele lasten en dat de totale begrotingsomvang de komende jaren afneemt.

II.4 Financiële positie en toelichting

4.1 Investerings naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investerings hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

	2018	2019	2020	2021
1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut:				
Provinciehuis	250.000	125.000	60.000	500.000
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitieiijn Excellente Dienstverlening	270.000	0	50.000	0
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitieiijn Flexibiliteit in Techniek	758.000	1.249.000	150.000	385.000
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitieiijn Het Nieuwe Samenwerken	910.000	650.000	860.000	0
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitieiijn Organisatie in Control	215.000	180.000	75.000	100.000
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Niet informatieplan	100.000	297.449	0	250.000
	2.503.000	2.501.449	1.195.000	1.235.000

2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut				
	0	0	0	0

3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut:				
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2006	250.000	250.000	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2007	0	0	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2009	947.390	0	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2010	35.000	0	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2011	0	0	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2012	650.000	100.000	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2013	5.192.623	3.859.351	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2014	648.632	4.946.247	4.250.000	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2015	2.200.000	1.473.871	0	0
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2016	4.135.000	5.519.478	14.500.000	0

	2018	2019	2020	2021
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2017	8.300.000	5.950.000	-1.350.000	7.800.000
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2018	3.000.000	3.000.000	3.000.000	0
Algemeen beheer en onderhoud wegen	0	0	0	0
Scheepvaartkanalen	1.038.000	1.038.000	0	263.000
Drents Museum	0	0	0	0
Grondaankopen	6.625.000	2.351.000	3.119.000	1.129.000
	33.021.645	28.487.947	23.519.000	9.192.000
Totaal generaal	35.524.645	30.989.396	24.714.000	10.427.000

De kapitaallasten van de Investerings Verkeer en Vervoer (Pup) en de kapitaallasten van investeringen Verkeer en Vervoer prioriteit 3.11 worden via de begroting verrekend met de Reserve Investerings Verkeer en Vervoer. De kapitaallasten van de overige investeringen komen rechtstreeks ten laste van de diverse programma's zonder een verrekening met reserves. In het hierna volgende overzicht is per investeringsproject aangegeven wat het totale krediet is en in welke jaren de uitgaven en inkomsten worden verwacht. De totalen van deze bedragen zijn meegenomen in de EMU-saldo berekening en zijn meegenomen in de berekening van de verwachte renteopbrengsten. Tevens is vermeld aan welke programma's en producten de kapitaallasten op termijn zullen worden doorberekend.

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
INVESTERINGEN Programma 3. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer															
6300607	UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden	3300313	6307	500.000	-	-	-	250.000	-	250.000	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2006				500.000	-	-	-	250.000	-	250.000	-	-	-	-	-
6300716	OV-vriendelijke ontsluiting	3300313	6307	250.000	150.468	99.532	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2007				250.000	150.468	99.532	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6300909	N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde	3300313	6307	750.000	487	-	-	787.493	-	-	-	-	-	-	-
6300924	Maatregelen spoor Zwolle-Emmen.	3300313	6307	1.300.000	569.053	571.050	-	159.897	-	-	-	-	-	-	-
6300925	Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden	3300313	6307	700.000	274.699	557.905	132.604	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2009				2.750.000	844.239	1.128.955	132.604	947.390	-	-	-	-	-	-	-
6301007	Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri)	3300313	6307	415.695	-	558.253	142.558	-	-	-	-	-	-	-	-
6301012	N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve	3300313	6307	425.000	1.132.904	242.756	775.222	-	-	-	-	-	-	-	-
6301014	Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten	3300313	6307	125.000	33.899	56.102	-	35.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2010				965.695	1.166.803	857.111	917.781	35.000	-	-	-	-	-	-	-
6311007	PR en Communicatie	3300315	6307	100.000	65.500	34.500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6311012	N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen	3300315	6307	1.400.000	1.973.883	-	600.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6311013	Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart	3300315	6307	350.000	322.422	27.578	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6311015	N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld	3300315	6307	500.000	338.082	173.016	11.098	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2011				2.350.000	2.699.887	235.095	611.098	-	-	-	-	-	-	-	-
6312003	Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat	3300315	6307	375.000	510.000	-	135.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6312004	Hoogeveen Stadscentrum, herinrichting 't Haagje (fase 1 en 2)	3300315	6307	1.400.000	550.000	850.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6312005	Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikb., strekken bus aanpassen infrastrc.)	3300315	6307	2.115.000	968.220	546.780	-	500.000	-	100.000	-	-	-	-	-
6312006	Meppel Nieuwweenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel	3300315	6307	1.000.000	7.508	1.842.493	850.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6312007	N34 aansluiting Exloo 'aanleg ongelijkvloerse kruising'	3300315	6307	2.500.000	1.398.307	4.316.073	3.364.380	150.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2012				7.390.000	3.434.035	7.555.345	4.349.380	650.000	-	100.000	-	-	-	-	-
6313001	N34 Coevorden Zuid, aansluiting Klooster/Coevorden	3300313	6307	7.105.095	194.164	3.999.431	-	6.989.000	4.077.500	-	-	-	-	-	-
6313002	N34, rondweg Emmen, reconstructie kruisingen	3300313	6307	500.000	313.379	186.621	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313003	N391, verbreding tracé Emmererfscheidenveen-aansluiting N366	3300313	6307	1.800.000	2.458.790	1.203.368	1.862.158	-	-	-	-	-	-	-	-
6313005	N371, reconstructie Pijlebrug	3300313	6307	1.500.000	625.351	874.649	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313006	Meppel, Nieuwweenselanden, herinrichting N375 tot GOW	3300313	6307	930.000	-	930.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313007	Meppel, Nieuwweenselanden, aanleg nw. Verbindingsweg watertoren-Zomerdijk	3300313	6307	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313008	Meppel, Nieuwweenselanden, ontsluiting nieuwe invalsweg centrum Meppel	3300313	6307	250.000	-	250.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313010	Eerste fase Transferium De Punt	3300313	6307	2.100.000	77.210	2.022.790	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6313011	Uitbreiding Carpoolplaatsen langs provinciale wegen	3300315	6307	200.000	72.176	127.824	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
6313012	Duurzaam Veilig inrichten provinciale wegen	3300315	6307	1.500.000	795.876	404.124	-	300.000	-	-	-	-	-	-	-
6313013	Optimalisering N371/N373 (Norgerbrug)	3300313	6307	5.617.112	(223.362)	-	-	1.981.123	-	3.859.351	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2013				22.002.207	4.313.585	10.498.806	1.862.158	9.270.123	4.077.500	3.859.351	-	-	-	-	-
6314001	Fietstunnel N 372 - Brunlaan	3300315	6307	1.500.000	(281.757)	363.125	-	598.632	-	1.300.000	480.000	-	-	-	-
6314003	N34 - Aansluiting Klindijk	3300315	6307	8.523.076	46.829	50.000	-	50.000	-	4.126.247	-	4.250.000	-	-	-
6314004	Verbeteren fietsstalling bij OV-halte Westlaren	3300315	6307	75.000	(41.964)	116.964	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6314005	N375 Duurzaam Veilig inrichten	3300315	6307	750.000	6.018	743.983	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2014				10.848.076	(270.875)	1.274.071	-	648.632	-	5.426.247	480.000	4.250.000	-	-	-
6315001	N386, rotonde Tynaarlo	3300315	6307	300.000	36.742	63.258	-	900.000	700.000	-	-	-	-	-	-
6315002	N391, aansluiting Roswinkel	3300315	6307	4.700.000	171.854	1.054.275	-	2.000.000	-	1.960.000	486.129	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2015				5.000.000	208.596	1.117.533	-	2.900.000	700.000	1.960.000	486.129	-	-	-	-
6316001	Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid	3300315	6307	750.000	237.894	262.106	-	250.000	-	-	-	-	-	-	-
6316002	Fietssnelweg Assen-Groningen, westelijke kanaaldijk	3300315	6307	1.000.000	7.104	992.896	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6316003	N373, wegvak Norgerbrug-Huis ter Heide, incl. Domeinweg en Koelenweg	3300315	6307	1.650.000	30.300	619.700	-	1.000.000	-	-	-	-	-	-	-
6316004	N34 verdubbeling Holsloot – Coevorden	3300319	6307	14.700.000	266.272	233.728	-	800.000	-	3.400.000	-	10.000.000	-	-	-
6316005	N34 - verdubbeling Emmen-West - aansluiting N381	3300319	6307	7.235.000	42.131	207.869	-	485.000	-	2.000.000	-	4.500.000	-	-	-
6316007	Duurzaam Veilig inrichten prov. fietspaden	3300315	6307	750.000	280.522	250.000	-	100.000	-	119.478	-	-	-	-	-
6316008	N863 - oversteek Klinkenvlier	3300319	6307	750.000	26.674	1.473.326	750.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6316009	N391, aansluiting met N366 (Ter Apel)	3300315	6307	600.000	442.008	2.016.029	1.358.037	2.000.000	2.500.000	-	-	-	-	-	-
6316010	N391, aansluiting Emmerschans	3300315	6307	4.500.000	56.689	2.443.311	-	2.000.000	-	-	-	-	-	-	-
6316011	N381 - Schietbaanweg, opheffen oversteek	3300315	6307	125.000	-	250.000	125.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6316012	N34, Verkeersplein Gieten (korte termijn)	3300315	6307	150.000	47.995	102.005	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2016				32.210.000	1.437.590	8.850.969	2.233.037	6.635.000	2.500.000	5.519.478	-	14.500.000	-	-	-
6317001	N371 - Hoogersmilde, herinrichting Rijksweg	3300319	6307	850.000	-	100.000	-	750.000	-	-	-	-	-	-	-
6317002	N375 - Aanleg tunnel (Maatregel Visie N375 - oversteek nog onbekend)	3300319	6307	1.000.000	-	1.000.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6317003	N855 - Aanleg rotonde Valderseweg	3300319	6307	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6317004	N34 - Partiële verdubbeling vanaf N381 (in noordelijke richting)	3300319	6307	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6317005	N391 - N862, Uitrust i.c.m maatregelen op de N391	3300319	6307	11.500.000	-	-	-	2.500.000	-	3.000.000	-	3.000.000	-	3.000.000	-
6317006	N34, Verkeersplein Gieten (lange termijn)	3300319	6307	10.000.000	-	50.000	-	50.000	-	50.000	-	50.000	-	4.800.000	-
6317007	N34 - Annen, 2 rotondes onderliggend wegennet	3300319	6307	300.000	-	1.200.000	900.000	-	-	-	-	-	-	-	-
6317008	Transferium De Punt, incl. Hrlmmmr-aansluiting	3300319	6307	3.750.000	-	250.000	-	5.000.000	-	2.900.000	-	1.750.000	6.150.000	-	-
6317010	Afstandsbediening Meppelerdiepsluis en bruggen Meppel	3300319	6307	165.000	-	165.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6317012	Verbetering spoor Zwolle-Herfte	3300315	6307	3.700.000	-	3.700.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2017				31.765.000	-	6.965.000	900.000	8.300.000	-	5.950.000	-	4.800.000	6.150.000	7.800.000	-
6318001	Fietssnelweg Assen-Groningen	3300319	6307	9.000.000	-	-	-	3.000.000	-	3.000.000	-	3.000.000	-	-	-
Uitvoering Provinciaal verkeers- en vervoersplan 2018				9.000.000	-	-	-	3.000.000	-	3.000.000	-	3.000.000	-	-	-

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
6331607	Aanleg zonnepark bij het wegensteunpunt Rogat	3330407	6101	240.000	-	240.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Algemeen beheer en onderhoud wegen				240.000	-	240.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331107	Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922	3330405	6101	1.320.000	1.600.725	-	280.725	-	-	-	-	-	-	-	-
6331112	Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956	3310406	6101	695.000	688.134	6.866	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331115	Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912	3330406	6101	100.000	50.000	50.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331117	Vervanging VHV-45615 Klénckerbrug draaibrug uit 1920	3330406	6101	362.000	342.461	19.539	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331118	Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914	3330406	6101	597.000	562.449	34.551	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331119	Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920	3330406	6101	291.000	266.647	24.353	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331601	NWK-16710 Sluis de Punt (Houten deuren)	3330405	6101	705.000	174.214	530.786	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331602	NWK-14340 Sluis Vries (Houten deuren)	3330405	6101	705.000	104.639	600.361	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331603	Vervanging DHV-36100 Haveltersluis sluisdeuren	3330405	6101	170.000	6.000	164.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331604	Vervanging NWK-04380 Peelo sluisdeuren	3330405	6101	1.110.000	-	1.110.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331605	Vervanging DHV-19860 Veenesluis sluisdeuren	3330405	6101	160.000	26.876	133.124	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6331801	Vervanging van beschoeiing door beton beschoeiing	3330405	6101	2.076.000	-	-	-	1.038.000	-	1.038.000	-	-	-	-	-
6332107	Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2021-2025)	3330405	6101	940.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	263.000
6332608	Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2026-2030)	3330405	6101	3.700.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Scheepvaartkanalen				12.931.000	3.822.143	2.673.581	280.725	1.038.000	-	1.038.000	-	-	-	-	263.000
TOTAAL INVESTERINGEN Programma 3. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				138.201.978	17.806.471	41.495.998	11.286.783	33.674.145	7.277.500	27.103.076	966.129	26.550.000	6.150.000	8.063.000	-
INVESTERINGEN Programma 6 Cultuur															
6832001	Depot Drents Museum schilderijrekken (vervangingsinvestering 6830701)	3830804	6604	91.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6832601	Depot Drents Museum installaties (vervangingsinvestering 6830702)	3830804	6604	2.151.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Drents Museum				2.242.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL INVESTERINGEN Programma 6 Cultuur				2.242.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
INVESTERINGEN Programma 8. Middelen B&G															
5281201	Beveiligingsmaatregelen (vervangingsinvestering)	2660902	6604	65.000	25.159	39.841	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5281701	Vervangingsinvestering audio en video apparatuur revitalisering provinciehuis	2660905	6604	325.000	-	100.000	-	100.000	-	125.000	-	-	-	-	-
5281802	Toegang- en aanwezigheidsvoorziening installaties	2660902	6604	150.000	-	-	-	150.000	-	-	-	-	-	-	-
5282001	Tourniquetdeur elektrisch vervangen (onderdeel van 5280401)	2660905	6604	60.000	-	-	-	-	-	-	-	60.000	-	-	-
5282102	Meubilair - bureaustoelen, stoelen Statenzaal, vergaderruimten, restaurant, ed (deel van vervangingsinv. 5280703)	2660701	6604	500.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	500.000	-
5282501	Toegangsvoorziening hoofdingang/hal/balie BWK (vervangingsinv 5280401)	2660902	6604	294.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282502	Vloerbedekking vervangen (onderdeel van 5280701)	2660701	6604	954.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282503	WKO warmtepomp vervangen, regeltechniek en appendages (deel van vervangings.inv. 5280705)	2660701	6604	182.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282504	Revitalisering provinciehuis installaties 15 jr (vervanging deel van 5280704)	2660701	6604	1.651.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282601	Vervangingsinvestering audio en video apparatuur revitalisering provinciehuis (5281701)	2660905	6604	300.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282602	Werkplekken Prolander (vervangingsinvestering 5281401)	2660905	6604	250.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282603	Meubilair - tafels, kasten, rolgordijnen ed (deel van vervangingsinv 5280703)	2660701	6604	1.100.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282604	2e deel bureaustoelen (vervangingsinvestering)	2660701	6604	240.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5282801	Toegang- en aanwezigheidsvoorziening installaties (vervangings.inv. 5281802)	2660902	6604	183.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5283001	Revitalisering provinciehuis installaties 20 jr (vervanging deel van 5280704)	2660701	6604	3.339.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5283101	vervanging overig BWK revitalisering (5280701)	2660701	6604	5.472.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5283102	vervanging bestuursruimte BWK revitalisering (5280704)	2660701	6604	708.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5283103	isolatieglas provinciehuis (verv. inv 5280706)	2660701	6604	832.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5284001	WKO Installatie vervangen (verv. invest 5280705)	2660701	6604	327.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5284002	Revitalisering provinciehuis installaties 30 jr (vervanging deel van 5280704)	2660701	6604	10.344.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Provinciehuis				27.276.000	25.159	139.841	-	250.000	-	125.000	-	60.000	-	500.000	500.001
TOTAAL INVESTERINGEN Programma 8. Middelen B&G				27.276.000	25.159	139.841	-	250.000	-	125.000	-	60.000	-	500.000	500.001

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
INVESTERINGEN Programma 8. Middelen I&A															
5271102	ICT VJN 2011 basisregistratie	2660102	6601	1.000.000	638.432	261.568	-	100.000	-	-	-	-	-	-	-
5271104	ICT VJN 2011 ZGW 1e fase	2660102	6601	209.000	56.829	152.171	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271402	Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010)	2660102	6601	50.000	13.923	36.077	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271606	Vervangingsinvestering E-architectuur	2660106	6601	20.000	-	20.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271610	Vervangingsinvestering Ruimtelijk informatie systeem	2660102	6601	50.000	-	-	-	50.000	-	-	-	-	-	-	-
5271803	Klantencontactstelsysteem (vervanging 5271403)	2660102	6601	120.000	-	-	-	120.000	-	-	-	-	-	-	-
5271902	Modernisering GIS (verv. investering vanuit 2015 - 5271402)	2660102	6601	50.000	-	-	-	-	-	-	-	50.000	-	-	-
5272207	Vervangingsinvestering Ruimtelijk informatie systeem (verv. Invest. Vanuit 2018 - 5271610)	2660102	6601	50.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272209	Klantencontactstelsysteem (verv. Invest. Vanuit 2018 - 5271803)	2660102	6601	120.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272402	Modernisering GIS (verv. investering vanuit 2020 - 5271902)	2660102	6601	50.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitieiijn Excellente Dienstverlening				1.719.000	709.184	469.816	-	270.000	-	-	-	50.000	-	-	-
5270809	Vervanging SAN (opslag)	2660104	6601	162.000	71.375	40.625	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271603	Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen	2660104	6601	331.000	-	125.000	-	206.000	-	-	-	-	-	-	-
5271605	Vervangingsinvestering Info- en Comm. Basisvoorzieningen 2009	2660104	6601	335.000	-	-	-	235.000	-	100.000	-	-	-	-	-
5271609	Vervangingsinvestering mobiele devices managemnet (MDM) en data encryptie	2660105	6601	60.000	-	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271614	Vervangingsinvestering ICT basisvoorzieningen 2012	2660101	6601	59.000	-	-	-	-	-	59.000	-	-	-	-	-
5271704	Vervanging lokaal netwerk 2017 (verv. Investering)	2660105	6601	157.000	-	-	-	67.000	-	90.000	-	-	-	-	-
5271706	Vervangingsaanschaf mobiele telefoons provincie	2660101	6601	200.000	-	200.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271710	Vervangen mobiele devices (tablets) lichting 1	2660101	6601	250.000	-	-	-	250.000	-	-	-	-	-	-	-
5271901	Vervangingsaanschaf mobiele telefoons provincie (vervangingsinv. 5271706)	2660101	6601	200.000	-	-	-	-	-	200.000	-	-	-	-	-
5272001	Vervangen werkplekken (vervangingsinvestering 5271501)	2660101	6601	800.000	-	-	-	-	-	800.000	-	-	-	-	-
5272004	Vervangen mobiele devices (tablets) lichting 2	2660101	6601	150.000	-	-	-	-	-	-	-	150.000	-	-	-
5272101	Vervangingsaanschaf mobiele telefoons provincie (verv. Invest. Vanuit 2019 - 5271901)	2660101	6601	200.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200.000	-
5272102	Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen (verv. Invest uit 2017 - 5271603)	2660104	6601	331.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	125.000
5272104	Vervangingsinvestering mobiele devices managemnet (MDM) en data encryptie (verv. Invest. Vanuit 2017 - 5271609)	2660105	6601	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60.000
5272202	Vervanging lokaal netwerk (verv. Investering vanuit 2018 - 5271704)	2660105	6601	157.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272205	Vervangingsinvestering Info- en Comm. Basisvoorzieningen (verv. Invest. Vanuit 2018 - 5271605)	2660104	6601	335.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272210	Vervangen mobiele devices (tablets) lichting 1 (vervanging 5271710)	2660101	6601	250.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021
5272301	Vervangingsaanschaf mobiele telefoons provincie (verv. Invest. Vanuit 2021 - 5272101)	2660101	6601	200.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272304	Vervangen werkplekken (vervangingsinvestering 5272001)	2660101	6601	800.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272305	Vervangingsinvestering ICT basisvoorzieningen (verv 2019 - 5271614)	2660101	6601	59.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272401	Vervangen mobiele devices (tablets) lichting 2 (verv.invest.5272004)	2660101	6601	150.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272501	Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen (verv.investering 5272102)	2660104	6601	331.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitioneel Flexibiliteit in Techniek				5.577.000	71.375	425.625	-	758.000	-	1.249.000	-	150.000	-	385.000	-
5271401	Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006)	2660105	6601	280.000	81.845	98.155	-	100.000	-	-	-	-	-	-	-
5271616	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering) 5271101	2660102	6601	60.000	-	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271708	Vervangingsinvestering Migratie Office 2010 (5270705)	2660102	6601	186.600	-	86.600	-	100.000	-	-	-	-	-	-	-
5271801	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering) 5271616	2660102	6601	60.000	-	-	-	60.000	-	-	-	-	-	-	-
5271804	Vernieuwing generieke digitale omgeving (VJN 2017)	2660106	6601	2.000.000	-	-	-	650.000	-	650.000	-	700.000	-	-	-
5272002	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering) 5271801	2660102	6601	60.000	-	-	-	-	-	-	-	60.000	-	-	-
5272105	Vervangingsinvestering telewerken obv VDI en thuisnet (verv. Invest. Vanuit 2017 - 5271611)	2660102	6601	100.000	-	-	-	-	-	-	-	100.000	-	-	-
5272107	Vervangingsinvestering Migratie Office 2010 (verv. Invest. Vanuit 2017 - 5271708)	2660102	6601	186.600	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272204	Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2014 - 5271401)	2660105	6601	280.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272208	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering vanuit 2020 - 5272002)	2660102	6601	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272211	Vernieuwing generieke digitale omgeving (verv.investering 5271804)	2660106	6601	2.000.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272403	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering 5272208)	2660102	6601	60.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272404	Vervangingsinvestering telewerken obv VDI en thuisnet (verv. Investering uit 2020 - 5272105)	2660102	6601	100.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitioneel Het Nieuwe Samenwerken				5.433.200	81.845	244.755	-	910.000	-	650.000	-	860.000	-	-	-
5271106	ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur	2660106	6601	75.000	18.190	56.810	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5271604	Vervangingsinvestering Herstr. IT-huishouding o.a. Digid	2660102	6601	175.000	-	100.000	-	75.000	-	-	-	-	-	-	-
5271607	Vervangingsinvestering I-beleid en architectuur	2660106	6601	75.000	-	-	-	-	-	-	-	75.000	-	-	-
5271702	Verbetering informatie bedrijfsvoering 2017 (verv. Invest. vanuit 2012)	2660102	6601	320.000	-	-	-	140.000	-	180.000	-	-	-	-	-
5272103	Vervangingsinvestering Herstr. IT-huishouding o.a. Digid (verv. Invest. Vanuit 2017 - 5271604)	2660102	6601	175.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100.000	-
5272201	Verbetering informatie bedrijfsvoering (verv. Invest. vanuit 2018 - 5271702)	2660102	6601	320.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5272206	Vervangingsinvestering I-beleid en architectuur (verv. Invest. Vanuit 2018 - 5271607)	2660106	6601	75.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Ambitioneel Organisatie in Control				1.215.000	18.190	156.810	-	215.000	-	180.000	-	75.000	-	100.000	-

Object	Omschrijving object	Prestatie	Team	Totaal Krediet	Uitgaven t/m december 2016	Vermeerdering 2017	Vermindering 2017	Vermeerdering 2018	Vermindering 2018	Vermeerdering 2019	Vermindering 2019	Vermeerdering 2020	Vermindering 2020	Vermeerdering 2021	Vermindering 2021	
5271701	Basisvoorziening statenleden (vervangingsinvestering uit 2013)	2660101	6601	65.000	-	-	-	-	-	65.000	-	-	-	-	-	
5271707	Vervangingsinvestering Drents Museum, kantoorautomatisering (5271113)	2660110	6601	225.000	-	225.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5271709	Vervangingsaanschaf mobiele telefoons Drents Museum (onderdeel van 5271113)	2660110	6601	25.000	-	25.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5271711	vervanging mobiele telefoons Prolander	2660113	6601	35.000	-	35.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5271802	Stateninfosysteem (verv. investering vanuit 2014)	2660102	6601	100.000	-	-	-	100.000	-	-	-	-	-	-	-	
5271903	Vervangingsinvestering mobiele telefoons Drents Museum (verv.inv. 5271709)	2660110	6601	25.000	-	-	-	-	-	25.000	-	-	-	-	-	
5271904	mobiele telefoons Prolander (verv.invest. 5271711)	2660113	6601	35.000	-	-	-	-	-	35.000	-	-	-	-	-	
5271905	vervanging werkplekomgeving ICT Prolander	2660113		172.449	-	-	-	-	-	172.449	-	-	-	-	-	
5272106	Vervangingsinvestering Drents Museum, kantoorautomatisering (verv. Invest vanuit 2017 - 5271707)	2660103	6601	225.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	225.000	
5272109	Vervangingsinvestering mobiele telefoons Drents Museum (verv.inv. 5271903)	2660110	6601	25.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25.000	
5272203	Stateninfosysteem (verv. investering vanuit 2018 - 5271802)	2660102	6601	100.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5272302	Basisvoorziening statenleden (vervangingsinvestering uit 2019 - 5271701))	2660101	6601	65.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5272303	Vervangingsinvestering mobiele telefoons Drents Museum (verv.inv. 5272109)	2660110	6601	25.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5272306	Basisvoorziening statenleden (vervangingsinvestering uit 2019 - 5271701)	2660101	6601	65.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hard- en Software facilitaire ondersteuning - Niet informatieplan				1.187.449	-	285.000	-	100.000	-	297.449	-	-	-	-	250.000	
TOTAAL INVESTERINGEN Programma 8. Middelen I&A				15.131.649	880.594	1.582.006	-	2.253.000	-	2.376.449	-	1.135.000	-	-	735.000	
INVESTERINGEN Programma 7. Dynamiek in Leefomgeving																
6621801	Grondaankopen (voorraad) natuurbeheer	3621104	6207		-	9.275.837	13.724.163	-	11.125.000	4.500.000	6.851.000	4.500.000	5.119.000	2.000.000	3.129.000	2.000.000
Grondaankopen					-	9.275.837	13.724.163	-	11.125.000	4.500.000	6.851.000	4.500.000	5.119.000	2.000.000	3.129.000	2.000.000
TOTAAL INVESTERINGEN Programma 7. Dynamiek in Leefomgeving					-	9.275.837	13.724.163	-	11.125.000	4.500.000	6.851.000	4.500.000	5.119.000	2.000.000	3.129.000	2.000.000
TOTAAL GENERAAL				182.851.627	27.988.061	56.942.008	11.286.783	47.302.145	11.777.500	36.455.525	5.466.129	32.864.000	8.150.000	12.427.000	2.500.001	

4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De staat hieronder is per aanvang van het jaar opgesteld en laat zien dat volgens onze verwachtingen het saldo van financieringsmiddelen van een overschot verder zal dalen tot een tekort. Dit komt mede door het aankopen van ruilgronden, het verstrekken van leningen in het kader van revolverend financieren, het inzetten van bestemmingsreserves en de aankoop van de aandelen in de NOM.

Meerjarige financieringspositie

	2018	2019	2020	2021
Investerings				
A. Immateriële vaste activa				
1. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut)	15.433.595	13.857.914	12.282.234	10.406.553
B. Materiële activa				
B1. Materiële activa (maatschappelijk nut)	104.097.080	132.300.392	154.676.945	171.782.845
B2. Materiële activa (economisch nut)	35.431.749	34.871.933	33.904.496	31.561.105
C. Financiële activa				
1. Deelnemingen (maatschappelijk nut)	26.125.665	26.125.665	26.125.665	26.125.665
2. Leningen aan openbare lichamen	47.000.000	47.000.000	35.000.000	20.000.000
3. Overige langlopende geldleningen	97.716.126	107.844.113	116.634.913	118.124.888
Totaal investeringen	325.804.215	362.000.017	378.624.252	378.001.056
Financieringsmiddelen				
A. reserves/voorzieningen				
1. Algemene reserves	32.481.297	31.036.971	31.116.971	30.996.971
2. Bestemmingsreserves	297.516.906	261.741.187	243.676.997	254.247.770
3. Voorzieningen (middelen derden)	4.362.137	4.462.137	4.562.137	4.662.137
4. Voorzieningen egalisering kosten	1.365.023	1.367.360	1.506.746	1.372.092
5. Voorzieningen verpl., verl. risico's	9.009.692	8.949.692	8.889.692	8.829.692
B. Opgenomen langlopende geldleningen	0	0	0	0
C. Incidentele financieringsmiddelen	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
Totaal financieringsmiddelen	354.735.055	317.557.347	299.752.543	310.108.662
Saldo financieringsmiddelen	28.930.840	-44.442.670	-78.871.709	-67.892.394

4.3 Geprognosticeerde balans

Het opnemen van een geprognosticeerde balans is voorgeschreven met als doel meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Deze balans moet aansluiten op de balans in de jaarrekening, maar hoeft niet dezelfde mate van detail te kennen. In onderstaande balans is rekening gehouden met de geplande investeringen uit het Meerjarig investeringsprogramma 2018-2021. Bij het opstellen van de geprognosticeerde balans zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Uitgegaan wordt van de eindbalans van de laatst vastgestelde jaarrekening (2016)
2. Vervolgens wordt het lopende begrotingsjaar toegevoegd conform de laatste ramingen uit de Voorjaarsnota 2017
3. Vervolgens zijn de vier volgende jaren toegevoegd conform de meerjarenraming (2018 t/m 2021), deze ramingen worden zoveel mogelijk ontleend aan bekende ramingen in het financieel systeem.
4. Voor de gegevens die niet beschikbaar zijn in het financieel systeem worden rekenregels gebruikt:
 - a. Sommige posten worden op nul geëxtrapoleerd
 - b. Bij sommige posten wordt de eindstand van de laatst vastgestelde jaarrekening geëxtrapoleerd
 - c. Er is een sluitpost om de balans in evenwicht te brengen.

ACTIVA Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019	2020	2021
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa	12.760	15.434	13.858	12.282	10.407	8.531
Saldo agio/disagio	0	0	0	0	0	0
Bijdragen in activa in eigendom van derden	12.760	15.434	13.858	12.282	10.407	8.531
Materiële vaste activa	106.021	139.529	167.172	188.581	203.344	200.613
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	69.456	104.097	132.300	154.677	171.783	172.419
Investeringen met een economisch nut	36.565	35.432	34.872	33.904	31.561	28.194
Financiële vaste activa	156.876	170.842	180.970	177.761	164.251	144.599
Kapitaalverstrekking aan Deelnemingen	26.126	26.126	26.126	26.126	26.126	26.126
Leningen aan openbare lichamen en deelnemingen	47.000	47.000	47.000	35.000	20.000	20.000
Overige langlopende leningen	83.750	97.716	107.844	116.635	118.125	98.473

VLOTTENDE ACTIVA						
Vorraden	-56					
Vorraden	-56	0	0	0	0	0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	197.731	202.484	139.884	94.165	84.290	105.309
Vorderingen op openbare lichamen	9.818	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Verstrekte kasgeldleningen	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	0	0	0	0	0	0
Rekening courant verhouding met het Rijk	185.110	190.684	128.084	82.365	72.490	93.509
Overige vorderingen	2.803	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Liquide middelen	5.484	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Kassaldi	0					
Banksaldi	5.484	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Overlopende activa	21.962	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000
Nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	21.962	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen met een specifiek bestedingsdoel	0	0	0	0	0	0
Totaal activa	500.778	555.689	529.284	500.189	489.692	486.452

PASSIVA Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019	2020	2021
VASTE PASSIVA						
Eigen vermogen	362.174	329.998	292.778	274.794	285.245	293.160
Algemene reserve	40.467	32.481	31.037	31.117	30.997	30.997
Bestemmingsreserves	321.838	297.517	261.741	243.677	254.248	262.163
Saldo van rekening	-131	0	0	0	0	0
Voorzieningen	15.188	14.737	14.779	14.959	14.864	14.409
Voor verplichtingen, verliezen en risico's	15.188	14.737	14.779	14.959	14.864	14.409
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	0	0	0	0	0	0
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	0	0	0	0	0	0

VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	34.590	123.254	134.027	122.736	101.883	91.183
Bank en giro saldi	0	0	0	0	0	0
Overige schulden	34.590	123.254	134.027	122.736	101.883	91.183
Overlopende passiva	88.826	87.700	87.700	87.700	87.700	87.700
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen.	70.231	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:						
- het Rijk	2.206	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
- Overige Nederlandse overheidslichamen	13.585	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van de volgende begrotingsjaren komen	2.804	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Totaal passiva	500.778	555.689	529.284	500.189	489.692	486.452

4.4 Berekening EMU-saldo

In het bestuurlijk overleg is afgesproken dat de decentrale overheden ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken. Op deze manier is het meerjarig verloop beter zichtbaar en kan dit bijdragen aan een betere beheersing van het EMU-saldo. In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) is afgesproken dit beter te monitoren, waarbij dan ook rekening is gehouden met de laatste stand van de investeringsplanning en het planningsoptimisme. Dit alles om, conform in Europa gemaakte afspraken, een juiste landelijke inschatting te kunnen maken en een eventuele bijstelling van het verloop van het EMU-saldo te regelen. Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. Op 28 september 2016 heeft het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) plaatsgevonden met het kabinet en de vertegenwoordigers van de decentrale overheden. Er is afgesproken de EMU-tekortnorm voor 2017 vast te stellen op $-0,3\%$ van het bruto binnenlands product (bbp). Deze norm is in lijn met het Financieel akkoord 2013-2017 dat eerder gesloten is tussen kabinet en decentrale overheden.

Er is tevens afgesproken om het overeengekomen collectieve aandeel van de decentrale overheden voor het EMU-saldo niet verder uit te splitsen naar gemeenten, provincies en waterschappen. Dit heeft tot gevolg dat voor 2017 geen EMU-referentiewaarde per individuele decentrale overheid wordt vastgesteld.

Er zullen geen sancties worden getroffen bij eventuele overschrijding. Op moment van schrijven is de referentiewaarde voor 2018 nog niet bekend gemaakt.

De belangrijkste uitgangspunten van het Stabiliteits- en Groeipact zijn:

1. Het EMU-saldo: het begrotingstekort mag niet groter zijn dan 3 procent van het bruto binnenlands product¹ (BBP).
2. De EMU-schuld: de overheidsschuld moet lager zijn dan 60 procent BBP of in voldoende mate afnemen².
3. Het structurele EMU-saldo: elk land heeft een Medium-Term Objective (MTO). Dit is een landenspecifiek structureel saldo (het saldo na correctie voor de conjunctuur) dat op de middellange termijn gerealiseerd moet worden. Voor Nederland is dit thans een structureel begrotingstekort van maximaal 0,3 procent BBP.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Sector Financiën van de Overheid

Antwoordnummer 25000, 2490 XA Den Haag

Vragenlijst

Berekening EMU-saldo

Provincie Drenthe (0003)

		2017	2018	2019	2020	2021
Omschrijving		x € 1000,- Volgens realisatie tot en met september 2017, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2018	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2019	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2020	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2021
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-32.978	-37.220	-17.984	10.451	7.915
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	9.615	11.314	11.985	14.970	15.142
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	909	909	909	909	909
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	45.655	35.525	30.989	24.714	10.427
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord					
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)					
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord					
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	1.419	925	788	1.062	1.423
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11	Verkoop van effecten:					
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?					
Berekend EMU-saldo		-69.528	-61.447	-36.867	554	12.116

Bijlagen

1. Controleprotocol

Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2017 van de provincie Drenthe

1. Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan Ernst & Young Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2017 en daarmee tevens het financieel beheer over het jaar 2017, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

1.1. Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2017 van de provincie Drenthe.

1.2. Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen kan geven, als bedoeld in BW2: artikel 393 lid 1, voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een controleverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidscontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 15 november 2017 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2017.

2. Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- getrouwe weergave van in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- rechtmatig totstandkomen van baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen;

- inrichting van financieel beheer en financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- in overeenstemming zijn van door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NBA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.

Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BADO dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen".

3. Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BADO, zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de controleverklaring. De minimumeisen zijn de volgende:

Goedkeuringstolerantie	Strekking controleverklaring:			
	Goedkeuren d	Beperking	Oordeelonthou d d g	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10 %	≥ 10%	-

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed. De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven controleverklaring.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2017.

Goedkeuringstolerantie	Strekking controleverklaring:			
	Goedkeuren d	Beperking	Oordeelonthou d	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10 %	≥ 10%	-

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,6 miljoen wordt de jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,6 miljoen en maximaal ca. € 7,8 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,8 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:

- onzekerheden kleiner dan of gelijk is aan ca. € 7,8 miljoen: goedkeurende verklaring;
- onzekerheden tussen ca. € 7,8 miljoen en maximaal ca. € 26,2 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 26,2 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2016. Op basis van de Jaarrekening 2017 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2017) worden bepaald.

Voor de rapporteringstolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/ producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 262.000 rapporteert, zijnde 10% van de fouten-goedkeuringstolerantie.

4. Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidstoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2017 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheid-controle bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten). Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van "hogere" besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

5. Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant als volgt.

Interim-controle

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden, op grond van de overeengekomen rapportagewensen, ook aan PS gerapporteerd.

Verslag van bevindingen

In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS. In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

Uitgangspunten voor de rapportagevorm

Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotings-criterium, voorwaardencriterium, etc.). Fouten of onzekerheden die de rapporteringstolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

Controleverklaring

In de controleverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze controleverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

2. Normenkader

Normenkader 2017

Provincie Drenthe

Stand per 1 juni 2017

KADER INTERNE REGELGEVING MET FINANCIËLE BEHEERSHANDELINGEN 2017

d.d. 1 juni 2017.

1. ALGEMEEN BESTUUR

1.1. Het organisme

- Verordening vergoeding Statenfractie 2015
- Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (16/04/14)
- Besluit mandaat en machtiging provinciale staten (24/12/11)

1.2. Organisatie

- Organisatiebesluit provincie Drenthe 2014 (26/11/13)
- Financiële verordening Drenthe 2012 (24/11/12)
- Controleverordening provincie Drenthe
- Financieringsstatuut 2014 (24/03/14)
- Nota reserves en voorzieningen 2016
- Mandaatbesluit Omgevingsdienst Groningen-Provincie Drenthe (03/12/13)
- Mandaatbesluit milieutaken directeur Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (20/12/13)
- Besluit overzicht interne ondermandaten en vertegenwoordiging in rechte (20/12/13)
- Besluit mandaat SNN inzake Interestsubsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2013-2015 (IEBB Drenthe 2013-2015) (10/02/14)
- Besluit mandaat SNN inzake Tijdelijke Drentse Energiepremie Bestaande Bouw Particulieren 2014 (Drentse Energiepremie 2014) (23/05/14)
- Spelregelkader EU cofinanciering
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging bestuur Prolander
- Mandaatbesluit personeel Noordelijke Rekenkamer (21122016)
- Besluit waarneming commissaris van de Koning Drenthe
- Inkoopbeleid leveringen ,diensten en werken (25-10-2016)

2. BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

- Legesverordening provincie Drenthe 2010 (18/12/13)
- Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (01/01/15)
- Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02)
- Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01/01/13)
- Verordening Heffing Lijst der Geldelijke regelingen (21-3-2015)

3. REGELINGEN

3.1. Algemeen

- Algemene subsidieverordening Drenthe 2012.
- **Algemene subsidieverordening Drenthe 2017**
- Kader revolverend financieren (19/12/12)
- Provinciale leidraad tegengaan M&O subsidies
- Beleidsregel sanctie en handhaving bij subsidie

3.2. Natuur en milieu

- Uitvoeringsbesluit subsidie natuur en milieueducatie
- Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06)
- Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer
- Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10)
- Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer
- Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap
- Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer
- Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap,
- Uitvoeringsbesluit verdeling waarderingssubsidies per boekjaar (natuur)werkgroepen (01/07/12)
- Interestsubsidieregeling energiebesparing bestaande bouw particulieren (15/12/11)
- Subsidiereglement Drentse Green deals (verlengd tot inwerking treden nieuw Programma in 2016)
- Beleidsregel Tijdelijke Drentse Energiepremie Bestaande Bouw Particulieren 2014 (14/04/14)
- Subsidieverordening Duurzaamheidslening hernieuwbare energie ('zonnelening') (28-1-2015)
- Besluit mandaat Samenwerkingsverband Noord-Nederland inzake zonnelening 2014 (6-2-2015)
- Subsidieregeling Rijden op klimaatvriendelijke brandstoffen 2015 (29-1-2015)
- Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (15/04/03)
- Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (01/11/14)
- Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (28/11/14)
- Bodemnota "werk maken van eigen bodem 2014-2019"
- Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2016 -2020

3.3. Economie, recreatie/toerisme en landbouw

- Verordening Transitie II en Pieken (27/04/13)
- Beleidsregel Provinciaal herstructurerings Programma (PHP) 2011
- Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (27/04/13)
- Kaderverordening subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 (vervallen 1-5-2016)
- Besluit ondermandaat SNN (14/04/10)
- Besluit ondermandaat STINAT (19/12/08)
- Mandaat, volmacht en machtigingsbesluit inzake aanwijzing toezicht houders NIOF en NIOF 2008
- Uitvoeringsbesluit subsidie economische structuur versterking
- Uitvoeringsbesluit Dorpsinitiatieven Drenthe (vervalt op 31-12-2018)
- Uitvoeringsbesluit vraagbundeling breedbandnetwerken Drenthe 2014 (is vervallen op 31-12-2016)
- Verordening Ruimtelijk Economische Programma Samenwerkingsverband Noord-Nederland
- Uitvoeringsregeling subsidies 3D-printers primair onderwijs (vervaltop 1-1-2018)
- Verordening versneller Innovatieve Ambities
- Verordening MKB Innovatiestimulering Regio en Topsectoren Noord Nederland
- Verordening POP3 subsidies provincie Drenthe (14-10-2015)
- Besluit mandaat POP3 SNN
- Besluit mandaat RVO, POP3 provincie Drenthe
- Uitvoeringsregeling Ruimte voor ontwikkeling in de vrijetijdssector (vervalt op 31-12-2017)

3.4 Cultuur en welzijn

- Uitvoeringsregeling subsidieverlening incidentele projecten Cultuurnota De verbeelding van Drenthe van Drenthe 2017-2020

3.5 WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER

- Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01)
- Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08)
- Subsidiekader kwaliteitsimpuls fietspaden (16/09/14) (vervallen op 31-12-2016)
- Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls fietsnetwerk in Drenthe; infrastructuur (vervalt op 31-12-2019)
- Uitvoeringsregeling BDU verkeer en vervoer
- **Nadeel Compensatieregeling Kabels en Leidingen**

3.6. CULTUUR EN WELZIJN

- Provinciale monumentenverordening (24/03/07)

3.7. OMGEVING

- Provinciale omgevingsverordening Drenthe

KADER EXTERNE REGELGEVING MET FINANCIËLE BEHEERSHANDELINGEN 2017
d.d. 1 juni 2017.

0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (11/12/13)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

1.1. Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Artikelen 107,108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Algemene wet bestuursrecht

3.1. Beheer en onderhoud

- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Aanbestedingswet 2012 (01/04/2013)
- Wegenwet
- Waterstaatswet 1900

3.2. Verkeer

- Wet Luchtvaart
- Besluit Burger Luchthavens
- Regeling Burgerluchthavens en militaire luchthavens

3.2. Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

4.0. Waterhuishouding

- Waterschapswet (10/09/13)
- Waterwet (01/07/14)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)
- Nationaal bestuursakkoord water
- Besluit rivierversterking/hoofdwaterkeringen Provinciefonds

5.0. Milieu Algemeen

- Wet milieubeheer
- Wet geluidhinder

5.1. Bodem

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

- Ontgrondingenwet
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

6.1. Natuur

- Wet Natuurbescherming

6.2. Plattelandsbeleid

- Wet inrichting Landelijk gebied
- EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)

7.0. Economie

- artikelen 107, 108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Algemene groepsvrijstellingsverordening nr. 651/2014
- Beschikking subsidieverlening cofinanciering sectorplannen project 2014RCSP20125

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland

7.0. Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

8.0. Welzijn

- Wet maatschappelijke ondersteuning

8.2. Cultuur

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Erfgoedwet
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen
- Mediawet

9.0. Ruimtelijke ordening

- Wet ruimtelijke ordening
- Crisis en herstel wet
- Besluit Algemene regels Ruimtelijke Ordening
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet ruimtelijke ordening
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten
- Wet Stedelijke vernieuwing (24/04/08, staatsblad 2008 nr. 167 i.v.m. SISA)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

10. Algemeen

- Wet markt en overheid

Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Aanbestedingswet 2012 (01/04/13)

Personeel

- Ambtenarenwet
- Centrale Arbeidsvoorwaarden Provincies
- Provinciewet
- Bestuursrecht
- Arbeidsrecht
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten (o.a. WGA; WAZO)
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden
- Wet normering topinkomens